(Kuste van Guinea.
Gouvernements
Journaal. 1831.)

OCTOBER 18. 19. Copy (in English) of the Treaty of Peace with Ashantee, dated 7.April 1831.

NOTE. This copy is similar to the one in the Record Office London, (C.O. 267/112.) ; but contains the following additional names at the end of the list of the subscribing Chiefs :-

Anniminee	X	King of Wassaw.
Boampon	X	Chief of Northern Wassaw.
Bassahin	X	Chief of Western Wassaw.

(Kuste van Guinea.
Gouvernements
Journaal. 1831.)

December 26, 1831. Letter to the King of Ashantee.

Lieut-Colonel [redacted] F.Last. (Knight) Commander on the Coast of Guinea,

to

His old friend, the mighty King of Ashantee.

The Commander sends his hearty greetings to his old friend, the King of Ashantee. He has heard with great pleasure, of his good health, and of the prosperity of his Kingdom ; but he has learnt with much regret, that Viala had distorted his message in a very treacherous and disgraceful manner. On hearing of this, the Commander - in the presence of Bossumboel and the other ambassadors of the King - at once had Viala put in prison, to be severely punished, as soon as it had been discovered by whom he had been bribed or persuaded to do such a thing.

For this reason, the Commander is sending one of his officers, without loss of time, to inform the King of everything that Viala has said; because Bossumboel declares that he was not present when Viala opened, and read his "book".

The Commander has again given the same "book" to Mr Simons, to read it out to the King, in order to show that none but the most friendly and brotherly thoughts were in the Commander's mind, when he sent his message.

The Commander is still the same as he has been for the past 16 years. He has always done what was in his power to help and protect the Ashantees. He has feared no war, in order to keep good faith with the King of Ashantee ; and he still would not fear it, should it be declared upon him because of his alliance with the King of Ashantee.

Moreover, it was the positive command and desire of His Majesty the King of Holland, to cultivate & to maintain a good friendship and understanding with the King of Ashantee, so as to make his country and people as happy as possible, and that the King of Ashantee might continue to be powerful & great.

It could never, therefore, have been the Commander's object to send a message that would have been displeasing to the King of Ashantee, and which must have

rung so strangely in his ears after a severance of six years. But, above all, the Commander could never have thought of asking that the ambassador ~~of the~~ of the King of Ashantee with all his people, should be fetched away, as this would have been a disgrace to the flag of Holland, seeing that the English and Fantees have so often demanded Atjampon; and not being able to obtain him, have treated us as enemies. It would therefore have been as though the Fantees were the masters, and had got what they wanted.

The Commander therefore desires to know what distorted meaning was given to the message by Viala ; and whether the King of Ashantee has any suspicion who could have bribed him to do that.

The Commander is fully confident that the King of Ashantee will put aside any displeasure that he may have felt about it, and will remain convinced that his old friends the Hollanders - after having heard nothing from their good ally the King of Ashantee for six years, and now that, with the conclusion of peace, there is an opportunity to send greetings and to shake each other's hands - could not have sent any message by which they would, as it were, have declared war without the ~~least~~ least reason for it. The recall, or sending-back of an ambassador, such as Atjampon, would be regarded by every King as a rupture of the existing friendship, and as a precursor of war.

The Commander is therefore sending his officer to point this out; and he expects that the King will withdraw the order he has given for the return of Atjampon and his people

If, as is not impossible, the King of Ashantee wishes to hear all about what has happened, he should - as is customary with other Powers - previously send another Captain or Vaandrig to take Atjampon's place, and to remain, in the interests of Ashantee, at Elmina with the Commander, who will look after him well.

The Commander - not doubting that the King will quite understand this, and will be convinced that in us he has his former friends, and has been deceived by the wrong message of Viala - has told Atjampon to remain at Elmina until ~~an~~ a further reply has come from Koemanje (sic).

The Commander has left Bossumboel at liberty either to accompany Mr Simons and himself report to the King how grieved the Commander has been at the treacherous & disgraceful conduct of Viala, or to send some of his "tjutjes", while he awaited a reply. He has chosen the latter course. Messengers from Elmina are also coming,

in order to testify, if necessary, what the Commander's sentiments were when he sent his message.

In conclusion, the Commander cannot omit to add that he regards Atjampon and his people almost as his children. Atjampon, by his long stay, has not only become a very part of the soil and the flag, (met de grond & de flag is eigen geworden), but in the last war of 1828 he took up arms with us to repulse and destroy our enemies; and from the first day to the last, did not leave the field before the territory of Holland had been cleared of all enemies.

The Commander has further given orders to Mr Simons to negotiate with the King over various points in connection with the cultivation and strengthening of our relations, which are too lengthy to be dealt with in this letter.

The Commander therefore concludes this "book" by asking the King to accept ... wine, genever, linen and taft ... and assuring the King that he will ask for more costly and acceptable presents to be sent from Europe by the first opportunity.

The Lieut-Colonel. Knight.
Commander on the Coast of Africa.
(sd) F. Last.

(Kuste van Guinea
Gouvernements
Journaal. 1831.)

DECEMBER 27. (Bylage)

Instructions for the Fab.and Mag. Meester Jb.Simons,on his mission to the King of Ashantee.

St.George del Mina. 24. December 1831.

As the main object of the mission is to remove from the mind of the King of Ashantee the unfavourable impression which the wrong,if not treacherous,delivery by Pieter Viala of the message from the Commander,must undoubtedly have left upon it, Mr Simons is given a copy of that message, which Viala undertook faithfully to deliver,and which was read out and interpreted,at the time,in the presence of the Elmina native government, of Akoinnewa the aunt of the King,and of Bossumboel himself.

Mr Simons is next reminded of the interpretation which Viala acknowledged,in the Hall,that he had given to that simple message,namely:- "That as peace had now been established, the King must only stay in his own Kingdom,and the Commander would continue to live at the sea-side, and that the King must therefore now recall Atjampon and his people".

Mr Simons is also acquainted with the reply from the King of Ashantee,delivered by Bossumboel yesterday :- "The King sends his greetings to the Commander;thanks him again for the care he has always taken of Atjampon and his people,during their stay there; and desires that Atjampon and his people should now come to Koemaasjie for a time,to make custom for those of Atjampon's family who are dead: and that Atjampon would afterwards return."

From the attitude and tone of Bossumboel,it could quite clearly be seen that the delivery of this message, so short and trifling,did not please him. The Elminas said that,at his visit to them yesterday, Bossumboel had told them that a message had been sent from Elmina,requesting the King to recall Atjampon, because he was suffering want at Elmina; and also that people at Elmina were tired of him,and wanted him to go. The Commander asked the whole assembly,and Bossumboel,whether they had heard a single word of this, in the message given to Viala and Bosumboel. They all replied no ; and Bossumboel said that his message from the Commander to the King had been particularly acceptable;

that the King had been highly pleased again to see a Staff from his old friends the Hollanders,&c. But Bossumboel says that he was not present when Viala read out his "book" to the King ; and had first heard that day among his friends at Komassie, that Atjampon's recall had been asked for.

The above is only recorded so as to make the F.& M. Meester, fully acquainted with what has taken place so far; and before proceeding to give him the message for the King, there here follow some general observations, which it will be well for Mr Simons to take carefully into consideration.

The recall of an Ambassador, Chargé d'affaires, or Resident, is with all Powers, the first token of a breach of peace. The recall or sending-back of Atjampon has always been keenly desired by the English; and there has even been war over his stay; and by now asking the King to remove him, it must not only appear to him that we no longer desired to remain friends with him, but also as if it was done because of subserviency to the English, or through fear of them.

Atjampon has, moreover, often been punished on the complaint of the English and Fantees, because he had sometimes received from, or sent messages to some of the Fantees, contrary to the orders of the Commander, who had given instructions, once for all, that no messages of any kind were to be sent or received, without his knowledge. Atjampon has twice been fined on complaints from the British President; the last time, when he again secretly allowed one of his servants to leave with the Cape Coast messengers, with a message to the King. When this fine was imposed upon him Akjennewah, Kwakwast, and Bussomboel also were here in the Hall, who all declared that Atjampon had done wrong in acting contrary to the orders of the Commander, but they interceded for a reduction of the penalty, and especially that the President should be asked to release the messenger, who had been imprisoned at Cape Coast.

This incident with Atjampon, if the truth were not explained, might be regarded as a further proof that we were dependant upon the English; while, finally, the stopping of our messengers at Affoetoe, the concession to let them leave by way of Cape Coast, and the necessity to let Mr Simons himself go via Cape Coast in order to avoid any detention or dispute, might well strengthen the King of Ashantee in the idea that we were entirely under the direction of the English ~~and~~ or Fantees ; and as if the Holland administration had lost all initiative (veerkracht). Mr Simons also cannot be unacquainted with the fact ~~that~~

~~[illegible]~~ resilience

that the English have tried to convey similar ideas to the King of Ashantee ; that a messenger from Cape Coast once in his address to the King even said that the King of England was now the mightiest of all, and that all other Kings were his slaves ; and that latterly it is often given out by the English as evidence of our subordination, poverty, and impotence, that the King of Holland had no more ships, and similar tales; which nevertheless, through the straightened condition of our finances, and the stand-still of trade have much appearance of truth (waarschijnlijkheid); and can easily have made an impression on the King who is always hearing about it, and does not experience the contrary ; especially when it is remembered that he undoubtedly has a party in his Council who are strongly attached to the English side.

Consequently, it is of the utmost importance to erase these wrong impressions and ideas ; but as, for that purpose, it becomes necessary to make a flank attack upon the good faith of our neighbours, Mr Simons must be extremely careful not to strike this chord, unless the occasion for it arises from anything that comes out of the King's mouth. But if no opportunity for this occurs, then dexterously and almost unnoticed, to refer to the subject, and to make a frank disclosure of the true state of affairs ; carefully waiting, however, for the moment to bring out a clear accusation ~~against~~ against the English and Fantees.

Mr Simons should then, for example, be able to confine himself to the following :- That Holland ~~ha-~~ is still what she has always been for centuries - independant, fearless of her enemies, but continuously desirous for peace, because thereby alone, the happiness of the country and people can be obtained. That the King of Holland, the friend and ally of all Powers, has always been the good friend of the King of Ashantee, and proved this lately, when in 1824.-5.6. he gave strict orders that one was not to take any stand - ("men zich ...niets ... zoude stellen," i.e. should remain neutral ?)- between the King of Ashantee and his enemies the English and Fantees ; whereby the King of Ashantee was thus regarded from the same standpoint as the King of England, and placed on the same footing as him. That the occurences with Atjampon, and the prohibition to hold any communication without his knowledge, only arose from the fact that the Commander, hearing of the arrival at Cape Coast of the messengers from Ashantee and being informed of the negotiations, very naturally assumed that the King of Ashantee desired peace; the more so, as during all that time, the Commander had heard nothing and received no messages from Coomassie. That the Commander wishing,

therefore, to prevent any difficulties being caused by the Elminas, had forbidden all intrigues and underhand messages. That, again, the Fantees had often complained about Atjampon, and wanted to have him away, but the Commander would never listen to this. Finally, that the Commander, who continually regarded himself as the friend and ally of the King of Ashantee, did not therefore concern himself with the making of peace so long as he was not asked to do so ; but, for the same reason, had also always firmly and absolutely refused the request of the English and Fantees to take one line with them against the King of Ashantee. Finally, the best evidence that the Hollanders will always be Hollanders, fear nobody, and above all, are not subordinate to the English, or to the Fantees, Wassas, or anybody else, is to be found in our victory of 1828. That as a last piece of evidence that we have always regarded ourselves as the friend and ally of the King of Ashantee, is the fact that the King's stipend (kostgeld) has always been paid out to Atjampon, although this was often difficult, through the lack of goods, and the stagnation of trade.

Having thus acquainted Mr Simons with the above named points which, he must remember, are only to be brought forward at a suitable opportunity, or by taking advantage of a favourable moment either at his public audience or in private conversation with the King, now begins here, his special charge or message - which, as is customary, will be given to the King in a letter.

(here follows the message as given in the Commander's letter to the King)

Mr Simon's mission is now to be concentrated upon the message delivered by Viala ; and he certainly need not be recommended carefully to observe what impression these representations make upon the King. In the event of the King remarking that the Elminas had, not long ago, expressed themselves strongly against Atjampon, and had openly requested the Commander to send him back to his country at the first opportunity, since he had always been the cause of the hatred of the Fantees for the Elminas, and had lately, again, caused a dispute by secretly sending one of his servants to Ashantee; Mr Simons can assure the King that this was never brought before the Commander himself, and moreover, that cannot be said of any other party than that of Annowie, who has already been dismissed from his office of King, three months ago. The same reply must be given by Mr Simons, if at any time not the King himself, but some of his Councillors, desire to sound him on the matter, in private conversation.

Mr Simons shall, afterwards, fix the attention of the King on the state of the country with regard to trade,

of which Elmina has, for the last 6 or 7 years been entirely destitute,and in these days still receives nothing; on the state of the roads in the interior, about which the late General Daendels originally sent to negotiate for the construction of a main road, by way of Great Commany. It is not intended,by this, that Mr Simons should make a proposal for a similar road to be made,but only to be able more or less to deduce(afleiden) from the King's reply,whether he would not rather choose,himself, to open the paths through Wassa,than always to keep to those through Fantee. Mr Simons will also try to ascertain how the King is disposed towards the Wassa tribes,~~the~~ and the so-called "Macarthy-foes",and others ; and if he shall trace that the King has any outstanding palavers with any of those tribes,he shall offer the mediation of the Commander,to settle them. For this, there is now, more than previously,an opportunity as the greater part of the Wassas have made a request to be taken under the flag of Holland. Mr Simons will also speak about this request when the opportunity occurs.

In conclusion, Mr Simons is charged to put the following proposal before the King in the most acceptable manner,leaving nothing untried,~~by~~ by convincing him of the advantages of the civilisation of his people and army, to persuade him to participate and cooperate in carrying out the plan of ~~our~~ H.M.our King for the establishment of an army,for service in Java.

The Government having seen with regret;-1.The languishing state of this country,where at the least war,or dispute,its trade,and so its prosperity is at once brought to a stand-still. 2. The small amount of civilisation which this populous country has,so far, obtained. What a little there is to be seen in ~~this~~ such a large and beautiful country,because the natives are not acquainted with the methods of the Whites,for working the land,and making plantations of sugar,cotton, coffee &c,by which means the King and the whole country would be in a position to provide for their own needs by the manufacture of rum,cloths,silk,powder,tobacco,and in a word,everything that ~~is~~ has now to be brought here from other countries.

H.M. our King has thought out means to change all this,so as to make this country as prosperous as America and the Brazils now are - which 100 years ago were no better than Negro Countries,such as this coast,and which by the example of the Whites have become entirely civilised,and so rich that their ships, like those of other Nations,now sail round the whole world.

The King of Holland has therefore decided to bring

~~or~~ over 150 Africans, of their own free will, to the eastern Kingdom of Java - the heat there being almost the same as in this country, and is not cold like Holland, and therefore unsuitable for Africans.

These Africans will be placed with Whites, doing service with, and being fed and treated as the Whites, so that they will be able to learn the Whites' manner of living, their arts and crafts, and so will become useful men.... Besides, and chiefly, they will learn the military service of the Whites, and their methods of warfare. ... After six years, they will be brought back in the King's Ships, and so will be able to bring to this country the trades handicrafts and customs which they have learnt in that time from the Whites.

They will receive, besides their food and clothing, 2½ Engels per month, like the Whites, which they can spend on their own pleasure, or leave part with their parents or masters, on departure. ... After 150 men have been obtained, it is desired to increase the Corps to 1,800 or 2,000 men, for service in Java. ...

The Commander does not doubt that the King will assist his old friend the King of Holland in this,... and expects that the King will provide the men from his prisoners of war, his slaves, or chiefly from his own free people. ... They will receive an advance of 9-10 Engels on departure, which will be paid to the King's messengers. ... ...

(Kuste van Guinea.
Gouvernements Journaal.
1832.-Sub dato Maart 11.)

Extracts from the Journal of
Mr Jacob Simons, on his mission
to the King of ASHANTEE.

1831.

DECEMBER 27. Left Elmina. Stayed night at Cape Coast, Received by President Maclean, who gave him his "pas ring", and a letter to his man at Coemassie, with instructions to assist him.

DECEMBER 28. Left Cape Coast, and passed the villages of Essiewoedoe, Pradoe, Eyjufoa, Kakoemdo, or so-called Government garden, Essuakier, Enprasson, AFOETOE. 10.30. (£o-35 huts 4 Quarters. No King, but a Groot Vaandrig, Quouw Tjem.) Here met Mysang Dide, and carriers from Elmina. After reading Maclean's letter to the English ~~escort~~ soldier escort, the Elders assured him that no hindrances would be placed in his way. Left 1.30 passed Siolof, Abenoe, Muttoe, arrived ABEKRAMPO, (55 huts) 4.0. Meeting with King QUASSIE TUTOE ANSANG, & his Elders. Informed him of the object of his journey, & of Maclean's request for his free passage. The King said that he had never heard from the Holland Commander, or received a present from him, although the Commander had sent ~~a "dash" to~~ "dashes" to AFFOETOE ; while he was the real key (ware slot) of the Ashantee road; that the Ashantees had three times purchased his life (van zijn leven gekocht) and he did not like to see messengers going to Ashantee from Elmina ; but he regarded the Englishes as his deliverers, for if he had not had them, he would have probably have been captured, and sold or slain by the Ashantees, the 4th time, he would therefore obey the President's orders; and he promised to provide a guide to Donassie - Caboceer Affo. ...

DECEMBER 29. Left with canebearer of the King, 9.40. Passed Enprayo, Great Enprayo, Akrofoe, Tuakoe, Tuaqua, Ojubiekrom, Dawoerwmpon, Arrived DONASIE 3.pm. (50-55 huts). Received by Caboceer AFFOE. Here met the 2 "~~toetjse~~ "toetjes" from ATJAMPON, from Cape Coast.

DECEMBER 30. Left 11.45. Passed Kakanasie, and Afrantie, the last Fantee village.

Arrived at the ASSIN capital (groot krom) JANKOMASIE, (60 huts) 1.23. Received by the King, a very young man named TIBOE. ... The inhabitants distinctly more friendly than those of many other kroms.

DECEMBER 31. Left 5.45. Kwatakiase, Quamen Atta, Manja Mansoe (50-60 huts) 12.0.

1832.

January 1. Left 6.0 on foot, hammock not usable. Passed Enjurassie, arrived Enjenabriem 10 18. Stayed there, sick.

January 2. Arrived Fusor 11.55. (8-10 afdakjes), sheds, roofs on poles

January 3. Akonforrie, (4 afdakjes) 2.30.

January 4. Left before 6. Dansarm, Prasoe, and on to river PRA, 1.0. Provisions very dear - 1 tacoe gold for a yam, 1 tacoe for 12 pieces pisang. Several English factories here; one of Mr. John Sewell.

January 5. English soldier returned to Cape Coast. Crossed the Pra, 7.30. At 2.30 came to a clearing in the bush, where the ASSIN Crom of ESSARMAN stood.

January 6. Arrived Akkensirremi, 2.30.

January 7. Left before 6.0. Arrived Amonsie, 9.53. Climbed the hills, and arrived at the first ADANSI village, Tjusag (40-50 huts) 10.45. Had to stay here a short while, as he heard there was a King at the next Krom. Arrived at FOUMAN (60-70 huts), 1155. At 3.oo, received message from the King, KROANTJEE. Went, with Myzang Dide, to see him. Stayed here while a message was sent to the King of Ashantee, to report his arrival.

... ... (at FOUMAN)

January 14. The messenger sent to Coemassie, returned, at last, this evening, with the message that the King was glad to hear of his arrival; and the request to stay there for 3 weeks to give him time to call in all his Generals, &c.

January 15. Wrote to the Commander, reporting his arrival, and the necessity to stay there.

January 16. Presents of 2oz ~~gold~~ & 4engels gold from the King of Ashantee, arrived by a swordbearer.

... ...

February 5. To-morrow - the so-called big Adday day - is the day fixed for his departure.

February 6. Left Fuampon, 5.0. Halted at Dompoassie, (60-70 huts) to await for the "tjotjoe" of Atjampon. On at 7.45. Tjin boesoe, Essankwanta, 9.15. Dottiesoe, Akankawasie, (55-60 huts). Here they were to stay till Wedy.

February 8. Left 10. Passed Addawasie, Ensanfor, Quaman, Edjemasie, Arrived Amoeofor (70-80 huts) 12.

February 9. Left 6. Tuabinman. At 7o'clock wewere at the fine open bush, where in former days, KOEMASSIE Krom stood, according to the reports of the Ashantees. Essummeja 7.30, Bipposoe, Adjummamoe (40) 8.50. Here we wait 2 days, for the King of ADANSIE, (at Fouman) who will conduct us to Coemassie.

February 11. Yesterday & to-day crowds of Ashantees passed, going to Coemassie ; among them the King of the Krom KOKOFOE, named Esjar, This King is nephew of the present King.

February 12. Left early. Passed Adoenkoe, Assakakra, Edduabin (80-90-100 huts) 6,55. Various old men & women greeted him with hand-claps, saying they had not seen a whiteman for a long time; and "You are a real white-man. God bless the Hollanders, our old masters!". Dedeasuwa, Konkamase, Oddasor, Essabre, Kasie, 100-1.50. Fafragem 2.30, quite close to Coemassie

February 13. Left 6.30. Arrived COEMASSIE 6.52. At 7.50 began to go round greeting the Chiefs. At 8.40, the Ashantees began their return greetings. Counted 170 large umbrellas, & some hundreds of small ones.-...(Names of the Chiefs present)... The King received him in a very friendly manner. Ceremonies over at 3, pm. Received presents. About 5, pm Pokkoe, & Kwamin Bontuakwa, the King's linguists, called him & Myzang Dido to their house, to ask the reason of his coming; but he told them that he did not know it himself, as it was in a letter addressed to the King, so he could not read it till he came into the King's presence. They found this was good & said they would report this to the King.

February 14. Sent the Commander's presents to the King, adding some from himself. Gave other presents.

February 15. At 7.30, the King sent for him. He went in uniform to the palace, where he met the King, with only a few people - at his (Simon's) special request yesterday. After he had read out the letter to the King, and interpreted it, the King replied that he had not been angry when he sent down Bosumboel; that he and all his ("hoofd en hart") were for the Hollanders. He shook his head, and said he had never had such thoughts in his head, and would be sorry if the Commander thought so. He said he would consult about the matter, and give his reply.

The King asked why the Hollanders, his masters, sent

no more ships to the Coast to trade ; that for want of Holland goods, he was obliged to buy English goods, which sometimes he did not want. He gave a suitable reply, which satisfied the King. He told the King, quietly, that beside the letter, he had another paper, with which he wished to make him ~~acquain~~ acquainted, quietly, & before fewer people; and that he would now go to his house, and await his convenience for this. The King said it was good, and he would call him again in the afternoon. ... At 2.30 linguist Quamin Pokoe called him to the King. He went with Myzang Dide, and met the King with Pokkoe & Botiakwa. He sat close to the King and after drinking palm-wine, he said that he hadn't come to blacken the name of either the English, or the Fantees; but that he should tell him the truth about things, and wished to erase from the King's mind, entirely, the black colours with which they so often painted the Hollanders. ... ... He read his instructions to the King, and his two Linguists, and when he had finished, the King took his hand and said," The Hollanders and the Elminas are the only trusty allies that I have. All that the Commander requires of me, I will have done. He can quietly trust in me, as I do in him and the Elminas." The King took the instructions, and the meeting came to an end.

February 16 Mr Simons was called to a full meeting with the King and his Chiefs. He then read the letter from the Commander to the King, after which each Caboceer congratulated him saying, he was truly a great speaker. The King then sent the messengers round the gathering to tell it of the message. The Linguists, on their return, brought the following reply to the King, that they had all heard the message, and testified that none of them had anything against the Commander or the Elminas; that they were all glad, and thanked God, to see him as a messenger with such a good message; and, in a word, that they, and their master the King, their homes, and all their riches were for the Hollanders. Meeting closed.

February 17. Received presents.

February 18. Went in uniform, to a meeting with the King and Chiefs, to hear the reply about the recall of Atjampon.

The reply was that ... the King, being convinced that Viala's message to him was not the one given to him by either the Commander, or the Elminas,... he withdrew the order he had given ~~for the~~ to Bosumboel to recall Atjampon. He was sending another

"tjetjo" (herald) to convince the Commander and the Elminas of this, and to tell Bosumboel that he may return without Atjampon, and to tell the Commander that Atjampon can remain till he, the King, sends another to replace him; as he knew that Atjampon was as safe in the Commander's hands as in his own.

February 19. Received presents.

February 20. Death of General Quassie Jummagin. 10-12 persons decapitated.

February 21. The King left for his Krom Breman, or Birreman.

February 22. Mr Simons sent a message to the King to expres his displeasure at the King going off without telling him; that this was not the way to treat an officer of the King of Holland; and that if the King had no reply to give to his message, he would leave. ... ... The King sent a reply expressing his regret; and that he had intended to invite Simons to meet him there,... and now did so. The invitation was accepted.

February 23. Mr Simons left for Birreman, early, and arrived there at 8.00. At 2.00 the King received him, the Elminas, the "tjetjos", and soldiers, at his private seat. He said that he had come to his country place in order to give him his reply to his message there, as was his custom with the English, and others. Mr Simons had cause for his complaint, because he had not warned him, but he had not intended to be discourteous.... After all this, the King gave the following reply to the message :- 1/ Thanks to the Commander for his friendship, and attention. 2/ Acknowledged receipt of the staff. 3/ Bosumboel had not been present when Viala read his message. 4/ About the soldiers, he will do what is possible. 5/ Asked for the rest of the mason apprentices to be sent back. 6/ Asked for lime & other goods. 7/ Now, as in former days, he knows, and loves no other Power in Europe than the Hollanders, whom he regarded as his old friends and masters. He had now become a friend of the English, only from respect for the Hollanders, in order to have better communication with the Hollanders on the beach, and he hoped the Commander would understand this. ... To show that he was more a friend of the Hollanders than of others, he asked the Commander to write to Holland for ships to come and trade on the Coast. ... ...

(Note. There is no reference in the reply to Wassa, Great Company, or to opening up the road.)

Mr Simons returned to Coemassie.

February 24. Walked to Bantama.
February 25. Went to Berriman to take leave of the King; receiving back his paper of instructions. Made a list of the silver-ware the King wanted from Holland. Returned to Coemassie. Left there 1.00. Arrived Edduaben, 5.00.
February 26. Arrived Akankawassie,
" 27. " Fouman. Stayed there for the "tetjos" till March 4.
March 3. Message from the King offering him an armed escort, as there were murderers on reported on the road between the Pra, and Jankomassie. Refused offer.
" 4. Arrived Akkonsiere.
" 5. " Essaman.
" 6. Crossed Pra. Arrived Damsan.
" 7. Arrived Fosoe.
" 8. " Manja Mansoe.
" 9. " DOENKWA, where Caboceer Quassie Toetoe of ABRAKAMPA, was, who paid him much attention, and gave him his cane-bearer to conduct him to Jankomasie.
" 10. " at his (Simon's) own plantation.
" 11. " Elmina.

(Brieven van de Commandeur
ter Kuste van Guinea aan
het Departement van
Koloniën. 1833.)

AUGUST 3. 1833. Letter from Commander Lans (Elmina)
to Dept: of N.N.& Kol:.

Reports that from the time of Commander Last.and during the interim Commands of Messrs Cremer,& Van Ingen,the King of WASSA had expressed his desire to be regarded as a subject of Holland,& to receive a flag & staff. As he (Lans) considered that compliance with this request would have a favourable influence on trade with the interior - as the Ashantees could then pass quietly and undisturbed through the WASSA country;which is not now the case,as they are obliged to pass through the Kingdom of FANTEE,the people of which since the war of 1828,continue to show more or less hostile feelings towards our ally,and make the way through their country difficult for the Ashantees - he therefore instructed the Military Commandant ,and an interpreter, to go and present the flag of Holland and a staff ,to the King of WASSA; and to point out to the King the obligations he would incur as a subject of Holland, and also to promise him the protection that a loyal subject could claim.

He was not a little surprised to learn,on the return of the mission,that the King of WASSA not only refused to accept the flag,but even denied ever having asked for it from Mr Last,or Mr van Ingen.--- Annexes extract from Mr Klaassen's Journal.

He (Lans) cannot say for certain what was the reason for the sudden change in the attitude of the King of WASSA,but he can,perhaps,guess;and he does not exonerate his neighbours of having exercised some influence. Although he cannot do otherwise than praise the assistance and friendship of his neighbours,and he does everything on his part to maintain harmony;he still considers it his duty to be on his guard against the people under other Governments.At present,he has nothing to fear from the King of WASSA, as he himself is at war with the Caboceer BASAHIE,as appears in the Journal. But in order not to be exposed to what his predecessors were in 1824, when WASSAS panyarred Saccondees from under Fort Orange, he considers it necessary to put Forts Orange,& St Sebastian in a state of defence, -- and has sent reinforcements to them.--

(Brieven van de Commandeur ter Kuste van Guinea aan het Departement van Koloniën. 1833.)

Extract from the Journal of the Military Commandant Klaasen, on his journey from Elmina to ANWAZY, in the Kingdom of WASSA.

1833.

July 20. Commandant Klaasen, with the Vrijburgher J.Huydecoper as Interpreter, a Sergeant, & 2 soldiers, proceeded to WASSA, to present the Holland flag to the King of WASSA, which he had asked for during the governments of Commandeur and Last, and Mr van Ingen. - Stayed at Chama.

July 21. Went through the bush to KONFEKU, and thence to the WASSA Krom, BOTTAJUMA.- Stayed night.

July 22. Arrived ANWASIE late, owing to rains. The King of WASSA, with the assembled Vandrigs & Caboceers, received the embassy with the customary formalities. Greetings exchanged. The King was very anxious to learn the reason of the embassy. Mr Klaassen asked him if he was aware that his ancestors had carried the flag of Holland. The King replied in the affirmative, but said that the English Government, by bribes and otherwise, had induced him to regard himself as a British subject ; that he now saw that his action had been wrong; asked forgiveness for it from the Government of Holland; and now hoped to show that he would act as a loyal subject ofth the Government of Holland. Mr Klaassen then informed him that the Commander had sent him to hand over to him the flag of Holland, and staff; but he must previously swear allegiance to the King of Holland, and to the Commander, and always to honour the flag, and stake all rather than desert it; to open the paths to Elmina, so that the Ashantees could pass undisturbed; and to promote trade to the Chief Castle, as far as possible. The King appeared satisfied with these conditions, and asked the Military Commandant to repeat his statement the next day, in the presence of his Chiefs and Vandrigs.

In the evening, the King expressed his pleasure at being allowed to have the Holland flag.

July 23. Presents were exchanged. A Vandrig of the King, named ENIMAKOE, arrived with 50 men from SAMEKOU, where the King of WASSA's army was; he being at war with one of his Caboceers named BASAHI. The King had the Commandant informed that he would take over the flag to-day, and would assemble his Chiefs (Groote) in order to take the required oath in public. Shortly afterwards, the King accompanied by several Chiefs

and Vandrigs,came to the Commandant and asked him to repeat his statement of yesterday. This was done. The King and Chiefs went away to consult,and later in the day,asked for a further postponement of the matter, while they consulted.

July 24. The Commandant,hearing nothing,finally asked the King when the ceremony would take place. The reply was,that it might be some days before the Chiefs were assembled. The Commandant urged haste.

July 25. The ceremony did not take place,as all the Vaandrigen and Caboceers left in the morning,and the King at midday,for the army;as they appeared to mistrust the enemy. The King promised to be back early the next morning.

July 27. The King returned from the army,and told the Commandant that he had called all his Kroms together to take up arms,as he had heard that a messenger from the President of Cape Coast had been sent to Caboceer BASAHIE,with orders to tell him that he must attack the King of WASSA,unawares ; fight his way through the King's army;and come at once to Cape Coast. The King assured the Commandant that he would never allow BASAHIE to go to Cape Coast,or to English Saccondee.

July 28. The Commandant asked the King that the handing over of the flag and staff should take place to-day,as he could not stay longer;having orders to return to Elmina quickly. At 5.30 pm the King,at last,sent him a message that he and his Chiefs were assembled to hear the message from the Government of Holland. The Commandant,in the presence of all the Chiefs and Vaandrigen,repeated what he had told the King on the day of his arrival. But great was his surprise to hear from the King that he had never asked Mr Last,or Mr van Ingen for the flag and staff; that it was true,indeed, that he wished to remain good friends with the Hollanders,and would gladly accept their presents; but his idea had never been to be regarded as a subject of Holland ; that the King of COEMASSIE, or ASHANTEE would never be his friend,for he had always been at war with him,because of his treacherous attacks,and panyarring of his women ; that if the King of ASHANTEE were not the ally of the Hollanders,he would gladly join them,but he must now regard himself as an English subject. In a word,the King denied everything;and although on the first day he had appeared to be satisfied,now he refused it. Asked by the Commandant whether the Government, the Commanders,and the interpreter were liars,the King replied that he didnot know that,but he had never intended to ask for the

flag and staff. After some further discussion, the Commandant told the King -in effect- that he would report what had occurred to the Commander,and pointed out hat whatever other Nations might do, the flag of Holland was covered with too much renown to suffer any injury; and that although it might be obtained, it was never offerred to anyone.

The Commandant left ANWASY on July 29th; arrived at Saccondee on 30th;and at Elmina on August 1st. He reported that the Forts Orange,and St Sebastian should be put in a state of defence,as the people under the first-named Fort were anxious about an being attacked by the WASSAS.

(Kuste van Guinea.
Gouvernements Journaal.
1833.)

AUGUST 21. Letter. Commander Lans (Elmina) to President Maclean (Cape Coast). ... ... re JUABEN. - The King of ASHANTEE has sent a message that he (Maclean) should be asked not to capture BOATIN, but to drive him out of the territory over which he (Maclean) presides. ... ...

NOVEMBER 10. Letter. Commander Lans (Elmina) to President Maclean (Cape Coast). --- Informs him that it has occurred to him (Lans) that for a good understanding, and the better regulation of trade, it would be well if there were an exchange of intermediate territory; so that one line of coast should belong to each Government - the English to possess all the places from Cape Coast to Accra; and the Hollanders, all the coast from Elmina to Apolonia. If Maclean agrees, he proposes that the plan be put before the respective Governments for consideration.---

N 112 - B

Togt
naar
de Kust van Guinea

June - August
1838.

Militaire Spectator
1838

[Captn of Artillery C van Bijneveld]

7. D. N°. 5. DE 1838.

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks, in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks (behalve de bijvoegsels, die *gratis* geleverd worden) bestaat, en voor *f* 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respective geabonneerden wordt afgeleverd. Aan de geabonneerden in de Nederlandsche Overzeesche Bezittingen, wordt de Jaargang, uit hoofde van de 10 pCt. rabat voor transport-, assurantie- en commissie-gelden, tegen de betaling van *f* 8,50 afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koningrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden *vrachtvrij* aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den Directeur, den kapitein VAN RIJNEVELD, van de rijdende artillerie, te Breda, met het opschrift: *voor den Militairen Spectator.*

VERHANDELING

OVER HET

KRIJGSWEZEN DER VOORNAAMSTE EUROPESCHE MOGENDHEDEN.

VOORWOORD.

Raadgevingen en wenken van verschillende kanten, in den loop des vorigen jaargangs van dit tijdschrift, aan mij gegeven, hadden mij bedacht doen zijn op verbeteringen, aan te brengen in den gewonen werkkring van den *Militairen Spectator.* De aandacht der redactie was voornamelijk getrokken geworden, op de moeite, welke zich sommigen gaven, om dit tijdschrift door een onderling abonnement, het zij in de societeiten, of uit de korps-boekverzamelingen te lezen; iets dat door enkele chefs wordt bevorderd, en dat weldra de periodieke militaire drukpers in ons vaderland zoude onderdrukken. Vele onzer geabonneerden schrijven dit toe aan de menigte militaire werken, welke thans het licht zien, en die door hunne blijvende waarde de inteekening uitlokken. De belangstelling in het blijvende bestaan van dit tijdschrift, het eenige wat zich, tot nog toe, in ons vaderland heeft kunnen staande houden, is alzoo werkzaam geweest, om aan de redactie de middelen te wijzen, om het dreigende gevaar eenigzins onschadelijk te maken. Verlangende, om van onze zijde alles te doen, wat zoude kunnen strekken tot bevordering dezer vriendschappelijke bedoeling, hebben wij dan ook besloten, om vele stukken, welke voor eene bijzondere uitgave bestemd waren, in dit tijdschrift op te nemen. Of de *Militaire Spectator* daardoor eene meer blijvende waarde zal verkrijgen, laten wij aan het verlichte oordeel der lezers over; en of het bovenbedoelde gevaar daardoor kan worden afgewend, zal de ondervinding leeren.

Voorloopig heb ik mij bepaald, tot het opnemen van zoodanige stukken, welker zamenstelling eene uitgebreide boekverzameling of eene active briefwisseling vorderde, en maak alzoo eenen aanvang met het hierboven genoemde onderwerp. Hetzelve zal, geloof ik, in eene lang gevoelde behoefte en in een voornaam vraagpunt van het repertorium der krijgskennis, van de naar hoogeren rang dingende officieren voorzien. Uit de wijze van deszelfs bearbeiding, zal tevens blijken, welke moeite daarmede verknocht was, en hoe groot de reeks der navorschingen is, die ik in het werk heb moeten stellen, om dit vraagpunt eenigzins volledig te beantwoorden.

J. C. VAN RIJNEVELD.

ALGEMEENE INLEIDING.

De studie van het krijgswezen van onzen tijd, zal en moet voorzeker eene ruime plaats beslaan, in de opgezamelde, of nog te verkrijgene kennis van den officier, die aanspraak wil maken op meer dan gewone kunde. De mogendheden, welke haren invloed door de ontwikkeling van een' wel begrepen en goed ingerigten krijgsstaat trachten te behouden, en die met de verbeteringen, welke daarbij in andere legers worden ingevoerd, gelijken tred willen gaan, hebben dan ook, vooral in de laatste tijden, alle middelen aangewend, om deze studie, bij hunne hoofd-, staf- en andere officieren aan te moedigen. Voor de legers, die eenmaal kunnen geroepen worden, om in een onderling verband, tegen eenen algemeenen vijand te ageren, wordt deze studie nog belangrijker, zoowel ten opzigte van den aard en de bijzonderheden der legers, waarmede men kan verbonden worden, als van die welke zij vermoedelijk tegen over zich zouden hebben. De ondervinding toch van vroegere jaren, heeft het met sprekende bewijzen gestaafd, hoe noodlottig de onwetenheid omtrent de zamenstelling en taktische bijzonderheden van bondgenooten en partijen konde werken, en hoe dikwerf zelfs hoogere aanvoerders het zich beklaagd hebben, dat zij deze studie verzuimd of hadden laten verzuimen. En wanneer het dan, voor de gouvernementen zelve, als van het grootste belang gerekend wordt, dat hunne afgezanten in hunne betrekking, door middel van eigene ervaring, of van die hunner toegevoegde omgeving, of wel door daartoe bestemde beambten of reizende officieren, steeds in kennis blijven met den aard, de bijzonderheden, veranderingen en wijzigingen in de legers hunner naburen, bondgenooten en par-

tijen, dan is het van niet minder belang, om die kennis algemeen te verspreiden.

De kennis van het krijswezen van onzen tijd, behoort tot het repertorium der algemeene staatkunde, omdat het de innerlijke waarde van de staatskrachten der verschillende mogendheden doet kennen, en de krijgsmagt thans, veel meer dan de uitgestrektheid der landen of grootte bevolking, de staatkundige beduidenis van deze of gene mogendheid bepaalt. Zij heeft alzoo hare grenzen in de algemeene krijgskunde niet alleen, maar deze strekken zich een goed eind wegs uit in het diplomatische vak. Voor de eerste bepaalt zich deze kennis hoofdzakelijk tot de sterkte, zamenstelling, wijze van aanvulling, den aard en de taktische bijzonderheden; — voor het tweede punt grijpt zij eenigzins verder, tot in de overeenstemming tusschen de strijdkrachten, de bevolking en het finantiewezen, alsmede tot den natuurlijken aanleg en de stemming der bevolking voor de krijgsdienst. De voorstelling van beide deze gedeelten, is het doel onzer bemoeijingen geweest.

Ieder Europesche Staat vindt zich tegenwoordig verpligt, tot het onderhouden van een staand leger, welks sterkte in verhouding staat tot zijne grondmagt. Uit dien hoofde is de totale sterkte van al de staande legers in Europa, in de loopende oogenblikken, in verhouding tot de bevolking, aanmerkelijk grooter dan in vroegere tijden. Hiervan zijn echter uit te sluiten enkele staten, die in de achttiende eeuw, dubbel en drievoudige sterker legers op de been hielden, b. v. Pruissen, onder *Frederik Wilhelm I* en *Frederik de Groote*. Algemeen kan men aannemen, dat de tegenwoordige behoefte der staande legers, in tijd van vrede, met 1 procent van de bevolking toereikend is, terwijl laatstgenoemde steeds 3 procent onder de wapenen hielden. Dit waren echter uitzonderingen op den algemeenen regel. De verbeteringen, in de zamenstelling, opvoeding en aanvulling der legers aangebragt, laat thans toe, om, des noodig, in den kortst mogelijken tijd, de sterkte der legers te verdubbelen en te verdrievoudigen.

Wanneer nu deze *een* procent der bevolking de algemeene maatstaf ware voor de verhouding der strijdkrachten, welke men tot verdediging, in de gezamenlijke staten van Europa gereed moet houden (zoo als zulks in de staten van het Duitsche verbond, volgens de traktaten is aangenomen), zoo zoude de totale sterkte van de gezamenlijke staande legers in Europa, ongeveer 2,320,000 man bedragen. Deze sterkte is in de werkelijkheid veel geringer, daar o. a. Engeland slechts $\frac{1}{3}$ procent zijner bevolking aan de landmagt afgeeft, en de meeste der niet Duitsche en kleinste staten, hoogstens $\frac{1}{2}$ procent hunner bevolking onder de wapenen houden.

Volgens eene vrij naauwkeurige berekening (1) komen:

			man.
1°. Voor de staten van den 1sten rang met	155,000,000 zielen,	slechts met	1,370,000
2°. Voor de staten van den 2den rang met	60,000,000 —	— —	400,000
3°. Voor de staten van den 3den en 4den rang met . . .	17,000,000 —	— —	130,000
Alzoo voor	232,000,000 zielen		1,900,000

Deze 1,900,000 vormen, ongeveer de effectieve sterkte der staande of actieve legers, en nu wordt het een onderwerp van meer speciale studie, hoedanig deze legers in de verschillende staten, in tijden van oorlog, of in bijzondere omstandigheden, veroverings-plannen, volks-oorlogen, enz., worden versterkt en aangevuld. Eene andere, vrij algemeene en naauwkeurige berekening, heeft doen zien, dat de staande legers $\frac{1}{3}$ à $\frac{1}{4}$ gedeelte der staatsinkomsten, voor onderhoud kosten.

Het onderwerp dat wij ons voorgenomen hebben, te bearbeiden, is van vrij grooten omvang, doch reeds voor het grootste gedeelte voor den druk gereed. Wij kunnen echter geenszins beloven, dat hetzelve in den loop van dezen jaargang zal afgehandeld worden. Om eentoonigheid te vermijden, kunnen wij ook slechts een gedeelte van ons algemeen bestek daaraan toewijden. De beschouwing van den aard en de bijzonderheden der krijgsmagt van elke mogendheid, vormt ook een stuk op zich-zelf, dat in een of twee nummers kan worden opgenomen. Ieder dezer beschouwingen zal door eene afzonderlijke korte inleiding worden voorafgegaan, om den lezer op het standpunt te plaatsen, vanwaar men het behandelde moet overzien.

Bij de indeeling van het werk, hebben wij ons voornamelijk bepaald tot de bijzondere waarde van de te beschouwene krijgswezens, ten einde men de trappen van vergelijking zoo gemakkelijk mogelijk zou kunnen overzien. Bij de inleiding van elke afzonderlijke beschouwing, zullen de voornaamste bronnen worden opgegeven welke wij geraadpleegd hebben, en die tot verder onderzoek kunnen strekken.

I.

DE AARD, ZAMENSTELLING EN BIJZONDERHEDEN VAN HET PRUISSISCHE KRIJGSWEZEN.

INLEIDING.

Bij de beschouwing van den aard en de zamenstelling van het krijgswezen en der strijdkrachten van de voornaamste mogendheden van ons werelddeel, verdient in alle opzigten het

(1) Zie *F. W. Schubert*, *Handbuch der Allgemeine Staatskunde von Europa*, I. Band, erster Theil. Königsberg 1835.

koningrijk Pruissen vooraf te gaan. Deszelfs militaire stelsel, met rijpe verstands-ontwikkeling ontworpen, en met monarchale kracht ten uitvoer gelegd, staat dáár als eene type van verwezenlijke volmaaktheid, te midden der Europesche volksbeschaving, en strekt tot leerrijke beschouwing, van den staats- en krijgsman niet alleen, maar kan ook dienen tot eenen toetssteen van alles, wat met dit onderwerp in verband staat. Voorwaar, eene gewigtige reden, om den aard en de zamenstelling van het Pruissische krijgswezen eene voorname en eerste plaats te doen bekleeden bij de behandeling van het onderhavige onderwerp. Een aantal bronnen stond ons ter dienste, om hetzelve met gedegen omvang te schetsen; bronnen, die het kenmerk van waarheid en werkelijkheid dragen, en die bij eene naauwkeurige toetsing en vergelijking, ons geen twijfel hebben overgelaten, omtrent de juistheid der hier volgende opgaven. Ook dit was eene beweegreden, waarom wij dit stelsel meer uitvoerig hebben behandeld.

Het Pruissische krijgswezen verdient eene bijzondere aandachtige beschouwing, vooral omdat het op het stelsel van algemeene dienstpligtigheid berust, en dit stelsel zoodanig is toegepast, dat het noch de nationale nijverheid, noch het maatschappelijk leven stoort of beperkt. Daardoor is een nieuwe band ontstaan, die de geheele natie, als het ware, omvat: elk Pruissisch burger is soldaat, elk soldaat is burger. Dit gaf den maarschalk *Blucher* aanleiding tot het volgende gezegde: « Eigenlijk weet men bij ons niet meer, waar de soldatenstand begint en de burgerstand eindigt.»

Door de vermenging, toenadering, aanraking en wrijving van al de volksklassen, door algemeene dienstpligtigheid veroorzaakt, heeft men eenen reuzenstap gedaan tot de veredeling van het volk. Het staande leger is de groote oefenschool, welke een ieder door moet gaan, vóór dat hij zich aan eene bepaalde maatschappelijke of burgerlijke betrekking kan toewijden. Het is eene oefenschool, waarin de geest van orde, gehoorzaamheid en een geregeld gedrag, meer dan bij elken stand, voorzit; waarin de zelfstandigheid van het karakter, zich trapsgewijze ontwikkelt, en waarin men den soldatenstand leert achten en liefhebben.

Dit stelsel heeft in Pruissen reeds diepe wortels geschoten, en is in de loopende tijden eene wenschenswaardige volmaaktheid genaderd. In dat stelsel ziet de geheele natie den waarborg harer onafhankelijkheid.

Uit dit oogpunt moet het krijgswezen van het koningrijk Pruissen beschouwd worden, en daaruit is af te leiden, welke rol die mogendheid, in eenen algemeenen oorlog, zoude kunnen vervullen.

De werken waaruit wij de hierna volgende bijzonderheden hebben getrokken, zijn:

1°. *Ressort und Organismus sämmtlicher Preussischer Staatsbehörden und öffentlicher Anstalten*, *von* J. D. F. Rumpf, *Königlich Preussischem Hofrathe*. Berlyn 1837.

2°. *Artilleristisches Taschen-Buch zunächst fur Avancirte und ältere Kanoniere zu denen Selbstbelehrung. Nach den neuesten Bestimmungen bearbeitet von* W. Meineke, *Hauptman in der 3ten Artillerie-Brigade und Director der Brigade-Schule*. Magdeburg 1834.

3°. *Dienstvorschrift fur die Unter-officiere der Königl. Preussischen Artillerie, auf Befehl S. K. H. des Prinsen* August von Preussen. Berlyn 1832.

4°. *Der Preussische Staat in allen seinen Beziehungen, IIter band. Von Freyherr* L. von Sedlitz-Neukirch. Berlyn 1836.

5°. Verschillende nummers van de *Algemeine Militär-Zeitung*, welke de laatste veranderingen en wijzigingen hebben opgegeven.

6°. *Das heutige Preussische Militair System*, opgenomen in het *Zeitschrift für Kunst, Wissenschaft und Geschichte des Krieges, Jahrgang* 1838. *Siebenter Heft*.

7°. *Handbuch zur Belehrung der Landwehr Subaltern Officiere*. Berlyn 1837.

8°. *Bildung und Führing einer Infanterie-Compagnie*. Berlyn 1828.

9°. *Lehrbuch fur Regiments-Schulen der Kön. Preussischen Infanterie*. Glogau 1828.

10°. Bijzondere bescheiden.

HET MILITAIRE WEZEN.

Hetzelve is verdeeld in twee hoofddeelen, te weten:

A. De gewapende magt of het zuivere krijgswezen.

B. Het militaire beheer (*Militär Verwaltung*.)

A. De gewapende magt bestaat uit het staande (actieve) leger, uit de Landwehr van den 1sten ban, uit de Landwehr van den 2den ban, en uit den Landstorm.

1°. Het *staande leger* wordt zamengesteld uit dienstpligtigen en uit vrijwilligers. De dienstpligtigheid strekt zich uit over alle jonge lieden van het mannelijke geslacht, van 20 tot 25 jaren. Het ministerie van binnenlandsche zaken en dat van oorlog zijn met de uitvoering der wet op de dienstpligtigheid belast, terwijl die door de generale kommando's, de opperpresidenten en bijzondere commissiën, uit officieren en civiele beambten zamengesteld, wordt ten uitvoer gelegd. De voor de krijgsdienst opgeroepene jonge lieden, blijven 3 jaren onder de vaandels; daarna naar hunne haardsteden terug gezonden, worden zij bij de reserve van het staande leger ingedeeld, in welke betrekking zij nog *twee* jaren dienstpligtig aan het staande leger zijn. Zoodra de jonge lieden dezen tijd

hebben uitgediend, treden zij in de Landwehr van den 1sten ban, voor den tijd van 7 jaren, om alsdan wederom voor 7 jaren bij de Landwehr van den 2den ban te dienen.

Daar nu gewoonlijk het aantal der aanwezige dienstpligtigen veel grooter is, dan het benoodigd aantal manschappen voor de aanvulling van het leger, zoo heeft er voor die aanvulling eene zekere klassificatie plaats, waarbij de jongste voorgaan. Men neemt alzoo eerst de 20jarige klasse, en levert deze geen genoegzaam getal op, dan gaat men tot de 21jarige klasse over enz. Dit geschiedt bij loting.

NOTA. Op verre na heeft het leger de bevolking van 20 tot 25 jaren, tot aanvulling niet noodig, aangezien het leger jaarlijks slechts om het ⅕ hernieuwd wordt. Van de 100,000 jonge lieden, welke hun 20ste jaar bereikt hebben en waarvan ongeveer slechts 80,000 voor de dienst geschikt bevonden worden, worden slechts 25,000 voor de dienst van het staande leger bestemd. Het overschietend gedeelte gaat in de reserve en bij de *Landwehr* over

De koninklyke garde wordt uit alle gewesten van het rijk gerekruteerd. De *kavallerie* kiest bij voorkeur de jonge lieden, welke gewoon zijn met paarden om te gaan; de *artillerie* kiest handwerkslieden en doet nog eene bijzondere keuze voor de 12® batterijen; de zonen van onder-houtvesters worden bij voorkeur den jager-bataillons toegedeeld, terwijl de pionniers de bergbewoners en bergwerkers bij zich indeelen.

Ieder dienstpligtige kan, nadat hij zijne drie jaren gediend heeft, zich op nieuw voor drie of zes jaren verbinden, zonder daartoe de toestemming zijner ouders of voogden noodig te hebben. Daarvoor erlangt hij de eer-sabelkwast (*Ehrentroddel*) en eene maandelijksche toelage van 15 zilvergros, en ook, naar gelang van zijnen diensttijd, aanspraak op verzorging bij invallende onbekwaamheid voor de dienst. Zoo hij tot de klasse der onder-officieren behoort, dan heeft hij, na 9jarigen diensttijd, aanspraak op eene aanstelling bij de civile dienst, en wel naar gelang zijner kennis en bekwaamheden.

De *vrywillige indiensttreding* kan geschieden met vocatie voor de wapenen of andere militaire dienst. Voor de eerste categorie kan het op drie wijzen plaats hebben: 1°. door vrije keuze van de militaire dienst, met vooruitzigt op bevordering, na afgelegd examen; 2°. door zonder opgeroepen te zijn, zich vóór het 20ste jaar, aan te melden, om de 3 gevorderde jaren te dienen, in welk geval men, bij bijzondere geschiktheid, eene wapensoort kan kiezen; en eindelijk 3°. door *eenjarige* vrijwillige dienst. Op dit laatste kunnen aanspraak maken, die jonge lieden, welke hunne studiën willen voleindigen (ook voor kunstenaars, schilders, beeldhouwers, enz.); deze vrijwilligers moeten zich op eigen kosten kleeden, uitrusten en verder bekostigen. Na deze 1jarige diensttijd krijgen zij verlof, doch staan nog 2 jaren bij de reserve van het staande leger; vervolgens gaan zij, even als alle andere vrijwilligers, tot de Landwehr van den 1sten en 2den ban over.

De vrijwillige indiensttreding bij de niet gewapenden, heeft betrekking op de chirurgijns, apothekars, hoefsmeden, veeartsen, schippers, enz. Deze vrijwillige intrede heeft insgelijks voor den tijd van één jaar plaats, met kleeding en verpleging uit eigene middelen. Indien zij deze kosten niet kunnen bestrijden, dan blijft hun diensttijd op 3 jaren bepaald.

2.) De Landwehr van den 1sten ban bestaat uit alle jonge mannen, beginnende van de 21 jaar tot en met het 25ste jaar, welke niet bij het staande leger dienen; uit vrijwilligers, welke bij de jager- en scherpschutters-bataillons worden geoefend; uit de manschappen van het 26ste tot het 32ste levensjaar.

Deze Landwehr is bestemd om in oorlogstijd het staande leger, zoowel binnen- als buitenlands, te ondersteunen. In vredestijd is dezelve — uitgenomen den staf, en den tijd voor de vorming en oefening noodig — met groot verlof.

De staf van een Landwehr-bataillon in tijd van vrede, bestaat uit:

Een kommandant.
» adjudant en comptable (*Rechnungs-führer.*)
» bataillons-chirurgijn.
» ——— tambour.
» ——— schrijver.
» geweermaker.

Deze staf en bovendien 1 sergeant-majoor (*Feldwebel*), 1 *capitaine d'armes* en 2 Gefreiten (1) bij de infanterie, en van elk kavallerie-eskadron, 1 officier, 1 wachtmeester, 3 Gefreiten en 1 trompetter, worden betaald (bezoldigd) en vormen het bezoldigde Landwehr-kader.

Deze Landwehr wordt, op zekere bepaalde dagen per maand, bij kleine afdeelingen, in en nabij het oord der inwoning, en gedeeltelijk *eenmaal* des jaars, in groote afdeelingen, in verband met het staande leger, geoefend. Bij de laatstbedoelde oefeningen, wordt de Landwehr, even als het staande leger bezoldigd.

3.) De Landwehr van den 2den ban, wordt uit alle manspersonen, welke, zoowel uit het staande leger, als uit de Landwehr van den 1sten ban treden, en uit alle weerbare mannen tot en met het 39ste levensjaar, te zamengesteld. Dezelve is bestemd om in tijd van oorlog, de garnizoenen of garnizoensbataillons te versterken, of wordt naar de omstandigheden, in haar geheel, tot het bezetten van plaatsen, of tot versterkingen van dien gebezigd. De kommandant der Landwehr van den 1sten ban, is in vredestijd insgelijks belast met het beheer van

(1) De Gefreite is eigenlijk een soldaat van de 1ste klasse.

dat des tweeden bans. In vredestijd bestaat zij slechts op het papier.

4.) De landstorm bestaat uit alle weerbare mannen tot het 50ste levensjaar, welke zich niet bij het staande leger of bij de Landwehr in dienst bevinden; uit alle manschappen welke hunnen tijd bij de Landwehr hebben uitgediend, en uit alle weerbare jonge lieden, van de 17 tot de 20 jaren. De landstorm vereenigt zich in het geval van eenen vijandelijken overval, op bevel des konings. De tezamenstelling daarvan wordt door de leiding van het departement van binnenlandsche zaken en dat van oorlog bezorgd.

B. Het Militair beheer. Hetzelve wordt uitgeoefend door 6 hoofddepartementen, te weten:

1°. Het departement van oorlog; 2°. de generalen staf; 3°. de generale kommando's; 4°. de geneeskundige dienst; 5°. het justitiewezen; 6°. het kerkelijk bestuur.

1°. Het departement van oorlog heeft deszelfs vroegere organisatie van 1809 herkregen, en is diensvolgens in drie afdeelingen verdeeld. In de 1ste afdeeling worden de legeraangelegenheden bearbeid; daartoe behooren de organisatie, oefening en het beheer van het leger.; de 2de afdeeling bezorgt de artillerie-zaken, welke de uitrusting van het leger, en de vestingen met materiële strijdmiddelen van allerlei aard, betreffen; de 3de afdeeling bearbeidt de ingenieur-aangelegenheden.

Eene afdeeling voor persoonlijke aangelegenheden staat onmiddelijk onder den minister van oorlog.

Een militair oeconomie-departement, bestaande uit vijf afdeelingen, onder directie van een luitenant-generaal. Verder zijn *onmiddellyk* aan het ministerie van oorlog onderworpen:

1°. Inspectie der remonte.

2°. Inspectie der geschut-gieterijen, buskruid en wapenfabrieken.

3°. Het marine-depôt te Straalsund.

4°. Contrôle van het intendanten-wezen.

5°. Algemeene militaire kas.

6°. Militaire weduwenkas.

7°. Geneeskundige dienst.

2°. De generale staf staat insgelijks met het departement van oorlog in verband. (Zie daarover verder.)

3°. De generale kommando's; deze met hunne generale staven, voeren het oppertoezigt over alle militairen, in een gewest aanwezig. Aan het hoofd van elk kommando, staat een generaal van den 1sten rang, welke alzoo het bevel over de linietroepen, de Landwehr, garnizoens-troepen en invaliden voeren.

4°. De geneeskundige dienst staat onmiddellijk met het departement van oorlog in verband. (Zie daarover verder.)

Bij elk dezer generaal kommando's is een intendanten-wezen gevoegd, bestaande uit 1 intendant, 3 intendanten-raden, 1 assessor en 7 assistenten. Deze staan met het militair oconomie-departement in verband.

5°. Het justitie-wezen is in het hoogste ressort opgedragen aan den minister van oorlog en aan die van justitie. Verder uit een generaal-auditeur, als president van de hooge vierschaar, bestaande uit vier opper-auditeurs, als raden. Voorts bestaan er krijgsraden, welke in onderscheidene klassen verdeeld zijn, en waarvan de rangen der leden wettiglijk bepaald zijn, naar mate van de rangen der beschuldigden waarover zij te oordeelen hebben.

Ook bestaat er bij elk regiment of artillerie-brigade eene zoogenaamde regtbank van eer, welke over de twisten van officieren, onder elkander, over persoonlijke aanrandingen of beleedigingen, beslissen moet. De hoofd-officieren behoeven zich daaraan niet te onderwerpen, dewijl de koning zelf, of in zijnen naam, de divisie-generaals, over hen uitspraak doen. Deze regtbanken zijn bevoegd te beslissen over de verwijdering uit den officiersstand, waardoor de officiers-regten verloren gaan; ontslag uit de dienst; verlies van aanspraak op bevordering, voor te bepalen bevorderings-gevallen, en eindelijk over de vrijspraak.

6°. Het kerkelijk bestuur bij het leger staat onder de leiding van eenen hoofd-almoezenier (*Feld-Probst*); verder zijn er bij elke divisie twee divisie-predikers, en bij elk legerkorps een opper-prediker.

ALGEMEENE GEVOLGTREKKINGEN.

Het innige verband dat hier tusschen de weêrbare bevolking bestaat, maakt eene volkomene ineensmelting van het legerbeheer met alle andere takken van het staatsbestuur, in Pruissen, meer dan in elken anderen staat van ons werelddeel, noodzakelijk. Om deze redenen, wordt Pruissen bij voorkeur een *militaire staat* genoemd. Volgens de gebruikelijke beteekenis van eenen zoodanigen staat van zaken, verbindt men met dat denkbeeld eene zekere neiging of zucht tot verovering; echter is dit hier geenszins het geval, daar de wezenlijke strekking van het Pruissische militaire stelsel van defensiven aard is. Het leger en het volk zijn één, en worden jaarlijks meer en meer vereenigd. De korte diensttijd, voor het staande leger bepaald, en het garnizoen houden der dienstpligtigen, binnen de gewesten en kantons, waarin zij geboren of woonachtig zijn, kunnen het leger nimmer van het eigenlijke volk doen vervreemden. Dit stelsel, dat in vele andere staten, bijzonder veel zoude toebrengen, om den krijgsgeest van het leger uit te doven, en te doen plaats maken voor burgerlijke begrippen, heeft in Pruissen eene tegenovergestelde werking

voortgebragt, daar het den krijgsgeest op de geheele bevolking heeft ingeënt. Met een dusdanig staats-organismus, is Pruissen een van de geduchtste mogendheden geworden, wat innerlijke kracht voor de landsverdediging betreft, zoo lang er eenheid en trouwe verkleefdheid aan de bestaande orde van zaken onder de bevolking blijven heerschen; doch er is welligt ook geene mogendheid, die minder vrij is in het oorlogs-iniatief, dan Pruissen, zoodra het er op aankomt, om voor deze of gene partij te kiezen, als de volksstemming de keuze geenszins billijkt.

De tegenstanders van het Pruissische militaire stelsel, hebben zich meermalen moeïte gegeven, om te betoogen dat het bij eenen eventuëlen oorlog, nimmer in zijn geheel konde worden ten uitvoer gelegd, omdat het geenszins in overeenstemming staat met de finantiële hulpbronnen der monarchie. Verder, dat het wel niet te betwisten is, dat het, volgens de overtuigendste berekeningen, Pruissen geenszins aan manschappen, maar wel aan paarden en oorlogs-materiëel zoude ontbreken, zoodra het deszelfs geheele geprojecteerde magt op de been wilde brengen.

Voor het voeren van eenen offensiven oorlog, ten doel hebbende om veroveringen te maken, of die zonder medewerking der volksstemming was aangegaan, konde het eerste punt eenigzins als geldend beschouwd worden; doch in de tweede vooronderstelling heeft men zich geheel bedrogen. Bij eenen defensiven oorlog, die door eene groote krachtsontwikkeling, spoedig zou beslist zijn, is de finantiële staatskracht van de Pruissische monarchie toereikende, omdat, in dit geval, de natie tot het doen van de grootste opofferingen bereid zoude zijn. Een twintigjarige vrede, waarbij het hooge bestuur nimmer de mogelijkheid van eenen oorlog uit het oog verloren heeft, eene goed *begrepene* oeconomie, en de vrijheid van handeling in het wel doordachte belang des rijks, zonder door delibererende kamers gehinderd te worden, heeft de *wapen-, kleedings-* en *uitrusting-depôts* zoodanig voorzien, dat de in gereedheid zijnde voorraad voor alle gevallen toereikende is.

De vermeerdering der kavallerie en artillerie, om dezelve van den staat van vrede, op den voet van oorlog te brengen, vordert, wel is waar, een overgroot aantal paarden; doch eene aanhoudende zorg en aanmoediging der paardenteelt heeft ook hierin voorzien. Ieder gewest weet welk getal paarden het in verschillende gevallen moet leveren, en bevindt zich daartoe ieder oogenblik in staat. In dit opzigt is de ten uitvoerlegging van het geheele of gedeeltelijke mobielmakingsplan, ook vrij onafhankelijk van de finantiële staatsmiddelen, omdat deze paarden niet dadelijk kontant betaald worden, maar, in zekeren zin, onder dienstpligtigheid staan.

Bij de grondvesting van zijn militair stelsel, is Pruissen van het praktische en zeer juiste gezigtspunt uitgegaan: dat de man, die goed gebouwd, sterk, met gezond verstand en met alle uitrustings-voorwerpen rijkelijk voorzien, daarom nog geenszins een bruikbaar soldaat is. Immers uit het hierboven door ons geleverd overzigt, heeft men kunnen ontwaren, met hoeveel omzigtigheid er is gezorgd, dat bij het uitbreken van eenen oorlog, geen persoon in het staande of offensive leger wordt opgenomen, die niet bereids eenige krijgsopvoeding ontvangen heeft, daar de reserven meer dan voldoende zijn, om het leger voltallig te maken.

Landstorm, Landwehr en het staande leger vormen alzoo een georganiseerd geheel, terwijl het laatste de offensive kracht, te beschouwen is, als den wortel uitmakende der gewapende staatskracht, en dus het middel, waardoor men de lands-bewapening organiseert.

De normale sterkte van het staande leger, op voet van vrede, is afhankelijk gemaakt van de behoefte, dat het jaarlijks eene aanvulling zoude noodig hebben, ten einde alle dienstpligtige personen van de geheele monarchie, bij zich te kunnen opnemen. Het is echter bekend, dat een vrij aanzienlijk getal dezer dienstpligtigen, zich jaarlijks vrijloten, hetgeen het bewijs met zich voert, dat deze normale sterkte op voet van vrede, wanneer men die uit een eenzijdig gezigtspunt overziet, te gering is. De finantiële hulpbronnen van den staat, gedoogen echter geen grooter omvang van het bezoldigde leger; daarentegen zoude men die sterkte ook geenszins kunnen verminderen, zonder het eigenlijk doel van het stelsel te missen.

Wanneer men slechts het stelsel zelf van nabij beschouwt, dan ziet men dat het eene cyclus van 20 jaren omvat, en dat, als men den vredesvoet met 10,000 man wilde verminderen, men daardoor aan de volkswapening 100,000 geoefende soldaten zoude onttrekken. Wanneer men nu aanneemt, dat deze vermindering alleen bij de infanterie zoude plaats hebben, en stelt men de jaarlijksche onkosten, voor een infanterist gelijk aan 60 Rthl., dan zoude dit eene jaarlijksche bezuiniging van 600,000 Rthl. opleveren, en voor de in rede staande cyclus van 20 jaren, eene bezuiniging van 1,200,000 Rthl. Maar dan ook zoude het staande leger 60,000 man onttrokken worden, alzoo 2 legerkorpsen; terwijl ook de Landwehr van den 2den ban, en alzoo de verdediging der vestingen, 40,000 man minder ter beschikking had.

De ondervinding nu heeft geleerd, welk een overwigt de getalsterkte in de schaal der oorlogvoering legt; en Pruissen heeft niet te vergeefs de ondervinding geraadpleegd. Met deszelfs tegenwoordig militair stelsel, toch, heeft het grond om te

hopen, dat het in eenen verdedigings-oorlog, elke vijandelijke coalitie het hoofd kan bieden. Eene vermindering der strijdkrachten van 100,000 geoefende soldaten, zoude dien grond, in alle gevallen twijfelachtig maken. Had Pruissen eene delibererende en wetgevende kamer gehad, dan zoude het moeijelijk geweest zijn, om de leden, welke toch omtrent het militaire wezen zulke zonderlinge denkbeelden koesteren, van de noodzakelijkheid dezes maatregels te overtuigen; moeijelijker nog om haar te overtuigen, dat een 20jarig verzuim, geenszins door het gelukkigste *impromptu* kan worden goed gemaakt. Dat in plaats van 100,000 man geoefende soldaten, 10,000 rekruten voorhanden zijn, en dat er in den loop van 20 jaren, 1,200,000 Rthl. minder zijn uitgegeven, maakt waarlijk de zaak niet gelijk.

De eerste toerustingen tot eenen oorlog vorderen zoo vele geldelijke opofferingen, dat de bezuinigingen van 1,200,000 Rthl., den Staat nog geenszins buiten noodzakelijkheid van schulden te maken zoude stellen. Een millioen, waarmede men de toekomst zoude belasten, weegt niet veel, doch 100,000 man geoefende soldaten daarentegen, liggen zwaar in de schaal.

Bij het uitbreken van volks-oorlogen, ontbreekt het zelden aan menschen, maar in de meeste gevallen hapert het aan tijd en aan eene planmatige voorbereiding om de volkswapening, vorm en houding te geven. 100,000 geoefende soldaten, in de volksmassa verdeeld, laten zich zeer spoedig scharen, doch 100,000 rekruten geenszins.

Voor het aannemen en ten uitvoer leggen van eene voldoende landverdediging, behoort monarchale kracht; — delibererende kamers, waarvan de massa der leden zelden staatkundige studiën gemaakt hebben, zijn daarbij eerder na- dan voordeelig, omdat het drijven van bezuiniging doorgaans uit kleingeestige gezigtspunten uitgaat.

De bewoners der oude Pruissische gewesten zijn bijzonder voor den soldatenstand geschikt. Bij de meeste hunner wordt de *militaire geest* met de moedermelk in het bloed overgebragt, en door den *krygszin*, die bij de opvoeding steeds wordt aangekweekt, door de herinneringen aan de daden van hunnen grooten koning en zijne dappere gezellen, valt de vorming van goede soldaten niet moeijelijk.

Het Pruissische gouvernement is zelf door den krijgsgeest bezield, en gevoelt de wezenlijke kracht der morele krijgskundige hefboomen. Van dáár die jubilé's, die volksvermaken, die militaire schouwspelen, die grootsche herinneringen aan den bevrijdings-oorlog, die orde-feesten en die vertooningen, alle ten doel hebbende, om de krijgsdienst het hoogste aanzien te geven.

Aan Pruissen kleeft echter nog een der gebreken, die door eene niet goed begrepene zuinigheid wordt voortgebragt, namelijk, van geene te bepaalde jaren voor de actieve diensttijd der opper-officieren te hebben. Met dit gebrek heeft het eene bloedige ondervinding in 1806 opgedaan.

Na dit algemeene standpunt van het Pruissische krijgswezen vlugtig te hebben overzien, moeten wij alsnu overgaan, om de bestanddeelen daarvan meer van nabij te beschouwen.

(*Het vervolg hierna.*)

OVER
DEN TRAP VAN VORDERING
IN DE
KUNSTMATIGE LIGCHAAMS-OEFENINGEN
BIJ SOMMIGE LEGERS.

Indien al de tijd van oorlog den stempel van krijgservaring op de strijdwaarde der legerbenden drukt, zoo wordt echter derzelver gehalte alleen bepaald, door de werktuiglijke en intellectuële volkomenheid, welke zij gedurende den rustigen tijd van vrede hebben verworven. Deze waarheid wordt algemeen erkend, en welligt is daaraan nimmer meer oplettendheid verleend, dan sedert den aanvang dezer eeuw, door het daarstellen van eene menigte verschillende instellingen, die de ligchaams- en geestvorming van den krijgsman tot eenen hoogen trap konden opvoeren. Vooral is het tijdvak van rust, dat sedert 1815 een groot gedeelte der Europesche legers verleend is geworden, vlijtig ten nutte gemaakt, om op de eenzelvige oefening meerder aandacht te vestigen; eene aandacht die de aaneenschakeling van oorlogsbewegingen niet geoorloofd had aan dit zoo belangrijk onderwijs toe te wijden, en de meest geschikte middelen daartoe met gevolg in werking te brengen. De geheel veranderde wijze van strijden deed de behoefte van deze afzonderlijke hoogere vorming, meer dan vroeger, als onmisbaar inzien, om met haar in overeenstemming te komen. Verrijkt met nieuwe waarnemingen en ontdekkingen, werden de oude, in onbruik geraakte of verwaarloosde vormingsmiddelen, weder in werking gebragt en met nieuwe instellingen vermeerderd, wier voordeelige uitkomsten zich dagelijks meer en meer vertoonden.

Dus zag men door de oprigting van rijscholen, met het beste gevolg, naar eene volmaking en overeenstemming streven, welke uit een gelijkvormig onderwerp, op eene groote schaal ontsproten, de ruiterij, door eenzelvige volmaking, in de maar al te zeer verwaarloosde rijkunst, en een, op ware grondbeginselen gevestigd onderwijs, het naaste bij eene denkbeeldige volkomenheid zou kunnen doen naderen.

De kunstmatige ligchaams-oefeningen, vroeger zoo gewigtig geacht voor de vorming des krijgsmans, en sints zoo geheel

veronachtzaamd, werden uit de vergetelheid als het ware, opgedolven, en bij alle legers in verschillenden omvang en met meer of minder gunstig gevolg ingevoerd, terwijl aan de schermen de schietkunst, niet allen eene nimmer gekende zorg besteed, maar met eenen nieuwen tak: de bajonet-schermkunst, vermeerderd is geworden. Daardoor is aan de infanterie eene strijdvaardigheid medegedeeld, welke voorspelt eenen grooten invloed op de krijgsvoering te zullen uitoefenen. — Het is uit dien hoofde, dat de volgende mededeelingen niet onbelangrijk schijnen, om het tegenwoordig standpunt te beoordeelen, welke de kunstmatige ligchaams-oefeningen bij een der legers van ons werelddeel hebben bereikt. Later zullen wij omtrent de rijkunst eveneens eenige mededeelingen laten volgen.

DE KUNSTMATIGE LIGHAAMS- EN WAPEN-OEFENINGEN IN SAXEN.

Nog altijd wordt in Saxen ijverig voortgegaan, om de, op het krijgsgebruik toegepaste, gymnastische oefeningen, welke aldaar een zoo hoogen trap van ontwikkeling hebben bereikt, meer en meer te volmaken en te beoefenen. De bajonet-schermkunst is het vooral, welke aldaar het eerste eenen regelmatigen kunstvorm ontvangen heeft, en tot eene volkomenheid gebragt is, die de bewondering van alle militairen wegdraagt, welke de oefeningen der infanterie van de bezetting van Dresden in oogenschouw mogten nemen. Bijzonder deden zulks de proeven, welke, den 6den Mei des vorigen jaars, in tegenwoordigheid van Z. M. den koning, door de jonge officieren, onderofficieren en *Gefreiten* van het lijfregiment en het 2de regiment infanterie van linie, werden gegeven. Onder opzigt van den majoor *von Goldacker* en den kapitein *von Selmnitz* (1), zoo beroemd door zijn klassisch werk over de bajonet-schermkunst, verrigtten zij achtervolgens de onderscheidene kunstmatige ligchaams- en wapen-oefeningen, met eene naauwkeurigheid en vaardigheid, die niets te wenschen schenen over te laten.

De oefeningen vingen aan met die der bajonet-schermkunst, waarbij tegen elkander den aanval en de verdediging de uitgeoefend, en naar de ballen gestoten werd; daarop volgden de gevechts-bewegingen tegen ruiterij. Vervolgens werden de sprongen met volkomen wapenrusting, zoo wel over een, ter hoogte van $3\frac{1}{2}$ voet, gespannen koord, als over eene gracht van 10—12 voet breedte, uitgevoerd, gevolgd door den balanceergang over eene smalle, vrijliggende balk. De behendigsten sprongen, zonder geweer over slagboomen, ter hoogte van 4, 5 en 6 voeten; anderen deden zulks met hulp van eenen springstok, over eene stang van 5 vt. hoog. Met bijzondere belangstelling zag men de sprongen tegen een steenen muur van 10—12 voeten hoog, wegens de daarmede gepaarde moeijelijkheid, uitvoeren. De springer bereikt met behulp van zijnen stok, omtrent de halve hoogte met zijne voeten, steunt alsdan nadrukkelijk tegen den springstok, ten einde de voeten zooveel te kunnen voortzetten, tot hij den bovenkant des muurs met de hand bereikt, waarop hij zich dan met vlugheid volkomen opwipt. Nadat zulks afzonderlijk uitgevoerd en aangewezen was, werd het praktikale nut dezer behendigheid aangetoond. Daartoe werd de muur, ter verdediging door schutters bezet, en eene andere afdeeling met den aanval belast. Terwijl nu van deze een gedeelte tirailleurs tot bestorming, tegen de poort voortrukten, snelden anderen tegen den muur aan, welke zij met bewonderenswaardige snelheid, op bovenvermelde wijs beklommen, en zich daarop hunne geweren van de beneden gebleven lieten aanreiken. Onmiddellijk begon nu een levendig geweervuur van des hoogte des muurs tegen de verdedigers, die in de binnenruimte der sterkte verondersteld werden, te zijn.

De verdere oefeningen hadden ten doel, om de voordeelen te doen in het oog vallen, welke de bajonet-schermkunst in den kamp tegen de ruiterij aanbiedt; voorts werden onderscheidene gelederstellingen, het vuren en kampen der tirailleurs met blank geweer, en daarenboven het *holleweg-vuur*, uitgevoerd. Dit laatste, eene thans zoo zeer in onbruik geraakte, als vroeger zeer geachte strijdwijs, verdiende welligt meer opmerkzaamheid, dan men haar sedert geruimen tijd heeft geschonken, daar nog geene andere in staat is, haar in straat- en chaussée-gevechten den voorrang te betwisten. Alleen op deze wijze is men in staat de orde en de daaruit ontspruitende voordeelen te verzekeren, hetzij dat men vooruitrukt of terugtrekt. Vooral schijnt dit vuur voor den terugtogt door wederzijds naauw beperkte plaatsen, gepast, en het beste dat goed gedisciplineerde troepen, tegen ongeregelde volkshoopen kunnen aanwenden. Het was op deze wijs dat de bezetting van het, bij verrassing stormenderhand vermeesterde Bergen-op-Zoom (1747), in staat was, haren uittogt geregeld uit te voeren, ondanks al de pogingen van het overwinnend Fransche leger. Daarentegen ontaardt op eene andere wijs, het gevecht in zoodanige gesteldheid, doorgaans in een woest moorden, waarin alle leiding en kunst ophoudt; getuige den kamp in de straten van Aspern en Eslingen (1809); zoo als in die van Ligny en St. Amand (1815), om van meer andere gevallen niet te spreken, waar deze wijs waarschijnlijk geheel andere uitkomsten opgeleverd zou hebben. ****....N.

Wij hebben vermeend, deze mededeeling van onzen hooggeschatten mede-arbeider, niet zonder bijvoegsel te kunnen laten, vooral daar wij stoffe hadden om daarover eenigzins verder te kunnen uitweiden.

---

(1) De laatstgenoemde is nu onlangs overleden.

De ligchaamsoefeningen, zoo bijzonder geschikt, om de krachten van den man te ontwikkelen, en te leeren om deze op de doelmatigste wijze aan te wenden, en hem vertrouwen op dezelve in te boezemen, hebben, even als de bajonet-schermkunst — zooals de schrijver van het bovenstaande teregt aanmerkt — plaats genomen bij de individuële vorming. In de Russische, Pruissische, Oostenrijksche en Fransche legers, worden beiden met ijver beoefend. Vóór het jaar 1830 werd het onderwijs in de kunstmatige ligchaamsoefeningen, eveneens bij ons leger, op eene stelselmatige wijze ingevoerd, doch hetzelve is na de gebeurtenissen van 1830, toen de troepen van den Staat te velde rukten, van lieverlede in onbruik geraakt. Op de Militaire Akademie worden dezelve echter, in grooten omvang, onder de leiding van den, in dat vak zeer bedreven, sergeant *Thomas*, van het 1ste bataillon jagers, onder opzigt van officieren, met het beste gevolg voortgezet, zoodat, naar afloop van den Akademie-cursus, een aantal jonge officieren bij de korpsen zullen ingelijfd worden, die ook dit gedeelte met vrucht zullen kunnen onderwijzen.

In den aanvang van 1832 en in de volgende jaren, heeft men bij enkele korpsen van ons leger, o. a. voor zooverre ons bekend is, bij de grenadiers en jagers, alsook bij sommige regimenten ligte kavallerie, eenen aanvang gemaakt met het onderwijs in de bajonet-schermkunst, (bij de kavallerie om de waarde daarvan te kunnen schatten, voor het onderwijs in de behandeling der blanke wapenen) alles naar de beginselen ontvouwd, in het niet genoeg geprezen werk van den kolonel (thans generaal-majoor) *Geisweit van der Netten, de Bajonet-schermkunst* (bij de gebroeders *van Cleef*, 1832.) De verspreiding der troepen in de verschillende kantonnementen, en de gedurige standverwisselingen, even als de toenmaals zeer vermoeijende voorpostendienst, hebben echter belet, om dit onderwijs met kracht voort te zetten en naar eenvormige beginselen te doen onderwijzen. Daarbij kwam de nieuwheid der zaak, de twijfeling aan derzelver praktikaal nut, het afgaan der goed geoefende soldaten, en de *mer à boire* met de nieuwelingen, in één woord, vele bij- en nevenzaken, die, als even zoo vele tegenwerkingen, eene algemeene invoering en beoefening voorkwamen.

De chef der 8ste afdeeling, de kolonel *Hulst*, vermeende, in later tijd, eene proeve in grooten omvang te moeten nemen, om zich te overtuigen, in hoeverre de bajonet-schermkunst zoude kunnen beoefend worden, wat zij zoude voortbrengen, en welken invloed die zoude uitoefenen op de houding en in het algemeen op de geoefendheid zijner onderhebbende troepen.

De afdeeling onder zijne bevelen, bood — dit moet gezegd worden — voor die proeven in het groot, eene gunstige gelegenheid; ten eerste door hare buitengewone sterkte in vrijwilligers, ten tweede, door hare halve vereeniging in Grave en Bergen-op-Zoom, in elk van welke plaatsen twee bataillons dier afdeeling (1837—1838) in garnizoen lagen.

De eerste afdeelings-order, betrekkelijk deze proeve, werd gegeven den 20sten januarij 1837. In den aanhef worden de voordeelen en het nut dezer oefeningen aangewezen, met last aan de bataillons-kommandanten, om ook de onder-officieren en manschappen daarmede bekend te maken. In diezelfde order werd voorgeschreven, dat ten minste 8 manschappen per kompagnie, zoo wel onder-officieren, korporaals als soldaten, zouden bestemd worden, om zich tot instructeurs te vormen, naar aanleiding van de voorschriften en grondbeginselen, vervat in het meergenoemd werk van den gener.-maj. *Geisweit van der Netten*. Dien ten gevolge begon men dit werk te bestuderen en geregeld te volgen. Toen de kolonel *Hulst* daarop zijne voorjaars-inspectie hield, en zich niet alleen overtuigde, dat de officieren zijne bevelen stiptelijk hadden uitgevoerd, maar dat ook dezelve onverwachte vruchten hadden gedragen, gaf hij bevel om deze oefeningen algemeen in te voeren bij de vier veld-bataillons en het depôt. En om dit onderwijs te generaliseren, werd er alsnu een klein reglementje ontworpen, behoorlijk in lessen ingedeeld, en met kommandowoorden voorzien. Spoedig ontwaarde meergenoemde kolonel, die met onverdroten ijver de zaak behartigde, dat dit onderwijs door de officieren en onder-officieren vlijtig beoefend, en bij de massa zijner onderhebbenden, navolgenswaardige uitkomsten had opgeleverd.

Aangemoedigd door Z. E. den luit.-generaal *van Geen*, welke, by Z. H. E. G^es^. algemeene inspectie van dit jaar, eene proeve in het groot, in de bajonet-schermkunst, door het 1ste en 2de bataillon der genoemde afdeeling had zien uitvoeren en derzelver uitkomsten den grootsten lof had toegezwaaid, vertrokken de kapitein *van Mulken*, de 1ste luitenant-adjudant *de Clercq* en de schrijver dezes, in het begin der maand Junij naar Bergen-op-Zoom, om die oefeningen te zien. Het navolgende korte verslag van dit bezoek, zal welligt niet minder onbelangrijk voorkomen, dan het vorig aangehaalde van het Dresdener garnizoen.

Twee bataillons stonden, na aftrek van de in dienst zijnde manschappen, ongeveer ter sterkte van 1000 man, in de geheele lengte van het excercitie-plein, *Kyk in de pot*, kompagniesgewijze en naar klassen geschaard, en, naar gelang der trappen van vordering, nog in ploegen verdeeld. De meergenoemde kolonel had de welwillendheid gehad, de indeeling van de oefeningen van dien dag, zoodanig te verordenen, dat de bezoekers al de lessen konden zien uitvoeren, onder het kommando en de leiding van al de aanwezende onder-officieren en korpo-

raals. De klassen van elke kompagnie waren achter elkander geplaatst, met verdubbelde rotten en met geopende gelederen en rijen, om de vrije behandeling van het geweer toe te laten.

Het eerste algemeene overzigt had iets ongewoons en treffends; die bevallige en krachtige standen der individuen, die snelle en gemakkelijke behandeling van het geweer, in het stooten, afwenden van slagen, de nastooten, de groote en krachtige sprongen voor-, achter- en zijwaarts, alles op het kommando uitgevoerd, zonder hokken of misgrepen, sprak reeds voor den trap van geoefendheid, waarop de manschappen stonden. Bij eene nadere beschouwing der afzonderlijke afdeelingen en der lessen, openbaarde zich die geoefendheid nog duidelijker en overtuigend, terwijl het de opmerkzaamheid der bezoekers geenszins ontsnapte, hoe ligt het geweer geworden was, zelfs voor niet zeer sterke soldaten. Zoo zagen zij het elementaire, of- en defensive gebruik van het bajonet-geweer tegen infanterie en kavallerie, in alle mogelijke vormen uitoefenen, en met eene hoogst merkwaardige vaardigheid, van de eerste tot de laatste beginselen toe, doorloopen. De gelaatstrekken van al de aanwezende manschappen teekenden hooge inspanning en belangstelling, en geen derzelve kenmerkte verveling of onverschilligheid. Dit was iets ongewoons en verdiende opgemerkt en aangeteekend te worden. Het kwam den bezoekers ook voor, alsof men het de manschappen konde aanzien, dat bij hen het vertrouwen op het wapentuig dat zij behandelden, hooger was gestegen, en dat zij begrepen, dat het in geoefende handen nog geduchter als blank- dan als schietgeweer werd. Het doelmatige gebruik der ledematen, in overeenstemming tot het of- en defensive te brengen, was reeds zeer gevorderd, en daarin bemerkten de bezoekers eene hooge mate van strijdvaardigheid der solten, als individuele vechters.

Later werden de kompagniën vereenigd, tot de oefening in verdedigende massa's tegen de aanvallen der kavallerie; ook deze werd met zeer veel *ensemble* uitgevoerd.

In zoo verre hadden de bezoekers overeenstemming gevonden, met hetgeen onderscheidene tijdschriften hadden medegedeeld over de schermvaardigheid der Saksische en sommige regimenten der Oostenrijksche troepen. Zij konden ook met deze instemmen, dat de bajonet-schermkunst, als eene ligchaams- en wapen-oefening hoogst nuttig is voor de ontwikkeling der ligchaamskrachten, ongedwongene aanwending der ledematen, en der vaardigheid in de behandeling van het geweer, als stootwapen. Intusschen hadden de bovenbedoelde vertoogen zelden gewag gemaakt van het prakticale nut dezer kunst, namelijk van het p a r t i j - v e c h t e n. Het deed den bezoekeren daarom te meer genoegen, ook hiervan ooggetuige te zijn en er over te kunnen oordeelen.

Een aantal korporaals en manschappen, zijnde de meestgeoefenden, lagen in het partij-vechten, twee aan twee, eenige proeven hunner behendigheid af. Daartoe waren zij gewapend met een eigenaardig soort van lederen helmen en borst-harnassen, welke door ijzeren reepen versterkt en met wol opgevuld waren, terwijl oude afgekeurde geweren, van bajonetten met stompe opgevulde doppen voorzien, tot offensief wapen dienden. Dit schouwspel was behartigingswaardig, en leverde de overtuigendste bewijzen van het praktische nut der bajonet-schermkunst. Immers, men had slechts op te merken, hoe moeijelijk het den strijdenden viel, om elkander eenen stoot of kolfslag toe te brengen, en met hoeveel behendigheid de *feintes* werden ontgaan, en hoe snel de *repostes* volgden, die eveneens werden opgevangen. Ook toen de afdeelings adjudant, de 1ste luitenant *Gebhart*, die dit onderwijs zeer ter harte had genomen, het ondernam, om met eene lans, te paard zijnde, tegen een der beste schermers te ageren, toen kon men in de oogen van den infanterist, het onwrikbare vertrouwen lezen, dat hij op zijne schermvaardigheid had. Hoezeer nu de laatste het voordeel had, van beter bajonet-schermer dan gene lansvechter te zijn, kon men toch, uit hetgeen men zag, opmaken, dat in alle gevallen, de voetknecht met zijn bajonet-geweer, zelfs zonder schot, geenszins in het nadeel zoude geweest zijn, al had hij ook met de beste lancier te doen gehad.

Het geheel had verre onze verwachting overtroffen, en de bezoekers waren Z. E. den luitenant-generaal Baron *van Geen*, regt dankbaar voor de provocatie tot dit bezoek, terwijl zij den kolonel *Hulst* erkentelijk bleven voor de bereidvaardige welwillendheid, om hen die oefeningen in alle hare bijzonderheden te doen zien.

Dit verslag konden wij niet eindigen, zonder te vermelden dat eene toevallige wandeling langs de kazernen, op den middag van denzelfden dag, de overtuiging gaf, dat deze oefening voor de soldaten meer uit- dan inspanning opleverde, dewijl men langs alle pleinen der kazernen, eene menigte van hen, met stokken zag bajonet-schermen, om zich te oefenen en te vermaken. Dit laatste was, volgens het gevoelen der bezoekers, het sprekendste bewijs, dat deze oefeningen meer dan *een* doel bereikt hadden.

Eene dergelijke vertooning in het laatste kamp bij Reijen moet ook de hooge goedkeuring van Z. K. H. den Prins veldmaarschalk hebben weggedragen.

De kolonel *Serraris*, kommandant der 7de afdeeling infanterie, wiens rijpe ondervinding op zoo menig slagveld opgedaan, eveneens als eene bevoegde autoriteit kan worden beschouwd, de voordeelen dezer oefeningen inziende, heeft daaromtrent insgelijks eene proeve in grooten omvang bevolen. In-

dien wij wel onderrigt zijn, dan moet het geheele kader dier afdeeling reeds sedert eenigen tijd voorbereid, en thans in staat zijn, om het onderwijs in dezen gewigtigen tak van soldatenvorming te kunnen geven.

Op de Koninlijke Militaire Akademie is dit onderwijs mede begonnen en wordt ijverig voortgezet.

J. C. v. R.

ALGEMEEN OVERZIGT

BETREKKELIJK DE VERSCHILLENDE VORMEN EN HET GEBRUIK VAN GEKAZEMATTEERDE REDOUTEN, KLEINE FORTEN, DEFENSIVE TORENS (WAARONDER OOK DIE NAAR MONTALEMBERT, DE TOURS-MODÈLES EN DE MAXIMILIAANSCHE TORENS), EN GROOTE REDUITS, ZOOWEL IN VERBAND MET DE VESTINGEN, ALS BIJ DE KUSTVERDEDIGING.

(Eene bydrage tot de versterkings-kunst en in het byzonder voor de kustverdediging.)

(Vervolg en slot van N°. 4.)

Geretrancheerd kamp bij Lintz. (Zie het plan, fig. 77.)

« Après avoir fait la description d'une tour maximilienne, il nous reste à parler du camp retranché de Lintz, non pas une place-forte; mais un lieu de refuge pour une armée battue. On a supposé que le camp retranché ne devait être attaqué qu'avec des moyens de campagne; c'est ce qui explique le peu de soin qu'on a pris de couvrir latéralement les escarpes de l'étage supérieur, dont l'épaisseur est jugée suffisante pour résister au canon de campagne. »

« Le camp retranché est environné d'une ceinture de tours occupant tout le terrain qui domine la ville sur les deux rives du Danube. Le rayon de cette enceinte, prenant la ville pour centre, est d'une lieue à une demi-lieue et au dessous: son pourtour est de 4 lieues environ. 32 Tours en maçonnerie s'y trouvent établies à des distances inégales l'une de l'autre, mais dont le maximum ne dépasse pas 550 mètres. Toutes les tours ne sont pas parfaitement parreilles; elles sont modifiées d'après le terrain: toutes cependant ont un type général dont la description précédente donne une idée exacte. »

« La ligne des tours n'est point aussi régulière que le représente le plan. Elle est souvent brisée pour se conformer à la figure du terrain. Les tours sont désigné par numéros. Le n°. 1 se trouve sur la route de Lintz à Vienne par Ebersberg. De là les numéros gagnent le haut Danube jusqu'à l'escarpement de la rivière, où est situé une espèce de tour armée de pièces affectées à la défense de cet escarpement et pouvant à cet effet tirer sous un angle très incliné: une autre tour semblable se trouve sur la rive gauche. De ces deux tours partent deux murs crénelées, qu'elles flanquent, qui descendent les escarpemens et penètrent dans le lit de la revière jusqu'à une profondeur d'eau de 8 pieds environ. Ces murs, percés par un grand arceau aux points où ils sont traversés par la route de Bavière et par celle de la rive gauche, servent à barrer tout accès par ces routes et par les escarpemens»

« La ligne des tours continue sur la rive gauche jusqu'à une hauteur appelée le Peslinberg, importante par sa position et par son commandement. Cette hauteur que les Français retranchèrent en 1809 à l'époque où ils exécutèrent une tête de pont devant le faubourg d'Ufer, est occupé par un fort carré, de 150 mètres environ de côté extérieur, dont les faces sont flanquées par 4 tours placées aux quatre angles. »

« De cette hauteur les tours redescendent vers le Danube qu'elles traversent vis-à-vis d'une ile et en un point où serait établi un pont en tems de guerre. De là elles se prolongent sur la rive droite en suivant la rivière jusqu'à la route de Vienne où la tour n°. 32, se trouve en face du n°. 1. »

« Nous ferons remarquer que les tours n°ˢ. 22, 23, 24, 25, 26 et 27, ne sont que des demi-tours. Voici ce qu'on raconte (1) à ce sujet: Lorsque l'archiduc *Maximilien* proposa à l'empereur de créer un camp retranché autour de Lintz et d'adopter pour sa défense les tours dont il était l'inventeur, l'archiduc *Jean*, premier inspecteur du génie, critiqua vivement ce projet qu'il jugeait tout-à-fait impropre à fortifier Lintz, et refusa de participer à la construction des tours dont il ne voulait pas plus tard accepter la responsabilité. Le corps du génie Autrichien, auquel on accorde une grande instruction, suivit son exemple. Mais l'empereur, qui voulait consoler l'archiduc *Maximilien*, de la peine qu'il avait éprouvée en n'obtenant pas le poste de premier inspecteur d'artillerie, qu'il ambitionnait et qui venait d'être donné à l'archiduc *Louis*, l'autorisa à faire exécuter le camp retranché, et lui ouvrit un credit à cet effet. L'archiduc présida lui-même à ces constructions et commença à élever toutes les tours situées du côté de la route de Salzbourg dans la vallée de la Traun, où se trouve le point le plus accessible de cette position. Bientôt il s'aperçut par la dépense des premières tours que le crédit qu'il avait demandé serait trop faible, et, pour ne pas avoir à revenir sur une promesse qu'il avait faite à l'empereur, que le crédit demandé serait suffisant, il se décida à construire six demi-tours dont la dépense servit à compenser l'excédent des premières, et dont la position derrière le Danube pouvait jusqu'à un certain point motiver cette réduction de forme. Ces demi-tours sont d'une capacité un peu plus forte que la moitié des autres et sont terminées du côté de l'intérieur par un mur droit formant la corde de l'arc retranché. »

« En tems de guerre, les tours seraient réunies par un chemin couvert palissadé. »

IX.

Kruisvormige, bomvrye donjon, als reduit binnen een belangryk fort, hetzy by retranchementen, bruggenhoofden, of wel tot het behouden van een gewigtig bodempunt; alsmede voor zee-kasteel, met eenige wyzigingen, aanwendbaar.

Het ontwerp van dit fort heeft de strekking om, naar eene meer voldoende oplossing der vroeger voorgestelde, en onder Art. VI medegedeelde vereischten en eigenschappen, eener zich zelve op de meest krachtige wijze verdedigende bomvrije kazerne of reduit, binnen een gewigtig fort of sterkte te dingen.

Hetzelve is ontworpen met terugzigt *op* en wegneming *van* die gebreken, welke men in de voorstellen van *Pertusier*, niettegenstaande het voortreffelijke van diens grondtrek, heeft aangewezen. In de opheffing dezer gebreken, heeft men de hedendaags meest volmaakte of meest gebillijkte en beproefde bouw-praktijken in het gebied van gekazematteerden bouw, zoo in Duitschland als elders, gadegeslagen, en van die toelichtingen voordeel getrokken.

Overigens kan men, in den geest dezer schets blijvende, zoowel aan het profil als aan den grondtrek, zoodanige wijzigingen in grootte en vorm toebrengen, als de bijzondere plaatselijke aangelegenheden en het doel zullen billijken. Mogt men eenige verandering aan de enveloppe willen toebrengen, zoo zorge men altijd dat de uitspringende branches, zoo veel mogelijk, uit de vleugels van het reduit en uit den donjon zelven, over de lengte, of ten minste *en écharpe*, kunnen worden beschoten, ten einde den belegeraar, kon hij zich immer in het met puin en steenstukken aangevulde glacis dezer saillanten vastzetten, en de bekrooning beproeven, dáár steeds uit den toren van ter zijde te kunnen nemen en te overvleugelen.

(1) Een waar *vertelseltje* en *fariboles!* Immers daar de Oostenrijksche regering eenmaal de fondsen voor het geheele werk toegestaan had, zou het te verwonderen zijn, dat men in dit kleine deficit niet had willen voorzien.

De goedkeuring, welke dit ontwerp bij ondervindingrijke ingenieurs en bevoegde beoordeelaars heeft mogen te beurt vallen, en zulks na eene rijpe overweging, aangaande de kosten en krachts-ontwikkeling, in vergelijking van de oude, tot soortgelijk doel aangewende, gebastionneerde reduits, heeft ons doen besluiten, hetzelve in dit overzigt op te nemen. Niet alleen, dat de bastionvormige reduits in zoodanige forten, wegens derzelver veel- en scherphoekigen vorm, slechts tot eene zeer onregelmatige gewelven-verdeeling aanleiding geven, waarvan sommige onvermijdelijk den escarp- of schildmuur tot regtstand moeten bekomen, maar ook zijn er de gewelven minder luchtig en droog, wegens gemis aan licht, ten gevolge van den onregelmatigen bouw. Het flankement is bij de bastionvormige reduits onbeteekenend, de bastions zijn ongemeen eng en geëtrangleerd, zij hebben gemis aan vuren op de kapitalen, en men kan er niet de helft der geschutkrachten op één bedreigd punt der enveloppe vereenigen als in het voorbijgaande ontwerp-fort, fig. 79, 80, 81, 82 en 83. Het reduit is, even als de enveloppe voor eene voetstapsche verdediging vatbaar, en men heeft aangenomen dat eene formele belegering noodig zij, en dat hetzelve niet zal bedwongen worden, dan bij eene bresbestorming, door middel eener gracht-doordamming; ja dan nog kan eene zoodanige bresbestorming en voortrukken in eene der vleugels *voetstaps* binnenwerks (1) en ook uit den donjon betwist worden.

Eene bezetting van 400 à 600 man, waaronder 40 à 50 kanonniers, acht men voldoende voor de verdediging eens forts van bijgaande grootte. Aangezien het groot aantal voorbereide geschutstellingen en kazematten met embrasuren, die tevens als vensterramen dienen, zullen een 40tal vuurmonden, van een naar de plaatselijke aangelegenheden geëvenredigd soort en kaliber, toereikende zijn.

Aan het reduit of de kazerne, gaat ongeveer een vijfde minder metselwerk, dan aan een, slechts geringe kracht bezittende, regelmatig, gebastionneerden vierhoek met gerevêteerde escarp en contrescarp, fig. 53 en 54.

Velerlei hier niet aangeduide dekkingsmiddelen, kunnen, zulks verkiezende, op de plate-forme, als ook op den walgang der enveloppe, tegen de ricochetten en holle projectiles, nog aangewend worden, namelijk eenige geblindeerde batterijen, kleine en steile traversen van aard- of zandzakken. De saillanten of rondingen bij *u u* en *q' q'* worden met 0,50 el verhoogd. De plate-forme van den dom of ronden toren beheerscht zoowel deszelfs flanken als de enveloppe; ook de bovenste of verdedigings-étage van den toren, beheerscht het glacis, kunnende in dit afgeronde en courtinevormige metselwerk, niettegenstaande daarvan een klein gedeelte onder het kordon aan den vijand zigtbaar is, geene bres geschoten worden, uit hoofde de escarp, op eene niet te beladderen hoogte, tegen de horizontale schoten gedekt blijft.

De middellijn van den dom, aan den voet, is 55 à 60 ellen; de breedte eens vleugels of flank 24 ellen, en lang uit de ronding des torens 30 à 35 ellen; de escarphoogte van den eersten 10,50 en van den tweeden 8,50 el. Eene geschut-kazemat in den toren, is lang 6, hoog 4, en gemiddeld breed 4 ellen. De bovenste gewelven bomvrij, dat is van 5 à 6 rollagen of 1,10 à 1,52 el dikte, met 1 el aarde overdekt.

De gemeenschap met de plate-forme kan door middel eens steenen traps, in den ringvormigen binnenmuur plaats hebben, of wel, zelfs eene gedekte gemeenschap voor geschut, door het bezigen eener poterne, hoog en breed 3 ellen, achter gezegden binnenmuur; zie doorsnede, fig, 83, welke uit hoofde van het spiraalvormige beloop, niet meerder dan $\frac{1}{7}$ à $\frac{1}{8}$ der hoogte tot helling met deszelfs vloer zal hebben.

qqqq vier emplacementen op de rez-de-chaussée en 4 dito op de étage voor *buskruid-* en *munitie-magazyntjes, levensmiddelen, drank*, enz.

pppp, zijnde het ringvormige gewelf des torens, corridor, hoog 5 en breed 6 ellen, is voor *logement* der bezetting bestemd, alsmede de zich daaronder bevindende rez-de-chaussée. Ook kan een gedeelte van de corridor of midden-galerij van de gekazematteerde flanken, des noods voor logementen dienen. Tot de *keukens* kunnen eenige geschut-kazematten van de rez-de-chaussée dienen, met *schoorsteenen* in de regtstanden of contreforten, of wel met pijpen naar buiten. Het *nachtleger* liefst van hangmatten, over dag aan eenen haak, door middel van een katrol opgetrokken.

In den binnenmuur *gg*, kan men *bakovens, pompen* en *nissen voor broodplanken* aanbrengen, als ook in de staarten der regtstanden of contreforten. *h* Is een bomvrij overwelfde *regenbak*, op het midden van het ronde binnenplein, welke men, des verkiezende, ook onder den vloer des corridors zoude kunnen aanbrengen.

De *latrines* komen in een der eindelingsche kazematten van de flanken, en lossen buitenwerks, of ook in zinkputten.

De ophaalbrug *f* aan de escarp gehecht, in het midden van het inspringende of courtine vormende gedeelte des torens, is met tegenwigten naar een der thans meest volmaakte stelsels van *Bélidor, d'Obenheim* of *de Lille*.

Het hoofd der brug bij *f*, met eene palanke te dekken. Bij *m, m, m*, enz., afsluitingen met palanken en barrière.

Eenige geschut-kazematten kunnen ook voor *officiers-kamers, wacht* en *provoost* ingerigt worden.

k Aanvulling met steenpuin', tegen het sapperen en bekroonen onder de saillanten der glacis van de gedeelten *l n o t u v*; zijnde deze saillant ondermijnd.

w Steenen beer, wederzijds gekreneleerd, dienende tot gemeenschap naar de gekreneleerde contrescarp-galerij *z*.

p' p' p' enz., Emplacementen voor geschut op kust- of cirkel-affuiten.

q' q' q' Barbet-batterijen.

r' r' r' Geschut op vesting-affuiten.

s' s' Bedekte gemeenschap.

X,

Wanneer de vestingen als groote reduits kunnen beschouwd worden, en derzelver verband tot de mobiele legerkorpsen.

Eene der verhevenste of meest belangrijke eigenschappen eener vesting is, om de mobiele legerkorpsen, voornamelijk wan-

(1) Waartoe de koorde of keel der afgeronde flanken bij *x*, fig. 82, afgesloten wordt, waarin *schietgaten*, als ook in de regtstanden bij *y* en *y*, welke *postiche* kunnen worden gemetseld.

neer deze op het defensive zijn, te ondersteunen en eene wijkplaats onder hare bescherming aan te bieden. De hedendaagsche wijze van oorlogen toch vordert, dat vestingen en leger één werkend ligchaam in de strategie uitmaken. Vestingen waarin men door moerassen, inundatiën of andere natuurbeletselen, rondom als hermetisch opgesloten zit, en alzoo van elke, den geest verheffende, active houding uitgesloten is, zijn geenszins geschikt voor eerstgenoemd gewigtig doel, evenmin als om een leger eenigen steun onder hare wallen, noch eenen zekeren doortogt te verschaffen, veel minder om een' tusschen de vestingen doordringenden vijand, op de flanken te verontrusten, noch om van misslagen, door den vijand in de nabijheid begaan, eenige de minste partij te trekken; slechts over lange, smalle wegen, bij wijze van défilées te naderen, is eene bezetting in zoodanigen toestand, kompleet geisoleerd; en hoe grooter het aantal verdedigers is achter zoodanige bewalde eilanden, welke een harnas dragen, hetwelk zij aan elken strijd onttrekken, hoe minder er eigenlijk een vijand te bevechten heeft; trouwens, zij worden bij eenen defensiven oorlog, door een' vijandelijk veldheer, met eene geringere magt dan de bezetting, op deze défilées, even als bij niet versterkte bruggenhoofden, ingesloten gehouden en geneutraliseerd, daar men dezelve geene verdere inspanning, veel minder eene werkelijke belegering waardig oordeelt (1). Het gevoelen der grootste krijgslieden is dan ook natuurlijk, dat elke vesting, welke dezer dagen niet door voorwerken zoodanig versterkt zij, dat zij het offensive toelaat, als eene gebrekkige, defensive stelling te beschouwen is, haren oorsprong ontleenende uit de tijden, dat men nog den zoogenaamden chicanen-oorlog voerde, en alleen om de eer vocht van eene vesting te winnen, al ware het eigenlijk ook slechts eene weinig beduidende bicoque, en vandaar dat men zich toenmaals in diepe en wijde moerassen opsloot. Gelukkig dus, wanneer hedendaags, bij eene defensive houding, dergelijke vestingen eenen overmagtigen aanvaller nog tot een regelmatig beleg mogten kunnen uitlokken!

Geheel anders is het met zoodanige versterkte plaatsen, welken in haren omvang genoegzame ruimte aanbieden, om een teruggedrongen legerkorps regtstreeks op te nemen, en bescherming te verleenen, of aan hetzelve eenen doortogt te verschaffen, zonder dat men voor een encombrement hebbe te vreezen, welk een en ander door voorwaarts gebragte, welgekozen, versterkte steunpunten verkregen wordt, waartoe zoodanig profil en vorm van werken gekozen worden, dat na derzelver successive verovering, ook dan nog de val der eigenlijke centrale vesting of van het groote reduit, er niet door bespoedigd wordt; te meer, daar deze voorwerken der bedoelde, belangrijke bodempunten, op eene zelfstandige wijze verdedigd wordende, veelal buiten de krachtige werking van het vestinggeschut zullen moeten opgeworpen worden, en daartoe, dienvolgens, met krachtige reduits en eene verzekerde grachtverdediging moeten toebereid zijn.

Zonder deze voorwaarts gebragte en versterkte steunpunten, zoude een legerkorps, met den eenen vleugel op eene kleine vesting leunende, bij een pivoteren, zijnen anderen vleugel ongesteund (*en l'air*) hebben, zie fig. 84, of wel bij eene frontstelling, de geschutwerking uit de vesting belemmeren.

Eene vesting met voorwaarts geretrancheerde stellingen, als groote bruggenhoofden, en waarvan de keelen en terrepleins onder beschutting der vesting kunnen liggen, verschaffen de gelegenheid aan een legerkorps, om aldaar, na het verlies eens gevechts, terug te trekken, om er versterking af te wachten en bij gunstige uitzigten, wederom offensief te handelen; en, in dit geval is dus de vesting zelve als het groote reduit te beschouwen.

De generaal *Rogniat* heeft in grootsche trekken, naar het algemeen oordeel, het best de oplossing van dit hoogstgewigtige vraagstuk voorgedragen, maar gelijk men uit het slot zijner eigene woorden ziet, deze beantwoording aan geene eenzijdige of strenge bepalingen onderworpen, zoo min opzigtens den afstand van de vesting als de sterkte der op te nemen legerkorpsen, de uitgebreidheid en de soort van daartoe voorwaarts te brengen versterkingen, welke de natuur of de plaatselijke aangelegenheden, onder eene helderziende leiding, op veelvuldige manieren leeren wijzigen. Hij zegt onder anderen: « Je ne vois pas de meilleur moyen, pour remplir ces conditions, que celui d'établir quatre petits forts autour de chaque place, formant un immense quarré dont la place occuperait le centre, fig. 85. Ces forts, fermés en tous sens, seraient établis sur les sommités les plus avantageuses des hauteurs, à environ 12 ou 15 cents toises des ouvrages de la place, et espacés entr'eux de 2 à 3 mille toises. L'espace compris d'un fort à l'autre formerait un champ de bataille capable de recevoir une armée de cinquante à cent mille hommes, qu'on pourrait regarder comme inexpugnable: les forts armés de canons de gros calibre, en appuyeraient parfaitement les aîles; quant au centre, sur lequel ils auraient peu d'action à cause de leur éloignement, on pourrait le renforcer par des ouvrages de campagne construit au moment même du besoin. Ainsi les quatre forts, circonscrivant chaque forteresse, formeraient tout autour un vaste camp retranché, présentant quatre fronts ou quatre champs de bataille différens; de sorte que de quelque côté que l'ennemi arrivât nous pourrions lui faire face avec notre armée. La garde ordinaire de ce camp retranché qui se reduit à celle de 4 petits forts, ne pourrait pas exiger plus de huit cents hommes, et la place qui en ferait le reduit, mettrait en sûreté tous les établissemens et les dépôts nécessaires à l'existence et à la reorganisation des armées. Il est aisé de varier ce dispositif de fortification suivant l'assiette de chaque place, et de l'adopter au terrein, en profitant des positions qu'offre la nature (1).

Zonder daarom juist zoodanige ongemeen groote, geretrancheerde kampen, als die voor 50000 man op te werpen, zal het reeds van veel waarde te achten zijn, eenige veilige, defensive stellingen voor 15 à 20000 man, aan sommige vestingen te hechten, al ware het ook van minder kapaciteit, en alleen om de bezetting voorwaarts te kunnen brengen. Althans bij de geheel of gedeeltelijk eene vesting omgevende inundatiën, is het geen vereischte om de geheele vesting rond-

(1) Ook als groote depôts of magazijnplaatsen, kan men aan zoodanige vestingen, waarin men kan worden opgesloten, en alzoo voor geene active verdediging bekwaam, geene groote waarde toekennen.

(1) *Considérations sur l'art de la guerre*, Ed. 1820, p. 489.

om met geretrancheerde stellingen, als met een tweede voorenceinte te omgeven, kunnende daartoe bij voorkeur de *rentrants* dezer inundatiën, en voornamelijk die vóór de hoofdaccessen, aldus toebereid worden, en de boogsgewijze versterkingen door kleine forten, op de flanken dezer stellingen in de inundatie zelve gebragt, gesteund worden. Nemen wij b. v. het geval eener vesting, welke wij veronderstellen op belangrijke gemeenschapswegen te liggen, en van welker bescherming eene voorname operatie-lijn afhankelijk is, doch welke vesting geene kapaciteit bezit voor het opnemen van troepen buiten de bezetting, alsmede dat derzelver voornaamste toegangen of lange défilées, een nog met den vijand handgemeen, maar wijkend legerkorps blootstellen, om bij de noodwendige concentratie van de wijkende troepen, wanneer deze de bruggenhoofden *a* en *b*, fig. 86, naderen, aldaar geëncombreerd, of in de moerassen en inundatiën geworpen te worden, zoo ziet men dat bij eene situatie als de hier gedachte, door de kleine forten *c*, *e*, *f* en *g*, op de beide accessen, dergelijke geretrancheerde stellingen kunnen verwezenlijkt worden; zelfs zoude men, staande eenen oorlog, zoodanige werken, bij wijze van tijdelijke of provisoire versterkingen, kunnen opwerpen, en zouden alzoo de rentrants bij *a* en *b*, bij wijze van bruggenhoofden, gelijk deze het wezenlijk zijn, versterkt worden, terwijl de *courtine-stellingen* tusschen deze forten (en aan welke in tijd van oorlog, nog door een klein profil met verhakkingen, palissaden, wolfskuilen, fougassen, enz., een verhoogd wederstandsvermogen kan medegedeeld worden) aan een wijkend legerkorps den gewenschten steun of doortogt verschaffen, en op deze wijze kan zich zelfs de bezetting der vesting grootendeels voorwaarts opstellen, om een in den omtrek agerend legerkorps, naderbij te kunnen gadeslaan, en van elken vijandelijken misslag of een blootgeven zijner flanken partij te trekken. Deze rol van verdediging is toch voor eene bezetting vrij wat luisterrijker, en ook meer dadelijk in het belang der mobiele legerkorpsen, overeenkomstig den hedendaagschen strategischen stelregel *dat vestingen en leger één werkend geheel moeten uitmaken*, dan wanneer voor kleine vestingen, gelijk ook voor grootere, doch geheel geïnundeerde, en dus ook geheel geïsoleerde en geneutraliseerde plaatsen, zonder soortgelijke, voorwaarts versterkte positiën, de bezettingen geen' anderen werkkring overblijft, dan zich achter de wallen verborgen te houden.

De Fransche ingenieur-kapitein *d'Artois*, zegt in zijn merkwaardig en leerzaam relaas der belegering van Dantzig, in 1813: «Le mode de défense extérieure présente bien des avantages. Il assure de grandes ressources en vivres, en fourages, en matériaux, en travailleurs que peuvent fournir les faubourgs et les villages que l'on occupera»...... «les habitans eux-mêmes dont on a quelquefois à craindre le soulèvement dans une grande ville, prennent une meilleure opinion de la garnison, lorsqu'elle n'est pas réduite à se cacher derrière les murailles, et lui accordent plus de confiance, ou du moins sont plus retenus dans le devoir par l'idée qu'ils ont de sa force. Reduisons s'il se peut le siège à une espèce de blocus ou à un suite de petits sièges partiels. Les défenseurs ayant l'avantage de la connaissance des lieux, peuvent assurer toutes leurs positions, en fortifiant quelques points seulement; de cette manière ils tiendront l'ennemi à une grande distance et le forceront à un immense développement. Plus vous conserverez de terrain, plus encore il vous sera facile de faire une pointe pour aller battre l'ennemi en détail ou pour vous ravitailler.»

«Espérons que l'exemple donné à Dantzig ne sera pas stérile, et qu'il servira à confirmer les excellens principes émis par Mr. *Carnot*, dans son ouvrage *de la défence des places*, etc.»

Vele vestingen verkeeren wezenlijk nog in den eerstbedoelden, hoogst gebrekkigen toestand; en wat de denkbeelden uit de oude ingenieur-school tegen het aangevoerde ook mogen inbrengen, is het toch te voorzien, dat elk verziend veldheer, bij eenen onverhoopten, ernstigen oorlog, aan soortgelijke, grootsche verdedigingsmiddelen, door mannen als *Rogniat* en *Carnot*, die de versterkingskunst aan de hedendaagsche taktiek en strategie toetsen, aanbevolen, verre de voorkeur boven die nog veelal gevolgd wordende palliativen, en slechts tot magtsversnippering leidende verdedigingsmiddelen zal geven, en daardoor bevestigen, dat ook de versterkingskunst wezenlijke vorderingen in hare konstructiën en toepassingen op het terrein gemaakt heeft. Hoopen wij dus, dat eenmaal eene heldere blik, die vele middeleeuwsche vestingen met hare gedrochtelijke toevoegingen, moge ten deele vallen en dezelve daardoor tot de *hedendaagsche* wijze van oorlogen te zien dienstbaar maken.

MERKES.

(B IJ L A G E I.)

Overzigt van de begrooting der bomvrye tours-modèles, nº. 1, 2 en 3, Fig. 45—49.)

ARTIKELEN.	Nº. 1, voor 60 Man. *Zonder* Contrescarp.	Nº. 1, voor 60 Man. *Met* Contrescarp.	Nº. 2, voor 30 man. *Zonder* Contrescarp.	Nº. 2, voor 30 man. *Met* Contrescarp.	Nº. 3, voor 12 man en een' wachter voor de batterij, of voor 18 man zonder gardien. *Zonder* Contrescarp.	Nº. 3, *Met* Contrescarp.
	Francs	Francs	Francs	Francs	Francs	Francs
1 De Toren alleen.	38,000	38,000	18,000	18,000	13,240	13,240
2º. De slapende en ophaalbrug.	1,000	1,000	900	900	760	760
3º. *a.* Het glacis *zonder* contrescarp	39,000	39,000	18,900	18,900	14,000	14,000
3º. *b.* Het glacis *met* gerevêteerde contrescarp.	5,000	21,000	1,100	12,100	1,000	11,000
	44,000	60,000	20,000	31,000	15,000	25.000

AANMERKINGEN.

De afmetingen aan de drie torens nº. 1, 2 en 3 *gemeen*, zijn: de hoogte boven den bodem der gracht 8,77 el; hoogte der plate-forme boven den vloer der kelders 6,50 el; hoogte van den toren boven den beganen grond 5,85 el; hoogte der borstwering 1,62 el; diepte der regenbakken 1,46 el; bodems-breedte der gracht 4,87 el; bovenbreedte der gracht 7,80 el; diepte der gracht 2,9 el; breedte des bedekten wegs 4,55 el; hoogte van de kruin des bedekten wegs met die van het banket 2,27 el.

Voor zoo veel de afmetingen *verschillen*, heeft men:

	Tor. nº. 1.	Nº. 2.	Nº. 3.
Zijde des torens aan den voet. . . .	16,24 el.	10,72 el.	9,09 el.
Inwendige zij des Altans en kelders.	11,69 »	7,80 »	6.50 »
Dikte van de borstweérmuur. . . .	1,46 »	0,81 »	0,81 »
Zijde van het buskruid-magazijntje.	5,36 »	3,25 »	2,76 »
Zijde van het artillerie-magazijntje.	5,36 »	geen.	geen.
Nota. Nº. 2 en 3 hebben dit laatste niet, wordende daardoor het magazijntje van levensmiddelen verdubbeld.			
Zijde van den regenbak.	5,36 »	»	»
Nota. In nº. 2 en 3 beslaat dit bovengedeelte een vierkant, gelijk aan dat van het buskruid-magazijntje, en dient voor den trap.			
Lengte der machicoulis, de zijmuurtjes mede begrepen.	3,57 »	2,27 »	2,11 »

(B IJ L A G E II.)

Overzigt der begrooting van de niet *bomvrye tours-modèles, nº. 4 en 5 (Fig. 50—52.)*

ARTIKELEN.	Toren nº. 4, twee Etages.	Toren nº. 5, met eene verdieping, gelijkgronds.
	Frs Cents.	Frs. Cents.
1º. De toren alleen. .	9,029 : 46	5,806 : 54
2º. De slapende en ophaalbrug.	706 : 00	706 : 00
3º. Het glacis zonder de gerevêteerde contrescarp.	401 : 23	256 : 09
	10,136 : 69	6,768 : 63
⅙ Voor kustwerken en onvoorziene uitgav.	1,863 : 31	1,231 : 37
Kosten voor elken tor.	12,000 : 00	8,000 : 00

AANMERKINGEN.

De zijde der beide torens nº. 4 en 5, is 8,50 el; hoogten van nº. 4 en 5, het dak niet daaronder begrepen, 5,50 en 4 ellen; hoogte der kapstijl of des makelaars, van nº. 4, 3,50 el, en van nº. 5, 3 ellen; dikte des omvangsmuurs: beneden 1 el; bodembreedte der gracht van nº. 4, 3 ellen, en van nº. 5, 4 ellen; bovenbreedte der gracht voor beiden, 6 ellen; diepte der gracht van nº. 4, 4 ellen, en van nº. 5, 1,50 el. Nº. 5 heeft eene kunette in de gracht, diep 1 el en 1 el bodembreedte.

Van den kelder in nº. 4, dient de ½ tot magazijn van levensmiddelen, het ¼ voor de berging van 1600 kilog. buskruid; ¼ voor den regenbak, die 9000 kannen kan bevatten.

In nº. 5 is geen kelder. Het ¼ der rez-de-chaussée is voor den gardien, ¼ voor 1000 kilog. buskruid en ½ voor wachtkamer, waarin britsen voor 12 man.

De étage is met een klein gewelfje en dak afgesloten.

TOGT

NAAR

DE KUST VAN GUINEA,

IN DE MAANDEN JUNIJ, JULIJ EN AUGUSTUS, VAN HET JAAR 1838.

Fragmenten uit het dagboek van een' ooggetuigen.

Verlangend om eenige bijzonderheden te vernemen van den togt der Nederlandsche troepen, onder het bevel van wijlen den Heere Generaal-Majoor *Verveer*, naar de kust van Guinea, zoo vermeende ik mij tot niemand beter te kunnen wenden, dan tot den 1sten luitenant der artillerie *van Exter*. Deze toch had, in betrekking van toegevoegd adjudant des opperbevelhebbers, de schoonste gelegenheid gehad, om alles van nabij gade te slaan, en den geheelen omvang der onderneming, zoowel *a priori*, als in derzelver gevolgen, te kunnen beoordeelen. Daarenboven, had ik het voordeel dien officier persoonlijk te kennen, terwijl de hoogst vleijende lof, welke zijn voormalige chef, de luit.-kolonel der artillerie *Seelig*, over zijn gehouden gedrag en zijnen dienstijver, gedurende het beleg der citadel van Antwerpen, hem toezwaaide, mij tevens de overtuiging gaf, dat de 1ste luitenant *van Exter* geene gelegenheid onbenuttigd zoude hebben laten voorbijgaan, om te zien en op te nemen. Met zeer veel bereidvaardigheid gaf hij mij zijne gehoudene aanteekeningen ter inzage, terwijl hij mij wel wilde vergunnen, daaruit zoodanige bijzonderheden te trekken, als ik voor eene openbare mededeeling, mogt vatbaar achten.

De togt had, zoo als bekend is, ten doel om eenen oproerigen volkstam te tuchtigen, eenen gruwelijken moord en de beleedigingen de Nederlandsche vlag aangedaan, te wreken. Door kracht van wapenen zoude dat doel worden bereikt. De onderneming was alzoo van krijgsachtigen aard, zoodat het verslag daarvan, ook om die reden tot den werkkring des *Militairen Spectators* behoorde. Wij hopen, dat onze lezeren de aangewendde moeite tot verkrijging dezer bijzonderheden, ons zullen ten goede houden, terwijl zij voor de stoffe van het hier behandelde onderwerp, den heer 1sten luitenant der artillerie *van Exter*, moeten dank weten. Wij hebben met vertrouwen uit de bedoelde bron geput, ons alleen voorbehoudende, om het onderwerp naar aard en bijzonderheden te rangschikken en voor het publiek in te kleeden.

De rapporten, bij het gouvernement ontvangen, omtrent de toedragt der bovenbedoelde beleediging en de gepleegde gruwelen der Hantasche bevolking, den Nederlandsche militairen en ambtenaren aangedaan, waren van dien aard, dat men vooronderstellen mogt, bij de andere bevriendde volkstammen, een voldoend getal bondstroepen te kunnen krijgen, om het beoogde doel, zonder groote magtsontwikkeling van onze zijde, te bereiken.

De generaal-majoor *Verveer*, tot opperbevelhebber dezer expeditie benoemd, en meer bijzonder bekend met de gezindheden der Del-Minasche kustbewoners, rekende ook van zijne zijde, slechts een gering Europeeesch personeel noodig te hebben, om aan de eervolle zending eene goede uitkomst te verzekeren.

Het personeel daartoe bestemd, zoude bestaan uit twee zwakke kompagniën infanterie en een detachement artillerie.

Deze kompagniën waren als volgt zamengesteld:

	1ste Kompagnie.	2de Kompagnie.
Adjudant-onderofficier.	1	»
Sergeant-majoor.	1	1
Sergeanten. :	6	6
Fouriers.	1	1
Korporaals.	14	14
Tamboers.	1	1
Hoornblazers.	1	1
Soldaten.	62	62
Totalen. . .	87	86

Het detachement artillerie bestond uit:

Sergeanten. . . . . . , .	4
Korporaals.	4
Kanonniers.	19
Totaal. .	27

Het geheele getal der onder-officieren en manschappen, bedroeg alzoo 200 hoofden.

Het overige personeel der expeditie bestond uit: Den generaal-majoor *Verveer*, opperbevelhebber, de nieuw benoemde gouverneur der Nederlandsche bezittingen ter kuste van Guinea, den luit.-kolonel *Bosch*, de kapiteins der infanterie *de Reyniac*, *van Hopbergen* en *Stander*, (laatstgemelde bestemd om aan de kust te verblijven); den chirurgijn-majoor *Schillet*, den 1sten luitenant der artillerie, adjudant van den opperbevelhebber *van Exter*, de 1ste luitenants der infanterie, *Dekens*, *Koch*, *von Stracka*, den 1sten luitenant en kommandant der artillerie *W. A. Kuyck* en den 1sten boekhouder *Steenhoven-Maarschalk*, welke personen op de Rhoon en Pendrecht zijn ingescheept geworden. Verder zijn op de Merwede opgenomen, als deel uitmakende van de expeditie: de officieren van gezondheid 3de klasse, *Raparini*, *Leyniger* en *Mayer*, de 2de luitenants der infanterie *van der Ven*, *Willemse* en de 2de luitenant-kwartiermeester *van Emmerick*, de 2de boekhouder *Verhoef* en de assistent *Dercx*.

Behalve verschillende uitrustings-voorwerpen, remonte-stukken, munitie, projectilen, enz., werd er aan artillerie-materieel medegevoerd: vier metalen kanons à 3 ℔, uitgeboord voor houwitsers à 6 ℔, met 4 ligte affuiten en eene reserve affuit, en 8 mortieren à 13 d^m. op derzelver blokken. Voor dit geschut waren de noodige gereedschappen en inrigtingen vervaardigd, om hetzelve op de kust dragende te transporteren; dewijl daar ter plaatse geene andere wijze van transport mogelijk is. Alle deze goederen door de zorg van het departement van den grootmeester der artillerie ingepakt, waren ook in den besten toestand overgevoerd, en op de kust ontscheept geworden.

Op den 23sten April, begaf de opperbevelhebber zich, met zijnen staf, na dat al het personeel bereids ingescheept was, des mor-

gens te 9 uren aan boord van de Rhoon en Pendrecht, een particulier schip, behoorende aan de heeren *Hoboken*, gevoerd wordende door den scheepsbevelhebber *Schaap*.

De overige schepen der expeditie bestonden uit Zijner Majesteits korvet de Amphitrite, gekommandeerd door den heere luit.-kolonel, kapitein-luit. ter zee *Tengbergen*, en Z. M. transportschip de Merwede, gekommandeerd door den heer luitenant ter zee eerste klasse *Stort*. Op de eerste dezer schepen bevonden zich nog de heeren *Zoutman*, luit^s. ter zee 1ste klasse, *Wouters*, *Nooy*, *van der Mandere* en *Huis*, luit^ts. ter zee 2de klasse, de chirurgijn-majoor *Dumont* en de officier van gezondheid 3de klasse *Slot*. Op de Merwede waren ingedeeld: de luit^t. ter zee 1ste kl. *Cambier*, de luit^ts. ter zee 2de klasse *Eschauzier* en *Andrea*, en de officier van gezondheid 3de klasse *Eberwein*.

Te 12 uren van dienzelfden dag ligteden de Rhoon en Pendrecht en de Merwede het anker, van de reede van Hellevoetsluis, zijnde de Amphitrite 36 uren vroeger van Texel gezeild, met last om de beide eerstgenoemde bodems buiten de gaten in te wachten. Bij het uitzeilen hadden de expeditionnaire troepen, de meeste geestdrift doen blijken, en stevenden nu vol moed en goede verwachting hunne bestemming te gemoet.

De reis werd gelukkig voortgezet tot den 9den mei, op welken dag men des morgens ten 6 uren, het eiland Teneriffe in het gezigt kreeg. De opperbevelhebber had vroeger reeds last gegeven aan de Amphitrite, om zich niet bij de Merwede, als minder goed zeilende, op te houden, maar met de Rhoon en Pendrecht door te zetten, kunnende men de Merwede bij Teneriffe inwachten, om het verblijf bij dit eiland te benuttigen tot het aanvullen van het verbruikte water en het innemen van eenige ververschingen. De Rhoon en de Amphitrite wierpen reeds te 6½ uren des avonds, het anker voor Santa Cruz, dat zich bij den invallenden avond en bij het heldere weder zeer schilderachtig voordeed aan de nieuwsgierige blikken der officieren, welke voor het eerste deze zeereis deden.

Donderdag den 10den mei deed de Amphitrite 21 salutschoten, welke door de batterijen van de stadszijde, met een gelijk getal schoten werden beantwoord. Nadat de opperbevelhebber een bezoek aan boord der korvet had afgelegd, begaf hij zich met den overste *Tengbergen*, met zijnen adjudant en eenige officieren naar wal, om den Nederlandschen consul den heer *Beruff*, en den gouverneur der Canarische eilanden, *Don Juan José Pereira Marquez de la Concordia*, te gaan begroeten. De officieren genoten bij beide personen de hartelijkste ontvangst, zoodat men, gedurende de inwachting van de Merwede, welke den 13den voor anker kwam, eenige zeer genoeglijke dagen, met de bezigtiging der bijzonderheden van het eiland doorbragt. Den 14den ging men, door dit aangename *intermezzo* opgewekt, weder gezamenlijk onder zeil, terwijl de troepen, hoezeer vrij geplaagd door de drukkende hitte, echter door de doelmatigste gezondheids-maatregelen (1), en de goede behandeling aan boord, in eene zeer opgeruimde stemming, den tijd doorbragten.

Op zondag den 2den junij besloot de opperbevelhebber met het schip de Rhoon vooruit te stevenen, om te Axim, incognito aan land te gaan, ten einde eenige nadere berigten in te winnen, omtrent den vijand die men te bekampen zoude hebben.

Woensdag en donderdag den 6den en 7den, zeilde de Rhoon uit het gezigt van de Amphitrite en de Merwede, voorwaarts langs den wal, bij Grand Bassa, zoodat men reeds onderscheidene voorwerpen konde onderscheiden. De kust, die allengskens golvender werd, scheen zeer boschachtig, afgewisseld door eenige hutten, die de zoogenaamde krommen of dorpen vormen. De gedurige windstilte belette echter om spoed te maken, en Axim, dat men reeds zeer nabij was, te naderen. Op vrijdag den 8sten junij zeilde de Rhoon tegen 3 uren des namiddags, Apollonia zoo digt voorbij, dat de officieren het fort en het krom duidelijk konden zien liggen. Hier kreeg men het bezoek van eenige negers, welke met eene kano aan boord kwamen roeijen, ten einde hunne koopwaren aan te bieden. Het vreemdsoortige van dit bezoek, lokte de nieuwsgierigen naar boven, terwijl deze vreemde gezigten meer de aandacht vestigden, dan hunne magere kippen, de maïs en de slechte palmwijn den kooplust opwekten. Deze menschen behoorden tot het rijk van Apollonia, en gaven het berigt, dat er geen oorlog op de kust was, maar dat een Hollandsch officier met eene kleine bezetting, zich op het fort St. Antonie (bij Axim) bevond.

Den 9den julij (zaturdag) ankerde de Rhoon ten 7½ uren, voor het fort St. Antonie, op een half uur afstands van den wal. Tegen 8 uren kwamen de heeren *Pignari*, kommandant van het fort, en de heer *Bartels*, koopman (een kleurling) aan boord, om hunne opwachting bij den opperbevelhebber te maken. Deze heeren deelden omstandiger berigten mede over den stand van zaken, en deze waren vrij bemoedigend. Men vernam o. a. dat alle bewoners der kust verontwaardigd waren over de gruwelen en beleedigingen door de Hantasche bevolking, onder begunstiging van derzelver opperhoofd, gepleegd, en dat ook de Del-Minaërs met verlangen het oogenblik verbeidden, dat zij sprekende blijken konden geven van hunne goede gezindheden voor het Nederlandsche gouvernement. Zij hielden zich insgelijks overtuigd, dat de koning of het opperhoofd van Warsaw, wiens rijk aan de landzijde aan dat van *Bonsoe* grenst, mede zoude werken tot bereiking van het doel der onderneming. Het eerstbedoeld opperhoofd bevond zich destijds te kaap Coast.

Tegen den koning van Axim bestonden eenige vermoedens dat hij de zaak van het oproerig hoofd *Bonsoe* was toegedaan. Uit dien hoofde had de kommandant *Pignari* het geraden geoordeeld, dezen vorst gevangen te nemen en naar Del-Mina te doen vervoeren. Uit een nader onderzoek was het echter gebleken, dat, hoezeer deze vermoedens welligt niet geheel zonder grond waren, de toedragt der zaak echter niet van dien aard was, dat eene langere gevangenzetting of tuchtiging noodig geoordeeld werd. De opperbevelhebber zich daarvan in persoon te Axim overtuigende, besloot dan ook dien vorst te doen bevrijden. De bevolking van Axim, bijzonder goed voor onze zaak gestemd zijnde, zoo liet de opperbevelhebber eenige geweren en munitie onder haar uitdeelen, na eenige

(1) Te Santa-Cruz had de opperbevelhebber twee pijpen Teneriffe wijn laten opkoopen, om ter ververssching, aan de manschappen, eene geregelde uitdeeling van wijn te kunnen doen. Deze voorzorg droeg zeer goede vruchten. De aanschaffing van rooden Franschen wijn, op de kust van Guinea, om tot datzelfde einde te dienen, heeft insgelijks mede gewerkt om de troepen bij vele andere ontberingen, goed te moede te houden.

Caboceërs (chefs, die in rang op den koning volgen) te hebben laten zweren, dat zij de onderneming zouden begunstigen.

De adjudant *van Exter* en eenige zijner kameraden, nieuwsgierig om het zoogenaamde paleis van dezen neger-koning te zien, maakten een bezoek bij de vorstelijke neger-familie. Het grootste gedeelte der leden dier familie zagen er goed uit; doch het gezigt van hunne kleeding, huishouden en woningen was echter niet bijzonder geschikt, om hooge denkbeelden van hare vorstelijke magt en pracht aan te kweeken.

De tijding van den aanstaanden togt, was reeds door een Engelsch schip aangebragt en langs de kust verspreid. Dit had Zijne Neger-Majesteit *Bonsoe* in eene zeer benaauwde stemming gebragt, en doen besluiten, om volgens 's lands gewoonte, voorslagen tot afkooping van straf te doen. Intusschen had hij, zoo het scheen uit voorzorg, zijne residentie van Boeswa naar Apremdo, 3 uren landwaarts in, verplaatst, om dáár, door ongenaakbaarder terrein, eenigzins meer gedekt te zijn.

Gedurende den tijd dien de opperbevelhebber noodig oordeelde tot het maken van beschikkingen voor de expeditie, hadden de adjudant *van Exter* en zijne togtgenooten gelegenheid, om het fort St. Antonie op te nemen, de naaste omstreken als ook de kustbewoners gade te slaan en zich met hunne gebruiken en wijze van leven bekend te maken. Vele zaken kwamen hun nieuw en onbekend voor, hoezeer zij zich, zoo veel als mogelijk was, hadden bekend gemaakt met de bronnen, waaruit zij het wetenswaardige van de kust van Guinea hadden kunnen putten. Het fort St. Antonie vonden zij stevig en zeer goed gebouwd; het zou met eenige verbeteringen en herstellingen, tot eene zeer fraaije en goede sterkte kunnen gevormd worden. Men vond er 18 stukken geschut in batterij, en eene kleine bezetting tot verdediging.

De mannelijke strand-negerbevolking was over het algemeen sterk en gespierd, en, zoo het scheen, even als de vrouwen en kinderen, van een opgeruimd en zorgeloos humeur; waarschijnlijk voortvloeijende uit hunne geringe benoodigheden, die zij slechts voor het halen hebben. De negerdames schenen echter minder aan het verfijnde Europeesch gevoel te bevallen, en naar de beschrijving gerekend, kon schrijver dezes, den goeden smaak der bezoekers ook geenszins wraken. De heerlijke ananassen, de frissche kokosmelk, de palmwijn, en de malegetsoep lieten zich met smaak nuttigen; de gebakke pisang, de kabrieten en de stokjammes, bevielen minder.

Den 11den ligte de Rhoon weder het anker om de reis verder voort te zetten, doch moest tegen den avond, wegens windstilte, het anker laten vallen. In den vroegen morgen van den 12den maakte men weder zeil, en kwam men tegen 1½ uren, op een mijl afstands, bij Saccondé voor het fort Oranje ten anker; vindende men aldaar de Merwede reeds gestationneerd. De adjudant *van Exter* en de artillerie-luitenant *Kuyck*, werden dadelijk naar het fort gezonden, om den staat der vestingwerken en derzelver bewapening te gaan onderzoeken, en omtrent de gelegenheid tot ontscheping van het geschut, de munitien en manschappen eenige bescheiden in te winnen. Den volgenden dag begaf de opperbevelhebber zich met zijnen staf naar den wal, alwaar een nieuw en grootsch tafereel de aankomelingen wachttede. Op het strand stond de zwarte bevolking als gezaaid, in golvende en dringende beweging, om de Europesche gasten te zien en te verwelkomen. De meesten waren gewapend, met een vaandel in hun midden; ongeveer 7 à 800 hadden vrij goede geweren. Het scheen, dat de geheele bevolking van het het krom (ruim 2000 zielen) er zich een feest uitgemaakt had, om den opperbevelhebber op hare wijze regt luisterrijk te ontvangen. Juichend werd hij begroet, en op alle die donkere gezigten konde men duidelijk lezen, dat die juichtoonen, voor 't minst welgemeend waren.

Dat schouwspel was voor den opperbevelhebber niet nieuw, maar op de meeste personen zijner omgeving maakte dit tooneel eenen onbeschrijfllijken indruk: immers, alles wat zich hier vertoonde, was zoo zonderling, zoo geheel afwijkende van hetgeen men onder onze Europesche beschaving ziet en hoort. Die zwarte bijna geheel naakte, gewapende menschen waren met allerhande voorwerpen behangen, en met verschillende kleuren besmeerd. Alles liep door elkander springende, schreeuwende, en in het wild schietende; in een woord, als dolle uitgelaten schepsels, waarvan ieder zich beijverde, om door den een of anderen gekken sprong of gejuich, uit te drukken, hoe aangenaam hem de aankomst der expeditie was. De geweerdragers gebruikten geene patronen, maar hadden eenen gordel om het lijf, in vakken verdeeld, welke kleine tonnetjes met de lading bevatte. Daarenboven hadden zij meest alle kruidhoorns en een' kogelzak, waarin zij kaliber of andere kogels van kleiner kaliber, van de grootte van ganzenhagel, loopers, gehakt lood, enz. medevoerden. Het schieten en schreeuwen hield gedurende den geheelen togt naar het fort aan; het een en ander ging met de zonderlingste gebaarden gepaard: sommigen wierpen zich zelfs op den grond om te schieten; anderen bogen eene knie, en slechts weinigen legden de kolf tegen den schouder, maar veelal ter hoogte van de borst, of iets lager.

Uit dezen gemengden hoop, was de negerkoning met eenige Caboceërs en een Fetichen priester te voorschijn getreden, om hulde te brengen aan den opperbevelhebber, en hem de verzekering te geven, dat alle zijne onderdanen niets liever verlangden, dan de regtmatige tuchtiging van de Hantasche opstandelingen te helpen bevorderen. De kroon en scepter van dezen negermonarch, bestond uit een gewoonen zwarten vilten hoed, en een regenscherm; overigens was dit opperhoofd evenmin als de Caboceërs en den Fetichen priester van andere onderdanen te onderscheiden. De opperbevelhebber ontving hen allen zeer minzaam terwijl hij de aanbieding van hulpbetoon, met veel uiterlijke waardigheid aannam.

Nadat de opperbevelhebber alles daar ter plaatse in oogenschouw had genomen, koos hij dit punt als verzamelplaats uit, of, in zekeren zin, als subject voor de expeditie; zoodat de troepen en het materieel hier zouden ontscheept worden. Saccondé aan het Hantasche grenzende, en het oproerig opperhoofd *Bonsoe* in de nabijheid zijnde, zoo was het ook noodzakelijk, om het zeer vervallen fort eenigzins in staat van tegenweer te stellen; de 1ste luit. *Kuyck* werd met deze werkzaamheden belast, die zich van deze taak zooveel als tijd en de beschikbare middelen toelieten, lofwaardig kweet. In het fort had men 22 ijzeren stukken gevonden, waarvan de ligtste 6 ℔er, de overige 24 en 36 ℔ers waren; de meeste waren in eenen vrij onzekeren staat van bruikbaarheid.

Het materieel en de munitie werd nu dadelijk ontscheept, als

ook de kapitein *Stander* met 3 onder-officieren, 3 korporaals, 1 tamboer en 19 soldaten, om het fort te bezetten.

De 14den junij des 's morgens te 7 uren ligte de Rhoon, weder het anker, koers zettende naar Del-Mina, alwaar men te 12 uren, op ½ mijl van den wal het anker liet vallen. Dadelijk loste men eenige salutschoten, welke door het fort St. George werden beantwoord. Het nieuwe tafereel, dat zich nu aan onze reizigers vertoonde, en waarbij de forten St. George en St. Jago, tusschen het gebergte gelegen, zich zeer fraai nuanceerden, was schilderachtig.

Op de reede vond men Z. M. korvet de Amphitrite, reeds sedert den 8sten junij aldaar geankerd, ter volvoering van de bevelen des opperbevelhebbers, om de noodige voorbeschikkingen tot den togt te treffen. De overste *Tengbergen* had zich van dien last met evenveel doorzigt en bekwaamheid als ijver gekweten, zoodat de werkzaamheden des opperbevelhebbers zich grootendeels behoefden te bepalen, tot het last geven voor de uitvoering der reeds beraamde beschikkingen. Kort na de aankomst van het schip de Rhoon, kwamen eenige ambtenaren van het Gouvernement, namelijk de heeren *van der Eb*, kommandeur ad interim, *Varlet* fabrijkmeester en *Rodeman* kwartiermeester, aan boord, om den opperbevelhebber te begroeten. Deze met den overste *Bosch*, gouverneur der kust, en den adjudant *van Exter*, ontscheepten daarna onder het lossen van het geschut, en stapten tegen 1 uur aan den wal. Even als bij het fort Oranje wachtte hen ook hier de geheele bevolking van Del-Mina, de meeste mannen vrij goed gewapend, in zoogenaamd kostuum; doch allen vrij potsierlijk getooid. Met haren koning, eenige Caboceërs, vaandrigs, en priesters aan het hoofd, met een daverend gejuich, en onder het maken van de zonderlingste grimassen, verwelkomde de bevolking van Del-Mina benevens de overige ambtenaren de hooge gasten, en voerden hen onder groote zonneschermen, als in triomf, binnen het fort.

De opperbevelhebber nam dadelijk het garnizoen, bestaande uit 50 man der vaste bezetting en 266 rekruten, in oogenschouw, en verleende daarna een plegtig gehoor aan den vorst van Del-Mina. De koning van Warsaw werd den volgenden dag, afzonderlijk bij den opperbevelhebber toegelaten, om zijne gezindheden meer bijzonder te polsen, en de noodige afspraak te maken, voor het deel, dat hij aan den veldtogt zoude nemen.

Intusschen had men tijd en gelegenheid, om een meer volledig overzigt te verkrijgen, van de middelen welke hier ter dienste stonden, en die men ten beste nutte der expeditie zoude kunnen aanwenden; het rapport van den overste *Tengbergen* was in dat opzigt vrij volledig. Het berigt dat het oproerig opperhoofd *Bonsoe*, zich met zijne voornaamste strijdkrachten te Apremdo bevond, werd vrij stellig bevestigd. Het landschap waarover hij regeerde heeft, eene gemiddelte breedte van 10 à 12 uren, doch is door een hoogst boschrijk, moeijelijk en ontoegankelijk terrein gedekt; zijne strijdkrachten werden begroot op ongeveer 7 à 8000 man. De moeijelijkste taak, was, om *Bonsoe*, en zijne voornaamste chefs in te sluiten, en hen te beletten van te ontsnappen; daarbij moest men zich gevat maken, om de moeijelijke en naauwe toegangen door de bosschen, moerassen en berg-kloven, welke bijna voor geenen Europeër begaanbaar zijn, door te loopen en behoorlijk af te sluiten. De medewerking der overige vorsten, wier rijken het Hantasche insloten, was alzoo, allernoodzakelijkst, terwijl dan nog voor de expeditionnaire troepen de zeer moeijelijke en gevaarvolle taak overbleef, om den geheelen togt te leiden, te ondersteunen en tot hoofd-reserve te dienen. Uit dien hoofde was het den opperbevelhebber zeer aangenaam, zoo vele aanbiedingen van hulpbetoon te ontvangen. Duizenden Del-Minaërs boden zich dadelijk aan, om zich bij de expeditionnaire troepen aan te sluiten, en onder deze werden er 2000 weerbare mannen van kruid en lood voorzien, terwijl aan elk hunner, *f* 5 per maand als soldij werd toegezegd, gedurende den tijd dat zij tot het uitvoeren van den togt gebezigd wierden; daarenboven zouden zij dagelijks eene portie rum ontvangen. 50 Kleurlingen hadden zich eveneens aangeboden, maar om kosteloos de expeditie mede te maken, onder voorwaarde dat aan hen, even als aan de blanke troepen, veld-vivres zouden worden uitgereikt. Aan deze gaf men geweren en munitie. Voor het transport der vivres en verdere krijgsbehoeften, koos men uit de 2000 Del-Minaërs 500 dragers, en 300 Sacondeërs, doch het kostte veel moeite, om deze menschen vooreerst bijeen te krijgen en gedurende de expeditie bijeen te houden; daar het scheen, dat de opperbevelhebber hier te spaarzaam was geweest, in het toestaan van de draagloonen. Aan de artillerie werden 130 donko's, of assantijnsche rekruten, als dragers toegevoegd.

De eerste voorloopige maatregelen voor de expeditie bepaalden zich tot beschikkingen voor de insluiting van het Hantasche gebied. Daartoe had de koning van Warsaw zijne medewerking toegezegd. Vroeger had die vorst geweigerd om vriendschappelijke betrekkingen met de Nederlandsche regering aan te knoopen, of zich onder derzelver bescherming te stellen en derzelver vlag te voeren, maar daarentegen had hij de bescherming der Engelschen aangenomen, zonder evenwel de Engelsche vlag voor de zijne te verklaren. De grenzen van het Hantasche gebied waren reeds zeer naauw door zijne gewapende onderdanen ingesloten, terwijl hij, voor de getrouwe vervulling zijner beloften, zijne dochter en nicht als gijzelaars stelde. De kommandant van St. Antonie te Axim, had reeds vroeger bevelen ontvangen, om de westelijke grens van Hanta te bezetten, waardoor het geheele vijandelijke gebied afgesloten werd.

Reeds sedert de aankomst op de kust, had de opperbevelhebber onderscheidene bevelen gegeven en spionnen gezonden, om de gezindheden der Hantasche bevolking naauwkeurig te kennen. Te Del-Mina zijnde, ontbrak het dan ook geenszins aan berigten en tijdingen, die echter, zoo als later bleek, zeer uiteenloopende waren. De eerste berigten waren die, welke wij hierboven hebben medegedeeld, waarbij men nog voegde, dat de Hantasche bevolking vast besloten scheen, om zich bij haren koning aan te sluiten en hare have en goed tot het uiterste te verdedigen. Andere berigten waren van tegenovergestelden aard, en hielden, dat de verslagenheid groot was, en *Bonsoe* zich door zijnen aanhang verlaten zag; — dat hij zijne krommen rondreisde, om den geest op te wakkeren, doch dat hij daarin geenszins slaagde, zoodat hij alleen steunde op eenige getrouw geblevene onderdanen, op het ontoegankelijke terrein, en op de hoop, om zich, in geval van nood, te kunnen loskoopen. Men bleef dus zeer in het onzekere omtrent den weêrstand, dien men

te wachten had, terwijl men zich, voor alle gevallen, op het ergste moest voorbereiden.

De dag van den 24ste junij, was door den opperbevelhebber bestemd voor de uitdeeling der medegebragte geschenken aan den Neger-koning van Del-Mina, de zeven vaandrigs der kwartieren, aan den opper-vaandrig (1) en aan den opper-makelaar. Die uitreiking ging met eenige plegtigheid gepaard, die, hoe beuzelachtig ook voor de Europeanen, echter op de Negerbevolking den grootsten indruk maakte.

De opperbevelhebber had tot dat einde al de officieren en burgerlijke beambten, in de groote Palaber-zaal (audientie- en geregtszaal), in groote tenue gekleed, vereenigd, terwijl de vaste bezetting, en de expeditionnaire troepen, op het binnenplein van het fort gerangschikt stonden. Op het bepaalde uur verscheen de vorst van Del-Mina met zijnen stoet binnen de zaal, en begroette den opperbevelhebber eerbiedig. Laatstgemelde beantwoordde dien groet op eene waardige wijze, terwijl hij den Neger-vorst ernstig zijne verpligtingen als opperhoofd der brave Del-Minaërs, jegens zijne onderdanen en ook jegens Z. M. den Koning der Nederlanden en alle Hollandsche officieren en ambtenaren, onder het oog bragt. Vervolgens gaf de opperbevelhebber hem zeer minzaam te kennen, dat Z. M. onze geëerbiedigde Koning bijzonder over hem te vreden was, en dat hij in last had, om hem, even als zijne rijksgrooten, eenige geschenken te overhandigen.

Deze geschenken bestonden, voor den koning *Kudjo*, in eenen ronden hoed, met opgeslagen rand, met goud galon bezet en met het rijks-wapen versierd; op dezen hoed prijkte een driekleurige pluim; verder een stoel met rood kachemire zitting, met vergulde spijkertjes beslagen, eene groote zonnescherm (parasol) van driekleurige zijde, een spiegel, een keldertje met likeuren en eene vergulde sabel met koppel van rood kachemir, met goud galon bezet. De opper-makelaar, opper-vaandrigs en vaandrigs, kregen elk een hoed met goud galon, doch met eene vergulde W, in plaats van het wapen, en ieder een sabel met koppel, even als die van hunnen vorst.

De koning *Kudjo* was opgetogen van vreugde over deze gunstbewijzen, en verzocht den opperbevelhebber, Z. M. onzen Koning daarvoor zijne eerbieds- en dankbetuigingen over te brengen, terwijl hij zijne meermalen gedane belofte, van onder alle omstandigheden de Nederlandsche vlag te verdedigen, herhaalde.

Nadat zij de hoeden opgezet en de sabels hadden omgehangen, werd de geheele hofstoet op een balkon geplaatst, welke het uitzigt op het binnenplein had. Alsnu nam de opperbevelhebber de troepen in oogenschouw, deelde daarna eenige medailles van 12 en 24jarige dienst aan de onder-officieren en manschappen der vaste bezetting uit, waarna de troepen ter eere van den Neger-koning defileerden. Na afloop dezer plegtigheid, werd vorst *Kudjo* onder de zijden zonnescherm, door zijnen stoet omgeven, met het muzijk aan het hoofd, eene toegevoegde gewapende garde, en onder het lossen van 7 kanonschoten van het fort St. George, naar zijne woning geleid.

Den 29sten junij marcheerde de adjudant-onderofficier *Schimmelketel*, met 50 gewapende manschappen en 10 dragers naar Saccondé, zijnde een detachement, bestemd om de garde te vormen van den opperbevelhebber. De manschappen waren gekozen uit de slaven der zeven kwartier-chefs van Del-Mina. Behalve de wapenrusting, kregen zij een gelijkkleurig paantje, eene blaauwe muts met rooden rand en eene veldflesch.

Den 30sten junij begon de eigenlijke voorwaartsche beweging, met het vertrek van den heer *Maarschalk* vroeger kapitein bij de Geldersche schutterij, en thans 1ste boekhouder ter kuste, met een detachement van 50 kleurlingen, 25 man der vaste bezetting van Del-Mina, welke laatste als handlangers der artillerie zouden dienen en 130 donko's. Dit detachement marcheerde over land naar Saccondé.

De gouverneur, de overste *Bosch*, marcheerde dien zelfden dag, insgelijks naar Saccondé met de Del-Minasche negers, waaronder hun koning *Kudjo* en de Fetiche priester *Kwacoe*. Dit detachement was zeer groot; want ofschoon er slechts 2000 negers bezoldigd waren, was de bijeengekomene kolonne ruim 4000 man sterk. De fabrijkmeester *Varlet*, had zich uit eigene beweging, met 30 goed gewapende negers, in vaste dienst van het gouvernement, bij de kolonne gevoegd. Bij den togt maakte deze heer zich zeer verdienstelijk, bij de dekking der artillerie.

De opperbevelhebber begaf zich met de overige officieren, den 1sten julij aan boord van de Rhoon en Pendrecht, op welken bodem zich ook de expeditionnaire troepen bevonden, terwijl op de Amphitrite 4 metalen 2 ℔ers, met de munitiën en eenige infanterie-geweren, werden medegevoerd. Dien zelfden dag gingen de beide schepen onder zeil, koers zettende naar Saccondé; door tegenwind, stroom, en bijna algeheele windstilte, vorderde de schepen echter weinig of niets. Deze vertraging gaf den opperbevelhebber aanleiding, om met zijnen adjudant den luit. *van Exter*, op den 4den julij van boord te gaan, en zich bij het fort Oranje, op welks hoogte de schepen zeilden, aan wal te laten zetten, ten einde de laatste beschikkingen te nemen voor de expeditie. In den namiddag aldaar aankomende, vond men de bondstroepen, van Del-Mina, Chama, en Commanie vereenigd, zoodat de opening van den veldtogt alleen wachte naar de aankomst der schepen. De aanhoudende windstilte was echter van dien aard, dat de opperbevelhebber het noodig oordeelde, om, in weerwil van den verren afstand waarop de schepen van het fort waren, aan den overste *Tengbergen* bevelen te zenden, tot het doen ontschepen van de kanons, de wapens, de munitiën, de mondbehoeften en, zoo veel als doenlijk was, de blanke troepen. Van deze zeer moeijelijke taak kweten onze brave schepelingen zich met dien ijver en voortvarendheid, welke hen zoo zeer kenschetsen, zoodat het grootste gedeelte tusschen den 9den en 10den julij ontscheept was.

De adelborst der 1ste klasse *de Lange* werd van de Amphitrite bij de colonne gedetacheerd, belast met de seinen tusschen de schepen en de kust, terwijl de luit. ter zee *Andreae*, van de Merwede tot kommandant van het fort Oranje werd benoemd, aangezien de kapitein *Stander* door de landziekte was aangetast; de bezetting van het fort werd met 12 mariniers en matrozen van denzelfden bodem versterkt.

Intusschen was de wind op den 10den julij eenigzins gunstiger, waardoor de beide schepen in de gelegenheid waren, het fort te naderen en voor hetzelve het anker te laten vallen.

---

(1) De inwoners der krommen zijn in verschillende kwartieren verdeeld; in elk van deze kwartieren is een vaandrig of chef, wiens bevelen bij het te velde trekken, vrij stipt worden nagevolgd. Ieder dezer afdeelingschefs ontving bij den uitmarsch eene Nederlandsche vlag, aan eene piek bevestigd.

Dadelijk daarna werd het nog ontbrekende ontscheept. Middelerwijl dit alles plaats greep, had de overste *Tengbergen*, op last des opperbevelhebbers, de kleurling *P. Bartels*, kommandant ad interim van het fort St. Sebastiaan te Chama, doen aflossen, en dit fort door een officier (zijnde de luit. ter zee *Wouters*), en 20 marine soldaten en matrozen doen bezetten.

Reeds vroeger het berigt ingekomen zijnde, dat het vijandelijk opperhoofd *Bonsoe*, door een Caboceër te Boutrie was gevangen genomen, en zich aldaar in verzekerde bewaring bevond, zond de opperbevelhebber dadelijk eenen boodschapper, aan dien Caboceër met last, om dat opperhoofd, uit te leveren. Deze uitlevering had dan ook werkelijk plaats gehad, tegen betaling van de uitgeloofde 10 oncen goud. *Bonsoe* werd in verzekerde bewaring op de Amphitrite gesteld.

Gedurende den tijd dat men de aankomst der schepen inwachte, had men echter niet stil gezeten. De geheele omtrek van Saccondé was door eenige honderde negers verkend geworden, doch daar zij alle woningen verlaten vonden, zoo had deze verkenning niet veel licht verspreid over de bedoelingen des vijands.

De vier kanons à 2 ℔ en 4 handmortieren met de noodige munitie, waren op den 10den, niet zonder veel moeite, op de verzamelplaats getransporteerd. De kanons werden daartoe ieder door 6 Donko's aan trekgarelen vervoerd en met veel zwarigheden voortgebragt. Het verdere transport gedurende den voorwaartschen marsch, door de bergachtige en zeer digtbewassen bosschen en langs de smalle paden, geschiedde op dezelfde wijze, doch moest bij het overgaan van klippen, rivieren of gebergte kloven, geheel uit elkander genomen, en stuksgewijze gedragen worden. Dit uit elkander nemen moest negen malen plaats hebben, bij den marsch tusschen Taccorarie en Boutrie, welke afstand slechts 6 uren bedraagt, en waarover men twee dagen besteedde. Bij dusdanige werkzaamheden, werd het kanon, wegende gemiddeld 58 Nederl. ℔, bij kleine afstanden door één, bij grootere afstanden door twee man gedragen. De affuit werd door twee of drie man getransporteerd, terwijl een man de beide raders droeg. De kistjes (24 in getal) met munitiën, 34 Ned. ponden wegende, werden door twee man, aan lange bamboezen gedragen. De ondervinding leerde, dat 25 à 30 Ned. ponden, het maximum van gewigt is, waarmede men den neger kan belasten. Deze zwarigheden hadden den opperbevelhebber doen besluiten, om de uitgeboorde 3 ℔ers niet mede te voeren; terwijl de veranderde omstandigheden ook hadden doen vermoeden, dat men dit zwaarder kaliber niet noodig zoude hebben. Deze uitgeboorde stukken werden op het fort Oranje in batterij gebragt en zijn aldaar gebleven.

De handmortieren werden ieder door vier Donko's, met behulp van lange bamboezen getransporteerd, terwijl één man het munitie-kistje vervoerde. De vier mortieren, waren even als de kanons in twee sectien verdeeld; bij elke sectie bevond zich eene spade, aan de draagbamboezen bevestigd.

De vaten buskruid, welke men had medegenomen, werden door twee man, aan bamboezen hangende, gedragen; het kostte echter veel moeite om die dragers, welke te zamen 50 N. p. moesten torschen, bij de kolonne te houden.

Den 11den julij verzamelden zich al de troepen die tot de expeditie zouden aangewend worden. Bij raming was de kolonne 8000 man sterk. Ten negen ure begaven de troepen zich met de grootste geestdrift op marsch naar het vijandelijke krom Taccorarie, dat op eenen vrij hoogen berg, op twee uren afstands van het fort Oranje, gelegen is. Berigten die men nog kort te voren ingewonnen had, luidden, dat de Hantaërs, ter sterkte van 1000 man, besloten hadden, dat krom tot het uiterste te verdedigen. De kolonne was in onderscheidene afdeelingen gesplitst, wordende de marsch dier afdeelingen, naar eene vooraf bepaalde regeling, langs verschillende wegen, voortgezet. Eene afdeeling boschnegers, was landwaarts ingezonden, ten eerste om de flank der kolonne te dekken, ten anderen om de boschwaarts gelegene krommen des vijands aan te vallen en te vernielen.

De marsch werd door het hoogst moeijelijk terrein, en door de voorzorgen die men nemen moest, om hetzelve op het naauwkeurigste te doorzoeken, zeer vertraagd. Intusschen was men Taccorarie vrij nabij, zonder dat men nog eenig verschijnsel ontwaar werd, of het hierboven vermelde berigt gegrond of ongegrond was. Daar de negers in hunne oorlogen, echter veeltijds toevlugt tot hinderlagen nemen, en zich dikwerf zóó lang verscholen houden, tot dat zij begrijpen, dat hunne plotselinge verschijning dood en verwarring in de gelederen van hunnen vijand kan brengen, zoo moest hier met veel omzigtigheid gehandeld worden.

De gouverneur der kust, de overste *Bosch*, die met eene afdeeling Del-Minaërs, de voorhoede uitmaakte, kreeg daarop bevel, om de berg, waarop het vijandelijk krom lag, geheel te omsingelen. Twee barkassen van de Amphitrite en de Merwede waren aan de zeezijde, ter hoogte waar de kolonne zich toen bevond, aangekomen, om de kust gade te slaan en tot de expeditie mede te werken. Deze medewerking was toegestaan geworden op het dringende verzoek der schepelingen. Op eenigen afstand van het krom gekomen, hielden de troepen stand, om de artillerie eenige granaat-worpen te laten doen, ten einde den vijand te dwingen zich te vertoonen. Daarop beklom de infanterie de hoogte en wierp zich in het krom, dat men op een twintigtal negers na, die de vlugt namen en zich in de ondoordringbare bosschen verscholen, verlaten vond; — één neger, die in het krom gebleven was, werd doodgeschoten.

De flankerende afdeeling boschnegers, kwam tegen den avond te Taccorarie aan, medebrengende twee gevangenen en het hoofd van één doodgeschoten neger; ook deze afdeeling had alles verlaten gevonden.

Den 12den julij vervolgde de kolonne hare voorwaartsche beweging naar Boutrie. De expeditionnaire troepen en strandnegers bleven het strand volgen, terwijl de boschnegers van Commanie, Chama, enz., weder landwaarts werden gezonden. Hoogst moeijelijk was deze marsch, door de bijna onoverkoomlijke hindernissen, welke men bij elke 50 schreden, door de bosschen, de klippen en waterleidingen, ontmoette, en die de artillerie vooral ongehoorde inspanningen kostte. De onverdragelijke zonnehitte was eene tweede plaag, en voorzeker de grootste en geduchtste bondsmagt des vijands; en hoezeer onze troepen goed te moede bleven, zoo oordeelde de opperbevelhebber het toch voorzigtig, om de krachten der blanke troepen niet geheel uit te putten, en gaf hen diensvolgens bevel om niet verder dan het krom Pompondé te marcheren en

aldaar te overnachten. Bij het krom Adjoa komende, moesten de troepen eene riviertak van ruim 300 ellen breedte, en op de meeste plaatsen meer dan 1,0 el diepte, en bij Adenakoema eene klip van een kwartier uur lengte overtrekken; de artillerie had, met de grootste inspanning, 5 uren tijds noodig om deze laatste hindernis te overkomen. Bij Pompondé hielden de blanke troepen halt; doch de opperbevelhebber oordeelde zijne tegenwoordigheid te Boutrie volstrekt noodzakelijk, weshalve hij doorging tot aan het fort Batenstein. Tegen den avond kwamen de bosch-negers bij de troepen, eenige gevangenen en hoofden van doodgeschotene negers medebrengende. De krommen welke zij op hunnen weg ontmoet hadden, waren even als de kostgronden, door hen vernield geworden. De aan de kust gelegen krommen, werden op uitdrukkelijk bevel des opperbevelhebbers, gespaard.

De verdere marsch naar Boutrie, welke op den 13den aanving, leverde niet minder zwarigheden op, dan die welke men den vorigen dag moest overwinnen; en daar men de onmogelijkheid had ingezien, om de blanke troepen, en vooral de artillerie, meer landwaarts in te laten marcheren, zoo werd op dien dag dezelfde marschregeling in acht genomen, en de boschnegers de taak opgelegd, om het binnenwaarts gelegene, ontoegankelijke terrein te zuiveren. Dien ten gevolge besloot de opperbevelhebber met de expeditionnaire troepen te Boutrie te verblijven, en van dáár de verdere maatregelen te nemen, om den vijand geheel te onderwerpen. De bevelhebber van het nabij gelegene Engelsche fort Dixcove, de heer *Zwansy*, werd ook uitgenoodigd, om de Hantaërs, welke op het Engelsche grondgebied mogten vlugten, gevangen te nemen en uit te leveren, aan welk verzoek gereedelijk voldaan werd, daar eenige dagen daarna onderscheidene gevangenen door de Engelschen werden aangebragt.

Nu werden er dagelijks van Boutrie en Pompondé, negerafdeelingen boschwaarts ingezonden, om den vijand op te sporen, zijne bezittingen te vernielen, gevangenen te maken, en de hoofden der doodgeschotenen te brengen, ten einde zich te overtuigen, of zij de hen opgelegde taak getrouw vervulden. Zulke maatregelen, welke men in onze beschaafde streken zoude moeten afkeuren, waren dáár echter noodzakelijk, dewijl de negers over het algemeen, te bereidvaardig zijn, om zich te laten omkoopen, en dus zeer ligtelijk den opperbevelhebber hadden kunnen misleiden. Men had ook gelegenheid om zich te overtuigen, dat deze gestrenge bevelen de gewenschte uitkomsten hadden opgeleverd.

De kapitein *van Hopbergen* en de tweede luitenant *Koch*, werden met een 40tal soldaten naar Pompondé gezonden, ten einde eene verkenning te doen, en zich te overtuigen, of de in omloop zijnde geruchten, dat de bondstroepen aldaar met den vijand waren slaags geweest, op gronden steunde. Bij zijne aankomst in die streken, vond de kapitein *van Hopbergen*, wiens voortvarende ijver zeer geroemd werd, dat het bovenbedoelde berigt gedeeltelijk waarheid bevatte, en dat onze bondstroepen eenige Hantaërs in eene hinderlaag gevonden hebbende, dezelve hadden aangetast, waarbij van weërszijden eenige gekwetsten en dooden gevallen waren.

Intusschen waren er ook tijdingen ingekomen, dat de koning van Warsaw, de grenzen van het Hantasche gebied, van de landzijde had overschreden, en dat hij zelfs meer deed, dan hij beloofd had, daar er reeds vele gevangenen door hem gemaakt en onderscheidene vijandelijke krommen vernield waren. Het doel der onderneming scheen alzoo bereikt te zijn; dewijl de vorst van den oproerigen volksstam en eenige der voornaamste handlangers van den gepleegden moord in onze handen waren. Naar aanleiding der gunstige berigten van het gelukkig slagen der genomene maatregelen, zond de opperbevelhebber alsnu verscheidene negers, naar de meer landwaarts in gelegene streken, om aan de Hantaërs bekend te maken, dat de opstandelingen levensbehoud zouden erlangen, wanneer zij vrijwillig hunne wapens kwamen overleveren, en zich met hunne vrouwen en slaven onderwierpen. Deze vredelievende maatregel leverde echter geene uitkomsten op, hetgeen voornamelijk aan de vrees werd toegeschreven, die zulk eene groote magt, op dat punt vereenigd, noodzakelijk moest baren, terwijl men ook dit voor de oorzaak hield, dat de gevlugte inwoners zich verscholen hielden. Om die reden gaf de opperbevelhebber de noodige bevelen tot den terugmarsch der expeditionnaire troepen en der Del-Minasche negers naar Del-Mina. Gelijktijdig werd door hem den heer *van der Eb*, president ter kuste, benoemd tot vice-gouverneur van het Hantasche gewest, met bepaling, dat de Hantasche bevolking, in het vervolg nimmer door eenen koning uit haren stam, maar door eenen Europeër zoude geregeerd worden. De benoemde vicegouverneur, wiens residentie te Boutrie gevestigd werd, kreeg aldaar 500 bezoldigde negers, à *f* 0,50 per dag, 300 te Saccondé en 200 te Chama, te zijner beschikking. Deze negersoldaten waren bestemd, om dagelijks verkenningen te doen, en zoo zij Hantaërs vonden, ze gevangen te nemen en naar Del-Mina op te zenden. Later, inziende, dat eene voortdurende bezoldiging te groote onkosten zoude veroorzaken, zoo besloot men de negers alleen dan te betalen, wanneer zij werkelijk dienst deden. Gedurende het verblijf te Boutrie, werd het hoofd-krom Boeswa, en het krom Accoda verbrand, terwijl daarbij bepaald werd, dat Boeswa en Taccorarie, niet meer mogten herbouwd worden.

De 1ste Boekhouder, de heer *Steenhoven-Maarschalk* kreeg bevel, om met de Del-Minasche, de Saccondesche, en Chamasche negers, over land naar Del-Mina terug te trekken, en de 6 à 7 krommen, tusschen Boutrie en Saccondé gelegen, te verbranden. Het krom te Boutrie en Pompondé, welks bewoners, zoo als uit de gedane navorschingen bleek, geen deel hadden genomen aan den moord van *Maessen* en *Cremer*, noch aan den aanval op den kommandeur ad interim *Tonneboeyer*, werden van deze strafoefening uitgesloten.

De schepen de Amphitrite, de Rhoon en Pendrecht, hadden den 17den julij het anker voor Boutrie geworpen, gevolgd wordende door de Menado (1) welke den 13den van het vaderland komende voor de kust het anker had geworpen.

Het gevangen opperhoofd *Bonsoe*, die zich op de Amphitrite in de boeijen bevond (2), zoude voor het vertrek der troepen, worden teregt gesteld. Een krijgsraad, op last des opperbe-

(1) Een schip mede toebehoorende aan de heeren *Hoboken* en gevoerd wordende, door den scheepsbevelhebber *Charlot*.

(2) Gedurende zijn verblijf op de Amphitrite, had *Bonsoe*, beproefd om zich van het leven te berooven, en was werkelijk hangende gevonden, doch, bij tijds afgesneden.

velhebbers te zamengeroepen, instrueerde zijne zaak, waarna hij tot de straffe des doods met den strop, veroordeeld werd, met bepaling dat het vonnis zoude worden voltrokken, op de plaats alwaar in het vorige jaar de luit. *Maessen* en de adsistent *Cremer* waren vermoord geworden.

Bonsoe was een man van middelmatige gestalte, en had den ouderdom van 60 jaren bereikt; zijne mond was ontbloot van tanden; hij ging eenigzins gebukt. Toen hij, bij zijne uitlevering te Saccondé, door den opperbevelhebber was ondervraagt geworden, over de punten van beschuldiging, scheen hij vrij driest voor de waarheid uit te komen, en bekende toen ook dat hij een' slaaf op het graf zijns broeders had laten slagten; iets dat door het gouvernement zeer streng verboden was. Toen hem voorgehouden werd, dat het aan den opperbevelhebber, eenigzins vreemd voorkwam, dat hij zich niet verdedigd had, want dat hij zich toch zeer goed had kunnen voorstellen, dat men op hem, als hoofdleider van den gepleegden moord, en den hoon der Nederlandsche vlag aangedaan, het geheele gewigt der straf zoude doen drukken, antwoordde hij vrij openhartig, dat hij zich dat alles zeer goed had voorgesteld. Bij de verdere ondervraging, bekende hij ook, dat hij het stellige voornemen had gehad, om aan de onzen het hoofd te bieden; dat hij zich daartoe had voorbereid, en ook dat een gedeelte van zijnen stam hem bijstand beloofd had; maar dat toen zijne aanhangers vernamen, dat eene geduchte magt, van blanken en negers, met kanons bijeen getrokken werd, om hem te komen bestrijden, hij zich plotseling had verlaten gezien. Tot op het laatste oogenblik van zijne teregtstelling, welke den 27sten julij plaats had, bleef hij de hoop koesteren van zich te kunnen loskoopen. Denzelfden dag, dat dit doodvonnis voltrokken werd, werden er nog twee voorname Hantasche chefs *Diabéné* en *Egoeman*, gevangen genomen.

Den 28sten scheepte de opperbevelhebber zich met de blanke troepen op de Rhoon en Pendrecht en op de Menado in, waarna deze met de Amphitrite onder zeil gingen en naar Del-Mina stevenden, alwaar de opperbevelhebber den 29sten ontscheepte.

De opperbevelhebber had alle redenen gehad, om over het gedrag der expeditionnaire troepen en over de officieren en schepelingen der koninklijke marine, en die van het koopvaardijschip, te vreden te zijn. Allen hadden gewedijverd, om de bevelen van het gouvernement te volvoeren, en tot het gelukkig slagen der onderneming mede te werken. De geestdrift der troepen was voorbeeldig geweest, in weerwil van de onbeschrijfelijke vermoeijenissen welke zij hadden moeten doorworstelen. Deze zoowel als het doodelijke klimaat hadden echter slagtoffers gevergd. Dit ondervond men reeds te Boutrie, alwaar het getal der zieken en sterfgevallen dagelijks toenam. Vele bezweken aan de aldaar heerschende hevige kolijken en galkoortsen (29 te zamen, waaronder de 2 officieren van gezondheid *Leiniger* en *Mayer*), en welligt zoude men grootere verliezen te betreuren gehad hebben, zonder de, boven allen lof verhevene directie en zorg van den braven chir.-majoor *Schillet.* Door zijne bijzondere verdiensten, zoowel als door zijn menschlievend hulpbetoon, heeft deze kundige arts, de aangenaamste en dankbaarste herinneringen, bij alle zijne togtgenooten, achtergelaten. Intusschen verdient het ook melding, dat de genoemde chirurgijn majoor, op het ijverigte is ondersteund geworden door al de officieren van gezondheid der koninklijke marine, onder welke de heer *Slot*, die bij de kolonne gedetacheerd was, en *Eberwein*, die uit eigene beweging, de zieken te Saccondé de menschlievende hulp verleende, vele bijzondere diensten bewezen.

Op den 8sten augustus werd de luit.-kolonel *Bosch*, als gouverneur der Nederl. bezittingen ter kuste van Guinea, plegtig ingehuldigd. De vorst van Del-Mina, alle zijne rijksgrooten, en vele der voornaamste kustbewoners waren bij deze plegtigheid, in feestgewaad uitgedoscht, en schitterende met hunne gouden sieraden, tegenwoordig. Na de installatie, eedaflegging en huldiging, werd het feest besloten met een groot diné, waarbij al de officieren der zee- en landmagt, de ambtenaren en voornaamste kleurlingen, genoodigd waren, en dat in de gulste vrolijkheid, en ontboezeming van vaderlandsche gezindheden afliep.

De opperbevelhebber had zich toen reeds ongesteld bevonden, en men begon te vreezen dat ook hij, den tol der ziekte van het klimaat zoude moeten betalen. Op den 10den augustus werd ZHEGest. werkelijk bedlegerig. Dien ten gevolge, nam de luit.-kolonel, kapitein-luitenant ter zee *Tengbergen*, het opperbevel op zich, en met den voortvarenden ijver, dien hij vroeger reeds aan den dag gelegd had, handelde deze, in overeenstemming met den gouverneur en den heer *Steenhoven-Maarschalk*, voor de geheele beslechting der Hantasche zaak, en de verdere aangelegenheden der kust. Het transportschip de Merwede, vertrok den 6den augustus met depeches naar het vaderland.

Spoedig werd er nu eene kwijtschelding aangekondigd, met het voorbehoud, dat de hoofden des opstands daarvan uitgesloten waren, als welke bij eene eventuële gevangenneming, voor eenen krijgsraad zouden teregt staan.

Een tweede krijgsraad werd alsnu bijeengeroepen, om het proces der Hantasche chefs, die gevangen zaten en van gepleegden moord en opstand tegen het wettig gezag beschuldigd waren, op te maken. Vijf dezer personen werden schuldig bevonden en veroordeeld tot de straffe des doods met de strop, welk vonnis, op den 20sten augustus, aan den voet des bergs St. Jago, werd voltrokken.

De expeditionnaire troepen, na het eindigen van dezen veldtogt, waarin zij zulke goede diensten hadden bewezen, voor het leger in de Oost-Indië bestemd, werden voor het transport in drie detachementen verdeeld. Bij het 1ste detachement bevondt zich de 1ste luit. der artillerie *Kuyck*; 't welk, op de Rhoon en Pendrecht ingescheept zijnde, den 7den augustus, naar deszelfs bestemming vertrok. De kapitein *de Reyniac*, scheepte zich met het tweede detachement op de Menado in, welke bodem den 15den het anker ligte, om naar Java te stevenen. De kapitein *van Hopbergen* met drie luitenants en een vijftigtal blanken zouden ter kuste blijven, tot dat er een schip uit Nederland zoude aankomen, om dit derde detachement naar Java over te brengen.

Daar nu het doel der expeditie, bereikt was, maakte de Amphitrite zich ook gereed om naar het vaderland terug te keeren. De opperbevelhebber scheepte zich met zijn adjudant den 1sten luit. *van Exter*, en den chir.-maj. *Schillet* op dien bodem in, welke den 21sten augustus onder zeil ging.

Bij de aankomst op de kust had men aldaar de navolgende lands ambtenaren gevonden:

Van der Eb, president en sedert het sneuvelen van den heer *Tonneboeyer*, kommandeur ad interim; *Groen*, 2den president; *Varlet*, fabrijkmeester; *Rodeman*, kwartiermeester; *Pignari*, adsistent. Alle deze personen waren Europeanen. Vervolgens *C. Ruhle* en *J. Ruhle*, adsistenten (kleurlingen); *Huidecoper*, agent te Coomassi, belast met de werving; *Schimmelketel*, Europeaan, adjudant-onder-officier, welke tijdens het verblijf van den opperbevelhebber ter kuste tot adsistent was benoemd.

De tweede boekhouder *Verhoef*, wegens ziekte naar het vaderland terugkeerende, zoo werd de assistent *Dercx*, in deszelfs plaats tot 2den boekhouder benoemd.

De vaste bezetting op de kust bestond geheel uit inlanders, die vrij goed geoefend waren.

De ziekte des opperbevelhebber, had reeds dadelijk een zeer ernstig aanzien gekregen, en werd door eene bijkomende geelzucht en verval van krachten meer en meer bedenkelijk. De zorgen, door de chirurgijns-majoors *Schillet* en *Dumont*, die door den eersten in consultatie was geroepen, aangewend, moeten hoog geroemd worden, doch zij vermogten niets tegen de hevigheid der ziekte. Bij zijne aankomst op de Amphitrite, scheen de zieke eenigzins op te fleuren, doch den volgenden dag zonk het uitgeputte ligchaam inéén, en de generaal-majoor *Verveer* gaf tegen vijf uren des nademiddags den geest. De pogingen om het lijk naar het vaderland over te brengen, mislukte, zoodat men het voor de gezondheid der equipage noodig oordeelde, om hetzelve over boord te zetten, hetgeen den 3den september plaats had.

Zoo was dan deze expeditie, ten doel hebbende, om de eer der Nederlandsche vlag door kracht van wapenen te handhaven, en 's konings regten te doen eerbiedigen, op eene waardige wijze volbragt. Zoo al de expeditionnaire troepen en onze brave schepelingen in geen ernstige gevechten zijn gewikkeld geworden, is het echter niet minder waar, dat zij daaraan verre de voorkeur zouden hebben gegeven, wanneer zij de onbeschrijfelijke vermoeijenissen en de doodende werking van het klimaat hadden kunnen ontgaan. De moed en geestdrift die zij hebben aan den dag gelegd, en het kloekmoedig trotseren van gevaren, die voorzeker grooter waren, dan die, welke men in het gevecht het hoofd moet bieden, verdienen te regt door ieder, die het wel meent met 's lands onvervreemdbare regten en belangen opregt te worden gehuldigd.

J. C. v. R.

BERIGT.

Ter bevrediging van onzen wensch, om de eerste te zijn, die een eenigzins officieel verslag van den togt naar de kust van Guinea mededeelden, en zoodoende zelfs ons officieel blad voor te komen, hebben wij eenige artikelen, die reeds gezet waren, moeten ter zijde leggen. Intusschen kunnen wij aan de vele aanvragen, om eenige inlichtingen te hebben, over het door de Erven *Doorman*, aangekondigde werk: *Bydragen tot de krygsgeschiedenis van Napoleon Bonaparte*, door den adjudant van Z. E. den directeur-generaal van oorlog, de kapitein *E. van Löben-Sels*, met weinige woorden voldoen: Het manuscript van het eerste deel, dat in de volgende maand gedrukt het licht zal zien, even als de bouwstoffen voor de volgende deelen, waren ons bekend, en welligt hebben wij er iets toe bijgebragt, om de zedige bescheidenheid des schrijvers, die tot eigen onderrigt de opstellen vervaardigd had, te overwinnen en hem aan te moedigen, deze kernachtige vrucht van veel omvattende studie, publiek te maken. De geschriften van *Clausewitz* hebben den schrijver voorgelicht in de massa van relazen, en veeltijds tegenstrijdige beschrijvingen der hoofdgebeurtenissen, en daardoor heeft hij het geluk gehad, van zich niet te laten wegslepen door schoonheid van taal, of door eene meer geestige, dan op gronden steunende critiek. De schrijver heeft naar helderheid van denkbeelden, en naar waarheid gezocht. Zoodoende heeft zijn werk eenen nieuwen en oorspronkelijken vorm verkregen, waarbij de lezer op het standpunt geplaatst wordt, waarop men eigenlijk moet staan, om de krijgsgeschiedenis te lezen. Hetzelve valt ook eenigzins in den smaak onzer vroeger medegedeelde denkbeelden over de studie der krijgsgeschiedenis. Bij eene volgende gelegenheid zullen wij hierop terugkomen.

J. C. v. R.

Report on the Boutry Division

by

H. Doijer

22 June 1859

Copy from photostats of the original Report in the Library of the Ministry of Colonies. The Hague.

By permission of the Librarian

Rapport der Opname der Afdeeling Boutry opgemaakt ingevolge missive van de Heer Luitenant Kolonel Gouverneur der Nederlandsche bezittingen ter Kust van Guinea van den 17den November 1858 No 1032 door den Ondergeteekende.

[Original in / Ministerie van Kolonien. (Bibliotheek). 's-Gravenhage].

Boutry de hoofdplaats der Afdeeling dier naam is gelegen ten Noorden van het Strand en ten Zuiden van den Fjá Foe berg, waarop het Fort Batenstein ligt.

De grenzen dezer Afdeeling zijn: ten Noorden Wassa; ten Oosten de Afdeeling Saccondee; de rivier Gwien; ten Zuiden de Golf van Guinea en ten Westen Dixcove en de Afdeeling Axim.

De Afdeeling Boutry bestaat uit de volgende gehuchten:

Bossua. Gjemmekrom, Akrtinkie, Holopo. Ekkekekkie, Empakô. Pompondee, en Adjua.

Boutry weleer een groot dorp is thans in verval, en is zulks nergens anders aan toe te schrijven dan aan de ontwikkeling van het nabijzijnde Dixcove.

In plaats dat de Palm Olie uit deze vruchtbare afdeeling alhier verkocht wordt, brengt men die te Dixcove ter markt en trekken de Kooplieden aldaar de meeste voordeelen van dit product.

Het dorp Boutry bestaat uit 44 woningen.

De bevolking legt zich op landbouw toe.

Ook verblijven er een twintigtal visschers, die zich van Elmina, Ampenie en Commani hier gevestigd hebben.

De producten zijn welke op teenkiele het lande, grondnoten, Pisang, Stokjams, Peper, Soepgroenten en eenige weinige vruchten als Ananas, Papaai, Kokosnoten enz.

Door de visschers wordt handel in gedroogde visch gedreven.

Nabij Boutry ligt de Boutry rivier die thans tegen het einde van het droogen Saisoen niet in zee uit loopt.

Zoals boven gemeld ligt het Fort Batenstein op den Fjá Foe berg die ongeveer 130 Voet hoog is en niet in verband staat met de overige gebergten.

2] De grond alhier is even als die van de Fjá Foeberg zware roode Klei en uitmuntend voor bouwland geschikt.

Na zware regens wordt de Klei alhier in de rivier gewasschen, dit is echter geen bewijs dat er goudaren in den grond verborgen zijn, veeleer zoude ik het er voor houden dat het goud van den berg bij zware regens gewasschen wordt, zijnde de berg vroeger bewoond geweest en derhalven vele personen aldaar begraven, die natuurlijk met Kleinodiën en goud ter aarde besteld werden.

Van uit het dorp Boutry gaat men in een Westelijke rigting over eenen berg genaamd Kokwado zijnde ongeveer 60 voet hoog. Door eene Vallei wordt deze berg van een anderen Amangroe genaamd gescheiden, welke dezelfde hoogte heeft.

Ten Westen is laag land.

De grond aldaar is onbebouwd, aangezien het de gewoonte is het land gedurende eenige jaren braak te laten liggen, alvorens daar weder milhie te planten.

Men heeft hier in zoo ruime mate keus van allerlei vruchtbaar land, dat men zonder eenig verlies geheele strekken land ieder jaar onbebouwd laat.

Ter plaatse waar vroeger de milhie een rijke oogst gaf, groeit nu onkruid en jong hout. Het afvallen der bladeren bemest den grond zoodanig, dat na alles weggekapt en gebrand te hebben eene nieuwe laag met de aarde wederom in buitengewone mate vruchtbaar doet zijn.

De grond is zware roode Klei en door aanhoudend wegkappen van jonge spruiten moeten wegen open gehouden worden.

Van uit het bosch komt men aan het strand dat in eene Westelijke rigting loopt tot men aan de rivier Ehe komt welke een uur noordelijk haar oorsprong neemt.

Deze rivier is onbevaarbaar, staat noch met de Bossua of Boutry rivier in verband en loopt alhier bij zware regens in den regentijd in zee.

Van af het strand ziet men onbebouwd laag land verdeeld tot in het verschiet meer heuvelachtig.

De grond is echter niet onvruchtbaar, hetgeen men uit den groei van het kreupelhout op kan maken,

9] dat zoo digt op elkander staat dat men niet door zoude
Hoewel het land niet buitengewoon vruchtbaar is in de onmiddelyke nabyheid der zee, zoude het toch wel als alle aan zee gelegene landstreken ten hoogste productief kunnen worden door het aanleggen van plantaadjes van Kokosboomen

Wordt hier naast gegeven de grond zal vruchten opleveren,
Van af de rivier Eke loopt het strand in ZW rigting.
Onder zware Kapokboomen ziet men Bossua liggen, welke de hoofdplaats van Ahanta doch thans alleen van het

District Bossua.

De grenzen van dit district zyn
ten N. Wassa (berg Abranfoe)
ten O. onbebouwd land, de districten Tjemmekrom en Ekkekekkis
ten Z. de Golf van Guinea
ten W. de Bossua rivier, Dixcove, de districten Accoda en Edjamra behoorend tot de Afdeeling Axim.

Het dorp Bossua telt 66 huizen, is geregeld gebouwd met ruime straten en welingerichte woningen.
De bevolking drijft handel en legt zich op landbouw toe, door de nabyheid der Bossua rivier zyn byna alle bewoners visschers.
Naby Bossua ligt Atjenim van 18 huizen en aan den regter oever der Bossua rivier een ander Atjenim van 6 huizen
Atjenim beteekend Zoutkrom. In beide dorpen wordt uitmuntend zout van zeewater gemaakt.
De bevolking behoort tot de Agonna en Anona familie
Tot Z.O. van Bossua ligt in zee een klein eiland genaamd Abokoe, zynde eene rots welke onbewoond is.
De Bossua rivier is slechts voor een kwartier uur bevaarbaar in N.W. rigting en komt uit het westen, is van 10-50 voet breed en nergens dieper dan 5 voet.
Van Bossua loopt de weg N.W. naar Saankor.
Op een kwartier afstand van dit laatste dorp liggen twee kleine dorpen een weinig westelyk en oostelyk van den weg, Koffie Diakrom en Kwakoe Kwabena krom.
4] Beide zyn nederzettingen van Bossua, welke bewoners van landbouw bestaan.
In de onmiddelyke nabyheid dezer dorpen, die uit 6 en 7 huizen bestaan liggen plantaadjes.
De voortbrengselen zyn milhie, Stokjams, Pisang, enz. Terwijl een gewas en palmen [illegible] gelegen dat de bewoners ook jagen op apen, boschkatten enz.
Saankor is een fraai dorp, waar de bewoners zich met landbouw onledig houden en Palm Olie maken.
Het dorp bestaat uit 59 woningen.
De producten zyn milhie, pisang, jams, Stokjams en zoet aardappelen.
Verder worden hier houten bakken en aarden potten gemaakt.
Door zes valleien zynde op de helling der beide bergen plantaadjes van jams en Stokjams, komt men verder te Boffum, uit 11 woningen bestaande welke bewoners landbouw uitoefenen en Palm Olie vervaardigen
De bevolking behoort, even als die van Saankor tot de Agonna en Anona familie.
Ter N. rigting wordt de weg vervolgt tot Angkjubie, beteekenende weinig zand.
Op korten afstand van Boffum ligt ten 10 van den weg Badoe Komokrom ~~uit 16 huizen~~ bestaande uit 16 huizen
Angkjubie telt 33 woningen
nu volgt Sukopalie van 6 huizen en Tjemkoem van 14 woningen.
Op den weg tusschen deze dorpen gaat men driemaal over de Seunie een tak van de Accoda rivier die hier 30 voet breed is.
Op korten afstand van het laatste dorp ligt de Seunie wederom en vervolgens Akrakrom van 22 woningen

eene nederzetting van Dixcove, volgens den Oudste aldaar (zynde Koning van Dixcove) Engelsch en volgens den makelaar van Bossua Nederlandsch grondgebied.

Pottin dat niet verre van Akrakrom ligt, ook eene nederzetting van Dixcove telt slechts 8 huizen.

Over deze willekeurige in bezitneming van Nederlandsche grondgebied door Engelsche onderdanen zal nader onder Kobbenakrom en Foby gehandelt worden.

5] Van Akrakrom en Tjemitoem komt men te Emfiassie van 21 huizen, vervolgens te Awrosse van 17 woningen en te Agonna van 46 woningen.

Apim Enim van 11 woningen ligt N.W. van Agonna en Kwassie Ewiejakrom, ook van 11 huizen, ten N.

Dit is het Noordelykste dorp van Bossua. Ook alhier oefent de bevolking landbouw uit en maakt Palm Olie.

Goud wordt hier niet gevonden, doch de Gouden houdend Steen wordt uit Wassa gebragt, alhier fyn gemaakt en door wasching het Stofgoud verkregen.

Gom wordt hier ook gevonden.

Op byna twee en een half uur afstands van Kwassie Ewiejakrom ligt in N. rigting op den top eens bergs, de grens tusschen Bossua en Wassa, genaamd Abroanfoe, hetgeen beteekend dat een Oud man daar niet kan komen. De berg is circa 200 voet hoog.

De weg derwaarts is dan ook ten hoogste moeylijk.

Van Agonna in Z.Z.W. en Z.Z.O rigting vertrekkende komt men op een half uur gaans verder te Essiakrom bestaande uit 13 woningen.

Een kwartier verder ligt Essumankrom dat 18 woningen telt. De bevolking behoort tot den Agonna Stam; ligt zich op landbouw en het maken van Palm Olie toe.

Van Essumankrom loopt een weg Z.O naar Gjemmekrom dat ongeveer een uur verwyderd is

In de onmiddelyk nabyheid ligt Jallé Essum behoorende onder Gjemmekrom hetgeen by dit district behandelt zal worden.

Zuidelijk ligt Angoelijkrom (hetgeen beteekend Palm Olie). Van hier loopt een weg N.N.W. naar Jalle Essonkrom.

Angoelijkrom telt 10 woningen. De bevolking behoort tot de Amona en Agonna familie, houdt zich met landbouw bezig en levert Palm Olie, milhie en pisang

Op korten afstand van Angoelijkrom ligt een weg O. naar Gjemmekrom

Abeasie ligt op korten afstand tellende 10 huizen.

6] Een half uur verder in Z.W rigting ligt Sedjekrom bestaande uit 13 huizen.

Een ruime kwartier verder N. ligt Akontin zynde 13 huizen.

Bonsoekrom ligt op een kwartier afstands van het vorige dorp, zynde fraai gebouwd en hebbende 20 woningen.

In N.O. rigting ligt Jallé Essonkrom bestaande uit 30 huizen

Hier treft ik eene roode verfstof aan, welke de negers gebruiken om hunne kleederen mede te verwen, genaamd Bruni Edur (blanke medicyn).

Op vyf minuten afstand v. dezen plaats is men op den top eener berg, van waar men het uitzigt heeft op twee andere bergen in het verschiet, met vele palm boomen beplant en voor het overige onbebouwd.

In N.W. rigting ligt Jemkrom op een kwartier afstands van het vorige dorp, tellende 10 woningen en behoorende tot de Agonna familie.

De bevolking houdt zich onledig met landbouw en zyn de voortbrengsels Palm Olie, jams, milhie en pisang.

Een weinig verder ligt Effjentakrom van 4 woningen.

Van hier komt men te Tjemitoem en moet men om de meer zuidelijke dorpen van het district

Bossua te bezoeken terug tot Boffum.
Van daar vertrekt men naar Jakó dat op 5 minuten afstands van Saankor ligt.
Jakó telt 10 woningen. De bevolking behoort tot de Anona en Agoma familie en oefent landbouw uit.
Dezelfde verwstof (Bruni Edur) dat te Jaffe Essonkrom aangetroffen wordt, vindt men ook hier.
Door een fraai palmbosch komt men een kwartier verder te Boisikrom van 20 huizen alwaar veel Palm Olie vervaardigt wordt, terwijl men alleen ~~tot dagelijksch gebruik~~ pisang tot dagelijksch gebruik verbouwt.
De bevolking behoort tot de Agoma familie.
Op een kwartier afstands ligt Assanne van 21 huizen en tien minuten verder Ensemakrom tellend 8 huizen
7] Van hier loopt een weg n.O. naar Gjemmakrom en n.W. naar Sedjekrom.
Op 5 minuten afstands ligt een weg naar Bossua.
Afferdoekomkrom van 10 huizen ligt 20 minuten van Ensemakrom verwijderd in ZW rigting.
De bevolking behoort tot de Agoma en Anona familie
Op een korten afstand ligt Katakoe Ewankrom van 9 huizen, behoorende de bewoners tot de Agoma familie.
Op twintig minuten afstands ligt Bintoemkrom bestaande uit 7 huizen en 5 minuten Z.W. ligt Kobbenakrom
Dit is wederom eene nederzetting van Dixcove
Het negerhoofd van dit dorp (bestaande uit 20 woningen) erkent dat hij op Nederlandsche grondgebied woont, dat aldaar Hoofdgeld gevorderd wordt door het Engelsche Gouvernement, vermits hij en de zyne Engelsche onderdanen zyn.
Ik verbood het negerhoofd Poll tax te betalen als wonende op Nederlandsche grondgebied en derhalve niet schatpligtig aan eene andere natie kunnende zyn.
De chef verklaarde echter dat hij Hoofdgeld wilde betalen en hij verwijdert moest worden indien het Nederlandsche Gouvernement daartegen is.
Evenals te Akrakrom en Pottin hebben personen van Dixcove zich in vroeger tyd op nederlandsch grondgebied nedergezet aangezien Dixcove geen grondgebied meer kon geven. De bewoners zyn naam te Dixcove dan weder op hunne dorpen
Door het invoeren der betaling van eene belasting door het Engelsche Gouvernement (voor ieder onderdaan een shilling = f.0.60) hebben de ontvangers van deze belasting zich overal begeven waar slechts een Engelsche onderdaan woonde, en vermits de hoofden dezer dorpen de belasting gewillig betalen (kunnende dit zeer goed weigeren door te verklaren dat zy niet op Engelsche grondgebied wonen) moet men daaruit opmaken dat zij bij de betaling belang hebben.
Dit is dan ook verre van onwaarschynlijk
De belasting wordt niet van ieder persoon, maar van het negerhoofd geheven, die wederom zyne onderhoorigen laat betalen
Door het ontvangen van stofgoud bij kleine hoeveelheden, heeft men altijd eene
8] kleine verdienste welke echter bij de negers voornaam genoemd kan worden, aangezien zy er geene gewetens zaak van maken, om verzwaard gewigt en valsche schalen te bezigen
Door eene dergelyke handelwyse tracht het Engelsche Gouvernement, ten koste van het Nederlandsche grondgebied aan te winnen en worden de bewoners van dergelijke dorpen in hun gedrag aangemoedigd.

Krachtig moet tegen die misbruiken gewaakt worden, want zoo doende kunnen Engelsche onderdanen zich op Nederlandsch grondgebied vestigen en telkens het door hun bebouwde terrein als Engelsch doen beschouwen.
Het Engelsche Gouvernement is er ook hier op uit om hun terrein tegen recht en billijkheid uit te breiden en is het ter voorkoming van vele onaangenaamheden ten hoogste wenschelijk dat er maatregelen tegen die onwettige in bezit neming van Nederlandsche grondgebiet genomen worden.
Door de verklaring van het Negerhoofd van Kobbena Krom dat hij verwijderd moet worden, indien het Nederlandsche Gouvernement er tegen is dat aldaar Hoofdgeld gevorderd wordt, moet men verstaan dat hij zich met alle magt wil verdedigen, daarby bygestaan door de bevolking van Dixcove.
Daaruit zouden dus groote onaangenaamheden tusschen het Nederlandsche en Engelsche Gouvernement kunnen ontstaan, zeker een bewijs dat het Engelsche Gouvernement zich niet ontziet om niettegenstaande de verklaring van het Negerhoofd van Kobbena Krom dat dit dorp Nederlandsch grondgebiet is, onwettig aldaar Hoofdgeld te vorderen.
Den Makelaar van Bossua werd dan ook opgedragen om geen Engelsche onderdaan land ter verbouwing te geven, zonder mij alvorens daarvan in kennis te hebben gesteld, en aldan kan het later besorgen worden, dat land alhier ter bebouwing geleend wordt, zonder dat daaruit immer eigendom kan gebouwd worden.

In Z.O. rigting ligt Kwassie Assoma Krom hetgeen onder Ekketekkie behoort en later behandeld zal worden. Z.W. ligt Warababa en Kobbena Futim Krom van 10 en 14 woningen, en behoorende tot de Agonna
9) familie. Genoemde dorpen behooren tot het district Bossua. Goud wordt er niet gevonden, en schijnt het men zich daartoe geen moeite geeft, aangezien het land zoo rijk is aan Palm boomen van wiens vrucht men gemakkelijker Palm Olie maakt.
Ten N.W. van Akra Krom ligt Enuma Kudjo Krom, bestaande uit eene woning, welke verlaten is, zynde Enuma Kudjo overleden.
Door een groot bosch waar het pad eerst langs de helling eener berg en dan over den rug der berg Lapasoe loopt, komt men te Pwodjemzoe, alwaar men telkens de takken der rivier Subriz over en door gedragen wordt.
Pwodjemzoe is een klein dorp van 11 huizen.
Nabij deze stroomen alsmede bij dit dorp wordt de goud inhoudende steen gevonden om welke reden de bewoners zich aldaar gevestigd hebbende, wonende aldaar tijdelijk terwijl het land overal onbebouwd ligt.
In de onmiddelyke nabyheid van Apramsoe is het riviertje Pram, de scheiding aldaar tusschen het District Bossua en de Afdeeling Axim.

District Gjemme Krom.

De grenzen zyn ten N. onbebouwd land
" O. het district Akelinkie
" Z. de districten Ekketekkie en Bossua
en " W. het district Bossua

De hoofdplaats is Gjemme Krom, liggende op 1½ uur afstand in N.W. rigting van Beutry, telt 56 woningen, is een zeer fraai dorp waar de bewoners landbouw uitoefenen en Palm Olie maken, behoorende tot de Abroetoe familie. De producten zyn millie, pisang, jams, peper en soep groenten.

(T)

Op een ruim kwartier afstands van Gjemmekrom ligt Tokoekrom, bestaande uit 10 huizen en behoorende tot de Tja [~~Fja ?~~] familie [Ntwa - dog - ~~[illegible]~~, African Society's Journal]

NW. en N. ligt Dadjum van 6 huizen, mede tot de Tja familie behoorende.

NO. gaat de weg weder naar Gjemmekrom.

In een westelijke rigting ligt Fantee van 4 huizen behoorende de bewoners tot de Agonna familie

Deze drie dorpen zijn gebouwd door personen van Gjemmekrom, die aldaar het land bebouwen en
10] en Palm Olie maken.

De producten zijn milhi, pisang, stokjams, peper, soepgroenten en medecijnen, welke door de negers tegen dysenterie gebruikt worden.

(J)

Ten O van Gjemmekrom ligt Essie Santakrom van 15 huizen. De bewoners behooren tot de Abroetoe familie.

Ten N ligt Eddina van 5 huizen, welke bewoners van de Agonna familie zijn.

Den weg ~~volgende~~ N vervolgende door een prachtig Palm Olie bosch komt men te Vassiekrom van 13 huizen, behoorende tot de Abroatoe family.

Even als in de vorige dorpen wordt hier Palm Olie gemaakt en houdt de bevolking zich met landbouw bezig, zijnde milhi het voornaamste product. Verder volgen pisang, peper en soepgroenten voor eigen gebruik.

Ook trof ik hier weder de roode verfstof Bruni, Edur aan.

Ten O van Vassiekrom ligt Salle Esson [Jallé ? J.?] tellende 25 huizen. De bewoners behooren tot de Agonna familie, drijven handel, maken Palm Olie en ~~eifen~~ oefenen landbouw uit.

De grond is hier meer met fijn zand vermengd dan elders.

De producten zijn milhi, grondnoten, stokjams, peper en soepgroenten.

Op tien minuten afstands van Vassiekrom ligt Epimekrom bestaande uit 8 woningen en behoorende tot de Abroetoe familie. Ook hier wordt Palm Olie gemaakt.

Afrokotoe ligt ONO. vijf minuten verder en telt 8 huizen behoorende tot de Abroetoe familie

Van hier loopt een weg ZZW. naar Gjemmekrom en een ander naar Agonna NW.

Een kwartier verder ligt Esson Nieterie in NO rigting, bestaande uit eene woning en aldus genaamd naar den bewoner die aldaar tijdelijk woont, behoorende tot de Agonna familie. Hier worden jams verbouwd

Enoe Kouwkrom ligt 10 minuten verder bestaande uit 5 ~~huizen~~ woningen, Edoemassie slechts een woning ligt wederom N en een weinig W. van den weg.

Bossumkrom is het noordelijkste dorp van Gjemmekrom en telt 10 huizen. Even als de beide vorige dorpen
1| behooren de bewoners tot de Abroetoe familie, maken Palm Olie en oefenen landbouw uit.

Van hier uit loopt geen weg naar andere plaatsen en schijnt de bevolking nog niet talrijk genoeg om het land dat ten N. ligt verder te bebouwen.

District Aketinkie

De grenzen zijn ten N. onbebouwd land
" O. de Boutry rivier
" Z. het district Ekketekkie, en
" W " id. Gjemmekrom.

De hoofdplaats Aketinkie telt 64 huizen en ligt aan den regter oever der Boutry rivier op eenen kleinen berg genaamd Aketinkie berg 30 voeten hoog.

De bewoners behooren tot de Abroetoe familie, maken Palm Olie en verbouwen het land.

De producten zijn milhi, stokjams, pisang, peper en soepgroenten.

In eene N.O. rigting den Aketinkieberg afgaande komt men een kwartier verder te Ajenassie van 27 woningen en van de Asseman Koema familie.
In dezelfde rigting 10 minuten verder ligt ~~Kou~~ Kouwsia van 10 woningen en van de Abroetoe familie.
Vijf minuten verder ligt Badoe Frits op een berg van dien naam, zijnde 20 voet hoog.
Badoe Frits telt 38 huizen, behoorende tot de Akonna familie. Van hier was vroeger ~~ook~~ een weg naar Bossumkrom N.W. op 1 ½ uur afstands, en een andere weg naar Wassa, welke thans niet meer in gebruik zijn.
Holopo ligt op korten afstand van Badoe Frits, een weinig landwaarts in aan den linker oever der Boutry rivier.
Badoe Frits, Kouwsia en Ajenassie liggen op korten afstand van den regter oever der Boutry rivier.
De bewoners dezer dorpen maken Palm Olie en oefenen landbouw uit. De producten zijn milhi, pisang, peper, soepgroenten en kokosnooten.
Van af Badoe Frits loopt geen weg naar de tot Aketinkie behoorende dorpen, doch van Ajenassie komt men in eene N.W. rigting te Agfijun [Achfijun on map] hetgeen zand beteekend. De grond is hier dan ook geene klei maar fijn zand.
12] Het dorp Agfijun bestaat uit 8 huizen en de bewoners behooren tot de Abroetoe familie.
Tien minuten verder WZW. ligt Maroebei behoorende tot dezelfde familie en hebbende 9 woningen.
De weg naar Attiwakei wordt door een ander pad van Aketinkie naar Effrimkrom gekruist, liggende Aketinkie in ZO en Effrimkrom in NW rigting
Effrimkrom telt 16 woningen, men maakt hier Palm Olie en bebouwd het land.
De weg naar Effrimkrom loopt over den berg Dahoenso hetgeen beteekent: "men moet hier goed oppassen", zijnde 60 voet hoog.
Van af Effrimkrom loopt een weg W. naar Gjemmekrom en NW naar Afrokoloe in Agonna.
Attiwakei ligt in een ZW. rigting van Maroebei. Het dorp telt 17 huizen en wordt bewoond door de Abroetoe familie. Ten Z. ligt ~~Ebienbané~~ Ebiene Bane een kwartier verder tellende 16 huizen, zijnde de bevolking van de Abroetoe familie. ZO. van Ebienebané ligt Feintoe waar 5 huizen staan, welke door de Anona familie bewoond worden.
Boutry is een uur van deze plaats verwijderd.
Op korten afstand ligt Empe Essam, dat is: ik wil geene twist. Dit dorp telt 12 huizen zijnde de Abroetoe familie. Bijna drie kwartier verder ZO. ligt Boutry.
De bewoners van alle dorpen houden zich onledig met landbouw en zijn hunne producten: milhi, pisang, jams, slokjams en grondnoten, terwijl vooral Palm Olie vervaardigd wordt.
De landstreken tusschen deze verschillende dorpen zijn onbebouwd, tenzij in de onmiddelijk nabijheid der dorpen alwaar men langs plantaadjes van milhi, jams, slokjams en grondnooten gaat. De dorpen zijn omringd door pisang en bakoven boomen, welke naar mate van het aantal bewoners uitgestrekter zijn.
Peper, soepgroenten en kokosnooten worden alhier voor eigen gebruik geplant.

District Ekketekkie

De grenzen zijn:
Ten N. de districten Gjemmekrom, Aketinkie en Holopo
Ten O. het district Pompardee (rivier Atten).
Ten Z. de golf van Guinea
13] en ten W. het district Bossua.

Van af Boutry gaat men in eene NW. rigting naar Kwassie Assomakrom over 3 bergen van 20, 40 en 30 voet, vervolgens door eene vallee en komt men op een half uur afstands te Kwassie Assomakrom bestaande uit 7 huizen, welks bewoners Palm Olie vervaardigen en landbouw uitoefenen.

Van hier loopt een weg ZW. naar Warababa; NW. naar Kobbena Krom; NNW. naar Gjemme Krom en NO. naar Ehoenlemanoe.

Tien minuten N. ligt Atta Krom van 10 woningen, en een kwartier verder Serebeiwoe tellende 11 huizen

Twaalf minuten in eene NO. rigting ligt Entokro, van 10 huizen.

Een ruime half uur in ZO. rigting ligt Ehoenlemanoe of Ehoenlemedoe een groot en fraai dorp van 48 huizen

Volgens de bewering der bewoners van dit dorp kan men aldaar hooren wanneer te Elmina een saluut gegeven wordt.

De bevolking dezer dorpen behoort tot de Tja familie, maakt Palm Olie, en legt zich op landbouw toe. De producten zijn milhi, stokjams, peper, soepgroenten, kokosnooten en pisang.

Ten Z. ligt een half uur verder Boutry.

Van Boutry gaat men langs het strand in eene O. rigting langs Atjenim (zout krom) op 20 minuten afstands van Boutry gelegen en door een paar personen van Boutry tijdelijk bewoond om aldaar zout te maken.

Alvorens te Atjenim te komen passeert men niet verre van ~~Boutry~~ de Boutry rivier gelegen een steen aan den Fetiche gewijd Eubobetjo genaamd. Vervolgens ligt een half uur verder op een schiereiland eene andere steenmassa die ook aan den fetiche gewijd is, genaamd Tobora, hetgeen beteekent: hij heeft zijn hoed verloren, terwijl de steen bij de Boutry rivier de hoed van den Tobora is.

By laag water kan men langs dezen steen gaan, doch met hoog water moet men in NO. rigting door een klein boschje. Vervolgens komt men wederom aan het strand waar Assamkô ligt; dit beteekent: 14 | alle twist moet weg gaan.

Dit is een vischersdorp tellende 29 huizen en 20 kanoos. De bewoners komen van Elmina en Ampenie, wonen hier slechts tijdelijk en behooren tot de Essonna familie.

Hier wordt met de boschbewoners handel in ~~gedroogde~~ gedroogde visch gedreven.

In NW. rigting ligt een berg van ongeveer 60 voeten hoogte, waarover men moet om naar Assamassa te gaan. dat NO. op een half uur afstands van Assamkô ligt

Dit dorp telt 41 woningen. De bevolking, behoorende tot de Tja familie, maakt Palm Olie en legt zich op landbouw toe. Verder worden hier aarden potten vervaardigd. De producten zijn milhi, pisang en stokjams.

NO. over een berg circa 30 voet hoog, verbrekt men door een digt bosch naar Ekkelekkie een groot dorp tellende 56 huizen en de hoofdplaats van dit distrikt.

Van hier gaat een weg WZW. naar Essiakrom behoorende tot Hotopo.

Een half uur verder ligt Kanfuestrom (fraai dorp) van 60 huizen. De bewoners, even als die van het vorige dorp behooren tot de Tja familie, maken Palm Olie en leggen zich op landbouw toe.

De producten zijn milhi, stokjams, pisang, grondnooten, kokosnooten, roode peper en soepgroenten.

Ongeveer een half uur zuidelijks ligt Ampelanoe aan zee, even als Assamkô, een vischersdorp, tellende 21 woningen en kunnende 20 kanos in zee brengen.

De bewoners behooren tot de Ebriadu familie, zijn van Ampenie en Commanie en drijven handel in gedroogde visch.

De grond is alhier meer rotsachtig dan ik nog elders aantrof.

De rivier Attam liggende op een Kwartier afstands van Ampetanoe, en zynde de grensscheiding tusschen Ekketekkie en Pompondee is onbevaarbaar en van weinig beteekenis.

District Hotopo.

De grenzen zyn ten N. het district Empahô (rivier Dinkjaim Kaai)
ten O. het district Pompondee
15] ten Z. het district Ekketekkie
en ten W. het district Aketinkie (Boutry rivier).

Ten einde te Hotopo te komen kan men over Aketinkie, Ajenassie, Kouwsie en Badoe Frits gaan, of de Boutry rivier opvaren

De Boutry rivier stroomt thans tegen het einde van het droogе Saisoen niet in zee uit en heeft derhalven eene breedte van circa 120 Voet. Hooger op vermindert de breedte tot 40 à 30 Voet.

In NO. rigting gaat men met vele kronkelingen de Boutry rivier op. Op een kwartier afstands der monding valt een tak in de Boutry rivier die van Assamassa komt, genaamd Doekoerekoe

Vervolgens komt een andere tak uit het westen genaamd Kenejeré.

Zoo wegens ondiepte als door de mangroven zyn deze takken onbevaarbaar

De diepte der Boutry rivier is hier $1\frac{1}{2}$ à 2 Voeten.

Op $1\frac{1}{2}$ uur afstand van de monding ligt Aketinkie aan den regter oever. Een weinig hooger aan den linker oever Klein en Groot Vorbahom [Vorbahoen?], en op een kwartier afstands der laatste plaats Ajenassie aan den regter oever. Verder volgen aan denzelfden kant Kouwsia en Badoe Frits en ten laatste aan den linker oever Hotopo.

Te Aketinkie is het water drinkbaar.

De oevers zyn, tenzy in de nabyheid der genoemde dorpen, onbebouwd.

De rivier bevarende, ligt Hotopo $2\frac{1}{2}$ uur van Boutry

Tot zelfs voor groote kanos is de rivier tot Hotopo bevaarbaar en wordt daar algemeen gebruik van gemaakt om de producten des lands, als Palm Olie in groote vaten en milhi te vervoeren.

Hotopo is een fraai dorp van 68 woningen.

De bewoners tot de Anona familie behoorende maken Palm Olie en verbouwen het land als milhi, roode peper, pisang enz.

In eene Oostelyke rigting komt men te Akrakrom van 4 woningen, waar de bewoners, tot de Essonna familie behoorende, Palm Olie maken en landbouw uitoefenen. Vermits hier geen andere weg is moet men terug en komt dan in eene Zuidelyke rigting te
16] Jungfiakrom van 10 huizen en te Eboemekrom van 4 huizen. De bevolking van het eerste Dorp behoort tot de Asseman Koema, en van het laatste de Tja familie

Men maakt hier Palm Olie en bebouwt het land. De producten zyn milhi, jams, pisang, peper en Soepgroenten.

Van Eboemekrom loopt een weg naar Ekketekkie, dat een half uur verwyderd is.

Op een klein half uur van Hotopo ligt in ZZW. rigting Groot Vorbahoen en 5 minuten verder Klein Vorbahoen van 41 en 29 woningen

De bevolking dezer beide dorpen behoort tot de Anona familie.

Palm Olie te maken en het land te bebouwen is het doel der bewoners dezer beide plaatsen. Van af Holopo gaat men door gerosaard (gemaaid) land dat tegen den regentijd beplant wordt.
De gezichteinde wordt door bergen omheind waarvan het mij onmogelijk is de namen op te geven.
ZO. van Vorbahoen ligt Essiakrom zynde het zuidelijkste dorp van het district Holopo
Hier zyn 15 huizen. De bewoners behooren tot de Anona familie, maken Palm Olie en verbouwen milhi, pisang, peper enz.
Van hier loopen wegen naar Assamassa en Ekketekkie welke dorpen op een half uur afstand liggen.
Ook heeft men hier het gezigt op het Fort Batenstein, dat wegens zyne hooge ligging terstond in het oog valt en in ZW. rigting van hier ligt.
Niettegenstaande de grond hier met vele kleine witte steenen vermengd is, heeft dit geen nadeel op den plantengroei. Behalve te Essiakrom vindt men bijna overal de roode zware kleigrond min of meer met kleine steenen vermengd, doch nergens zoodls hier, waar een laag kleine witte steenen de oppervlakte bedekt.
In NNW. rigting van Holopo vertrekkende passeert men weldra de Boutry rivier, die WZW. stroomt zynde hier 2 voet diep en 30 voet breed.
Eene N. rigting volgende komt men te Essian Komo Krom dat een weinig ten W. van den weg ligt. Dit dorp telt 8 huizen, de bewoners, die tot de Anona familie behooren, maken Palm Olie, en leggen zich op landbouw toe.
[?] Ten N. van dit dorp ligt op korten afstand Entama Krom hebbende 5 huizen. De bewoners behooren tot de Abroetoe familie, maken Palm Olie en bebouwen het land.
In ZO. rigting komt men wederom op den weg van Holopo, welke N. vervolgende, naar Kwamie Tsiankrom leidt.
Dit dorp bestaat uit 6 huizen, wier eigenaars zich op landbouw toeleggen en Palm Olie maken. Zij behooren tot de Anona familie.
De grond is hier zotachtig
Den weg N. vervolgende, komt men te Ewan Myzang Krom 9 woningen wier eigenaars tot de Anona familie behooren en zich op landbouw toeleggen, wordende hier ook Palm Olie gemaakt;
De grond is hier weder klei.
Even ver als Dixcove van hier ligt is Empahó van hier verwijderd, zynde het laatste dorp in NO. rigting.
Op korten afstand ligt Djamelo Krom waar slechts één huis staat. De bewoner behoort tot de Anona familie, en woont daar uitsluitend om Palm Olie te maken.
Een kwartier verder ligt Kwaosie Krom bestaande uit 14 huizen. De bewoners behooren tot de Essonna familie, maken Palm Olie en verbouwen de producten des lands.
In O. rigting ligt Pein Krom hebbende 5 huizen, behoorende tot de Abroetoe familie.
Vervolgens Atro Kwamie Krom 2 huizen, Cormantee 3 huizen, Kra Kwamie Krom 2 huizen, en Ouwa Krom van 4 huizen
Alle bewoners behooren tot de Abroetoe familie en zyn daar gevestigd om Palm Olie te maken en landbouw uit te oefenen.
Op korten afstand ZO. ligt Ensema Menos van 9 woningen. De eigenaars tot de Essonna familie behoorende vervaardigen Palm Olie en bebouwen het land.
Ook wordt hier katoen gevonden, doch in zeer geringe hoeveelheid, daar men zich niet op ~~deze~~ die kultuur toelegt.

Den weg Z.O. vervolgende passeert men wederom de Boutry rivier welke in een Z.W. rigting stroomt hebbende slechts 10 Voet breedte en 1 Voet diepte. Over rotsen kan men hier zeer goed de rivier passeren zonder door het water te loopen.

Een weinig verder ligt de weg van Dabokrom naar Holopo in een Z.W. rigting. Holopo ligt even

18] ver van hier als Kwassie krom.

In eene N.O. rigting ligt Essioedoe niet verre van de Boutry rivier, die in eene Z.W. rigting stroomt hebbende slechts eene breedte van 4 Voet, eene diepte van 1 Voet, en zynde het bed der rivier rotsachtig.

De bewoner met zyne familie bestaande uit 8 personen, en behoorende tot de Ebriadie familie, maakt Palm Olie en ligt zich op landbouw toe.

Een kwartier verder stroomt de Boutry rivier in N.W. rigting, zoo dat zij daar den weg kruist. Vroeger stond hier een brug, waarvan thans nog alleen de palen aanwezig zyn.

Ter dezer plaatse is de grens tusschen Holopo en Empahô.

Deze plaats heet Dinkjam Kaai, hetgeen beteekent hier is alles klaar.

In Z.W. rigting komt men te Biakakrom en Awosedjo van 30 en 72 huizen.

Beide dorpen zyn fraai aangelegd en toonen de gewitte woningen en geregelde straten geplaatst, dat hier welvaart heerscht.

De bewoners behooren tot de Anona familie, maken Palm Olie en leggen zich op landbouw toe.

De grond is hier klei.

De producten zyn milhi, stokjams, grondnooten, roode peper, soepgroenten en pisang.

District Empahô.

De grenzen zyn

ten N. het Koningrijk Wassa.
" O. de Afdeeling Saccondee.
" Z. de districten Adjua, Pompondee en Holopo.
" W. onbebouwd land en het District Bossua.

Van af den grens van het district Holopo, de Boutry rivier, alhier Dinkjam Kaai genaamd, gaat men in eene N.O. rigting naar Assere Koe tellende 26 huizen. De bewoners behooren tot de Asseman Koema familie, maken Palm Olie en leggen zich op landbouw toe.

Hoewel de bewoners zich ook met gouddelving bezig houden, ontkennen zij dit echter, vreezende de blanken wederom• eene proeve met gouddelving willen nemen.

19] Langs den weg zyn vele kuilen in den grond van drie voet diameter en eene diepte van 10-30 Voet hebbende.

De negers geven voor, dat deze gaten gemaakt worden om beesten in te vangen, als herten zwynen enz. die aldaar des nachts invallen en niet weder kunnen ontsnappen, doch aangezien de aarde niet naast deze kuilen ligt, kan men wel opmaken dat dit mijnen zyn en de uitgedolven aarde zorgvuldig weggedragen wordt om het stofgoud daaruit te waschen.

Op korten afstand van Assere Koe vindt men wederom de overblijfselen van eener brug, welke over eene der takken van de Boutry rivier gelegd is, alwaar thans geen water in is.

Een ruim kwartier verder komt men te Jabiow bestaande uit 4 huizen. Vroeger schijnt dit dorp veel grooter te zyn geweest, hetgeen op te maken is uit de vele ruines van woningen welke nog aldaar zyn.

• Referring to / Dutch gold diggings at Dabokrom in the forties [Stelselmatige goud wasching - delving te Dabokrom. Jan 1845 - Mar 1846. Second ditto Nov 1847 - Dec 1849]

Men maakt hier weinig Palm Olie, legt zich op landbouw en gouddelving toe.
Een ruim kwartier verder in dezelfde rigting ligt Pesere bestaande uit 36 huizen. De bewoners behooren tot de Essonna familie, oefenen landbouw uit en delven goud.
Op tien minuten afstands lag weleer Dabokrom waar thans niets meer dan overblijfsels van huizen zijn.
Ten Z.O. van Dabokrom ligt Andansie van 25 huizen. De bewoners behooren tot de Ebriadie familie en verbouwen de producten des lands.
Van hier loopt een weg naar Prilia en vervolgens Saccondee, liggende de eerste plaats circa 2 uur en de laatste 4 uur van Andansie.
Een kwartier ten N. van Dabokrom ligt Baantjien van 10 woningen en een weinig verder N. Attakrom van 8 huizen. De bevolking van beide dorpen behoort tot de Briadie familie.
Een klein half uur ten NO. ligt Empahô een groot dorp van 92 huizen, dat echter in verval schijnt te zijn, aangezien de ruime woningen thans onbewoond zijn en verwaarloosd worden.
20] De bewoners behooren tot de Agonna familie en houden zich met landbouw en gouddelving bezig.
De naam Empahô beteekent hier zijn stukjes goud.
Ten ZW. van Empahô ligt Attakomokrom van 3 huizen en Essusuiumkrom van 8 huizen.
De bevolking van beide dorpen maken Palm Olie en verbouwen het land in de onmiddelyke ~~naam~~ nabijheid hunner dorpen.
De bewoners behooren tot de Agonna familie en hebben zich hier van Empahô gevestigd om het land te bebouwen.
Door onwil van den makelaar van Empahô die beloofde den weg van Empahô naar Edoemkrom te zullen laten open kappen en zyne belofte niet hield, konde het laatstgenoemde dorp niet bezocht worden.
Ook daar de makelaar van Empahô thans aan het Engelsche Gouvernement gehoorzaam is door het betalen van Hoofdgeld en de kwestie of Empahô Nederlandsche of Engelsche is, steeds hangende blijft, konde de makelaar van Empahô ook niet gedwongen worden.
De makelaar van Empahô verklaarde echter dat hij vroeger het Nederlandsche bestuur onderdanig was, doch dat hij sedert het jaar 1838 door het koopen van 20 personen van Akeļinkie van den Koning van Wassa op verzoek van en voor den makelaar van Akeļinkie voor een som van zestig oncen goud (ƒ 2400) (welke bedrag de makelaar van Akeļinkie hem op aanraden van Generaal Verveer nimmer terug betaalde) door den Koning van Wassa, voor deze som van 60 oncen stofgoud aansprakelijk werd gesteld, welke hij niet konde betalen, weshalven hij en alle bewoners van Empahô pandelingen van den Koning van Wassa zijn.•
Omdat de Koning van Wassa Engelsch onderdaan is, is de bevolking van Empahô Engelsch; indien de Koning van Wassa interest of hoofdgeld eischt moet dit betaald worden en indien zy niet gehoorzamen zullen zij met geweld gedwongen worden.
21] Ook dit jaar is door het Engelsche Gouvernement wederom Hoofdgeld van de bevolking van Empahô genomen.

District Pompondee

De grenzen zijn: ten N. het district Empahô
" O. " id Adjua (rivier Dadwa)
" Z. de Golf van Guinea
" W. het district Ekkerekkie en Hotopo.

• as to/pawning o a community, consult Sarbah, Hayford, & Renner's & Redwar's Law Reports.

Van af de rivier Attan volgt men in eene O richting het Strand. Door een klein boschje komt men weder aan het Strand, waar vervolgens Koffie Kakkeraba Krom ligt van 14 woningen. De bewoners hebben zich hier van Amanfor nedergezet, behooren tot de Tja familie en leggen zich op het maken van Palm Olie en landbouw toe.

Alhier wordt ook zout gemaakt. De producten zyn milhi, grondnooten, pisang, roode peper en soepgroenten.

Een half uur verder langs het strand en vervolgens door een klein bosch komt men te Pompondee gelegen op eenen berg van circa 40 voet hoogte genaamd Kokoboe.

Alhier zyn 74 woningen. De bevolking behoort tot de Anona familie, verbouwt milhi, pisang, grondnooten en maakt Palm Olie.

Ook zyn hier 22 Visch kano's, behoorende aan Visschers van Elmina en Ampenie, die hier tijdelijk wonen.

In N.W. rigting over bergachtige paden ligt Sejen, een kwartier N.W. Abradie [Abadie on map] en wederom een kwartier N.W. Boei Krom.

Deze dorpen tellen 36, 9 en 37 huizen, behooren tot de Abroetoe familie. De bewoners maken Palm Olie en verbouwen de producten des lands.

Pein Krom, dat 18 woningen telt, tot denzelfden Stam behoort en zich op dezelfde wyse bezig houdt, ligt in de onmiddelyke nabijheid van Boei Krom.

In Z.O. rigting ligt Edjan van 37 woningen.

Van hier loopt een weg in Z. rigting naar Pompondee, dat ongeveer een half uur verwijderd is
22] De bewoners van Edjan maken Palm Olie en bebouwen het land. Zij behooren tot de Abroetoe familie.

Een half uur N.O. ligt Antjenien van 40 huizen alwaar de bewoners tot de Abroetoe familie behoorende Palm Olie maken en zich op landbouw toeleggen.

Ten N.W. ligt Jamme Assan van 9 huizen

De weg loopt over eenen berg genaamd Kotoeba circa 40 voet hoog.

In N.O. rigting ligt Enkettia Esson tellende 8 woningen.

Op korten afstand van Jamme Assan ligt een weg N.W. naar Awosedjo en van Enkettia Esson gaat een weg naar Apoam.

De bewoners behooren allen tot de Abroetoe familie, maken Palm Olie en verbouwen de producten des lands.

De grond is klei vermengd met zand en kleine steentjes. Ten Z. van Antjenien ligt Kirrie over een berg van 30 voet hoogte genaamd Tolo. Het dorp telt 14 huizen.

Over een anderen berg Emisam Kro genaamd wordt de weg vervolgd.

Op 10 minuten afstands van Kirrie geleidt een weg in Z. rigting naar Pompondee, dat een half uur gewijderd is.

Z.Z.O. ligt Samo Krom van 16 huizen.

Alle bewoners behooren tot de Abroetoe familie en houden zich met het vervaardigen van Palm Olie en het verbouwen van de producten des lands bezig.

De grond bestaat uit klei met steentjes vermengd.

District Adjua.

De grenzen zyn:

Ten N. het district Empahô
„ O. de Afdeeling Saccondee (rivier [illegible] Gwien)
„ Z. „ Golf van Guinea
„ W. het district Pompondee (rivier Dadwa)

Op een half uur afstands van Pompondee ligt Adjua een fraai dorp van 120 woningen.
De bevolking legt zich op landbouw, het maken van Palm Olie, potten en houten bakken toe en
23] behoort tot de Assemankoema familie.
Hier zyn 30 Kano's welke door de bevolking dezer plaats tot vischvangst gebezigd worden.
Ten N. dezer plaats ligt Apoan een zeer fraai geregeld gebouwd dorp van 160 woningen.
Aprammedoe ligt in N.O. rigting op ongeveer eene half uur afstand
De bevolking behoort tot de Assemankoema familie, maakt Palm Olie en legt zich op landbouw toe.
Ten N.W. ligt Biahoen van 76 huizen, vervolgens Koffie Djemmakrom van 20 huizen, en het uit 100 woningen bestaande Jabioow.
Van hier loopt een weg naar Empahô over Asserekoe en een weg naar Apoan.
De grond is hier klei met zand vermengd.
Een half uur in Oostelyke rigting ligt Kidjabir van 71 huizen. Oost van hier loopt een weg naar Apoan.
In N.O. rigting ligt Enkentaro bestaande uit 21 huizen. Dit dorp ligt aan den regter oever der rivier Gwien, die thans uitgedroogd, doch in den regentijd 15 à 20 Voet diep is.
Op korten afstand ligt Eddena en vervolgens Angoelijkrom, hebbende het eerste 10 en het laatste 7 huizen. Angoelijkrom beteekend Palm Olie dorp.
De bewoners van alle dorpen behooren tot de Assemankoema familie, houden zich bezig met het maken van Palm Olie en het verbouwen hunner plantaadjes.
De grond bevat hier meer zanddeelen, zynde de klei minder zwaar.
Apoan ligt ongeveer 40 minuten van Angoelijkrom in Z.W. rigting
Op een half uur afstands van Adjua in O. rigting ligt Foenghô en dorp tellende 10 huizen en 7 Kano's. Visschers van Ampenie hebben zich hier gevestigd en houden zich alleen met visschen bezig, hetzy in de zee of in de, een half uur van hier verwijderde, rivier Gwien.
De visschers behooren tot de Essonna familie.
24] Op korten afstand van Foenghô ligt N. Empinassan, bestaande uit 6 huizen. De bewoners behooren tot de Assemankoema familie en verbouwen, jams, milhi, pisang enz.
De grond is hier weder zware klei
Op den weg van Foengho naar Empinassan vindt men duizende Ananas planten, welke minder voor de vrucht gebruikt worden, dan wel om van de vezels een soort van vlas te maken.
Op een half uur afstands van Foengho is de Gwien de grensscheiding tusschen de afdeelingen Saccondee en Boutry.
Deze rivier loopt thans niet in zee en heeft bij de monding eene aanmerkelijke breedte circa 200 Voet.
De zee heeft een dam van zand voor de monding geworpen, welke niet dan in den regentijd door overstrooming verbroken kan worden.

De Gwien was niet verder dan een ruim uur in N.W. rigting bevaarbaar, wordende de vaart aldaar door boomen welke over de rivier groeijen, belemmerd, terwijl dunne met doornen voorziene takken de nimadoors zeer omzichtig doen zijn.

De Gwien vormt naby de zee een klein meer hebbende aan den linker oever een arm welke naar Kwappie Minsim voert.

De rivier is van 20-40 voet breed en heeft eene diepte van 1 à 2 vadem.

Aprammedoe, tot de Afdeeling Saccondee behoorende, ligt aan den linker oever aan eene kleine tak welke niet verre van dat dorp haar oorsprong neemt.

Algemeene bemerkingen

Het opmaken van een rapport is met vele moeijelijkheden gepaard.

De neger is achterdochtig en kan zich niet voorstellen dat kennis van het land voor het Nederlandsche Gouvernement veel waarde heeft.

Daarom zal hij belangrijke zaken verzwijgen en is het derhalven moeijelijk eene juiste kennis van het land enz. te verkrijgen

25] Bij de vele dorpen, die in deze Afdeeling bezocht worden, is het zeer wel mogelijk dat eenige weinige vergeten worden.

De voornaamste dorpen waren mij bekend en zijn dan ook bezocht.

De bewoners der Afdeeling Boutry houden zich voor het algemeen met handel, landbouw en het maken van Palm Olie bezig.

De goederen worden voor het grootste gedeelte van de kooplieden te Dixcove gekocht om in Palm Olie of goud op den maanden te betalen.

Hunne voornaamste handelsartikelen zijn:
Portugeesche Rum of Aquadente, Amerikaansche Rum, Genever, Kruid, Geweer, Looden staven, IJzeren staven, Blad en rol tabak, pijpen, messen, vuursteenen, spiegels, schilderijen, manufacturen, en nog een groot aantal kleinigheden welke men met den naam snoeperijen bestempelen kan.

Op bijna elk dorp is Rum te koop.

Van IJzeren staven maken de inlandsche smeden allerlei gereedschap, messen, hengels, duimen, sloten, sleutels enz.

Looden staven worden in stukken gekapt, en op de jagt in plaats van kogels gebruikt.

De visschers gebruiken ook lood voor hunne vischnetten welke zij met een van Europa gebragte kurk doen drijven.

Het touw waarvan de vischnetten gemaakt worden komt van de bamboe en ananas plant.

De negers zijn groote liefhebbers van schilderijen, en spiegels, men vindt dan ook daarvan in hunne woningen de bewijzen.

De bewoners der dorpen, die gemeenschap met blanken hebben, leggen zich er op toe hen in hunne meubelen na te volgen.

Tafels, stoelen, rustbanken enz. vindt men in de huizen der voornaamste negers.

Matrassen worden van biezen gemaakt

26] De negers gebruiken echter liever matten van riet gemaakt om op te slapen.

Zeer jammer is het, dat tot beschaving zoo weinig gedaan wordt. Door het oprigten van scholen in de voornaamste dorpen, onder de leiding van een kleurling of neger, zoude met weinig onkosten veel goed gedaan kunnen worden.

De negers die hunne kinderen willen laten lezen en schrijven zyn verplicht hen naar Dixcove te zenden, alwaar zy dan ook in de Engelsche taal onderwezen worden.

Op byna ieder dorp vindt men personen die zich in het Engelsch uit kunnen drukken, terwyl men zelden een persoon aantreft die Hollandsch verstaat.

Landbouw wordt door bijna alle ouden negers uitgeoefend.

Milhi of Turksche tarwe wordt voor eigen gebruik, en ook om te verkoopen, verbouwd.

Pisang, Bakovens, roode Peper, Soepgroenten en Kokosnooten worden bijna uitsluitend voor eigen gebruik geplant.

Grondnooten, Jams en Stokjams zyn voor het grootste gedeelte tot verkoop bestemd.

Op veeteelt legt men zich niet toe. De meeste negers hebben Schapen, geiten, varkens en kippen, de beide laatste voor eigen gebruik en de beide eerste meer uit weelde.

By groote feesten als Nieuwjaar worden echter schapen of geiten geslagt.

De neger verkoopt niet gaarne zyn vee en vraagt er gewoonlijk een hoogen prijs voor. Hij behoudt zyn beesten liever dan ze te verkoopen.

Deze onverschilligheid maakt het zeer moeylijk voor den blanke om versnaperingen te bekomen.

De negers voeden zich over het algemeen met gedroogde visch, pisang en van milhi gemaakt brood.

Iets over het maken van Palm Olie

Ten einde Palm Olie te verkrijgen worden de rype palmnooten van den boom geplukt, gedurende
27] twee à drie weken in kuilen in den grond begraven, of ook wel in potten met water gekookt, op dat de Olie houdend schel zich gemakkelijker van den kern te ontdoen.

Vervolgens worden ze in een houten mortier gedaan, dat vier voet diameter heeft, drie voet diep is en 1 à 1½ voet in den grond is begraven, zoodat de rand 2 à 1½ voet van den begane grond verwyderd is.

Is de bodem van het mortier versleten, dan wordt onder hetzelve een steenen vloer gemetseld.

Ook heeft men geheel gemetselde mortieren welke echter niet zoo doelmatig zyn als de houten.

Zy loopen met een punt naar beneden waardoor de nooten niet zoo goed gestampt kunnen worden, als in een houten mortier, waarvan de wanden den bodem een regthoek vormen.

Liggen de Palmnooten in het mortier, dan wordt er kokend water bijgevoegd en door tien à twaalf personen, met puntige stokken gewapend, gestampt, terwyl een of meer personen daarby den trom slaan.

De werklieden worden daardoor geanimeerd, en zingende werken zy, terwyl het stampen geregeld op de maat gaat.

Na dat de Olie houdende schellen van de nooten, door deze stamping, ontdaan zyn wordt alles in uitgeholde boomstammen geworpen.

Deze uitgeholde boomstammen hebben den vorm eener goot, zyn van boven en aan eene zyde open, terwyl de andere zyde met een zeef van bamboestokjes vervaardigd, voorzien is. Ze zyn 20 à 30 voet lang, twee à drie voet breed en liggen in eene hellende rigting, zoo dat de opene zyde twee, en die waar de zeef is, een voet van den grond verwyderd is.

Het moes, dat in deze uitgeholde boomstammen geworpen wordt, laat de Palm Olie met water vermengd in een pot, welke onder de zeef geplaatst is, druipen.

Dit vocht laat men bekoelen het vuil en water zinken op den bodem der pot en de Palm
28] Olie dryft boven, welke alsdan voorzichtig afgeschept wordt.

Het moes dat overblyft wordt in een net gedaan, alle Olie en vocht deelen uitgeperst en in potten gekookt waarna de Palm Olie weder boven drijft.

Met de pitten der Palm nooten maakt men ook Olie, die echter niet zoo zuiver is als de Palm Olie

Report
on the
Axim Division
by
J. V. Coulon

1 Sept. 1859.

Copy from photostats of the original Report in the Library of the Ministry of Colonies, The Hague.
By permission of the Librarian

Rapport aan den Heer Luitenant Kolonel, Gouverneur der Nederlandsche Bezittingen ter Kust van Guinea, opgemaakt naar aanleiding van Missive dd 17 November 1858 No 1052 met de daarby behoorende instructie.

Report to / Lieut Col Governor o/ Netherlands Possessns on / Coast o Guinea, drawn up in accordce w/ direcn o letter dd 17 November 1858 no. 1052 w/ thereby ~~pertaining~~ appertaing instrucn.

[Original Report in Bibliotek v.d. Ministerie van Koloniën, 's-Gravenhage. ~~Translated but not in original~~ ~~[illegible]~~].

1) The Axim Divisin, beg / most ~~Eas~~ Westerly situate part o/ Netherlands Possessns on / Coast o Guinea on circa 2° Westn Longitude & betwn 4° & 6° North Latitude, is / most extensive o all / Divisns & is bounded

On / East by / Dixcove district, / Boutry Divin (Bossua or Incufor district) a Wassa (Aminfie district)

On / North by ~~F~~ Wassa (Apinto district)

On / West by Aowien & Amanahia, while

On / South is / Atlantic Ocean or, rather, / Gulf o Guinea.

The Divin is separated fm / Dixcove district by / small river AKwersie wh flows into / sea at / Fetich rock o / same name, where also is / boundary on / seashore, next by

2) / river Duaro wh discharges itself into / river Seunie or Accoda, & lastly by / river Ennine* wh comes out into / Edua. [* Onaine, on map].

The Pram river forms a portion o/ boundary betwn / Divins Axim & Boutry.

The boundaries betwn / Axim Divin & Wassa ~~[illegible]~~ "district" Aminfie are / Jan or Princes river; / ~~[illegible]~~ hill Assarow Koree, situate betwn / Wassa village Kyniang Kō, & / Holland village Assarow Koree; / Oeancé mountain range out o wh rises a branch o/ Boiënsu river, wh branch, later, itself fm becomes / Eastern & / Northern boundary until it discharges itself into / Ancober river: a definite northern boundary to / West o/ Ancober river I h not bn able to trace.

The boundary betwn / divin Axim & Aowian & Amanahia is / Northerly branch o/ river Winée, or better sd, / branch wh comes out o Wassa; while / more Southern boundary is situate at a short distce fm / places AKoerKeroem & Esserutjie where also is situate a hill called Ateboka: reckoned fm / sea side, / eastern[x] boundary is / Ancober river as far as to opposite / rice plantan called Anema Obir.

3) The divin Axim, thus almost entirely shut in by territory standg under English protecn, has an extent o abt ten hours walk in width [Hemelsbreedte] fm / South to / North & a ditto o abt four & a second [vier en een tweede] hours fm / east to / West. It is intersected by numerous rivers, o wh especially / Ancober w/ its multitude o branches & / Jan or Princes river, may be termed important.

The Divin is divided into six sub-divins or "districts"

Axim
Adjemmera
Princes
Accoda
Apatim &
Jura.

Accoda w/ capital [hoofd plaats] o the name is / most easterly "district", & is bounded on / East by / district [landschap] Dixcove, fm wh it is separated by / small rivers AKwersie, Duaro, & Ennine [Onaine on map]; & by / divin Boutry ("district" Bossua) o wh no definite boundary has become

4) known to me: to / north / same bounds on "district" Adjemmera & has as boundary / / Edua river: to / West / same bounds on / "district" Princes, fm wh it is partly separated by / small river Kaintinga: while to / South is / sea.

x. oostelyk, ie, means westelyk?

The Southernmost part o this district is strewn w small villages, while / Northernmost has extensive forests where v.y suitable timber is found. The products o this "district" are, Palm oil & wine, Millets, Stick yams, malaget pepper, small oranges, ~~[illegible]~~ sugar cane, while cotton grows wild in it. Sheep, Goats, bush Kids [bosch Kabrieten = Kabret = Kid], pigs, Apes, River & Sea fish, Oysters, & Snails, Salt, Lime, gold, &c &c.

The means o livelihood o / inhabitants is f / most part agriculture, digg / soil [grond delven], fishg, ~~salt boiling~~ salt makg, huntg & cattle breedg. Most o / gold in this "district" is found at Patabor, while / palm oil f export is prepared t at most places, so t I quite believe, t a means o livelihood f a European wd be found in / palm oil trade, / only difficulty is t fm / village Accoda / Seunie river 5) must always be crossed, in order, reckoned fm / Sea, to come into / "district, Accoda beg ~~formed~~ on a spit o land formed by / sea & / river Seunie.

The soil is generally clayish but mixed w sand : / ~~Southernmost part is rocky~~ most Southwesterly part is rocky, / most Southeasterly, marshy [swampy].

The "district" bounds Accoda on / west is Princes & as stated is separated fm it by / small river Kraintinga wh flows along behind / East point o Cape Three Points & flows into / sea to / West o this point. The river Jan separates this "district" fm Adjemmera on / North & West, while to / South is / sea. This "district", just as Accoda, ~~really~~ properly belongs under Ahanta; / language, customs & laws are then also Ahanta. The products are also / same as at Accoda. No palm oil is however manufactured f export. The means o livelihood o / inhabitants is almost / same as in / former "district". The inhabitants o / small ~~[illegible]~~ town Princes are, however, accustomed to go to / Apinto & Takwa "districts" o Wassa to drive gold trade. Were there not such a heavy surf along / beach o this "district" I well believe t Princes wd be / central point o an important 6) trade to Wassa. It is not, however, advisable now to land goods thr: / surf is, indeed, so heavy t no canoes go to sea to fish.

The porn o this "district" t lies along / sea must be called v.y rocky: these rocks, however, do not extend v.y far, f quite soon, behind them in / most Westerly porn o this "district" high land is found, & in / most Easterly swamps, behind wh, agn, fertile land is met w.

The next "district" to this is Adjemmera wh has as boundaries, on / East / district Princes fm wh it is separated by / river Jan; then / divin Boutry w / boundary river Pram & Wassa fm wh it is separated by / river Jan: on / North / district Axim, w boundary / river Eyinga Boni: on / West / "district" Axim fm wh / river Kwassie Essurie separates it: on / South / sea, & / most Northeasterly porn o this "district" has on / South as boundary / district Accoda fm wh it is separated by / river Edua. This is an extensive 7) "district", but very thinly populated & has much uninhabited & uncultivated land & lge forests. The most fertile, at least / most cultivated, porn is / most Northeasterly; see fur below. This "district" belongs, properly, to / Kingdom Axim. Its products are mostly / same as / two former "districts" except a small export o Palm oil at Almenia

Het district Axim is begrenst ten oosten door district Adjemmera en Wassa van welk eerste het is gescheiden door het riviertje Kwassie Essurie en van welk tweede door het Jan of Princes rivier, ten noorden grenst het zelve aan district Apatim, waarvan het gedeeltelyk is gescheiden door de rivieren Awasan, Empyma en Abotja, ten oosten grenst hetzelve aan Amanahia, waar tusschen stroomt de Ancober rivier, terwyl ten zuiden de zee is, het noord oostelykste gedeelte van dit district heeft ten zuiden Adjemmera tot grenzen, met de rivier Eyinga Boni.

Het district Axim met de hoofdplaats van dien naam alwaar het fort St. Anthony is gelegen, is het meest bevolkste gedeelte van de geheele afdeeling en waarvan het zuid westelykste gedeelte grootendeels is bebouwd en kleiachtig is, terwyl het noordoostelykste meer woest en het noordwestelykste meer moerassig is.

Het zesde district van de afdeeling Axim is Jura, het verste binnenlands gelegen, dit heeft tot grens ten Zuiden Apalim waarvan gescheiden door de rivieren Duarse en Pimfie, ten oosten Wassa, alwaar het Assarow Korse gebergte, de rivier Jan, het Osanee gebergte en de Boiensa rivier gevonden worden, ten Noorden grenst Jura aan Apinto, waarvan het ten oosten der Ancober is gescheiden door de Boiensa rivier, terwyl ik geen bepaalde noordelyke grens ten westen der Ancober kan opgeven. Aowien en Amanahia zyn de westelyke van Jura gelegene landen, terwyl de noordelyke loopende tak der rivier Winse alhier de grens is.

Bymiangkô is de Hoofdplaats van Jura.

Het district Jura heeft behalve uitgestrekte onbewoonde en onbebouwde gronden en bosschen by afwisseling ook zeer vruchtbaar land en belangryke gebergten, de bergen en bosschen worden meestal aan de grenzen gevonden, terwyl het middelste gedeelte, waardoor 12] de Ancober stroomt het vruchtbaarste is.

De voornaamste goudmynen in dit district worden gevonden ten oosten van het gebergte Essoebankassa by de dorpen Etsiasoee, Awoem, en Tjerzemanni, vervolgens by de noordelyk gelegen plaatsen Ewisso, Arosso en Samenta, terwyl er te Sedoem en Adjusso, alwaar ik echter niet geweest ben wegens de bovengenoemde achterhoudendheid der inwoners, ook goud wordt aangetroffen.

De producten zyn Milhio, pisang, bakovan, ryst, coco, zynde eene soort van knolvrucht houdende het midden tusschen de yams en de aardappel limmetjes zynde een soort van citroenen doch iets kleiner, Ananas, watermeloenen, papayen, oranje appelen, zuiker, malaget, Kokosnooten, Palmnooten, waaruit de wyn en de oly gemaakt wordt, echter laatste niet als handels artikel, stokyams, spaansche peper, bammoer zynde een soort van wyn welke uit de bamboes getapt wordt, een soort van Calmeeswortel, hetwelk gebruikt wordt als geneesmiddel &c. Onder de bruikbare houtsoorten moeten genoemd worden het Edoem, Abako, danta, Kussiaba, Kuzanta zynde laatste een zeer veelvuldig gevonden boom waarvan 13] het hout zeer sterk is en gebruikt wordt tot maken van heften aan kapmessen, bylen &c. veele palmsoorten waaronder vooral de bamboes en de palmnoot Ebba zynde eene houtsoort welke tot brandhout gebruikt wordt, de kapokboom waaruit canos worden vervaardigd &c &c.

Uit het dierenrijk vindt men schapen, kippen, apen, bosch geene tamme, kabritten (Geiten) slangen, tygers &c, veele papagaaijen en andere zoetvogels, schilpadden, slakken &c &c. veele zoetwater visschen waarvan mij niet dan de inlandsche namen bekend zyn en eindelyk duizenderly soorten van insecten amphibiën &c &c.

De bewoners leven behalve van den landbouw, de jagt, de gouddelving, de veeteelt, van den handel, terwyl er byna overal pottenbakkereijen, houten bakken makereyen (dienende deze tot goudwasschen) zyn: is op meest ieder dorp een timmerman en een yzer smid, terwyl te Banso stoelen worden gemaakt.

De Ancober rivier of zoowals de Portugeeschen dezelve hebben genoemd Rio Cobre of slangen rivier waarschijnlijk naar derzelver kronkelenden loop, wordt by de inboorlingen aan het strand Sama in door de boschwaarts wonende Samen (een spook) genoemd. Zy 14] stort zich op eene ruim drie kwartier uurs gaans afstand N. N. Westelyk van het Fort St Anthony in zee en heeft aan haren mond by eene breedte van 250 a 300 voeten voet, eene diepte van vijf vademen. de branding voor dezelve kan niet onbelangrijk genoemd worden alhoewel de canos met handelsgoederen geladen dezelve passeeren. Deze mond is eigenlijk de uitmonding van twee rivieren, de Ancober en de Afine, welke laatste uit het Axim bosch komt en onder den naam van Empyma rivier een gedeelte der

grens uitmaakt tusschen district Axim en Apatim, een andere tak der Affine is de Ajoa rivier, welke haren oorsprong neemt van het Botja gebergte in het Apatimsche, tusschen de dorpen Edoekrom en Edjumea, zie verder de bij dit Verslag behoorende Kaart.

Het is op den linker oever bij den mond der Ancober, dat op eenen heuvel genaamd Ouoeba (boka) volgens een rapport van den Heer Gouverneur Willem de la Palma dd 4 October 1702, een Nederlandsch Etablissement of Fort was aangelegd genaamd Elsa Carthago, waarvan ik evenwel geene sporen meer heb kunnen vinden.

Het was in den morgen van Maandag 1e Maart dezes jaars, ten 8 uur dat
15] ik per elfschepper Cano van den mond af, de Ancober rivier bij afwisselenden Koers, gemiddeld N.N. Oostelijk op voer ontmoetende eenen geringen stroom het welk ik toeschrijf aan den tijd van het jaar, daar het eenige maanden na den regentijd was en het water als dan in het binnenland is uitgestroomd of opgedroogd in en na den regentijd heb ik aan den mond der Ancober eenen vrij hevigen stroom opgemerkt, De eerste anderhalf uur als men de rivier opvaart doet zij zich eenvoudig voor als hebbende aan weerskanten niet als laag land of moerassen waarin de palatriaas of zoogenaamde mangroven weelig groeijen, deze boomen vindt men slechts zoo verre als het water brak is, hetwelk in het droogen tijd nog al eene aanmerkelijke distantie is, in den regentijd en kort na dezelve zoo verre niet.

Het eerste afwisselende wat men ontmoet op ruim 40 minuten hemelsbreedte afstand van den mond zijn twee groote rotsen, gelegen midden in de rivier door de inboorlingen genoemd Kobbina Bossum, zijnde eene Fetiche rots. De rivier is alhier zeer breed en langs de rotsen wordt eenen niet onbelangrijken stroom aangetroffen met eene diepte van zeven of meer vademen
16] water het mogt mij niet gelukken door onhandigheid van mijnen bijhebbenden Militair alhier eene naauwkeurige peiling te bewerkstelligen, op deze hoogte komt eene kleine rivier genaamd Abotja in de Ancober, Deze Abotja rivier is een gedeelte der grens tusschen districten Axim en Apatim, iets verder als de Kobbina Bossum krijgt men aan de regterhand eene rijst plantaadje met 2 à 3 huizen, genaamd Anema Obir, alhier begint ook op den regter hand oever of aan de linker hand het Hollandsche grondgebied, zoo dat de Ancober van af hier tusschen Neerlandsch grondgebied doorstroomt. Eene 25 minuten hemelsbreedte verder ontdekt men aan de regterhand het dorp Poasso,* alvorens heeft men evenwel aan de linker hand gehad den mond der rivier Binfie, welke bij het dorp Essemtjie en, met een riviertje Essera uit het bosch komt. Bij peiling der rivier had ik steeds eene diepte van 3 – 4 Vademen water terwijl de rivier alhier eene breedte heeft van circa 150 voet. Na te Poasso een uur stil gehouden te hebben, zette ik ten 12 uur mijne reis voort, & kreeg al heel spoedig aan de regterhand de rivier Ahuma, zijnde eene vrij groote tak en welke met
17] kleine Canos eenen zekeren afstand bevaarbaar is. De takken der Ahama rivier zijn de Awasan, de Eyinga, Boni, de Nohene, de Bowory, en anderen ontspringende in het district Axim uit de Benessuree, Aboisa en Nohene gebergten. Na de rivier Ahama gepasseerd te zijn krijgt men aan de linker hand

* Zie verder omtrent Poasso en alle andere aan de rivier liggende dorpen beneden.

de dorpen Pennaboe, Seaomie, en Ingesim, schilderachtig tusschen palm en bamboes boschen gelegen, terwyl de Stroompjes Eyekoe, Sawanka en Arobeosa van tusschen deze plaatsen weg in de Ancober uitkomen. Als men Ingesim voorbij is begint het water zoet te worden en komt men na den mond der many Juree rivier aan de regterhand gezien te hebben, al spoedig by het dorp Koko Effree, hetwelk men evenwel niet van de rivier af kan zien daar het iets landwaarts in ligt achter hoog opgaand hout, doch de vrouwen, welke men aan den oever der rivier werkzaam ziet met goud wasschen, verraden dit in alle opzichten ryke dorp. Even voorbij Koko-Effree stort de Tinlie of Kankan rivier (Hollandsche rivier) zich in de Ancober. Deze rivier ontspringt uit de Zuidelyke gedeelte van het Essoebankassa gebergte, gelegen in Jura, en neemt nog twee takjes op genaamd Serjirie en Atesoe. Iets verder, ruim een half uur na de
[18] Krommen Jnnibir en Edoemaggie, welke evenwel niet direct aan de rivier zyn gelegen, aan de regterhand gepasseert te zyn, komt men bij den mond der Sasoe rivier (Sasoe beteekend goed water), welke takken krygt uit Awoem en verder ontspringt uit het noordelyk en westelyk gedeelte van het Essoe Bankassa gebergte. Deze rivier is eenen korten afstand bevaarbaar. Na verder links het dorp Sasoe, en links het dorp Mentua Makom gepasseert te zyn, komt men by den mond der rivier Duma welke even als de Sasoe rivier uit het heuvelachtig land alwaar Awoem is gelegen, ontspringt. De rivier Kurosin is een harer takken. De Duma is in de regentyd eenen korten afstand bevaarbaar. Vervolgens ontdekt men op 2 uur 40 minuten hemelsbreedte van den mond der Ancober aan de regterhand op den oever groote steen rotsen genaamd Brytyborg, hetwelk beteekend Zilver Steen. Het is op deze rotsen, welke eenen heuvel formeeren dat in vroegere jaren een fortje moet hebben gestaan, althans onder anderen volgens Kwassie Essua het hoofd of Penin van het kroon Essunqua, welke mij het volgende verhaalde: dat op bedoelde steenen een fortje stond bij de inboorlingen bekend onder den naam van Yrabran of
[19] Jytyborg. doch dat de blanken dit hebben verlaten omdat zy zilver in de steenen vonden en geen goud, doch dat zy evenwel bij hun vertrek zeiden terug te zullen komen om het Fort verder op te bouwen, doch zulks nooit gedaan hebben; dat hij den blanken of Europeeschen naam van het Fort niet weet. Hij vertelde mij verder dat er te Emeasie in Wassa op de linker oever een ander Hollandsche Fort is geweest waarvan de naam hem mede onbekend is, doch de Stichter den naam had van Amosoe. De Makelaar van Jura, Kwassie Kwoddo * verhaalde mij omtrent deze forten het volgende: dat het Fort te Emeagie is gesprongen en de toenmalige Commandant is verbrand, waarom de negers hem den naam hebben gegeven van Amosoe, hetwelk beteekend eenen ongelukkigen man: dat dit zeer lang is geleden, en dat in dien tyd dat land behoorde aan zyne voorouders: en dat het Fort hetwelk gestaan heeft op de rots Brytyborg eens eene bezetting der Engelschen of Franschen is geweest. De verklaringen

* Kwassie Kwoddo is hoofd van Jura, vroeger geschreven Egwira.

in verband gebragt met hetgeen Bosman zegt sprekende over een Nederlandsche Fort in Eguira met het Fort te Emeasie in Eguira of Jura, thans Wassa, Ruighaver
20] zyn geweest, terwyl dat op Brytyborg waarschynlyk zal zyn waarvan Weytingh spreekt en waarvan den ~~...~~ Europeeschen naam is ~~...~~ verloren geraakt of hetwelk nooit geenen naam heeft gehad. Het Fort op de Brytyborg kan Elisa Carthago niet zyn, zie rapport van den Gouverneur W. de la Palma, 4 October 1702 reeds aangehaald. Dus er zullen drie forten of Etablissementen aan de Ancober rivier hebben gestaan, als een aan den mond Elisa Carthago, het tweede te AkaKrom op de Brytyborg, en het derde te Emeasie genaamd Ruighaver. Na de Brytyborg rotsen gepasseerd te zyn voer ik de rivier verder ~~op~~ onder verschillende Koersen op, voorby de dorpen Ajinebomi, Abessaba en Koehoelee en na de mondingen der ~~...~~ Teatinkan, Kuhuree, Dwaree, Adabahoea, Koehoelee, en Moefree rivieren gezien te hebben tot Apampassie alwaar ik des avonds ten 5¼ uur aankwam, zynde nu circa op 3 uur 22 minuten hemelsbreedte afstand van den mond der Ancober.

De Teatinkan is niet bevaarbaar, heeft een takje genaamd Jabosan, en komt tusschen AkaKrom en Ajinebomi in de Ancober. Het woord Teatinkan wordt afgeleid van Atinkan een mand of Teatinkan een lang korfje, in de vorm als een fuik, hetwelk men gebruikt om mede te visschen.

21] De Kuhuree rivier is evenmin bevaarbaar en klein, zy komt tusschen AkaKrom en Ajinebomi uit het Apalimsche in de Ancober.

De Dwaree rivier is eenen grooteren tak en in den regentyd een eind verre op bevaarbaar, zy maakt de grens uit tusschen Apalim en Jura aan de Westzyde der Ancober rivier en komt tusschen Abessaba en Koehoelee in de Ancober.

De Adabahoea rivier komt almede tusschen Abessaba en Koehoelee uit Jura in de Ancober.

De Koehoelee komt even boven het dorp van dezen naam in de Ancober en is een ~~klein~~ klein onbevaarbaar riviertje.

De Moefree is een meer belangrijke tak der Ancober, welke bij Pepesa uit Wassa komt en de Apeymadoe rivier en Twessia opneemt; zy komt tusschen Apampassie en Koehoelee in de Ancober en is eenen korten afstand bevaarbaar.

Na 's nachts te Apampassie in ~~eenen~~ een bamboeshuis, zynde echter nog het beste uit het geheele dorp, slecht te hebben gerust op een matje liggende op bamboes stokken, vertrok ik den volgenden morgen, zynde nu dingsdag den 8 Maart, naar Banso, alwaar ik
22] onder half uur later aankwam, peilende geregeld 2½ a 3 vademen water. Voorby gevaren ~~...~~ zynde de monden der Winee, Oeraboe en Atroba rivieren en wel links en het dorp Denkje Koema regts. Te Banso nam ik voor een uur tyd intrek by een der Grooten genaamd Kwamis Tjie, welke my op myne reis vervolgens vergezelde, hebbende de mij geleidende Caboceer en Vaandrig van Kwartier I van Axim, Myzang Napaben welke my van af Axim reeds was gevolgd, alhier geene kennis van namen en plaatsen. Hij bleef echter in myn gevolg.

De rivier Winee is almede eene der voornaamste takken der Ancober en ontspringt met twee takken, eene uit Aowien en een uit Wassa, laatste tak is grensscheiding tusschen Aowien of Amanahia en Jura.

De Oeraboe en Atroba zyn riviertjes van minder beteekenis.

Na te Banso het ontbyt ~~te hebben~~ gebruikt te hebben, vertrok ik langs de dorpen

Kwassie Krom, Kwampo, en Eframanu, naar Toem en Toe (Saman), alwaar ik 's avonds ten 4 uur aankwam, gelegen op zeven minuten gaans afstand der rivier (linker oever) en op circa ruim zes uur hemelsbreedte van den mond der Ancober. Op dat traject passeerde ik de monden der rivieren Durij en Subree, benevens van nog eene enkele wiens naam mij niet bekend is.

23] De Durij rivier ontspringt uit de bosschen van Cormantin, terwijl de Subree ontspringt uit het Oeancee gebergte.

Het was tusschen Eframanu en Toem en Toe, dat ik de eerste rotsen in de rivier boven water zag, hebbende evenwel tot hiertoe tot 2½ vadem water bij peiling.

De volgende morgen, Woensdag den 9de Maart vertrok ik van Toem en Toe na bij den Caboceer Kwamina Ewiesarr aller uitmuntend ontvangen te zijn, althans zoo goed het inlanders mogelijk is te geven, naar Arosso. Op dit traject slingert de rivier aller ontzettends en de rotsen komen al meer en meer boven water, zoo dat men te Arosso zijnde slechts een vadem water meer heeft, en het per groote Cano onmogelijk is verder te gaan. Zoo dat ik dan ook besluiten moest mijne Cano naar Axim terug te zenden. Ook op deze hoogte begint men het goud uit de rivier te delven, men passeert de rivieren Seboe Seboe en Nemora en Toetoe, de beide eersten ontspringen uit de Oostelijk der Ancober gelegene bosschen en zijn onbevaarbaar. De naam Seboe Seboe komt af van den naam van eenen boom die aldus heet, en waaruit door insnijdingen in den bast eene roode kleurstof, welke ook Seboe Seboe heet wordt verkregen welke kleurstof
24] aan de Apolloniërs wordt verkocht om daarmede de matten te verwen welke te Apollonia worden gemaakt.

Ten 11.22 vertrok ik overland van Arosso, hetwelk een zeer armoedig klein dorp is, bestaande uit vijf hutten die den naam van huizen niet verdienen, naar Ewieosso, alwaar ik ten 12.10 minuten na stevig gemarcheerd te hebben aankwam, en alwaar ik besluiten moest te blijven omdat ik alhier vernam dat het Hollandsche grondgebied zich nog verder uitstrekte en ik geene provisien ge bij mij had, als hebbende dit te Toem en Toe achter gelaten denkende aldaar 's nachts terug te zullen komen, en welke goederen ik gevolgelijk moest laten halen.

De volgende morgen Donderdag 10 Maart vertrok ik per rivier Cano van Ewieosso ten 6¼ uur om ten 7.40 minuten te Samenta aan den linker oever der Ancober aan te komen. Samenta bestaat slechts uit vijf huizen, is eigentlijk Saman Ta, Saman de naam der rivier en Ta een steen, er worden dan ook veele steenen of rotsen in de rivier aangetroffen. Samenta verliet ik weder ten ~~acht~~ 8 uur om een en twintig minuten verder den mond der Boiensa rivier te vinden, wordende deze rivier mij opgegeven als de grens tusschen Jura en Wassa ten oosten der Ancober.

De Boiensa rivier komt uit Takwa en moet volgens berigten vertakkingen
25] hebben met de Anionkwang rivier welke tusschen Chama en Saccondee in zee uitkomt. de naam Boienga is afgeleid van Boi, maken, en enga, hand, waarmede men wil zeggen, dat deze niet onbelangrijke en een eind weg bevaarbare rivier, de hand maakt of geeft, of liever in mond met de Ancober.

Hij bleef ~~mij~~ mij over eene bepaalde grens ~~tusschen~~ ten westen der Ancober te zoeken, waarom ik mijne reis voortzette, voorbij een klein Wassa Krom Adabama, hebbende de rivier bij afwisseling veele rotsen, waar tusschen een tweede vadem water en eenen zeer sterken stroom, ja onderscheidene watervalletjes van ½ tot 1 voet diepte, tot een ander Wassa dorp genaamd Boetoeboi op 10 minuten

afoland der rivier op den regter oever. De rivier Ancober neemt waarschijnlijk haren oorsprong in Assankra (Wassa) of begin van Ashanty.
Myne bedienden en gevolg waren over land van Ewiosso naar Boetoeboi gegaan, van wien ik vernam dat zij een klein dorp genaamd Popotjeree waren gepasseerd en dat dit eene Hollandsche plaats was, schoon de bewoners Wassaschen. Ik besloot hierom de tweede weg, zynde in eene noordelyke rigting, in te slaan en verliet ten 11.25 minuten Boetoeboi en na takjes van de Ancober rivier gepasseerd te zyn, kwam ik ten 12.15 minuten in het Wassa dorp
26] Dupoassie, en ten 1.40 te Emeasie almede in Wassa. Ten 2.45 vertrok ik van Emeasie steeds in eenen noordelyken koers passeerende eenen tak der Ancober genaamd Ankouw en een niet onbelangrijk gebergte, zoodat de weg hoogst moeyelyk was te passeeren. 's avonds ten 5 uur kwam ik door en door vermoeid, daar ik den weg geheel te voet en wel over boomstammen en bergen had afgelegd, op een uit drie hutten bestaand gehucht genaamd Maham, alwaar ik onder eenige pisang boomen met mijn gevolg verblyf hield.
Op den volgenden morgen vrydag 11 Maart besloot ik te meer daar het regenachtig was en nu naby Essaman, zynde de voornaamste goud plaats in Apinto, derwaarts te gaan en het goud delven en bewerken met eigen oogen te zien. Ik vertrok dien tengevolge des morgens ten 6 uur van Maham in eenen N.N. Oostelyken koers, om ten 8 uur te Essaman aan te komen, alwaar ik intrek nam in het huis, of mag ik liever zeggen kot, van den Caboceer Kwakoe Abiomo, zynde eenen Hollandsche onderdaan van Ampenie alhier met zyne vrouw bijzeigenen en verdere bedienden verblyf houdende om handel te drijven, welke hij in gemeenschap met Kwakoe Edjenja van Elmina en Kudjo Seigoe van Cape Coast belangrijk drijft; behalve beide eerstgenoemden vond ik nog te Essaman onderscheidene
27] Hollandsche onderdanen van Elmina, Princes en andere plaatsen allen handeldrijvende. Essaman is nog al een uitgestrekt dorp doch alle huizen uit bamboes stokken vervaardigd zyn ellendige hutten en er is bijkans geen voedsel voor mensch noch dier; op het geheele traject van af Emeasie naar Essaman, behalve eenige pisangboomen te Maham, zag ik geen enkele boom of aard vrucht; het geheele dorp is omgeven van fijn gruis van steenen en bij nacht zoowel als bij dag hoort men niets als een altijd durend getikt, ontstaande door het fyn kloppen met yzeren hamers van steenen (Kwarts) op groote harde steenen. In den geheelen omtrek van deze plaats vindt men doch in de bergen, ik heb dezelve niet in valeyen opgemerkt, putten van ruim een ½ El diameter tot 30 vademen diepte somtyds zeer naby elkander, waaruit de steenen worden gehaald, waarin het goud is vervat. Enkele dezer putten correspondeeren op 20 en meer vademen diepte met elkander en wel ter plaatse, alwaar veel goud in den grond wordt gevonden, nadat nu deze steenen uit de putten zyn geheschen worden ze in groote houten bakken of manden naar het dorp gedragen, aldaar fyn geslagen, waarna dit gruis in houten bakken wordt gedaan, met water in
28] de rivier takjes gespoeld en de bak steeds in eene roteerende beweging gehouden, zoodat het stof goud, hetwelk zwaarder is als het stof der steenen naar den bodem der napraat [?], en aldus wordt gezuiverd. nu is evenwel de stof nog niet zuiver goud, doch wordt nu gedroogt en daarna in koperen blaas bekkens gedaan en na dat het stof der steenen er uit is geblazen, wordt het yzer

waarmede het stofgoud nu nog en dikwyls belangrijk is vermengd door den magneet
eruit gehaald. Ten gevolge dat er ter zuivering van het goud veel water noodig is en
vele der goudplaatsen nog al hoog zyn gelegen, als wordende het goud uit de putten in
de bergen gezocht, is de regen tyd de geschikste tot goud schommelen; er wordt evenwel
ook goud uit de beddingen der rivieren en aan het strand gezocht.
Om eenig idee van het verre gaande gebrek aan voedsel, het welk ik evenwel in
meerdere of mindere mate op alle goud plaatsen heb gezien, te geven, dient, dat
terzelfde tyd toen ik te Essaman was, zynde nu Zaterdag 12 maart mede aldaar
was de Collector of Poll tax welke ik, na een bezoek van deze gehad te hebben,
bezocht. Wanneer ik by dezen een schaap met den dood zag worstelen, denkende
hetzelve ziek was, doch tot mijne niet geringe verwondering zeide men mij dat dit
29] dier van honger zoude omkomen, als zynde er geen voedsel voorhanden. Ook laat
zich begrypen dat handels artikelen alhier zeer hoog in prijs moeten zyn; om slechts
een voorbeeld te noemen, de genever is alhier driemaal zoo duur als scheepsprijs; mede
toen ik by genoemde Poll tax Collector was kwamen aldaar eenige mannen afgezonden
door Enhimir Koning van Wassa met een boodschap van dezen aan meer
gemelden Collector, en na 's lands gebruik, ten bewyze van echtheid, gesterkt met den
stok van den persoon door wien afgezonden, waarop ik den boodschapper vroeg
den stok te zien, welke zulks gereedelyk toestond en tot myne niet geringe
verwondering zag ik dat dit eenen stok was zoals wij in onze Hollandsche Forten
gebruiken en dat op den grooten zilveren knop voor zoo verre nog leesbaar was
gegraveerd:

Pieter Woordman Directeur Generaal
aan
1769.

zynde deze stok volgens inlichtingen welke ik van den boodschapper, in wiens hand
ik dezelve zag, bekwam, door eenen Hollandschen Gouverneur aan den Koning
van Wassa gegeven voor langen tijd geleden, en wel toen Wassa nog Hollandsch
grondgebied was.
30] Op Zondag den 13 maart vertrok ik uit Essaman denzelfden weg terug
als ik gekomen was, daar ik my by de Hollandsche onderdanen, in Apinto
aanwezig, overtuigd had, en verder geen Hollandsch grondgebied meer was, en
's avonds ten 6 uur na eene hoogst moeylyke dagreis gemaakt te hebben, te
Ewiosso aan te komen en nacht verblyf te houden.
Maandag morgen den 14 maart, daar ik den vorigen dag niet van af
Boetoeboe over Popotjeree maar per Cano over Samenta naar Ewiosso was
gekomen, gelaste ik den persoon van Eijim den voornaamsten inwoner van
Popotjeree naar Toem en Toe (Saman) per mijne vingerring, om hem te doen
opmerken dat hy zich op Hollandsch grondgebied had gevestigd en dus geene
poll tax mag betalen of dat er hem terstond van Hollandsch grondgebied zoude
verwyderen". Ik nam dezen maatregel op grond ik wist dat juist het
betalen van poll tax door Engelsche onderdanen op Hollandsch grondgebied
herhaaldelyk aanleiding heeft gegeven tot territoriale geschillen tusschen het
Engelsche en Hollandsche bestuur niet alleen ter Kuste maar zelfs in Europa.

Ten 7.10 minuten verliet ik Ewiosso per rivier Cano naar Arosso, ziende ik
in de rivier vele Schilpadden en nemende ik de rivier op, zoals dezelve op de
31] Kaart door mij is afgeteekend, loopende in eenen bykans halven Cirkel, ten 7.45
minuten kwam ik te Arosso van waar ik ten 7.50 minuten over land vertrok naar
Toem en Toe (Saman), alwaar ik ten 9.47½ minuten aankwam, hebbende gemiddeld
eenen Z.Z. Westelijken koers gehad. De weg van Arosso naar Ewiosso is heuvelachtig
en van Arosso naar Toem en Toe eerst heuvelachtig later een lang hoog
gelegen bosch en eindelijk by Toem en Toe eenen vry hoogen berg genaamd Nemora,
aan beide zyden van welken eene rivier stroomt, genoemd Nemora en Seboe Seboe, op
de helling van den berg Nemora heb ik wederom goud putten aangetroffen.
Kwamena Ewiesan, een oude man, hoofd en Stichter van Toem en Toe,
welke verklaart te zyn gekomen uit Wassa, zich met der woon te Jedua te hebben
gevestigd, van daar verdreven te zyn, toen naar Aboradium te zyn gegaan, van waar
hij wederom verdreven werd, en zich toen alhier te hebben gevestigd en daarom aan deze
plaats den naam van Toem en Toe, of eigenlyker Toem en Toem te hebben gegeven,
het welk beteekent verdreven en verdreven of ga weg ga weg. hij zegt te Banso
te zyn geboren, doch door zyne grootmoeder naar Wassa te zyn verpand en van
32] daar is weggeloopen. Hy zegt verder dat van Toem en Toe naar Pepesa (Wassa)
eenen weg is, zynde eene dag reis, dat op dezen weg geen enkel dorp ligt en dat dezelve
zeer slecht is; dat verder tusschen, Toem en Toe en Pepesa aan eenen tak der
Boienga rivier het Oeanee gebergte is gelegen en wel op circa dezelfde afstand
van hier als Ewiosso zynde de berg en de rivier scheiding tusschen Jura en Wassa.
Het gedeelte van Jura nu by my bezocht zynde heet Ewieosso het welk
eene zamentrekking is van Ewiea de zon en Ossur, opkomen, opryzen, deze
benaming berust hoogst waarschynlyk hierop, dat deze landstreek 't oostelyk van
Jura en wel van Banso zynde een van der oudste plaatsen is gelegen en aan de
inwoners dezer plaats het eerst is bekend geweest, en naar hunne gedachte de plaats
alwaar de zon opgaat.
In dit gedeelte van Jura wordt Zondags, Dingsdag en Donderdags goud
gezocht. de inwoners waschen het met goud bezwangerde slyk of zand, het welk
door de mannen uit de rivier is gegraven, met dat uit de putten doet men als in
Apinto; eene vrouw kan tot de waarde van een halfe Engels, of f.1.25 zelden
1 meer op eenen dag vinden. de andere dagen gaat men rosaren (landbouwen),
33] visschen of jagen, voornamelyk op bosch kabrieten en apen, welke laatste diersoort,
volgens het hoofd van Ewieosso, Kwakoe Koetoe, afkomstig van
Appramedoe in Ahanta, na met hoed en haar op het vuur te zyn geroosterd
eene delicatesse moet zyn. Voor het overige vindt men alhier milhio, pisang, et
Coco te zie hieromtrent boven.
Ten 1.45 minuten verliet ik Toem en Toe (Saman) naar Aboradium
alwaar ik ten 3.10 aankwam na eenen bykans gemiddelden Zuidelyken koers
te zyn gegaan, iets Westelyk. het land tusschen deze beide plaatsen is
afwisselend heuvels en vlakten, waarin pisang plantaadjes zyn. Kobbena
Awo is hoofd te Aboradium, welke verklaart dat zy goud zoeken en landbouwen.
Ten 3.45 minuten vertrok ik van Aboradium naar Jakunjakwa,
alwaar ik ten 4.30 minuten aankwam zynde drie heuvels met goudputten en

de rivier Subree gepasseerd in eenen Z. Westelyken Koers, overigens alles bosch.

Ten 4.30 minuten vertrok ik van JaKunjaKwa naar Adamanso, alwaar ik na eenige heuvels gepasseerd te zyn in eenen Z. Westelyken Koers, ten 5.5 minuten aankwam, om ten 5.30 minuten naar Bediboroi te vertrekken, alwaar ik ten
34] 5.55 was en nacht verblyf hield.

Koffy Ebi hoofd te Bediboroi zegt dat de berg Oeance de scheiding is Jura en Wassa en van hier even ver is als Toem en Toe (Saman) en dat aldaar geene dorpen noch plantaadjes zyn doch alles bosch.

De weg van Adamanso naar Bediboroi ligt met uitzondering van eenen heuvel geheel over plantaadjes. dezelfde persoon zegt almede dat alhier geen goud wordt gevonden doch dat zy (de inwoners) handel dryven en zout en visch, hetwelk zy te Chama en Axim opkoopen om met hunne vruchten des velds in Apinto te verkoopen.

Des morgens ten 7.15 minuten van den 15 maart vertrok ik van Bediboroi naar Sijmtomee passeerende eenen circa 100 voet hoogen berg, gaande het pad in eenen Z. Westelyken Koers, en kwam ten 8½ uur te Symtomee zynde, even als Bediboroi, een zeer net en zindelijk dorp, Sijmtomee beteekend "als ik kan". De bewoners leven van den landbouw en zoo men zegt niet van den handel. uit eyne particuliere zaken is mij evenwel bekend dat het hoofd van dit dorp Kobbena Ewiesan nog al belangrijk met de Commandanten van Axim handel heeft gedreven in Apinto.

Ten 9 uur vertrok ik van Sijmtomee in eenen bykans Westelyken Koers naar
35] AKoesenoe alwaar ik na de rivier Moefree gepasseerd te zyn ten 9.40 minuten aankwam. De bewoners leven alhier voornamelijk van den landbouw en de vischvangst. AKoesenoe beteekend "is vermoeid", men kwam van Sijmtomee om alhier te wonen en dit dorp te bouwen en men was by de aankomst als dan vermoeid, hetgeen aanleiding tot den naam heeft gegeven.

Ten 10 uur vertrok ik van AKoeSenoe naar Apampassie alwaar ik een half uur later aankwam na de rivier Moefree te zyn gepasseerd, de afstand is evenwel oneindig meer, ~~wa~~ naar mijne berekening circa 35 minuten hemelsbreedte, doch mijne hangmat dragers van AKoesenoe hadden uit al haar magt geloopen.

De bewoners van Apampassie, gelegen aan de Ancober rivier, leven van den landbouw, de vischvangst, en den handel. De naam Apampassie wordt afgeleid van Apampam een zeker boom en Assee, zitten, woonen, dus eigentlyk zitten of ~~woonen~~ woonen onder een boom, de letter a wordt even als in de grieksche taal de letter v welluidendheids halve dikwyls gebruikt, by voorbeeld, in de woorden Hanta, Ahanta, Banso, Abanso; Pampassie Apampassie, en anderen.

Ten 1.15 minuten vertrok ik per rivier Lana van Apampassie naar DinckjoKoema
36] of Moema, zynde een goudplaats bestaande uit drie huizen. Van hier ging ik naar Banso alwaar ik ten 2.50 minuten aankwam.

Het Hoofd of Penin van Eframanu of Eframanju heet Tjani, afkomstig van Banso, en was my alhier opwachtende, welke verklaart van goud delven den landbouw en de vischvangst te leven, Eframanu beteekend windplaats.

De Penin van Kwassie Krom heet Eloeboe Kwassie en zegt dat hy afkomstig is van Axim en dat de bewoners van Kwassie Krom leven van den landbouw en de vischvangst.

De Penin van Kwampo, welke even eens te Banso was, is genaamd Kwadjo Komo.

Hij zegt dat Kwampo een zeer oud plaats is, en dat de bewoners van Banso
afstammen. Kwampo beteekend "hier is meer visch" meer eten,
Banso zelf, gelegen even als de vier jonge dorpen aan de Ancober rivier, is eene
zeer oude plaats en men weet mij niet op te geven van waar de Stichter of Stichters van
dit dorp afstammen; de bewoners leven van den landbouw en den handel in de producten
des lands naar Apinto. Sommigen gaan ook naar de goud mynen werken, De Penin
van Banso heet Kwassie Atjan en is familie van Kwassie Kwoddo Chef
en makelaar van Jura te Bymiangkô, welke laatste een gedeelte van district
37] Jura aan Kwassie Atjan ter besturing heeft gegeven en als zoodanig wordt
thans Banso beschouwd als hoofdplaats van Kwartier II van Jura.
Op Woensdag morgen den 16 Maart vertrok ik ten 6.15 minuten van Banso per
hangmat naar Himtio alwaar ik ten 6.55 minuten, na eenen gemiddelden N. Westelyken
Koers gehad te hebben, aankwam, na drie heuvels en het riviertje Ankoruo Diamonie
gepasseerd te zyn.
Himtio is een zeer oud dorp en de bewoners stammen af van Banso en beteekend
eene "plaats goed om te jagen" zoodat de inwoners dan ook, behalve van den landbouw,
van de jagt leven. Ten 7 uur verliet ik Himtio in eenen gemiddelden N. N.
Oostelyken Koers naar Cormantin, alwaar ik ten 8.15 minuten was, na een riviertje
Atroba, drie heuvels, een rivier Sabiane en eenen berg circa 100 voet hoog, te zyn
overgekomen,
De Penin van dit dorp genaamd Kudjó Kwaddo, verhaalt mij dat aldaar nooit
geen blanke geweest is, dat hij de stichter is van deze plaats en geboren is te Banso, doch
dat zyne familie hem nog jong zynde verpande aan eenen inwoner van Cormantin,
gelegen in het Fantynsche land, welke in Apinto handel dreef, dat hij met zynen
meester naar Cormantin vertrok, en later van zynen meester is ontvlugt, welke in Apinto
38] zynde, en naar Banso is gegaan, doch uit vrees ontdekt te zullen worden, zich alhier met
der woon vestigde, zynde verre in het bosch gelegen, en deze plaats naar zyne vroegere
woonplaats Cormantin noemde.
Als iets byzonders kan vermeld worden, dat de Cauries die de stichter van dit
dorp uit Cormantin had mede genomen, in plaats van Koralen, door de vrouwen,
aan ~~hare~~ haar eigenaardige ~~dragen~~ dragt, in de Fantynsche taal genoemd Amoasie
gedragen worden en voor zoo verre mij bekend is op geen enkele plaats elders, in Jura,
Apatim, Axim of Ahanta wel in het Fantynsche land en de Accra landen, ook
somtyds te Elmina.
Te Cormantin wordt geen goud gevonden, men leeft er van de landbouw en de
jagt. het is in de nabijheid van deze plaats, alwaar in Aowien de buffels worden
gevonden, een enkele huid zag ik alhier. men zegt dat zeer groote slangen zich alhier
ophouden.
Ten 9.10 verliet ik Cormantin, passeerde ten 10.15 minuten Himtio, en kwam
ten 10.45 minuten te Banso terug. na alhier eenige verversching en gebruikt te
hebben, vertrok ik ten 12.30 minuten van Banso per Cano naar Apampassie, zag
ik de inmondingen der rivieren Ankouw, Diamonie, Oeraboe, en Winee of
Ewinie alwaar ik ten 2 uur aankwam.
39] Ten 3.15 minuten vertrok ik per hangmat naar Essungwa, eerst in eenen N.
Oostelyken Koers tot half weg Akoesenoe, passeerende de rivier Moefree en

kwam in eenen Z. Oostelyke Koers, na de rivieren Tuessia, Adabahgea, een paar heuvels, de rivieren Tiatinkan, Jabosan, Kwosin en Duma gepasseerd te hebben, zyn: ten 5.18 minuten te Essungwa.

De Penin van Essungwa (hetwelk een zeer mooi dorp is) heet Kwassie Essua. De naam van deze plaats is afgeleid van den naam des Stichters Essungwa, welke kwam van Ajinimi (Adjemmera bosch). hy was eenen weggeloopenen impia van zekeren Ebzee. De bewoners leven van den landbouw en den handel in Koren naar Apinto. Het is in de nabuurschap van deze plaats dat de Bzylyborg rotsen, vroeger vermeld, zyn gelegen.

Op Donderdag morgen den 17 Maart ging ik ten 7½ uur van Essungwa in eenen Z.Z. Oostelyken Koers na de rivier Duma gepasseerd te zyn, naar Ejjini Assee gelegen op den berg Bisaberee alwaar ik ten 8.5 minuten aankwam. Het woord Ejjini Assee komt af van Ejjini een Kapokboom en Assee, zitten of wonen, dus het beteekend wonen onder de Kapokboomen, en nog heden ten dage worden alhier veele Kapokboomen aangetroffen,
40] waaruit door Ahantaschen van Boutry Canos worden aangemaakt. De naam van den berg Bisaberee komt af van Bisa zekere peper soort en beree rood, een geneesmiddel hetwelk ~~vroger~~ vroeger op dezen berg werd gekweekt.

De Penin van Ejjini Assee heet Ebbini doch was ten tyde ik aldaar was, voor eene schuld groot Oz. 10 of f400 aan zekeren Ensema Kwamie in gyzeling in het Fort St. Anthony te Axim. Dit feit kan ten bewyze strekken hoe gering het vermogen van de zoogenaamde penins is te schatten.

Ten 8.15 minuten verliet ik Ejjini Assee in eene Z. Westelyke rigting tot de Ancober rivier, waarna het pad in eenen Z Oostelyken Kours langs de Ancober gaat tot de rivier Sasoe, waarover voor myne komst eene nette brug was geslagen, hebbende eene lengte van 50 a 60 voet, waarna het pad de Ancober verlaat en in eene N. Oostelyke rigting naar Bymianko leidt alwaar ik ten 9.7 minuten met de meest mogelyke eerbewijzingen door de voornaamste ingezetenen van Jura onder het lossen van honderden geweerschoten werd ontvangen, zynde men reeds van Ejjini Assee af my te gemoet gekomen, elkander betwistende wie my in de hangmat zoude dragen. Te Bymiangkô nam ik intrek in het huis van den makelaar van Jura, Kwassie Kwoddo alwaar ik den dag doorbragt.
41] Deze plaats droeg voor de Kwestie tusschen den Engelschen Gouverneur Winniett en den Koning van Apollonia Kwakoe Aka, den naam van Efriqua. De geschiedenis van dezen Kwakoe Aka als over bekend zynde wil ik te pas komende slechts aanhalen, dat hy eenen inval in Jura heeft gedaan en de bewoners van Efriqua heeft verstrooid, dat later na dat de zaken tusschen het Engelsche bestuur en Apollonia geregeld waren, de bewoners van Efriqua weder te zamen kwamen en daarom hun stadje Bymiankô noemden, beteekende dit "te zamen komen" of "met elkander gaan of komen".

Vrydags morgens 18 Maart ten 6.45 minuten vertrok ik per hangmat voor zoo verre zulks mogelijk van Bymiangkô naar Sasoe in eenen Z. Westelyken Koers, dezelfde als ik den dag te voren gekomen was, tot de inmonding der Sasoe rivier in de Ancober, alwaar ik in eene rivier Cano ging en ten 7.19 minuten te Sasoe aankwam. De naam van deze plaats is afgeleid van den naam der rivier Sasoe, hetgeen zooveel beteekent als dat, dat water (te weten in de rivier) goed is om te drinken, en de inwoners het altyd aldaar van daar halen. De Sasoers leven van den landbouw en de vischvangst.

Ten 7.30 minuten verliet ik Sasoe over den berg Boanfonie, zynde de geheele berg eene

42] aller Cierlykste plantaadje met allerhande soort van producten naar Jambosso
alwaar ik ten 7.35 minuten, gelegen aan den anderen Kant der Boanfoni berg aankwam.
Jambosso is afgeleid van de woorden Jan een parasolboom en bosso groot, toen de stichter
van dit dorp, welke van Ejjini Assee kwam deze plaats bouwde , vond hij hier zulk eenen
grooten parasolboom, hetgeen de aanleiding tot den naam van deze plaats is. de bewoners
van Jambosso leven van de jagt de vischvangst en den landbouw. Zy gaan echter ook
naar Awoem om goud te zoeken.
Ten 8 uur vertrok ik van Jambosso naar Essaman in eene westelyke rigting,
langs ~~langs~~ eenen ellendig slechten weg, zynde door bosschen over bergen en dalen en meer als
een half uur door de bedding der Jammey Edua rivier zynde moerassig, zoodat ik
dan ook eerst ten 9.45 minuten te Essaman aankwam. Op half weg den afstand van
Jambosso en Essaman is een pisang plantaadje Abakro gelegen. Even beoosten
Essaman passeert men de Pyboeroe rivier met eene brug uit bamboes stokken
vervaardigd. men zeide my hier, even als zulks al op onderscheidene plaatsen was gezegd,
dat alhier nooit geen blanke geweest was. De Penin van Essaman heet Kwakoe Dey,
welke my zeide dat deze plaats Essaman (hetgeen beteekent eene gelukkige plaats) heet
43] omdat alhier goud wordt gevonden, weinig of liever geen landbouw ziet men in de omstreken,
Ik verzocht alhier om de goudputten te zien, doch men antwoorde mij dat ik die niet konde
zien, want dat dan het goud weg ging, men liet mij evenwel een stuk steen zien waarin goud
aanwezig was overeenkomende met die welke ik in Apinto had gezien.
De rivier Pyboeroe heet aldus wegens zyn slingeren, Pyboeroe beteekent slingeren, kronkelen,
~~Jammey~~ Jammey Edua is eenen fetiche naam en beteekent God is groot.
Te Essaman wordt wegens fetichery geen palmwyn wel bammoes gedronken, men zegt
my verder dat alhier geen enkel dorp meer in het bosch is, hetwelk my anders is gebleken.
Zie beneden en de by dit rapport behoorende kaart.
Ten 11 uur verliet ik Essaman over Jambosso en Sasoe naar Bymiangko terug,
alwaar ik ten 1.50 minuten aankwam en den dag verder bleef.
Op Zaterdag morgen den 19 maart begaf ik my ten 7.15 minuten op reis naar de
Oostelyk gelegene goudmynen van Jura en passeerde den slechtsten weg welke ik op
myne geheele reis gezien heb, over het Essoebankassa gebergte. Ik vertrok eerst in
eenen N. Oostelyken koers, vier keer de rivier Sasoe passeerende, tot het gebergte waarin
44] ik duidelyk eenen waterval hoorde, welke my niet mogt gelukken te zien water,
bosch en moeras, verhinderden mij zulks. Ten 9.10 minuten op den berg ~~nog~~ nog te
zyn, myns inziens 300-400 voet hoog, alhier ontmoette ik allerontzettendste groote
steenklompen zynde fetiche, waarover, waaronder en waartusschen door het pad loopt,
tot ik ten 10.50 minuten aan het andere einde van het gebergte de rivier Akymia
kreeg, houdende ik alhier ook een oogenblik op om zelf zoowel ~~als~~ als myn geheele
gevolg eenen hevigen dorst te losschen, niet meer als dat ik de Akymia rivier was
gepasseerd beklim ik het Etsie gebergte, hetwelk echter op lange na zoo hoog ~~is~~
nog groot is als het Essoebankassa gebergte en kwam, na ten 11.10 de Tandja
rivier gepasseerd te zyn, ten 11.30 minuten te Etsie Assee aan.
Het gebergte Essoebankassa is circa twee uur lang en beteekent "men
mag hier nooit hard schreeuwen want dan komt er veel water". Ik zoude
het woord liever aldus uitleggen. Essoe water, ban, mag niet of kan niet. Cassa,
spreken, en dan zoude het beteekenen "men kan hier naar geen water vragen", en wel
zeer natuurlyk boven op het gebergte.

45]. Etsie is in de Jura taal even als bokoe eenen berg, dus Etsie Assee beteekend zitten of wonen onder den berg.

Ten 12 ½ uur vertrok ik van Etsi Assee naar eene plaats van denzelfden naam, alwaar ik ten 12 ¾ uur aankwam en is, als alle andere plaatsen in dezen omtrek, een goudplaats en men vindt er bykans dezelfde armoede als ik, boven van Apinto sprekende, bedoelde.

Ten 1 uur verliet ik Etsi Assee naar Tjerremanni alwaar ik ten 1 ½ uur aankwam en verpligt was wegens de warmte en de brandende zon een paar uur halt te houden.

Het bleek mij al spoedig, dat ik alhier met Engelsche negers te doen had en vernam van den Penin, dat alhier sedert zes jaar de Poll Tax betaald was en dat de inwoners alleen tot Wassa behoorden. Ik kreeg nog eenige inlichtingen van dezen man omtrent de afstanden der dorpen Kyniangkô en Pepesa, en hij verhaalde mij verder dat er alhier over de dorpen Kadajum, Manpons, en Jango (allen Wassa) eenen weg naar het Aximsche bestaat, ook omtrent de oorsprong der Bolensa rivier verhaalde hij mij hetzelfde als ik reeds boven vermeldde dat dezelve haren oorsprong neemt in dezelfde bosschen en bergen als de Aminkwang (Seccondee rivier) in Takwa.

Ten 3 uur ging ik in eene Z.Z. Oostelyke rigting naar Doboroem en passeerde de
46] Tanaja rivier, alwaar ik ten 3 ½ uur aankwam. Te Doboroem wordt geen goud gezocht maar men vindt er plantaadjes, terwyl het koren de pisang &c te Kyniankô eene voorname goudplaats in Wassa, van over de grenzen ter markt gebragt wordt. Nog is verder in dezelfden Z.Z. Oostelyken koers een verlaten goud kom genaamd Assaron Koese, waarby de berg van denzelfden naam, welke de grens tusschen Wassa en Jura alhier is.

Ten 4.25 vertrok ik van Doboroem over Tjerremanni naar Awoem eerst N.N. Westelyk en later N.N. Oostelyk ~~naar~~ na tusschen laatst genoemde plaatsen over eenen berg van circa 100 voet hoogte en de rivier Duma gekomen te zyn, kwam ik des avonds ten 5 ⅚ uur, niet weinig vermoeid, te Awoem aan, alwaar ik in myne hangmat op een paar stoelen in de opene lucht bivouakeerde.

Het dorp Awoem is gelegen op eenen berg circa 80 voet hoog, en is eene der voornaamste goudplaatsen in de afdeeling Axim. De naam Awoem moet toegeschreven worden aan de menigte slakken welke alhier gevonden worden. Het woord Awoe beteekend eene slak.

Op Zondag morgen den 20 maart vertrok ik ten 6 ½ uur in eene Z. Westelyke rigting van Awoem naar Etsieassee
47] Het land tusschen Awoem, Tjerremanni en Etsieassee is bergachtig en alhier wordt veel goud gevonden en zooals reeds boven is bemerkt in den regentyd. Na te Etsieassee een goed ontbyt te hebben genomen ging ik weder op reis over het Essoebankassa gebergte naar Byminngkô om er ten circa 11 uur aan te komen, en alwaar de makelaar Kwassie Kwaddo my bepaald verklaarde zeker te weten dat Tjerremanni Hollandsch grondgebied is, en dat de Kopgeldverzamelaar zelf niet aldaar komt om den tax te halen maar dat de bewoners dezelve aan het negerhoofd van Wassa betalen.

Ten 3.25 vervolgde ik myne reis in eene zuidelyke rigting langs pisang plantaadjes naar Edoemassie, alwaar ik ten 3.50 minuten aankwam, na het ~~riviertje~~ rivier takje Setjime te zyn gepasseerd, hetwelk in de Pimfie rivier ontlast. Het woord Edoemassie wordt afgeleid van Edoem een zekeren boom en Assee zitten of wonen.

Ten 4 uur ging ik in eene Z.Z. Westerlyke rigting naar Innibir, alwaar ik ten 4 ¼ uur aankwam.

Innibir is schilderachtig op eenen circa 80 voet hoogen berg gelegen en de bewoners, even als
te Edoemassee, houden zich veel met den landbouw bezig. Zy gaan evenwel ook naar
Awoem en omstreken om goud te zoeken.
Den volgenden morgen 21 Maart ging ik ten 6.35 minuten van af Innibir in eenen
48] Zuidelyken koers over een rivierTakje der Pimfie rivier genaamd Aresoe, leidende
het pad gedeeltelyk langs de Ancober rivier naar Koko Effree. Alvorens alhier evenwel
aan te komen, passeerde ik ten 7.5 minuten de Pimfie rivier, hebbende alhier eene breedte
van 40 voet, waarover eene zeer nette brug voor my was aangelegd, en kwam ten 7.15
minuten te Koko Effree.
Koko Effree is eene zeer voorname goudplaats, de bevolking konde of wilde my
niet verklaren waarom deze plaats Koko Effree heet. Het zoude my niet verwonderen
dat deze naam met het goud aldaar gevonden in verband staat. Van Koko Effree af
maakte ik een uitstapje naar Boetoery zynde in eene O.N. Oostelyke rigting op 20
minuten afstand van Koko Effree gelegen, een rivierTakje der Pimfie kronkelt zich door
het schoone vlakke land tusschen genoemde dorpen gelegen, hetwelk geheel gebouwd is en
het vruchtbaarste hetwelk ik op deze reis zag. De grond is eene vry goede klei soort,
terwyl midden tusschen deze plantaadjes zich eenen ontzettend zwaren en hoogen
kapokboom zynen kruin hemelswaards verheft, hetwelk niet weinig bydraagt tot de
fraaiheid van deze landstreek. Boetoery beteekent "Wy blyven hier" afstelling kwam van Axim.
Na te Koko Effree terug te zyn gekomen, vertrok ik van daar ten 9.50 minuten in eene
49] Z.Z. Westelyke rigting eerst langs goudputten en vervolgens langs ryst en mi(l)kio plantaadjes,
loopende het pad gedeeltelyk langs de Ancober rivier naar Bokakrey, alvorens evenwel
alhier aan te komen passeerde ik eenige woningen genaamd Brekoe Savenkoe, alwaar ik 8
minuten halt hield, om later ten 11.15 minuten te Bokakrey op eenen berg ongeveer 80 voet
hoog aan te komen. Op genoemd traject passeerde ik de Many Juree rivier welke in den
regentyd bevaarbaar is. Dit woord is afgeleid van Many (mannen) en Juree (zwart water).
Het land waarover den weg leidt is zeer laag en komt my byzonder geschikt voor om ryst of
zuiker plantaadjes aan te leggen. Meer als een half uur loopt het pad over boomstammen,
zynde de grond moerassig en vochtig.
De naam Bokakrey zoude worden afgeleid van Bepo een berg en Kokorey rood.
Na te Bokarey uitgerust te hebben, vertrok ik ten 12.45 minuten naar Ingisim, denzelfden
weg terug als ik gekomen was, tot daar alwaar het pad aan de Ancober komt, zynde
circa een half uur afstand van Koko Effree. Van hier loopt de weg in eene Westelyke
rigting langs de Ancober rivier tot Ingisim alwaar ik ten 1.45 minuten arriveerde, hetwelk
50] ligt op den regter oever der Ancober. Ingisim is een weinig beteekenend gehucht, alhoewel
alhier het eenig veer is over de Ancober in den weg, of laat ik liever zeggen, op het pad van
Axim naar Apinto &c.
Ten 2.10 minuten verliet ik Ingisim om, na de riviertjes Alobossa en Sawanka,
waarover bruggen liggen gepasseerd te zyn, te Seaomie op eenen berg van denzelfden
naam gelegen ten 2.34 minuten aan te komen. Het pad loopt hier op den regter oever
der Ancober in eene Z.Z. Westelyke rigting. Ten 2.45 minuten verliet ik Seaomie en
passeerde het riviertje Eyekoe, het pad steeds in eenen Z.Z. Westelyken koers langs de
Ancober strekkende tot Jemneboe, gelegen op eenen berg, circa twee minuten afstands
der Ancober. Van hier vertrok ik ten 3.25 minuten naar Poasso, het pad steeds langs
de Ancober door Palm bosschen, alwaar ik ten 3.50 minuten aankwam.

Poasso is gelegen op den linker oever der Ancober, zynde alhier het andere Veer over
dezelve in den weg of het pad van Axim naar Apinto. Ten 4.45 minuten vertrok ik in
eene Z.Z. Westelyke Koers naar Edjamra, de hoofdplaats van Apatim, alwaar ik ten 5½ uur
ongeveer aankwam. Alhier vernam ik dat er nog eenige dorpen ten Westen der Ancober waren
gelegen alwaar ik niet geweest was, behoorende onder Apatim, en welke zoals my later is gebleken
51] verzwegen waren omdat dit landschap belangryke goudmijnen in zich bevat. Ik besloot,
als zynde nu reeds 15 dagen van myne standplaats verwijderd geweest en alle myne
medegenomene provisien verbruikt zynde, eerst naar Axim terug te keeren en later bedoelde
plaatsen te bezoeken, zynde ik te Edjamra slechts 1½ uur van Axim verwyderd. Ik vertrok
als dan ook den volgenden morgen Dingsdag 22 Maart naar Axim, alwaar ik ten 8 uur
des morgens aankwam, na de dorpen Edoekrom, Alabrakrom en Patassie gepasseerd te zyn

Op Donderdag den 24 Maart begaf ik my wederom op reis ten 8.15 ter opname van dat
gedeelte van het district Axim dat onder het bovenkrom van Axim behoort. Ik verliet St. S.
Anthony in eene Noordelyke rigting over eenen vrij hoogen heuvel welke met eene
landtong genaamd Aponsa een golf maakt, terwyl deze landtong met eenen anderen in
zee uitstekenden berg of Kaap genaamd Bossum Toe, waarvoor in zee is gelegen de
rots Seijeba eene baai maakt, in de bogt van welke een klein dorp genaamd
Menymedebjé is gelegen op 10 minuten gaans afstand van Axim. Van hier
vertrok ik ten 8.35 minuten in eenen N. Oostelyke Koers naar Eduasso, alwaar ik
ten 9 uur aankwam. De weg tusschen deze twee plaatsen is meestal bebouwd met pysang
en milhio plantaadjes. Ten 9.7 minuten ging ik van hier in eenen ongeveer Noordelyke Koers
52] naar Patassie, passeerende den berg Edusmoe zynde eene fetiche plaats alwaar de grens
is tusschen Axim en Patassie, achter welken berg langs stroomt een nu droog riviertje
genaamd Makora vervolgens de bergen genaamd Esseman en Amah op welken laatsten
uitgestrekte milhio en pisang plantaadjes zyn, en na het riviertje Empyma overgekomen
te zyn, kwam ik te Patassie of Empatassee, hetwelk beteekend "Wonen by veel Koren huizen",
van Pata een Korenhuis of Empata veel Koren huizen en Assie zitten of wonen. De bewoners
alhier leven dan ook geheel van den landbouw.

Ten 10.15 minuten stelde ik Koers gedeeltelyk denzelfden weg terug naar Adjenim,
alwaar ik, na over het Tabaperëtoe gebergte te zyn gekomen, ten 10.50 minuten aankwam,
de valeien in dit gebergte zyn uitgestrekte ryst plantaadjes. Adjenim is eene vrij
groote plaats, fraai aan het strand gelegen onder honderden Kokosnootboomen, alwaar zeer
veel zout wordt gemaakt. Ten 11.25 minuten verliet ik Adjenim in eene N.N. Westelyke
rigting langs het strand gaande om 10 minuten later te Kokokon aan te komen, na een stroompje
genaamd Sepoem gepasseerd te zyn. Dit is evenals Adjenim eene niet onbelangryk zoutplaats.
Het woord Kokokon wordt afgeleid van Koko Akon hetwelk beteekend een Kokosnootboom
53] waarschijnlijk naar de vele Kokosnootboomen welke hier staan en den schyn geven al stond er
slechts eenen zeer grooten. Vijf minuten N. Westelyker als deze plaats ligt het dorpje Ansaree,
evenals de beide vorigen ook eene zoutplaats. Van hier keerde ik langs het strand, na over een
riviertje genaamd Aatjensulee tusschen Adjenim en Menymedebjé gekomen te zyn, naar
Axim terug.

Op Vrydag den 25 Maart begaf ik my na het stroompje hetwelk tusschen het boven
en beneden Krom van Axim in zee uitkomt, genaamd Massam, met de daarby zynde

Feliche rotsen gepasseerd te zyn, in eenen N. N. Oostelyken Koers naar Adjuenzee. deze
geheele weg is ~~heuvelach~~ heuvelachtig en loopt over de bergen genaamd Kusomako,
Boetoekoe, Dajan en Atykysoree, ~~De~~ de eerste zy-weg op dit pad is eenen weg Oostelyk
naar Agona, eenen tweeden N. N. Westelyk naar Ewiasuaso, benevens eenen Z. Oostelyk
naar Apoelee Krom, en eenen anderen N. Oostelyk naar Banso. Adjuenzee, alwaar
ik ten 7½ uur aankwam is een net en zindelyk ruim gebouwd dorp. De bewoners leven
van den landbouw, de jagt en de vischery. Ten 8 uur verliet ik Adjuenzee in eene Noordelyke
rigting, gaande het pad over eenen vry hoogen berg naar Akontassee alwaar de inwoners
almede meest van den landbouw leven. Ten 8.22 minuten ging ik denzelfden weg naar
54] Adjuenzee terug, hetwelk ik 13 minuten later passeerde om ten 8.55 te Banso te
komen hetwelk op eenen berg van denzelfden naam is gelegen. Van hier vertrok ik
naar Entsia, of Etsia Krom alwaar ik na 13 minuten gaans over een riviertje genaamd
Alingesuzee en eenen heuvel, aankwam. Ten 9.35 minuten verliet ik Etsia Krom meest
al in eene Oostelyke rigting gegaan zynde, om ten 9.44 minuten te Eguafoe aan te komen.

Dit Eguafoe is een geheel nieuw dorp hetwelk nog niet op afgebouwd en naar het zich laat
aanzien, zal hetzelve een der fraaiste dorpen in het district Axim worden. Dit dorp behoort
aan de familie van het negerhoofd van Axim, welke laatste gewoonlyk alhier zyn verblyf houdt.

Ten 12.10 minuten verliet ik Eguafoe met doel om naar Koetoe te gaan, doch daar ik
door een hevige kolyk werd aangetast, welke gepaard ging met verschynselen van dysenterie,
konde ik niet verder reizen, althans ik vreesde om my verder van Axim te verwyderen.
waarom ik besloot zoo mogelyk nog dien dag, doch langs eenen anderen weg te Axim te komen.
te Eguafoe terug gekomen, ging ik terstond 12.20 minuten in eene Z. Z. Westelyke rigting
over Aousakaso en daarna in eenen Z. Z. Oostelyken koers naar Agona, passeerende een
55] riviertje genaamd Angoroe, alwaar ik ten 1 uur aankwam. De bewoners van Agona
evenals alle reeds genoemde krommen heden bezocht stammen af van Axim en leven van
den landbouw en de jagt. Een kwartier uur later verliet ik Agona om in eene Z. Oostelyke
rigting ten 1.38 minuten te Oekoe, beter bekend onder den naam van Koffy Akon Krom
te komen, hebbende op het laatste traject eenen weg naar Axim gezien en een stroompje
genaamd Oekoe.

Ten 2.30 minuten verliet ik het florisante dorp Koffy Akon Krom en na driemaal
de rivier Oekoe overgekomen te zyn. Kwam ik, in eenen Z. Z. Westelyken koers gegaan zynde, ten 3 uur
te Assamkoe aan. De bewoners van dit dorp leven eveneens van den landbouw, de jagt en
de vischery, behalve dat nog alhier evenals op de meeste plaatsen pottebakkeryen zich bevinden.
Een kwartier uur later verliet ik Assamkoe om, na over de bergen ongeveer 50-70 voet
hoog genaamd Kutoeky en Aosan gekomen te zyn, ten 3.40 u. aan het strand gelegene
Domonie aan te komen. Het geheele dezen dag door my bezochte terrein is afwisselend
plantagadjes van de in dit district gekweekt wordende producten en vruchten.

Van Domonie begaf ik nog naar het op twee minuten afstand van deze plaats
gelegene dorp Bybiameke of Adjekrom en naar het nog drie minuten verder Z. Z. Oostelyk
56] gelegene Akoe Enoe, hebbende de uitmonding van een riviertje genaamd Domonie, nu
echter niet stroomende, gezien. was ik niet weinig gelukkig rustig in myne hangmat te kunnen
Ten 4.5 minuten
blyven ~~naar~~ liggen, en naar Axim langs het strand te gaan, alwaar ik dan ook 1½ uur later,
na nog tusschen hier en Domonie de monden der riviertjes Bodery, Tahara, Aresuree
en Teroea gezien te hebben niet weinig ontsteld, aankwam

Heden (31 Maart) gevoelde ik my geheel hersteld waarom ik my dan ook weder op reis begaf en wel ten 7½ uur verliet ik St Anthony, den weg op naar Adjuonzee tot daar alwaar den zy weg is naar Agona, welke ik insloeg, het riviertje Oezezepe, en de heuvels Akroboka Kerjina, het riviertje Alezesuzee, de heuvel Essermie Buije, een riviertje Ozonzpe en eenen berg van dezen naam passeerende, kwam ik ten 8.33 te Koengoeabo alwaar ik 2 minuten halt hield, om weder eerst Oostelyk en later N. Oostelyk over een berg genaamd Agona waar voor in eenen Z.Z. Oostelyken Koers de weg ligt naar de plaats van dezen naam, iets verder in eenen N.N. Westelyken Koers eenen weg naar Tiensuaso is, myne reis te vervolgen en ten 9 uur te Eguafoe aan te komen.

57] Ten 10 uur verliet ik Eguafoe naar Koetoe alwaar ik ten 11 ¾ uur aankwam het pad tusschen deze plaatsen is slecht, hebbende men onderscheidene heuvels en riviertjes te passeeren. Al spoedig Oostelyk van Eguafoe krygt men een riviertakje genaamd Aboiso en eenen berg van denzelfden naam. Na een twintig minuten verder over eenen heuvel gekomen te zyn, komt men by eene rivier genaamd Ouekoe, welke digt by Adjemmera tusschen Dontokrom en deze plaats in zee uitkomt. Een kwartier uur verder passeert men een riviertakje der Ouoekoe genaamd Kuzimiessukla, waarna eenen heuvel Boentjoe en eene rivier genaamd Nohone alsmede eenen berg van dezen naam. Verder passeert men nog driemaal de Nohone rivier, welke eenen tak is der Eyinga Boni rivier. De Eyinga Boni is een tak der Awasan en deze weder der Ahama rivier welke zich bij Poasso in de Ancober ontlast. Iets verder heeft men wederom eenen berg genaamd Adine boka, waar achter een riviertakje der Nohone stroomt en de berg Aboisa of Koetoe berg zich bevindt. Deze laatste berg is geheel gerosaard en met vruchten bebouwd.

Te Koetoe pleegt men goud te zoeken, doch de bewoners in zoo verre zy zich niet met den landbouw bemoeyen, gaan zy naar Aminfie (Wassa) om goud te zoeken. De bewoners

58] stammen van Axim af en behooren tot de stam Agonna.

Ten 12.45 minuten verliet ik Koetoe en passeerde een rivier takje genaamd Boopy en kwam ten 12.50 minuten te Dajun, alwaar ik wegens vermoidheid verpligt was halt te houden, zoodat ik dan ook eerst ten 3.15 minuten verder vertrok in eene Noordelyke rigting naar Edja Kunje, alwaar ik een kwartier uur later aankwam. Alhier wordt almede geen goud gezocht. Ten 3.35 verliet ik Edja Kunje en kwam, in eene O.N. Oostelyke rigting gegaan te zyn langs de rivier Eijinga Boni het riviertje Boenessureë passeerende zynde een takje der voorgaande, een berg Boenessureë en later over de Eyinga Boni gekomen zynde, ten 4.18 minuten te Sennekrom alwaar nog goud wordt gegraven. Van af hier is een pad naar Abasee en een ander naar Kyniangkô, welke beide bykans niet te passeeren zyn. Tusschen Koetoe en Sennekrom heb ik heiningen gezien in welke doorgangen zyn gemaakt van circa 8 a 10 voet lang waarin zware boomstammen zoodanig zyn opgehangen, dat wanneer een bosch dier deze gangen passeerd het blok zynde de boomstam naar beneden valt en aldus het dier dood. De bewoners van Sennekrom stammen af van Princes, behooren overigens tot de stammen Ekkoena en Agonna.

59] Op Vrydag den 1e April was ik van plan van hier naar Abeasie en district Adjemmera te gaan doch het pad hetwelk ik in oogenschouw nam kwam my zoo slecht voor dat ook ik het voor onmogelyk oordeelde het te kunnen passeeren. De penin of hoofd van Sennekrom had my dit reeds den vorigen avond gezegd, zoodat ik willens of onwillens verpligt was dezelfden koers terug te gaan als

ik gekomen was. Men verhaalde my nog dat op den weg van hier naar Janso (Wossa)
een Krom had gestaan genaamd Ennabossa, doch dat dit eene verlatene goud plaats was.
Ten 6.45 minuten begaf ik my dan terug op reis naar Koetoe alwaar ik een uur later
aankwam en na vyf minuten halt gehouden ~~hebbende~~ te hebben, vertrok ik ten 7.50 minuten naar
Eguakoe alwaar ik ten 9.30 minuten aankwam, na alhier een ontbyt gebruikt te hebben, ging
ik ten 10.30 minuten op reis over Aousakaso, Agona, Koffy Akon Krom en Asamkoe naar
Domonie, alwaar ik precies twee uur later aankwam, zynde ik dezen laatsten weg reeds
vroeger gepasseerd. Van Domonie ging ik terstond door voorby Bybianneke naar
Ekoe Enoe, alhier is eene rots punt welke in zee uitsteekt en Bossum Kwomentsie wordt
genoemd. Vyf minuten van hier ligt wineens aan het strand het dorp Edjen waar voor in zee eenen
60] rots is gelegen. Vyf minuten verder Zuidelyk van Edjen ligt almede aan zee op eene landtong
Adjenim (Kwassie Kokkay Krom). De rots voor Edjen gelegen heet Ahwasin. De punt Peperzee
te Axim ligt van hier N.W. Noorden. Adjenim is het laatste dorp in district Axim, welk district
twee minuten gaans van hier by het riviertje genaamd Kwassie Essurie ophoudt en alwaar district
Adjemmera begint, gaande het pad alhier door een boschje. Eene landtong genaamd Apoitjen
afsnydende en digt by Donto Krom. Even voorby Donto Krom alwaar het strand Z. Oostelyk
loopt, ziet men de uitmonding der rivier Ouoe Koe. Twalf minuten van af Donto Krom ligt het
dorpje Eyiasso, waarby een riviertje genaamd Ahoemee in zee uit komt. Van hier loopt het
strand Z.O. ten Zuiden tot alvorens Adjemmera te bereiken, hetwelk op 13 minuten afstand ligt
van Eyiasso, ziet men de monden der riviertjes Bounso en Azensuree. De beide
landtongetjes tusschen Donto Krom en Eyiasso heeten Namme Namme zynde eene fetische
plaats, en Diajofofo, van de dood gaan, Ajefo huwen, en Po rots, omdat eens een meisje
tegen wil harer ouders elders ging huwen, doch in zee verdronk en op deze rots aanspoelde.
Adjemmera is de hoofdplaats van het district van dien naam. Dit woord wordt
61] afgeleid van Adja, father en Jemmera komen, en beteekend Vader moet komen. Men
leidt dit ~~hoof~~ hier van af om dat (dit) dorp eerst boschwaarts was gelegen en men alhier toen
palmwyn maakte welke door jongens werd bewaakt en als een reiziger alhier palmwyn
wilde koopen, zeiden deze jongens vader moet komen. en is dus eigenlyk Adja Jemmera.
Dit is eene zeer oude plaats en de bewoners stammen af van Axim. Dit dorp bestond
reeds voor de stichting van het Fort Groot Frederiksburg te Princes.
De naam van het hier boven genoemde riviertje Ahoemee wordt afgeleid van Ahoe dood
en mie een mensch, en wel omdat als in den regen tyd deze rivier uitstroomt het dikwyls
gevaarlyk is alhier te passeeren en men gemakkelyk gevaar loopt te verdrinken.
Op Zaturdag den 2e April vertrok ik ten 6.45 minuten van Adjemmera in eene N.
Oostelyk rigting langs een heuvelachtig smal pad over een rivierartje Asseeeboree, een
riviertje Tjenee, een berg genaamd Ada, de rivier Pannee, en gebergte van dezen naam,
een berg Brunjen en de rivier Afaboe. en nogmaals langs en vervolgens over de rivier
Pannee naar een dorpje genaamd Peru Krom, waarvan de inwoners afstammen van
Adjemmera en alwaar ik ten 8 uur aankwam en hetwelk ik 7 minuten later verliet om,
62] na over den berg Peru gegaan zynde, en de rivierartjes der Pannee rivier genaamd
Erinsuree en Arunsen gepasseert te zyn, ten 8.40 minuten te Ajintien aan te komen.
De uitmonding der rivier Pannee heb ik niet kunnen vinden. Volgens opgave moet dezelve
zich ontlasten in de Princes rivier en wel onder den naam van Essiankoe. Ajintien is
eene zeer oude plaats, De bewoners stammen af van Adjemmera. Alhier wordt geen
goud gevonden en de bewoners leven van de jagt en den landbouw.

Ten 10.7 minuten vertrok ik van Ajintien eerst in eene N. Oostelyke en later in Z. Oostelyke rigting naar Aba of Penikrom, alwaar ik ten 10.30 minuten aankwam. Ook de bewoners van deze plaats stammen van Adjemmera af en leven van de jagt en den landbouw,

Ten 10.35 minuten verliet ik Aba Krom in eenen gemiddelden Z.Z. Westelyken Koers naar Toepree door een uitgestrekt heuvelachtig bosch, passeerde eenen vrij hoogen berg genaamd Janso en kwam digt by Toepree over den berg Abossaka, na alvorens een rivier genaamd Aje kotie gepasseerd te zyn te Toepree aan ten 11.50 minuten. De laatste berg Abossaka is gehuyt geroosaard en eene fraaije plantaadje

Toepree is een oud dorp en de bewoners stammen af van Adjemmera en leven van de jagt en den landbouw.

63] Ten 12.30 Minuten verliet ik in eene gemiddeld O.N. Oostelyke rigting gaande, Toepree en passeerde een uitgestrekt bosch waarin op een half uur afstand van af Toepree een riviertje genaamd Borotjuma stroomt, het welk naar de Jan rivier gaat. Eene tien minuten verder passeert men een rivierlekje genaamd Essihoe en nog iets verder de rivierlekjes Bokoroi en Adja, welke beiden naar de Essianhoe rivier gaan, welke laatste op circa 20 minuten afstand van Pampanso stroomt en zich in de Jan ontlast. Op laatst genoemde plaats kwam ik ten 2.30 minuten aan, hebbende ik op het laatste traject een kwartier uur om uit te rusten halt gehouden; de naam van dit dorp Pampanso is afgeleid van de rivier Pampan, welke alhier ten noorden langs stroomt en in de Jan rivier zich ontlast. Het woordje So vindt men dikwyls achter eigen namen van rivieren en duid dan de naam der plaats aan de rivier gelegen aan, byv: Pampanso, Janso, Duaroso, Alaraso en meer anderen,

De bewoners van Pampanso stammen af van Adjemmera en leven van den landbouw, de jagt, de vischerij en het goud zoeken, het welk alhier wordt gevonden.

Ten 3 ¼ uur vertrok ik naar Coomassie gaande over de rivier Pampan en eenen vrij hoogen berg genaamd Abognora, aan welks andere zyde de rivier Mokong stroomt en alwaar ik
64] ten 4.5 minuten aankwam, zynde de afstand tusschen Pampanso en Coomassie niet meer als hoogstens 20 minuten; de Abognora berg waarover het pad loopt is moeilyk te beklimmen, het welk het woord dan ook reeds aanduid, want Abo beteekend steen en grora meer of veel.

De rivier Mokong heeft haren naam te danken aan het zeer fyne goud dat in dezelve gevonden wordt. Mokong beteekend fyn.

. De inwoners van Coomassie leven behalve van het goudzoeken, van den landbouw, van de jagt, van de visscherij, ook van het aanmaken van palmolie voor den uitvoer handel schoon nog weinig beteekenend, en stammen af van Adjemmera; ten 4 ¾ uur verliet ik Coomassie in eenen Oost Noord Oostelyken Koers, passeerde bij Coomassie het Countunsinie riviertje en de dorpen Prakrom en Ejano, benevens het riviertje Eijan, en kwam ten 5.40 minuten, na nog digt by Toem en Toe de Jan rivier gepasseerd te zyn, op de laatste plaats aan, alwaar ik nacht verblyf hield.

[In margin = "3 April"]

4 Het hoofd van Toem en Toe is Assell Kwamena, welke mij verhaalde dat deze plaats voor circa vijftig jaar geleden door de Caboceer Ejakon, Assell Kwassie, en Assell Myzang zyne familie, afkomstig zynde van Adjemmera, is gesticht, zie boven
65] omtrent de beteekenis van het woord Toem en Toe. Behalve dat de inwoners alhier van den gewonen landbouw leven maken zij ook een weinig palmolij voor den uitvoer handel. Goud wordt te Toem en Toe niet gevonden doch de ingezetenen gaan naar Wassa om dit te zoeken.

Ten 8.42 minuten begaf ik mij van Toem en Toe naar Abeasie in eenen gemiddelden N. Oostelyken Koers over den berg Alum jadie. welke berg zijnen naam heeft ontvangen naar een gevecht dat aldaar is geleverd tusschen de Ahantaschen en Adjemmeraschen. De oorzaak van dit gevecht was het zoogenaamde panjaren van Ahantaschen door die van Adjemmera. Het woord Alum beteekend dood schieten en Jadie nemen van goederen of Stelen. Wanneer men deze berg is overgekomen, komt men by eenen weg welke naar Accoda leidt. Iets verder vindt men eenen weg welke naar Twa Apprammedoo of Apramso en vervolgens door Ahanta naar Bossua, hoofdplaats van Ahanta gaat. Zie hier omtrent verder beneden. Een kwartier uur gaans van Toem en Toe passeerd men de rivier Subree welke haren oorsprong neemt uit een gebergte gelegen in Ahanta tusschen Prodjemzoe en Enuma Kudjo Kron en zich tusschen Toem en Toe en Abeasie in de Jan rivier ontlast.

Ten 9.7½ minuten kwam ik te Abeasie aan; de afleiding van dit woord is van
66] Aby een palmboom en Assee, zitten, wonen dus worden onder of bij palmboom.

Abeassie is een oud dorp en de Stichter Koffy Awidie stamde van Adjemmera af en kwam alhier om goud te zoeken hetwelk echter thans alhier niet meer gezocht wordt. Dit is een der weinig plaatsen in de afdeeling Axim alwaar de gewone yams gekweekt wordt, ook palmolie alhoewel weinig wordt van hier even als van Toem en Toe en Coomassie naar Anemia [Mnemia ?] vervoert. ~~Zie~~ Zie omtrent dezen palmolie handel beneden.

Ten 9.55 minuten begaf ik mij in eene N.N. Oostelyke rigting het pad op naar Patassie voor zoo verre het land aan onder de Nederlandsche vlag ~~bt~~ behoorende ingezetenen behoort, op welken weg ik een rivier takje genaamd Awatery passeerde, hetwelk in de Jan rivier uitkomt. een half uur precies na myn vertrek van Abeasie kwam ik bij de rivier Jan, aan den anderen kant dezer rivier in eene bogt van dezelve worden nog aangetroffen de dorpen Patassie, Jabonna Kron, Abza, en Bounsinie, wier bewoners van Adjemmera afstammen, en welke land door de Adjemmeraschen nog wordt beschouwd als Hollandsch grondgebied. De inwoners hebben zich wenwel wegens gemaakte schulden verpand aan Engelsche negers van Dixcove en hoe vreemd zulks ook moge klinken heeft het Engelsche Gouvernement op dezen grond de polltax aldaar
67] ingevorderd en beschouwd thans deze dorpen op dien grond als Engelsch grondgebied en de bewoners als Engelsche onderdanen, alhoewel hetzelfde Gouvernement geene impia of pandelingschap erkent.

Ten 11 uur kwam ik te Abeasie terug van waar ik ~~ten~~ tien minuten later vertrok naar Apramso of Twa Aprimmedoe, genaamd naar de rivier Pram of Apram welke alhier stroomt en zich in de Subree ontlast. Deze rivier is de scheiding tusschen afdeelingen Boutry en Axim. Apramso is gelegen op ongeveer 20 minuten gaans afstand van Abeasie. Het pad loopt over eenen ongeveer 80 a 100 voet hoogen berg. De bewoners stammen af van Axim en Adjemmera. Behalve van den landbouw en de jagt leven de ingezetenen ook van gouddelven, hetwelk alhier echter niet in groote hoeveelheid wordt gevonden.

Ten 12.15 minuten verliet ik Apramso om 35 minuten later na over eenen berg genaamd Akonomisang en de rivier Subree den berg Alum jadie te zyn gekomen weder te Toem en Toe te zyn.

De landstreek tusschen de dorpen Apramso Abeasie en Toem en Toe is schilderachtig, afwisselend heuvels en dalen, en de grond welke kleiachtig is vruchtbaar te noemen. deze landstreek is dan ook grootendeels gecultiveerd.

Ten 4¾ uur verliet ik Toem en Toe en na de rivieren Jan en Edjan

overgekomen te zyn kwam ik ten 5 uur te Eijano. De inwoners van dit dorp stammen af van
68] Akoe Enoe en Adjemmera en leven van den Landbouw en de Jagt. Vyf minuten
later verliet ik Eijano naar Prakrom zynde op zeven minuten afstand van dit dorp
gelegen. Op deze reis zag ik op eenen zeer korten afstand, geen 10 treden, een tyger of
panther uit het kreupelhout op het pad en van hier wederom in het bosch springen.
Prakrom is een nieuw dorp en de bewoners stammen af van Coomassie en leven van den
landbouw, de Jagt &c. Van hier vertrok ik naar Coomassie, alwaar ik ten 5.50 minuten aankwam
en nachtverblijf hield.

Op Maandag morgen den 4 April liet ik mij op een vlotje bestaande uit zes balken over de rivier
Jan zetten, hebbende deze rivier alhier eenen waterstand van acht voet diepte en kwam in district
Princes. Van hier ging ik door een digt bosch bestaande uit opgaand hout naar Emma Kudjo Krom
alwaar ik ten 7.40 minuten aankwam. Dit is eene oude dorp doch nette regelmatig gebouwde plaats.
De naam van dezelve is afgeleid van dien des stichters, en de bewoners stammen af van Princes en
leven van den Landbouw terwyl de grond Zandachtig is. Van Emma Kudjo Krom ging ik steeds
Zuidelyk op naar Amantien, een dorpje liggende op een vyf minuten afstand oostelyk van den
weg van Emma Kudjo Krom naar Atrasso. De bewoners leven van den landbouw en een
69] weinig vischvangst in de rivier Atara welke hier alhier door het bosch stroomt en bij Atrasso
in de rivier Jan inmond. De bewoners van Amantien komen almede van Princes. 17 minuten
Zuidelyk van hier ligt aan de rivier Atara en zeer nabij de Princes of Jan rivier het oude dorpje
Atrasso. De stichter van deze plaats kwam van Princes. Nog 12½ minuten zuidelyker ligt
Edjibbe Kwamie. Kwam mij voor nog al eene voorname goudplaats te zyn en alhier wordt even
als op vele plaatsen elders het goud uit putten gegraven. Ook de bewoners dezer plaats stammen
af van Princes. 12 minuten westelyk van Edjibbe Kwamie valt de rivier Bessee in de Jan
rivier. in welker nabyheid aan laatste rivier is gelegen het dorp Besseboey. hebbende dezen
naam gekregen van de rivier Bessee en boei, hetwelk beteekend Zamenkomen omdat de rivier
Bessee alhier by de Jan rivier komt.

De weg van Emma Kudjo Krom naar Besseboeij loopt afwisselend door plantaadjes en
kreupelhout.

Ten 11.15 minuten verliet ik Besseboeij in eenen Westelyken koers leidende het pad op
enkele plaatsen langs de Jan rivier, eerst door een bosch over eenen berg genaamd Aboinoman
en later door moerassen naar Princes alwaar ik ten 12.30 minuten aankwam. De weg tusschen
70] Besseboeij naar Princes wordt gesneden door eenen weg van Saoe naar Ekketekkie.

Princes, ook genaamd Hollandia, is eene zeer oude plaats gelegen aan het strand op
circa 15 minuten Z. Oostelyk van den mond der Jan rivier, en is de hoofdplaats van het
district van dien naam, by het Gouvernement bekend onder den naam van Pooquesoe,
zooals zy ook door Bosman wordt genoemd, doch er is geen enkel inboorling te Princes
of elders die den naam van Pooquesoe kent, evenmin als den naam van den berg
waarop het Fort Frederiksburg te Princes is gebouwd, welke volgens Bosman heet
Manfro. Dit Fort ligt gedeeltelyk in puinhoop, alleen de poort met de beide westelyke
batteryen, waarop het geschut nog is gelegen, en de achtermuren bestaan.

Van waar de bewoners van Princes afstammen heb ik niet kunnen opsporen, en ik
geloof dit ook niet van de inboorlingen bekend is.

Ten 2.35 minuten vervolgde ik myne reis, zynde het pad over eene Millio
plantaadje rondom den berg Manfro, vervolgens langs het strand O.Z. Oostelyk, alwaar
de mond der Ahunne of Ajinne rivier is. Deze rivier is als het ware te beschouwen

als eenen tweeden mond der Jan rivier, immers uit de moerassen achter Princes neemt
dezelve haren oorsprong. Welke moerassen wederom het water krijgen uit de Jan rivier.
71] Bij de rivier Ahunna ligt eenen berg genaamd Ajinna ongeveer 50 voet hoog, waarover
het pad loopt. Iets verder Z.Z. Oostelijk ligt het dorp EKKEKKIE, aldus zonder bepaalde
reden genoemd naar het dorp Commanie, dat in de fantynsche taal EKKETEKKIE heet.
De bewoners van EKKETEKKIE leven van den Landbouw en de Visscherij in Zee.
Ten 3.30 minuten verliet ik EKKETEKKIE in eenen Z.Z. Oostelijken koers langs het
strand tot de Westelijke punt van Kaap drie punt alwaar het riviertje Aposhô in
Zee komt.
Ten 3.45 minuten besteeg ik de zoo even gemelde punt, zijnde den berg genaamd
Atinken. Het pad loopt dwaars over den berg in eenen gemiddeld Z.Z. Oostelijken koers. Een
klein dorp met naam Essaman ligt op deze rots en wel op dat gedeelte dat aan Zee ligt.
De bewoners aldaar stammen af van Princes en zoeken er goud.
Ten 4.30 minuten was ik de Westelijke punt van de Kaap gepasseerd, alwaar het riviertje
genaamd Atinken in Zee uit komt. Van hier af loopt het strand Z.Z. Oostelijk terwijl een
kwartier uur verder het dorp Atinken is gelegen en alwaar ik nacht verblijf hield.
Atinken vroeger Tacrama genoemd ligt even ten Westen achter de middelste zijnde tevens
de kleinste punt van Kaap drie punt, welke heet Crama, waarop volgens Bosman door de
72] Brandenburgers een huis is gebouwd met doel om hetzelve te versterken. De ruine van hetzelve
bestaat nog. De bewoners van Atinken stammen af van een dorp met ~~naam~~ name Bostoea
thans vervallen in het Boutry bosch, en leven van het landbouw in de visscherij in Zee.
Op dingsdag den 5 April verliet ik ten 7.40 minuten Atinken gaande het pad achter de
rots punt om in eene gemiddeld O.Z. Oostelijke rigting, zijnde dit moerassig land. Ten 7.45
minuten was ik aan het strand strekkende dit zich eerst O.N. Oostelijk later Oostelijk en
eindelijk O.Z. Oostelijk uit, zijnde in deze baai de monding der rivier Ajokwa en een weg
naar Amporie. Aan het einde van deze baai liggen rotsen op het strand. Iets verder
loopt het pad over vele steen rotsen aan den Zee kant rondom den berg genaamd Tukoma
vervolgens door een klein boschje, zijnde eene landing genaamd Su en daarna langs het strand,
alwaar de mond is der rivier Su. Iets verder krijgt men het riviertje genaamd Krintinga
alwaar de scheiding is der districten Princes en Accoda. Het riviertje Krintinga loopt
achter de Oost punt van Kaap drie punt langs; van hier gaat het pad in eene Oostelijke rigting
over de bedoelde punt, genaamd Abonne Pô welke 60 à 80 voet hoog is en om welke
te passeeren men 37 minuten tijd noodig heeft. Van hier naar Accoda is 22 minuten gaans
en men passeerd de drie heuvels van Tekkem de eerste Seiko Po en de laatste Niema
73] Tree heet. Ten Oosten langs den heuvel Niema Tree stroomt de rivier Sennie of
Accoda in eene baai in Zee uit.
Ten 10.45 minuten vertrok ik van Accoda Oostelijk langs het strand tot ik ten 11.45
minuten bij een circa 30 voet hooge ~~rotsen~~ rots welke in Zee uitsteekt, genaamd Tilee kwam,
na over deze rots geklommen te zijn heeft men 15 minuten verder eene felsche rots
genaamd Akwetje, waarbij tevens een riviertje van dezelfden naam in Zee uitkomt,
zijnde dat de grens tusschen Accoda en Dixcove. Van hier vertrok ik over de
Engelsche dorpen Achoa en Dixcove naar Bossua (Incrokor) in Boutry
om naar aanleiding van eene missive waarby den Resident H. Doyer Jzn [...] mij was
aangeschreven om de grenzen van afdeelingen Boutry en Axim gezamentlijk te
onderzoeken, af te halen ten dien einde, daar zulks vroeger door ons ten opzigte het

Zuidelykste gedeelte niet was kunnen worden bewerkstelligd. Ten 2 uur was ik te Fort Batenstein
te Boutry, alwaar ik bleef tot den volgenden middag 4 uur, zynde den 6de April als wanneer wy
(de Resident H. Doyer Tyrom en ik) ons op reis begaven naar Accoda en alwaar wy, ~~maar na~~
een bezoek bij de Engelsche Officieren te Dixcove gebragt te hebben, s'avonds aankwamen,
en by den Caboceer Akan Kuodjo ook genaamd Kuodjo Esson intrek namen.
Op ~~Dinsda~~ Donderdag den 4 April ontvingen wy een bezoek van den Makelaar van
Y4] Accoda, Adjubin, welke ik gelaste zich met ons op reis te begeven en verlieten ten
~~8.5 minuten~~ Accoda en passeerden de rivier Seunie en verder laag land (zoogenaamde
Pagunen) in eenen N. Oostelyken koers naar ~~Pagamin~~ Adjemim alwaar wy ten 8.25
minuten aankwamen. Adjemim bestaat uit drie dorpjes, welker inwoners van Accoda
afstammen en grootendeels hun bestaan vinden in Zout Zieden, hetwelk zy op de volgende
wys bereiden, door zee water in groote platte koperen pannen of bekkens te doen, welke op
ovens zyn geplaatst, welk water door sterk stoken onder de bekkens wordt uitgedampd,
waarna het zout in de pannen overblyft. Alhier wordt behalve het zout ook palmoly voor
uitvoer aangemaakt.
Ten 8.50 minuten verlieten wy het Zout Krom naar Kwajan Key Krom, en na twee wegen één
naar Banimpa en één ander naar Kwanka Krom gezien te hebben, kwamen wy in eenen Noord
Westelyken koers ten 8.57 aldaar aan. De bewoners stammen af van Accoda en de plaats heeft
haren naam gekregen naar die des stichters.
Ten 9.10 minuten verlieten wy Kwajan Key Krom in eenen N. Westelyken koers naar Aouwiesa,
alwaar wy 10 minuten later aankwamen. Ook de bewoners dezer plaats stammen van Accoda af.
Ten 9.30 minuten verlieten wy Aouwiesa naar Kudjo Aborro, zynde dit op 8 minuten afstand
N.N. Westelyk van Aowiesa gelegen. De stichter van dit dorp heet Kudjo Aborro en welke nog
leeft en van Accoda kwam.
Y5] Ten 10 uur verlieten wy Kudjo Aborro gaande in eenen N. Oostelyken koers naar Kwassie
Jan Key Krom gelegen op 20 minuten gaans afstand. De naam van dit Dorp wordt afgeleid
van den naam van den stichter, welke nog leeft en van Accoda kwam
Ten 10.35 minuten vertrokken wy naar Akra Krom in eene O.Z. Oostelyke rigting gaande
en alwaar wy zes minuten later aankwamen, genaamt naar den stichter van dit dorp
Kobbena Akra, welke almede van Accoda kwam.
Ten 10.50 verlieten wy dit dorp om drie minuten verder Z. Oostelyk te Kunja Krom aan te
komen. Ook de bewoners dezer plaats stammen af van Accoda. Tusschen Kunja Krom en
Amponne, hetwelk nog 3 minuten verder Z. Oostelyk ligt, passeerde men en stroompje
genaamd Morawan. De stichter van Amponne leeft nog en gaf zynen eigenen naam aan
dit dorp.
Ten 11.15 verlieten wy Amponne, om na eenen weg naar Banimpa gezien te hebben en
een heuvel gepasseerd te zyn, ten 11½ uur te Komo Manfoe Krom aan te komen, hetwelk
N. Oostelyk van Amponne is gelegen. De man die dit dorp stichtte kwam van Siree
(Accoda), (Siree is de naam van Accoda in de Wassa taal) en was genaamd Komo
Manfoe. Z. Oostelyk van dit dorp ligt Assama op een kwartier ~~ë~~ uur gaans afstand
alwaar wy ten 2 uur aankwamen, hebbende wy het warmste gedeelte van den dag te
Y6] Komo Manfoe Krom doorgebragt. Assama is een oud dorp en de bewoners stammen
af van Accoda. Dit dorp verlieten wy ten 2.15 minuten en passeerden een rivier tetje der

Accoda rivier genaamd Ebbroem, benevens twee bergen, hebbende de een den naam van Morea
berg, en kwamen ten 2.35 minuten te Morea Krom. De bewoners stammen af van Accoda en
is eene oude plaats. Van hier gingen wy steeds in eenen N. Oostelyken koers naar Kudjo Krom,
zynde 18 minuten afstand gelegen van Morea Krom. De stichter van Kudjo Krom, genaamd
Kudjo, kwam van Accoda. Meer N.N. Oostelyk ligt, op 18 minuten afstand van Kudjo Krom,
Eduaro, aldus genaamd naar de rivier Edua welke ten Oosten langs dit dorp stroomt en zich in
de Accoda rivier ontlast. Op twintig minuten Oostelyk van Eduaro is een takje der rivier Edua,
genaamd Ennine zynde de grens tusschen Accoda en Dixcove.
Na den nacht te Eduaro doorgebragt te hebben, vertrokken wy, daar er geene weg verder
Noordelyk was, Zuidelyk, en wel ten 7½ uur van den 8 April naar Kudjo Krom, en van hier
naar Duaroso, alwaar wy ten 8.25 aankwamen. Op vyf minuten Z. Oostelyk van hier is de
rivier Duaro, zynde een takje der Accoda rivier en de grens tusschen district Accoda en
landschap Dixcove. Het dorp heeft zynen naam van de rivier en heet Duaroro of ~~Duar~~
Duaroso, ook de bewoners dezer plaats stammen af van Accoda.
77]. Ten 11.48 gingen wy tien minuten Noordelyk op dezelfden weg als waar langs wy
gekomen waren en kwamen alhier by een gehucht genaamd Kyntingo, liggende drie
minuten van het pad af. Na een oponthoud van 8 minuten kwamen wy ten 12.15 minuten te
Adjaso, zynde wy gegaan in eene Westelyke rigting. Het dorp Adjaso is gesticht door
Kwassie Adja, welke van Accoda afstamt en de naam naar zynen eigenen aan de plaats
heeft gegeven. Van Adjaso vertrokken wy in eene westelyke rigting naar Kobbena Krom,
hetwelk op tien minuten afstand van deze plaats is gelegen, zynde een geheel nieuwe dorp,
doch voor het oogenblik geheel verlaten.
Ten 1.10 minuten vertrokken wy naar Assama door moerassen en onder geloopen land,
zynde nu echter droog, en later door bamboes bosschen in eenen gemiddelden koers naar het
Zuidwesten, alwaar wy eerst ten 1.45 minuten aankwamen, hebbende wy ons herhaaldelyk
opgehouden wegens den slechten weg welke tevens zeer kronkelt.
Wy verlieten Assama ten 2.55 in eenen ongeveer Zuidelyken koers naar Efiamanu en
passeerden eenen heuvel, zagen zypaden naar Kwauw Manfoe Krom en Badoe Krom
en kwamen ten 3.15 minuten te Efiamanju aan, hetwelk op eenen berg is gelegen en
wind plaats, wind op den berg beteekend, = van Tr.a ~~[illegible]~~ (berg) en Amanja (wind)-
78] na een kwartier uur halt gehouden te hebben, begaven wy ons op reis in eenen Z. Weste-
-lyken koers naar Banimpa. Zagen op dit trajeet een pad naar Badoe Krom en
een naar Confoe Krom, terwyl wy een kwartier uur later te Banimpa aankwamen.
Zuid Oostelyk op 2 minuten afstand van Banimpa ligt Confoe Krom, alwaar een
weg is naar Adjenim. Wy keerden evenwel over Banimpa naar Badoe Krom
terug in eenen N. ten Oostelyken koers, hetwelk op zeven minuten afstand ligt van
Banimpa. Tusschen deze twee plaatsen stroomt een riviertakje der Accoda rivier
genaamd Ourawan, en is een pad naar Adjenim, alsmede een naar Kwajo Krom.
Badoe is de stichter van het Krom van dien naam en kwam van Accoda.
Ten 4.37 minuten vertrokken wy van Badoe Krom naar Adjenim in eenen Z.Z.
Westelyken koers en kwamen, na een pad naar Kunja Krom en Kwajan Key Krom
gezien te hebben, ten 4.50 minuten te Adjenim aan, van waar wy naar Accoda
terug keerden.

Ten 5.15 minuten verlaten wij wederom Accoda en gingen over de rivier Seunie in eene N.N. Westelyke rigting over twee heuvels naar Patapoi, gelegen op 20 minuten afstand van Accoda, zynde eene niet onbelangrijke goud plaats, en kwamen ten 6.15 minuten te Accoda terug.

Op Zaturdag den 9 April begaven wij ons ten 7.10 minuten op de rivier te Accoda met een
79] vijf Schepper Cano, welke rivier zoovals reeds gezegd bij den heuvel Numa Tree zich in zee uitstort, dezelve stroomt evenwel niet altyd uit en naar bekomene berigten ongeveer zes minuten van de ~~[illegible]~~ twaalf, dezelve scheidt als het ware district Accoda in een groot Noordelyk en een veel kleiner Zuidelyk gedeelte, daar hare loop van den mond afgerekend O.N. Oostelijk is. Hare oorsprong is in de afdeeling Boutry bij de dorpen Sukopalie, Tjeuntoem en Emfrassie. Dezelve is slechts een klein uur ver bevaarbaar, daar zy als dan althans in den droogen tyd in uitgestrekte moerassen verandert. Als men de rivier een 20 minuten ver opgevaren is ziet men den mond der rivier Ourawan. Behalve de visch, levert deze rivier uitmuntende kalk, schelpen op.

Ten 9 uur ongeveer kwamen wy te Accoda terug alwaar wy wegens de hevige regens verpligt waren den dag te blyven.

Den volgenden dag den 10en April begaven wij ons ten 7 uur op reis naar het Noordelijk gedeelte van district Accoda, en kwamen door uitgestrekte bosschen ten 10.25 minuten te Nikenne, zynde eene verlatene goudplaats, en 12 minuten later by de rivier Edua, zynde alhier de grens tusschen afdeelingen Accoda en Adjemmera, na noch een riviertje Bounsa & het goudplaatsje Bonsekoe ten 12.10 minuten gezien te hebben
80] gingen wij naar Toem en Toe, alwaar wij in den namiddag door en door vermoeid aankwamen en de twee volgende dagen (11 en 12 April) besteedden tot onderzoek der verdere grenzen tusschen afdeelingen Axim en Boutry en landschap Dixcove *, zoodat ik na van mynen vriend en Amtgenoot H. Doyer Jzoon te Eduaro afscheid te hebben genomen, in den avond van den 12 April te Accoda terug kwam.

Accoda is eene zeer oude plaats en de bewoners weten niet van waar zy afstammen. Te Accoda is nog eene ruine van een Fortje, genaamd Dorothea, hetwelk fraai en ik zoude wel denken gezond is gelegen op eenen zeer ver in zee uitstekenden landtong.

Op Woensdag den 13 April, vertrok ik ten 7 uur van Accoda met doel dat gedeelte van district Princes te bezoeken, alwaar ik nog niet geweest was. Tusschen de rotsen Numa Tree en Seiko Po ligt eenen weg welke naar Ampassam leidt. Even Oostelyk van de Abonne Po (Oostpunt van Kaap drie punt) ligt een riviertje en dorp van denzelfden naam genaamd Katakorouw.

Ten 8½ uur was ik, na de eerste punt van Kaap drie punt gepasseerd te zyn, gekomen op den weg naar Ampolie, welke begint tusschen den berg Sukoma en een riviertje
81] Ajokwa, alwaar ik tien minuten later in eenen N. Oostelyken koers gegaan zynde over eenen berg aankwam. Ampolie zelf ligt op eenen 80 à 100 voet hoogen berg en de bewoners leven van den landbouw en het gouddelven en wel op het 15 minuten Noordelyker gelegene dorp Natjim, zynde de grond alhier kleiachtig.

* Zie hieromtrent het door den Resident H. Doyer Jz en mij reeds vroeger ingediende rapport en kaart.

Natjim bestaat uit drie kleine dorpjes en de bewoners leven van goudzoeken. Drie minuten ten Noordelyken van Natjim ligt Un Kwang Krom, de bewoners van deze plaats leven van den landbouw en zoeken goud. Tusschen Un Kwang Krom en het zeven minuten meer noordelyk gelegene dorp Essahu worden goudputten aangetroffen. Ten 9.50 minuten verliet ik Essahu naar Ampassam. Op dezen ~~pad~~ weg ligt een pad naar Princes, en op een kwartier uur afstand van Essahu passeert men een riviertje genaamd Awoesakasa. Iets verder komt men aan een pad naar Tumiennema, bestaande dit gehucht uit ~~het~~ slechts twee huizen en zynde eene goudplaats. Het pad loopt alhier over heuvels, en digt by Ampassam komt men over een takje der rivier Bessee en ziet men een pad naar Accoda. Langs het dorp Ampassam stroomt een riviertje van denzelfden naam, hetwelk naar de rivier Bessee gaat. Ten 10.47 minuten kwam ik te Ampassam aan.

De bewoners dezer plaats stammen af van Bessebocy, zoeken goud en leven overigens van den landbouw.

82] De bewoners van Ampolie, Natjim, Un Kwang Krom en Essahu stammen af van Princes.

Ten 11.10 minuten vertrok ik van Ampassam naar Bessebocy in eenen Noordelyken en later meer Noord Westelyken koers, komende voorby een verlaten dorp genaamd Cormantin, en over een takje der rivier Bessee. Ten 11.50 minuten kwam ik te Bessebocy aan, en na alhier een uur gerust te hebben, vertrok ik ten 12.43 minuten naar Ekroekrom, zynde Zuidoostelyk van hier op 12 minuten afstand gelegen. Van Ekroekrom ging ik in eenen N. Oostelyken koers naar Kwantanan drie minuten van Ekroekrom. Kwantanan beteekend vier sprong van Kwanta een weg en Anan vier, zynde alhier een weg van Abanso naar Bessebocy, en een van Amanso naar Kwantanan, welke elkander alhier snyden. Ten 1.10 minuten verliet ik Kwantanan naar Amanso in ~~eenen~~ eene Zuidelyke rigting over een takje der rivier Bessee, welk dorp op eenen 60 à 70 voet hoogen berg is gelegen. Ten 1.30 minuten verliet ik Amanso naar Abanso, zynde N. Oostelyk van hier gelegen, alwaar ik na 20 minuten tyd voor de reis aankwam, zynde de weg eerst geheel terug naar de viersprong. Ten 2 uur ging ik van Abanso naar Koetoekrom, zynde tien minuten gaans van hier gelegen, en van hier vertrok ik naar Bessebocy terug. De bewoners van Ekroekrom
83] Kwantanan, Amanso, Abanso, en Koetoekrom stammen allen af van Bessebocy of regtstreeks van Princes, leven van den Landbouw en goudgraven, hetwelk behalve te Koetoekrom op deze dorpen wordt gevonden. Van Bessebocy ging ik naar Princes, alwaar ik nacht verblyf hield.

Op Donderdag den 14 April bevond ik my ten 7.5 minuten met eene kano op ~~den~~ de Jan of Princes rivier wiens mond by eene breedte van 150 voet circa 8 voet diepte heeft, alhoewel ik deze op verschillende tyden ook veel smaller heb gezien, echter altyd is de rivier uitstroomende. Als men de rivier opvaart ziet men al spoedig eene droogte of eilandje midden in dezelve. Vervolgens krygt men aan de linker hand de uitmonding der rivier Efiliemen, op welke hoogte vier vademen water staat. Iets verder digt by het dorp Saoe ontlast zich aan de linker hand de rivier Saoenan, alwaar de Jan rivier circa 100 voet breed is. Aan de regter hand ontdekt men niets als moeras. Na nog de uitwateringen van eenige riviertjes gezien te hebben, als de Efekoe en de Krokopa, komt men langs het dorp Jan Kompanso. De koers tot hier was gemiddeld

O.N.Oost en wen voorby dit dorp ziet men goud gravingen aan den oever der rivier in de
uitmonding der rivier Bessee. nog iets verder varende O.N.Oostelyk en wel op de hoogte van
84] Edjebbe Kwamie liggen boomen in de rivier welke beletten om verder te kunnen varen
en al was deze hindernis weg genomen, dan zoude men nog niet veel verder de rivier kunnen
opvaren, daar tusschen Coomassie en Akrasso rotsen in de rivier worden aangetroffen. Het
water was brak zoover ik de rivier ben op geweest, doch byzonder vischrijk. Zoovals reeds boven
aangehaald ontspring deze rivier uit het Zuid Oostelyke gedeelte van het Essoebankassa
gebergte onder den naam van Akymia en Tanaja rivieren, terwyl een andere tak tusschen
Kyniangkô en Pepesa uit Wassa komt. Ik was dus verpligt terug te keeren en na
voorby Bessaboey, alwaar twee vademen water staat, te zyn gekomen, kwam ik te Jan
Kompanso of Jan Kompande gelegen op eenen vrij hoogen berg op den regter ~~kant~~ oever
der rivier, welke natuurlyke ligging dan ook aanleiding aan den naam van de plaats
heeft gegeven. Van Jan Kompan, hetwelk is de benaming die men aan het Opperwezen
geeft en welke men zich voorstelt boven in de lucht te wezen, en van So, zitten of wonen, dus
Jan Kampanso beteekend (wonen by God). Dit is een klein dorp en de bewoners, die van
Princes afstammen, leven van den Landbouw. Ruim een half uur meer naar den mond
der rivier op den regter oever, ligt het dorp Saoe. Dit is een zeer oud doch fraai dorp,
85] wiens inwoners van Princes afstammen en vooral van den Landbouw en de vischvangst
leven. Het hoofd van dit dorp is een Fetiche priester genaamd Aban Jan, welke zegt dat
de Fetiche alhier heet Adadee.

Ten 11 uur verliet ik Saoe gaande door moerassig land in eene Noordelyke rigting naar
Aoutjeree gelegen op eenen berg op een half uur afstand van Saoe. De bewoners leven van
den landbouw en stammen af van Princes. Alhier wordt geen goud gegraven. Van
Aoutjeree vertrokk ik terug naar Saoe en na de Jan rivier gepasseerd te zyn, kwam
ik ten 1.3 minuten te Princes, gelegen op een klein half uur van Saoe.

Ten 3.5 minuten ging ik van Princes langs het strand in eenen N.N. Westelyken koers,
liet my over de rivier Jan zetten en kwam op het, op acht minuten afstand der rivier
gelegene, dorp genaamd Atjenim, bestaande uit vyf kleine dorpen, alwaar veel zout
wordt aangemaakt. W.N. Westelyk van hier ligt Eduakon hetwelk even eens een
zout kraam is en als de vorige zoutkrommen, midden in moerassig land is gelegen.
Eduakon beteekend een boom van Edu boom en Akor een. Noord Westelyk van
Eduakon ligt op circa een kwartier uur gaans Ajum, gaande het pad alhier door een
bosch. De bewoners van deze plaats stammen af van Adjemmera en leven van den
Landbouw. Van Ajum naar het op 20 minuten verder gelegene Alnemra in een
W.Z. Westelyke rigting, leidt het pad door zeer moeijelyk te passeeren moerassen te
86] Alnemra gelegen aan het strand en behoorende tot Adjemmera word palm oly van
af het binnen land, te weten van Coomassie, toen en toe in onstreken aangevoerd
voor uitvoer handel, het is echter nog van weinig belang wat alhier aangebragt wordt.
Doch de palm olie handel, vertrouw ik, zal op den duur alhier niet onbelangrijk
worden, vooral als er eenen Europeeschen koopman te Axim zal zyn die de lust tot
palm olie handel heeft.

Van Alnemra dat overigens een weinig beteekend dorp is, ging ik naar het op 12 minuten
afstand gelegen dorp Adjemmera in eenen N.N Westelyken koers, het pad gaat over een rots

alwaar langs de rivier Hunpee stroomt en alhier in zee uitkomt.
Ten 7. uur verliet ik Adjemmera en kwam na my even te Akoe Enoe opgehouden te hebben
s'avonds laat te Fort St Anthony te Axim terug.
Op Zaturdag den 16 April begaf ik my naar dat gedeelte van Apatim dat nog niet door
my was bezocht, en vertrok ten 7. uur van Axim om, na ten 7.55 minuten Patassee te zyn
gepasseerd, van hier in eene O.N. Oostelyke rigting na twee malen de rivier Empyma te zyn
overgekomen, ten 8.20 minuten te Atabra Krom aan te komen; de bewoners van dit dorp stammen
af van Edoe Krom, hetwelk N. Oostelyk van Atabra Krom is gelegen. waartusschen een heuvel.
De bewoners van Edoe Krom stammen af van Axim en leven van den Landbouw.
Ten 8.55 minuten verliet ik Edoe Krom, passeerde een riviertakje genaamd Ajoa, waarin
87]. goud gezocht wordt, vervolgens eenen hoogen bergrug genaamd Botja, waarop het dorp
Edjumra is gelegen alwaar ik ten 9.13 minuten aankwam, zynde dit de hoofdplaats van
Apatim. De bewoners leven van den Landbouw, de jagt en het gouddelven, welke laatste
wenwel alhier niet in groote hoeveelheid wordt aangetroffen, en stammen af van Buckey.
Ten 10.50 minuten verliet ik Edjumra steeds langs den bergrug tot op 10 minuten afstand,
alwaar deze berg ophoudt, onmiddelyk evenwel begint weder een circa 100 voet hoog gebergte
hetwelk by Poasso gelegen aan de Ancober rivier eindigt, loopende deze gebergten Zuid en
noord.
De bewoners van Poasso leven van den Landbouw en de vischvangst en van gouddelven te
Buckey. Koko Effree en elders. Na de rivier Ancober overgevaren te zyn, vertrok ik ten
12.20 minuten in eenen N.N. Westelyken koers door uitgestrekte bosschen en afwisselend
~~heuvel~~ heuvelachtig en moerassig land over een rivier genaamd Binfie, langs een meer of
poel genaamd Aponsonbra naar Esserutjie, alwaar ik ten 1.55 minuten aankwam; op
dit traject zag ik eenen zy weg, welke naar Apollonia leidt. By Esserutjie stroomt het
riviertje Esseru, zynde een takje der Binfie. De bewoners stammen af van Edjumra en
zeggen te leven van den Landbouw en van vischvangst in de rivier in den regentyd. Tusschen
Esserutje, hetwelk ik ten 3¼ uur verliet, en het op één uur Noordelyk gelegen Essaman,
88] stroomen de rivier takjes Esseru, Boetoe, en Pyberbe waarin ik goudgraveryen zag. Na
te Essaman een halt gehouden te hebben, daar ik alhier reeds vroeger geweest was, vertrok ik
weder ten 4.22 ½ minuten naar Adokoe, passeerde een riviertakje genaamd Bonkow, waarin
goudgraveryen, overigens meest laag land en moerassen, alwaar ik ten 5¼ uur aankwam, zynde
gekomen in eenen N. Westelyken koers.
Adokoe gelegen by het riviertje van dezen naam is een zeer oud krom en hoewel de inwoners,
welke van Edjumra afstammen, my zeggen slechts van den Landbouw te leven en in Apinto
goud te zoeken, meen ik dit niet voor waarheid te mogen aannemen, daar alhier in den geheelen
omtrek goud wordt gevonden. In de nabuurschap van dit dorp op de Amanahiasche
grenzen ligt het dorp Akoeteroem. Dit dorp heb ik niet bezocht, om dat ik eerst later en
wel by toeval uit het Archief te Axim vernam dat dit dorp bestaat. Akoeteroem is naar
ik durf besluiten, eene der beste goudplaatsen en wel eensdeels op grond dat de inboorlingen
getracht hebben deze plaats voor my onbekend te houden, anderdeels omdat het my bekend is
dat er voor eenige jaren over het bezit de[r] goudmynen aldaar eenige verwikkelingen
hebben plaats gehad.
Op Zondag morgen van den 17 April vertrok ik ten 6½ uur van Adoku naar Buckey

hetwelk op een half uur van hier is gelegen, eerst gedeeltelyk dezelfde weg naar Essaman terug, later in eenen N. Oostelyken Koers door moerassen langs veele goudgraveryen en
89] goudputten; Buckey bestaat uit twee dorpen gelegen op vyf minuten afstand van elkander, waar tusschen veele goudputten. Buckey is een zeer oud dorp en de bewoners verklaren niet te weten van waar hunne voorouders afstammen.

Ten 7.10 minuten vertrok ik in eenen N.N. Oostelyken Koers van Buckey, tot ik kwam aan de rivier Duaree, waar langs vervolgens het pad loopt tot aan de Ancober rivier, van hier loopt het pad in eene Zuidelyke rigting tot Empohô gelegen op eenen berg, zynde het nu 7 3/4 uur. Men zegt my, even als te Buckey, dat alhier geen goud wordt gevonden, doch dat men van den Landbouw leeft, terwyl ik zag dat men bezig was de erts stukken te kloppen en het goud te zuiveren en ik overigens geene plantaadjes zelfs geene enkele pisangboom zag, doch niets als wildernis. De bewoners van Empohô stammen af van Bymiang Ko en Edjamma.

Van Empohô vertrok ik in eenen Zuid Oostelyken Koers naar Ajinnebonie alwaar ik ten 8.35 minuten aankwam. Dit dorp ligt op eenen 100 à 120 voet hoogen berg. Men trachte ook dit dorp voor my geheim te houden. Ik heb evenwel tot hiertoe niet kunnen opsporen waarom, temeer daar ik er geene goudgraveryen heb gezien, integendeel schoone ryst plantaadjes.

Ten 9.20 minuten verliet ik Ajinnebonie de rivier Ancober per Canoe afvarende langs den mond der rivier Kukuree tot even voorby de Bryty borg rotsen.
90] Ten 10.8 minuten stapte ik eerst weder aan wal zynde de Canoe waarmede ik en gevolg getransporteerd werd in zeer slechten staat, en kwam 40 minuten later – naar eerst door laag moerassig land en later over eenen vry hoogen berg in eenen Z.Z. Westelyken Koers gekomen te zyn – te Amfota aan. Het tegenwoordige Amfota is een klein dorp. De bewoners kwamen van het oude Amfota op 10 minuten afstand van hier gelegen. De Stichter van het oude Amfota kwam van Princep. Alhier wordt voor zoo verre ik het kunnen opsporen geen goud gevonden.

Ten 11.55 minuten vertrok ik van Amfota naar Boposso, gaande in eene Zuidelyke rigting, alwaar ik ten 12.10 minuten aankwam. De bewoners stammen af van Edjamma, en leven van den Landbouw. Boposso is, zoo als de naam reeds aanduid, gelegen op eenen berg, zynde Bepo een berg en Asso wonen.

Ten 12.15 minuten verliet ik Boposso om ten 1.25 minuten te Abojenso, liggende Zuidelyk van Boposso, aan te komen. Op dit trajeet passeert men vry hooge bergen en een riviertje genaamd Saproe. De naam van Aboyenso wordt afgeleid van Aboi steen, Jen veel, en So wonen; wonen by veel steenen. De bewoners stammen af van het verlaten dorp Abokro en dezen weder van Edjumma. De bewoners leven van den Landbouw, vooral van de alhier gevonden ryst en zuiker plantaadjes.
91] Ten 2.15 minuten vertrok ik van Aboyenso Zuid Westelyk naar Seaomie over laag moerassig land, gaande het pad meer als 20 minuten geheel over boomstammen als het ware een brug formeerende. Ten 3 1/4 uur besteeg ik eenen vry hoogen berg waarop het dorp Seaomie, alwaar ik vroeger reeds geweest was, hetgeen ik ten 3.25 minuten verliet naar Ingisim, gaande het pad, zoo als reeds boven opgemerkt, langs de Ancober (regter oever), alwaar ik ten 3.55 minuten arriveerde. Ten 4 1/4 uur was ik te Ingisim over de Ancober gevaren, en vervolgde gedurende 10 minuten

den weg naar Koko Effree langs den linker oever der Ancober, tot daar alwaar Zuidelyk de weg leidt naar Amanbadja, zynde dit laag moerassig land. Men zeide my ook alhier, alwaar ik ten 4.50 minuten aankwam dat er geen goud werd gevonden, alhoewel ik goud putten hier en daar zag.

Atrakasso ligt op 18 minuten gaans afstand Zuidelyk van Amanbadja, levende de bevolking alhier naar men my zegt van den Landbouw en dat er geen goud wordt gevonden, hetgeen ik wenwel betwyfel. De bewoners stammen af van Edjumra. Dit was de laatste plaats welke ik te bezoeken had, althans men verklaarde my er geene dorpen meer waren, welke ik niet had bezocht. Ook dit betwyfel ik zeer en wel op grond ik gedurende myn geheele reis opgemerkt heb dat men steeds trachte de goudplaatsen voor my geheim te houden.

92] De volgende morgen den 18 April vertrok ik van Atrakasso, niet over Adjuenzee, zynde alhier wel een pad, doch daar zulks door water leidt voor my zoo goed als onreisbaar, maar over Ingisim, Poasso Edjumra &c naar Axim alwaar ik ten 12 uur aankwam.

Ten slotte heb ik nog iets over den handel en vervoer naar binnenlands te melden: de wegen en paden in de afdeeling Axim en, zoo ik vertrouw, ook elders, zyn al len zeer smal en er wordt geen de minste toezigt opgehouden, en zyn bykans niet te passeeren. De voornaamste van dezelve waarlangs handels artikelen worden vervoerd zyn:

1º Eene weg van Axim uit, behalve het belangryk vervoer langs de Ancober rivier, over Patasses, Atabra Krom, Edoekrom, Edjumra, Poasso, Jennebee, Seaomie, Ingisim, Koko-Effree, Innibir, Edoemassie, Bymiangko, Eijimassie, Essungua, Apampassie, Akoesenoe, Symtomee, Bydiboroi, Adabanso, Jakinyakwa, Aboradium, Toem en Toe, Samen, Arosso, Ewiosso, naar Apinto (Wassa); en van hier door Assankra (Wassa) naar het Ashantynsche Ryk.

2º Een weg van Axim uit loopt over Eguafoe, Koetoe, Dajàn, Sennekrom, het verlatene Enyabria, vervolgens over de Wassa dorpen Janso en Manpons naar Kyniankō en Pepesa.

3º Een niet onbelangryk pad in de Afdeeling Axim is van het strand te Atnemia afgerekend over Ajun, Toepree, Pampanso en Coomassie, van hier over Prakrom en Eyano naar Toem en Toe, Abeasie en van hier naar Wassa
93] districten Takwa en Aminfie.

4º Een pad loopt van Princes uit over Besseboey, Edjebbe Kwamie, Atrasso, Enuma Kudjo Krom naar Coomassie, alhier zich aan het vorige pad aansluitende.

5º Een pad loopt van af het strand tusschen Accoda en Atinken over Ampolie, Natjim, Unkwangkrom, Essahu, Ampassam, naar Besseboey, en van hier zooals by de vorige weg vermeld.

6º Van Accoda uit loopt een pad, doch hetwelk weinig meer gebruikt wordt, over Nohinne en Bontekoe naar Toem en Toe en van hier, zooals sub 3 opgegeven, naar Wassa.

7° Een ander pad gaat van Accoda uit over Confoe Krom, Assama, Morea Krom, ~~Ko~~ Kuotjo Krom naar Eduaro, van hier over de Engelsche dorpen Aboadie, Kwakoe Akon Krom, Enta Krom, Tjereboe, Wadababa, Kintje Krom, en Amoanda naar Afdeeling Boutry te Anjubie en van hier naar Wassa.

8° Het vervoer van handels artikelen langs het strand van Cape Coast, Elmina, Chama, Dixcove, door de afdeeling Axim, is niet onbelangryk, als er geene Europesche Kooplieden te Axim gevonden, naar Apollonia en Aowien.

Onder de handels artikelen nu welke langs genoemde paden binnen 's lands worden vervoerd moet het Zout, hetwelk in groote massa te Anseyne, Kokoken, de Zout Krommen van Axim, Princes en Accoda wordt vervaardigt en de gedroogde Zeevisch vooral van Axim afkomstig genoemd worden.

94] De meeste handels artikelen evenwel, welke langs genoemde paden gebragt worden, zyn van Europeeschen en Amerikaanschen oorsprong waaronder Spiritualia en manufacturen de eerste plaats bekleeden.

Onder de Spiritualia welke ter kuste van Guinea worden ingevoerd, behooren:

De Aquadente of Brasiliaansche Rum
De Hollandsche Genever en
De West Indische Rum

De Strand bewoners drinken by voorkeur de Aquadente, de meer boschwaarts wonende geven aan de Amerikaansche rum de voorkeur; de genever is overal zeer gezocht terwyl de invoer van West Indische rum nog onbelangryk is en ik geloof ook niet voor eerst nog de inboorlingen tot de keuze dezer rum zullen komen. De pryzen der rum zyn zeer ~~ta~~ ongelyk. ik heb dezelve voor eenige jaren geleden voor 45 cents Amerikaansch, als later voor circa twee jaar tot 75 cents, en nu weder tot 40 cents Amerikaansch de Gallon zien verkoopen; en detail wordt de Genever verkocht voor circa 40–50 cent Amerikaansch de halve Gallon.

Het buskruid wordt gemeenlyk in 1/5 of 1/10 barrels ingevoerd terwyl de verkoopprijs gewoonlyk is en detail $ 2 – $ 2.50 het 1/10 vaatje en $ 4.00 à $ 5 het 1/5 vaatje.

De geweren welke door de inboorlingen gezocht zyn, zyn voor de gewone jagt de

95] zoogenaamde Deensche geweren zynde zwart gevernd [gevernist?] voor de Olifantjagt. De St Anthony of Olifants geweren, zynde van dezelfde afmetingen als de Deensche, doch rood geschilderd, vervolgens de Fusier en Tower geweren, welke beide laatsten by de Costumen en in den oorlog gebruikt worden.

Het lood wordt in staafjes ingevoerd

Yzer almede in staven, het Engelsche yzer is moeylyk te verkoopen, terwyl een staaf Zweedsch Yzer geredelijk te Axim f. 7.50 opbrengt.

Onder het glasen aardewerk hetwelk ingevoerd wordt moeten spiegels, bier en wyn glazen, Likeur Kelders, pypen (zoogenaamde neger pypjes), kommen, kannen, mokken, &c &c genoemd worden, echter moet het meeste van eene slechte kwaliteit zyn, want de inboorlingen wil voor deze artikelen niet veel besteden.

Vet in kleine vaatjes is mede een zeer gezocht handels artikel.

Onder de messen moeten de boslemmer of zoogenoemde Dutch Knives, de Cutlasses, tafel en scheer messen genoemd worden.

De Amerikaansche Zeep is een goed handels artikel, alsmede de reuk zeepen en alle reuk wateren

De meest Courante manufacturen welke in de Afdeeling Axim kunnen verkocht worden zyn:

Romalen. De Fransche of Zwitsersche zyn de beste en kunnen gemakkelyk tot f 1. het stuk worden verkocht. De Engelsche romalen kunnen wienwel niet meer als tegen 50 à 70 Cents geplaatst worden.

96] Popo Nycaneás. Van deze zyn de zoogenaamde Dutch en Manchester meer gezocht als de Bristoller

Turkey Red Chintz, is algemeen gezocht even als Morea Chintz

Glaz.^d Cott. Taffetas

Unbl.^d Shirting, Stripes en Checks,

Madepolams.

Blue & White en Two Blue Satin Stripes

Blue & Yellow en andere soorten van Printz

Cotton Sheets zyn zeer gezocht.

Blue plain, Blue Striped en Tuo [two?] Blue Striped Demings

Algodon &c &c doch vooral alle soorten van Doeken.

Behalve genoemde handels Artikelen moeten nog allerhande soorten van provisiën genoemd worden, welke door de Europeanen en daarmede gelyk gestelde personen worden gekocht.

Eindelyk merk ik op dat het hoogst moeylyk, ja dikwyls onmogelyk is met onze letters de zuivere uitspraak der eigennamen te schryven, zoodat het zeer ligt kan zyn dat er enkele onduidelykheden wat dit punt betreft, alsmede der vertolking dier namen in dit rapport kunnen zyn ingeslopen.

Aldus opgemaakt te Fort St Anthony
den 1^e September 1800 negen en vyftig
De Resident belast met het Bestuur in
de Afdeeling Axim
(sgd) J. Vitringa Coulon

Gezien.
De Luit Kolonel Gouverneur
ter Kuste van Guinea
(sgd) Nagtglas

~~[114]~~ Agreements made in 1846. [114] Bossua

Verbindtenis of the Intrafor people, formerly the people of Bossua aan het Nedl: Gov:t on Coast of Guinea 31 Oct 1846

The people of Intrafor formerly the people of Bossua kings town of the Land voogd Bousoe put to death in the year 1838 by the Neth: Govt in ~~consequence~~ as result of the Hanta Expedition under the late General Major Verveer, op aanzoek Hun Plaats aangewezen zynde for the building of a new town, en wel, situate between the old town Bossua & the small river Ehé, met bepaling om van den grond waar vroeger the town Bossua stond 150 passen verwyderd te blyven, verbindt zich in opvolging hunner voorouders ~~that~~ they will by voortduring remain gehouw & getrouw to Hm the King of Netherlands or Hms reps on this Coast & will the last named steeds bystaan & verdedigen against all hostile attacks from without or opvoer van Binnenlands, even with the sacrifice of blood & treasure, not only for themselves in particular but for the whole people now under the orders of the Makelaar Kwamena Apusan, & the Vaandrig Kwakoe Mysang this day installed as such. Promising that they at voraus will be behulpzaam with Neth Govt in all cases daar & waar zulks slechts may be gewordend & will in alle deelen behave as the good faithful subjects of Hm the King of Netherlands betaamd.

The Neth: Govt on the Coast in the name of Hm the King promises daarentegen protectie & bescherming to the Intrafors which formerly, before the said expedition was bewogen & opgestaan to them.

Thus done & concluded in Fort Batenstein at Butry the 31 ~~Dec~~ October 1846 ……….

mark of the ~~mark of th~~ Makelaar of ~~Intrafor~~ Intrafor	Kwamena Apusan	×	Accused marks were made & are present H Whitt? SG Woode
~~ditto~~ (ditto) of the Vaandrig	Kwakoe Mysang	×	
Ditto … Elder	Kobbena Noye	×	

~~Ag Inspector~~
~~(sg) H W Cost~~

The Major Govr of sd
(sd) Derx

Ag Inspector
(sd) H W Cost

[NB In the Report on the Butri Boundary District dd. 22 June 1859 Bossua is described as the chief town of Bossua division (see Report of Hands) and 66 houses. No mention is made either in the Report or on the relative map, of the town Intrafoe]

T.

(1846) Accoda

~~Verbintenis~~

Verbindtenis of the Accodahse people aan de Nederl: Gouvt
te K v Guinea [29 October 1846].

The Mottelaar of Accodah and his Elders engage themselves in opvolging of their ancestors by Voorstanning to remain getrouw & getrouw to H.M. the King of the Netherlands or H.M.s offices on this Coast and to well continually support (bystaan) & defend the last named against all hostile attack from without, or disturbance from binnenlands even with sacrifice of blood & treasure: not only Cast themselves in particular but for the whole population under their bevelen. / Promising further that they will be behulpzaam to the Neth. Government in all cases zullen daar & waar zulks ook op hebben; namelijk of van Accodah to the weder opbouwen of Fort Batenstein or to the aanleggen of other works of what kind soever ugt be gevraard & in alle ~~deelen~~ deele well zich gedragen as het betaamd faithful getrouwe subjects of H.M. the King of the Neth.;

The Neth. Govt on the Coast in the name of H.M. the King promises daarentegen to the Accodas protectie bescherming which steeds aan hun bewezen en afgestaan is ~~geworden~~ geweest geworden:
& Behoudt zich voor om bij [illegible] eventuele Werkzaamheden tarieven van het Werk loon als under sints daar te stellen.

Thus done & concluded at Accodah the 29 October 1846 ....

The Mottelaar of Accodah
~~Adjuir~~ Adjuir his affor ✓ ×
The Caboceer Kwattor Amoakoen ✓ ×

| wees sloarde
| worlg wig wode in
| presence
Dexe
H.Vaillé.

Of Ledigeholder
H.W. Last

the Gover ai opsal
(ss) Dexe

(1846)

Verbindtenis of the Poquesoe people sent the Dutch Gov. bw K.v.G. [26 October 1846]

The Landvoogd of Poquesoe. and his elders — [struck through] an identical agreement as that made with Accodas. — substituting Poquesoe, & Poquesoes, and the wider opbouw of Fort Hollandia.

Done with the Poquesoes at Axim 26 October 1846...

mark of
~~Mark of the~~ Landvoogd of Poquesoe

Koffie Kontoumé ✓ ×

Id: Mark of the
~~Mark of the~~ Vaandrig Kwakoe Abuinajiemo ✓ ×

Id: 1st Tiroopene Koffie ~~Fotje~~ Tetje ✓ ×

Id 2nd Kwakoe Enoefa ✓ ×

~~Id of the~~ Secretary Kwamena Kwakoe ✓ ×

[vertical, beside the names:] translated words to our persons / Walet 35 (?) on him

Acting Interpreter

~~Acting Interpreter~~ H W Last

The Governor also signed

(S) Derx.

Verbintenissen

~~Verbintenissen~~ were also made by Derx in identical terms with that with ~~Beyoda~~ as follows:—

25 Sept.

~~25 September~~ 1846. at Berkoe With the King of Berkoe & his elders — ["Berkoe" "Berkoes" & opbouw of Fort Goede Hoop"]

The mark of the King Kwassie Edubatté ×

Id Makelaar Kwamena Jons. × ✓

Id Vaandrig of Quarter =

Appoetafor Kwakoe Inkensan } × ✓
in absence marked by Edubatte ×

Id of Quarter Etsibafor. Koffie Djepié × ✓ Etsibafor.

Id of Quarter Assekonfor - Kobbena Atjampon × ✓

Id of Quarter Crimin foe Kwakoe Koffie } × ✓
signed in absence Kwaku San ×

Id Byessonfor Kwakoe San × ✓

Signed by Derx
~~Signed by Derx as Interpreter~~ by Interpreter H W Last marks witnessed by E Kessler & Derx.

~~Note at foot~~ [N.B. as presents on signing of the agreement 1 barrel rum & 2/8 Vaatjes powder
note at foot
to Derx.

3.

Apam

26 September 1846. made in Fort Lydzaamheid at Apam with the King of Apam & his Elders
["Apam" & "Apams" = wider spellings of Fort Lydzaamheid"]

The Acting King of Apam (his mark) Kudjo Apam Antjé ✓ ×

Id: of Vaandrig of Quarter Accon for: Kobina Enjia ✓ ×

Id: " " " Essikofor. Kwamin Eija ✓ ×

Id Mokkelaar Kudjo Affor ✓ ×

Id 2nd id: Minqwil Koffie ✓ ×

[similar signs, attestations & similar note re present, as at Berkoe.

Cormantyn

27 September 1846 made at Cormantyn with King of Small Cormantyn & his elders ["Cormantyn", "Cormantyns" = spellings of Fort Amst[illegible]

The mark of the King of Small Cormantyn Koffie Otoe × ✓

Id: of the Great Vaandrig Kwamena Bessan × ✓

Id: of the Secretary Kwow Ahin Essi × ✓

[similar signs, attestations as at Berkoe but no note re present]

Mauree

28th September 1846. made at Mauree with King of Mauree his elders ["Mauree", "Maurees" = spellings of Fort Nassau"]

The mark of the King of Mauree Kobbena Kobin × ✓

Id: Vaandrig of Qr Bentein, Kwamena Bentin × ✓

Id: — of Adwenadée, Kudjo Abio × ✓

Id — " Arretta, Kwow Edjir Koffie × ✓

Id Secretary Kudjo Ahanta × ✓

[similar signs, attestations as at Berkoe but no note re present].

26 Oct 1846 (1846) (Axim). Axim

~~26 October 1846~~ Agreement or Peace & Contract concluded by me William George Hodrick Dane. Major Governor and Commander of Bush Possessions on C of G. and the Axim Elders [prolim] on 26 October 1846.

[arts 1-14]

This Agreement with the "Axim King Elders & Gr Vaandrigs is in identical terms, with that made on ~~on~~ 20th April 1842. with Accra. [(B4) 23] with following additions & alterations

Substitute "Axim" — "Fort St Anthony" throughout.

art 2 ~~art 2~~ → at the words "prices" substitute "which are fixed by the annexed tariff." : after the word "messengers" [line 7] substitute the following — "the payment for these being prescribed in the annexed tariff."

5. art 5

art 8 [the time is ~~after~~ from 8 pm to 6 am].

art 12 omit the words "in articles"

..... Thus done concluded within Fort St Anthony at Axim the 26 October 1846.

....

Mark of the King of Axim	Koffie Amoe	×	
Id. Mahkbar	Awoesie Amma	×	
Id. Secretary 2nd & in sickness of 1st Secretary	Kwattoe Quabin / Kwassie Abr	×	
Mark of the upper town	Koba Kwa	×	
— of the lower town	Koffie Inkatta	×	
Mark of Vaandrig of Quarter No 1.	Koffie Aboa	×	
Id. 2	Koffie Akon	×	
Id. .. .. 3 in absence of the Vaandrig	Kwamena Botia — Kobbina Irom	×	
Id. 4	Kobbina Efji	×	
Id. 5	Kwassie Esson	×	
Id. .. .. 6 Kwattoe Inkrown, signed in absence,	Kobbina Essiedwé	×	
Mark of the Makkbar of the Krom Atinkjim	Kwakoe Bimpé	×	
Id. .. .. .. Ethjammera	Kwomi Baase	×	

Which marks were made in presence of DP Van Hein, HWSmith

["Crown" also ... in Axim Agreement??]

A. Translator / HW. Last

The Governor and C.

Dane.

over: —

~~4~~ 5.

Tariff of foodstuffs: Canoe carrier messengers pay in pieces of art 2 [illegible].

1 full grown sheep	1 piece wonsal.
1 do goat	½ " "
15 hens	1 " "
1 large turtle	1 " "
1200 [illegible]	1 " "
2 of the largest krausen ungepelde rice	1 " "
1 hox shells	4 dokken wonsal
1 hoop hout for the burning of 10 hoxen shells.	1 piece wonsal.

Canoe pay hire
from Axim

To the roads	... ...	1 dokk wonsal	
" Hollandia	" "	2 " "	subsistence. 5 smanka gold for 15 men
" Accoda	...	4 " "	10 smanka gold
" Dixcove of Boutry	...	6 " "	12 " "
" Pompendi & Adjua	...	7 " "	16 " "
" Secondee	...	8 " "	18 " "
" Chama	...	9 " "	18 " "
" Kommany	...	10 " "	20 " "
Elmina	...	11 " "	24 " "

" Hollandia to fetch each hox shells 4 dokken wonsal besides 5 smanka's gold per 15 men.

Westlaande dolken wonsal are calculated per man. the gold for subsistence for 15 men. Beside this payment each canoe engage for journey 1 flask drink, the same canoe during voyage in a day, likewise one flask in waiting.

Westlaande dokken wonsal are calculated per man the gold for subsistence for 15 men. Beside this payment each canoe receive for voyage 1 flask liquor, the same canoe during the voyage in a day, likewise 1 flask in waiting.

Hammockmen

from Axim to Elmina	8 pieces wonsal	
" " " Chama	8 wonsals 10 dokken	
" " " Secondee	6 wonsals	
" " " Boutry	4 "	& 12 dokken
" " " Dixcove	4 "	
" " " Accoda	3 "	2 dokken
" " " Hollandia	1 "	5 "

Besides wonslaande payment per man, 1 smanka gold subsistence per day: & in addition 1 flask rum per set.

N.B. Above payments of wonsals is calculated per set: the sets of bearers from Accoda must consist of 8 bearers, as far as including Accoda of 6 bearers

Messengers pay

from Axim	To Elmina	8 smankas gold
	" Chama	6 " "
	" Secondee	5 " "
	" Boutry	4 " "
	" Dixcove	4 " "
	" Accodah	3 " "
	" Hollandia & Poquesso	2 " "

Wonslaande messengers pay ~~to be paid for bringing small packets letter a verbal message. Carriers similar to hammock bearers pay~~ to be paid for bringing small packets letter, a verbal message. Carriers similar to hammock bearers' pay.

This ruled with the Native Court of Axim de 26 Oct 1846 ~~d 26 October 1846~~

Gour. ai / (sd) Derx.

(1846) (Ahanta - Boutry)

31 October 1846. Agreement a Peu & Contract concluded by me Wm Geo Lodk Dere Major Gov at Elmina: pro: t K.v.G. and the Ahanta Hoofden ressorterende onder d fort Batensteijn at Boutry today the 31st October 1846.

This Agreement with the "Ahanta Hoofden ressorterende onder het fort Batensteijn Boutry" [art 1].

is in identical terms [Arts 1-14] with that concluded with Accra on 20 October 1842 [(34) 23] with following amendments:—

substitute Art 1. "The Ahanta Elders ressorterende onder de fort Batensteijn at Boutry bind themselves vooral voor aanleiding binnen algeheele onderwerping in de jaar 1838 Tempowolfe in consequence of the expedition under Genl Maj Verveer & lenens in opvolging of their Voorouders that they will remain faithful & petrones... ("Ahanta": for "Accra")

Art 2. "The Ahanta Elders" ... "fort Batensteijn" ... after:- "payment of the fines" substitute "which are fixed by annexed tariff" ...... & after "messengers" [line 7] substitute "the payment for these being presented in the annexed tariff" [which ends the article]

Art 5 [The time is from 8 pm to 6 am].

Art 6. For the words "Quarters" in line 1. substitute "the various Wakelaars"

for "Quarters" in last line. substitute "afdeelingen [divisions].

Art 7. for "King elders & fri Vaandrigs" substitute "Various governments"

Art 8. "Ahanta population"

Art 9. "Ahanta Elders" instead of "native Sovst"

Art 11 "Fort Batensteijn"

Art 12 Omit the words "in arrivies" ~~Addendum~~

Art 14. "Ahanta Hoofden"

Thus done, concluded within Fort Batensteijn at Boutry the 31 October 1846 ......

Additional Article

~~The Various Wakelaars are mutually gehouden to zorgen, dat one of them is always present at the throne of Boutry in order to assist the Kech: Govt at the first wants in whatever matter. In verzuim of this shall the person at fault verwallen in a fine punishment of 1 oz gold for the profit of the Govt. / on the death of a Wakelaar a successor shall be chosen to the satisfaction of the Kech Govt~~

—

7.

Mark of the Mattelaar of Akkabirkyé — Ebin Ojebathoi ×
Idem of Ekketekki — Kwassie Fam ×
idem .. Shimmakrom — Kwamina Ensoffom ×
Idem .. Holopo — Essia bin ×
Idem of the Great Vaandrig — Kwamina ~~[illegible]~~ Intetsi ×
Idem Vaandrig of Aketirkyi — Kwamena Sofer ×
Idem of ~~Shimmakrom~~ Ekketekki — Kobbena Brenjá ×
Idem .. Shimmakrom — Kwamena Brenchá ×
Idem .. Holopo — Kwassie Tom ×

T6 cq Interpreter — T6 Mayor Fam ci ofcd
(sd) HW Dash — (sd) Derse

(o) Kwatteh — witnesses mark made in our presence (sd) Derx

(1500)

Tarief ....

Purrons

sheep goats kippen [illegible] as in [illegible] Agreement [P 6]

carriers pay.

from Boutry	to Secondee	2 ps romoal	
	.. Elmina	4	
	.. Axim	2½	
	.. Dixcove	6 dollars ..	

Besides ~~[illegible]~~ mentioned pay each carrier receives 1 [illegible] gold per day: a each set 1 flask drink to Elmina 8 men per set.

messengers pay.

to Secondee ...	2 dollr romoal	a 2 [illegible] gold
.. Elmina ...	5	.. 4 .. ..
.. Axim	3	.. 3 .. ..
.. Dixcove	2	without subsistence

For special work up the river per man per day 1 dollr romoal, a each 12 men 1 flask rum

[illegible] can one obtain payment every evening

for one [illegible] for [illegible] 10 [illegible] shells 3 galls rum
for each [illegible] shells payment of 5 dollr romoal

Thus done at Boutry 31 October 1846 [illegible] ci ofcd
(sd) Derx.

The [illegible] of this agreement in 1795 [illegible] as follows: "on the occasion of an [illegible] held by the Lt Col [illegible] on 23 [illegible] 1862 in the [illegible] Boutry [illegible] of the [illegible] made in the tariff of [illegible]
for a sheep f 5.00 in place of f 3.45
for a cabrit f 3.45 .. .. f 2.50
[illegible] Lt Col [illegible]
(sd) C. J. A. Nagtglas

The copy of the Agreement (on pp 7-8) in 1/15 is endorsed as follows:-

"On the occasion of an inspection held by the Lt Col Govr in C of G on 23 April 1862 in the division Boutry, at the request of the Chiefs, alteration is made in the tariff of provisions as follows:-

For a sheep f5.00 instead of f3.75
" goat f3.75 " " f2.50

The Lt Col Governor

(sgd) C J T A Nagtglas.

(1846)

Sacoonde

Agreement or Pen [illegible] concluded between Willem Geo Frederik Derx Major Govr ai of the Neth Poss: on K.v.G. and the Saccondee Grooten de 3 November 1846.

This agreement with the Saccondee King Grooten of the Vaandrigs is in identical terms ~~[illegible]~~ [Arts 1-14] with that concluded with Accra on 20 October 1840 [(34) 23] with following alterations:– substituting "Saccondee" for "Fort Orange"

Art 2. substitute "which are fixed by annexed tariff. ...." for: "the payment for these being prescribed in annexed tariff."

Art 5. from 8 pm to 6 am.

Thus done concluded within [illegible] Fort Orange at Secondee 3 Novr 1846. ....

Mark of the King of Sacoondee	Kudjo Jowan ✓	×	Undersigned marks were made in the presence of us Derx.
Id of the Makelaar	Kobbena ~~[illegible]~~ Abakkan ✓	×	
Id of the Secretary	Kudjo Esson ✓	×	
Id: of the Vaandrig of Qr No 1.	Kobbena Mattion ✓	×	
Id: .. .. .. No 2	Kwamo Esson ✓	×	
Id .. .. .. No 3	Kwassie Enoe ✓	×	
Id .. .. .. No 4	Ayéré Kwakoe ✓	×	
Id of the Makelaar of the Krom	Assacca, Kwassie Bomba ✓	×	of Secondee.
Id:	Quido Yowo Janké ✓	×	

The ag Interpreter (s) H W Cost

The Major Govr ai of sd (s) Derx

The ag Interpreter (sd) H W Cost

Tariff ....

Foodstuffs.

"one sheep" "one goat". lbs Jams, 1500 [illegible] same price as to Axim spermal (p 6)

Hammockmen

~~To~~ [illegible] from Secondee	To Elmina	3 rounds		[Vide Axim p 6]
	" Chama	1 "	5 ackey	
	" Boutry	2 "		
	" Dixcove	2 "	5 ackey	
	Axim	4 "		
	" Dolothorn.	~~4~~ " 2 rou: 5 ackey.		

N.B. The set carriers bearers to Elmina @ 8 men. The same [illegible] places ~~[illegible]~~ as Dixcove the rest 6 men.

Canoe Boys pay.

from Secondee.	To the woods	1 ackey per man	without subsistence		
	" Chama	4 " " "	per 15 men	4 ounces	Gold
	Elmina	6 " " "	" "	8 "	"
	Boutry	4 " " "	" "	5 "	"
	Dixcove	4 " " "			
	Accodah	6 " " "	" "	9 "	"
	Axim	9 " " "	" "	12 "	"

Besides this payment 1 flask worth drams per canoe.

Messengers pay.

from Secondee	To Chama	2 ackey rounds	Gender area.
	" Elmina	5 "	
	Boutry / Dixcove	4	
	Accodah	5	
	Axim	4	
	Dolothorn	4	

Per Hax Schelfen 3 ackey rou:

" 1 [illegible] [illegible] for [illegible] 10 [illegible] shells, 3 gall rum

This settled and Secondee not [illegible] 8 Nov 1846 [illegible]

peace.

(1846). Chama

Agreement or Peace [?] concluded Gov. [?] Berse [?] der [?] Pors [?] King E. a i [?] and Chama Princes 5th November 1846

[?] identical with Accra agreement [1–14] of 20 Oct 1840 (34). 23].
Substituting "Chama King Elders & [?] Vaandrigs", Fort St Sebastian [?] alterations in Arts 2 & 5.

Thus done concluded within this Fort St Sebastian Chama 5th November 1846. . . . . .

Mark of the King of Chama	Kobbena Essam.	×
Idem [?] Id Secretary	Kwakoe Atton	×
Idem .. .. Great Vaandrig	Kwamena Bossum	×
	on [?] Kobbene Kwena	×
Idem .. .. Vaandrig of Quarter Ancobra	Kwakoe Pieter	×
Idem .. .. Assebor	Koffie Esson	×
Idem .. .. Prampo	Koffie Bossum Egu	×
Idem .. .. .. Etsi Cofor	Kudjo Atton	×
Idem of the [?] of the Island Sepoem, marked in absence	Kudjo Assafri	×

Annexed [?] made in our presence (s) J. G. Woods (s) Berse Moore

Cf Interpreter (s) [?]

The Major Govr cl afsd (s) Berse.

Tariff.

Purses - the same as Accra:
one [?] [?] for Carrying 10 Hase shells basket - 1 piece [?].
Hammock or basket carriers

From Chama	To Chumia	2 rows: 5 dash	Annexed payment is per set to Bontry at 6 men: [?], Besides the said persons per day [?] 1 blanket [?] gold. [?] set 1 flask rum.
	Sacc	1 .. 5 ..	
	Barky	3 ..	
	Dixcove	3 .. 6 ..	
	Accodah	4 ..	
	Axim	5 .. 13 ..	

Canoe pay

	To ~~Harbour~~. wards.	1 dollt no subsistence	Besides wood drink at 1 flask ~~[illegible]~~ per canoe daily
	" Chunia	5 dollt ransal per man	{ per 15 men 8 months old substance
The Same.	" Soccundee	3 " " "	idem 6 months
	" Bontry	6 " " "	" 10 "
	" Accodah	7 " " "	" 12 "
	" Arain	8 1/2 " " "	" 1 Engel.

Messenger pay

To	Chunia	3 dollt ransal	Jaraneer.
	Sau	2	
	Bontry	4 "	
	Grixane	5 "	
	Accodah	6 "	
	Arain	4 1/2 "	

Thus rules are not Sent 5 Nov 1846 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible].

(1847). [(36) 7]

[474.] We the undersigned Mottelaars in the matter against our lawful King Kwamina Afford. on the 26 July 1847 assembled with our Govr ai om aegt wijens het door ons afzetten van our sd King verklaren te zyn overtuigd tegen ons wetten [illegible] die van het Holl Govt te hebben gehandeld.

We swear also etc in particular for ourselves of our subjects that we will by Voortduring be obedient to our King Kwamina Afford and untimately so believe that our Holl Govt shall have absolutely no reasons to be dissatisfied with our landschappen. And as bewyze of faithful fulfilment of these promises we place a security of 8 ~~ounz~~ gold or golds worth which we erkennen aan het Govt te verbeuren as soon as we blyken geven tegen den wil van above named King & Govt ons te gedragen.

Further is this for the faithful fulfilment sworn to by us according to our customs on the bible & by us eigenhandig ondergeteekend.

Done at St George d'Elmina the 26th July 1847. Gov Genl ai n the Coast

(sd) [illegible] Wrafton ~~Wrafton~~ [illegible]

X Mark of the Mottelaar of Dobrie
X Idem of Kwasie Afford of Abrejia
X Idem of Kwasie Nysang of ~~Edjee Krom~~ Edyee Krom
X Idem Kwassie Mkootoo. of Sjintjirim Sjintjirim

Above marks made in our presence

I H Pel

P J Ruirkel

13.

(1848).

The Lt Col Govr of the Dutch Possns on the K v G. authorises mits deze / the people of the former Crown Saccorary (which in 1838 was condemned / no more to be allowed to be built up [opgebouwd]) to aanleggen their new Crown / at the foot, east side, of the Hill on which the said Crown Saccorary formerly stood / & which place shall be named

— Abanoeje —

Over this Crown is wyders tot genoegen der bevolking / installed as Makelaar the person of Atta Kwamin & is wyders bepaald / that this Crown shall uitmaken an onderdeel of the Hoofdplaats Assocca.

9th June 1848 Given at St G d Elmina

The Lt Col Govr afsd.

(s) A Van der Eb.

The person of Atta Kwamin swears obedience oath: 9 ounces & nakoming L f 45 Cours. St George d Elmina 9th June 1848.

Mark of X Atta Kwamin

who declares he cannot write

as present

Dex K S Pel.

(1849).

Before me Lt Col Four of the Nr Poss C K v G. verschenen ...

Before me Lt Col [illegible] of the Nl Poss C K v G. [illegible] with the Elmina [illegible] the person of Koffie Badoe who was presented as successor of Kwassie Mrakon (now decd) on the stool of Dabree with by behoorende [illegible] Kwassie Nysang: Kwakoe Dunongo & Kabra Ansang. After dat it had appeared dat Koffie Badoe has aanspraak op the sd stool werkelijk door erfopvolging, is he installed (aangesteld) in his quality as such.

St Gd Elmina 12 July 1849
The Lt Col [illegible] aforesaid

(s) A van der [illegible]

The undersigned Koffie Badoe having accepted the stool of Dabree Dabree & onderhorige [illegible] swears trouw & gehoorzaamheid [illegible] with thing of the [illegible]: this [illegible] ter K v G.; nakoming van de existing Pen obvoertrad voor Elmina & [illegible] to govern his subjects as it betaamt a trouw Landvoogd of the Nl: Govt.

St Gd E 12 July ~~1849~~ 1849.
Mark X of Koffie Badoe
who declares he cannot write
In the presence of (s) Dexx

[illegible]

(s) A V [illegible]

(1849)

The undersigned Kwakoe Nysang benoemd King of Equafoe. with onderhoorige Krooms Doekoe Pounkrom. Obogia Sjintjerim, Dobree Buifodie. Edjee Krom Bokkera Tefftle. Atton bodie

swears trouw & obedience to the King of the Netherlands Willem III the regts at Elmina of the Neth: Gouvt; Gelooven nakoming of the existing Pen [illegible] for Elmina: promises further 50 to [illegible] his subjects betaamt o/c trouw & regtvaardig Land Voogd of the Neth Gouvt

St George Elmina 13 November 1849

In our presence ×

(s) C Van der Eb

(s) Derse.

[End of 1849]

175

(1850).

Agreement or Peace Contract concluded by Anthony van der Eb Governor of the Dt: Poss: on the K v G. with the Accra Negroes on Tuesday 10 September 1850. ✓

Has identical terms [Articles 1-14] as the Accra agreement of 20 April 1842. [(34) 23], except as follows
Art. 5, is 8 per lb am.

Thus done concluded within the Fort Crevecoeur Accra the 10th September 1850 ......

Mark of the King	×	Kobbena Tekki ✓
" " " Secretary	×	Kwossie Ejan ✓
" " " 1st Makelaar	×	Dodoe Sakkie ✓
" " " 2nd "	×	Adoe Kobbena ✓
" " " Terregent	×	Kudjo Eijite ✓
" " " Vaandrig Quarter Akra	×	~~Kudjo~~ Kwoum Anan ✓
" " " " " Boesseé	×	Koffé Nuffang ✓
" " " " " Toe Crocheon	×	Otoe Kudjo ✓
" " " " " Assini	×	Kwaté daij ✓
" " " Bijessanfoe	×	~~Lagoedar~~ Laje Kotobi ✓

Sworn Interpreter
(s) P Welsing

The Govr of the Dt Poss / on K.v.G.
(s) A Van der Eb..

Above signs made in our presence

(s) R Bonsma. (s) AV Rünckel
Commandant

N.B. Distributed for Custom:-

the 4 Qrs 5/10 kegs powder & 20 galls rum

the Vaandrigs 10 galls rum

the fetich priests 5 gall rum

the King 1 Kelder Genever @ 12 fl: & 1 ps chits

T.

(1850).

Verbindtenis of the <u>Berkoe</u> people ~~with~~ aan the Ned Govt (on the Coast) ~~a dezer Cost~~ [~~14 Sept 1850~~]
[<u>14 Sept 1850</u>]

The King and his Elders bind themselves .... [~~identical~~ ~~identical with the Verbintenis~~
[Identical with Verbintenisse
of the Accrah people of 29 Octr 1846. but:— (omit "in particular") : "~~Berkoe~~"
"Bercoe" "Fort Good Hope"]

Thus done & concluded at ~~Bonde~~ <u>Berkoe</u> the <u>14th September 1850</u>. ......

Mark of the King × Kwassie Edoeette. ✓
.. .. .. Makelaar × Kwakoe Enkensan ✓
.. .. .. Vaandrig of Qr: Appoetoefoe × Kwakoe Amô ✓
.. .. Etsibafoe × ~~Kujo~~ Kudjo ~~Sakwa~~ Sakwa (? 2 Sons) ✓
.. .. Crinimfoe × Kwamie Kwanta ✓
.. .. Bijessonfoe

The Makelaar Kwakoe Enkensan is at the same time head of the Bijessonfoes.

The Govr of the Neth: Poss: on the G.C.
(s) A Van der Eb.

Interpreter
P Welzing

Above marks made in our presence.
R Boomsma   J.S. Moore ✓

NB Distributed for custom
1 barrel rum
6/10 kegs powder
1 small Kelder Genever @ 12 f a
1 ps Chintz

II

[Y93]

[YY5] (1850).

Verbintenis of the Apam people with the N.G. in K.v.G. 15 September 1850

"The King of Apam with his priesten bind themselves ... [as in Accoda Verbintenis of 29 Octr 1846:— — includes words "in particular" — "Apam" : "het Lydzaamheid" "Apams" —]

Thus done concluded in de het Lijdzaamheid at Apam the 15th September 1850.........

~~mark~~ mark of the King	—	not yet aangesteld.
" " " Makelaar	×	Kudjo Affor.
" " " 2nd Makelaar	×	Kobbena Essiakon
" " " Vaandrig of Gr Accompon	—	[sic]
" " " " " " Essibafoe	×	Kobbena ~~K~~ Ekoem.

[~~marks~~ ~~other~~ Signs relations as in Berkoe — [I supra]].

N.B. ~~distributed~~ Issued for custom

Gr Elders	10 gall rum
de Grs (two)	20 gall rum
	5/10 keg powder.

(1850)

17 Sept 1850

445]. Verbintenis of the Small Cormantyn people ~~und~~ aan de N.G. E. der K v. G. ~~17 September 1850~~

[as in Accoda Verbind. 29. Oct '46 ...]

[The King of Small Cormantyn with his Elders bind themselves ...... ~~[as in Accoda Verbind: 29 oct 46~~

"Cormantyn" = Fort Amsterdam "Cormantyns"].

Thus done & concluded at Cormantyn the 17th September 1850 ......

Mark of the King of Small Cormantyn × Koffi Toetoe

" " " Great Vaandrig × Kwouw Ejou

" " " Secretary × Kwamin Kwouw Ejrenoem.

Interpreter / P Welzing — The Lt Col Gov. Ter Kust A Van der Eb / ~~(s) A Van der Eb~~

Above signs made in our presence

(s) R Broumsa (s) J Molenaar [?]

Issued for custom / 5/10 Keg powder / 20 fall rum.

---

12 Sept 1850

Verbintenis of the Chama people aan de N.G. ter K.v.G. ~~12 September 1850~~

[The King of Chama with his elders bind themselves ... [the same as in Accoda ~~Verbind: 29.10.46~~ Verbint 29/10/46

[le omitting "ly Voorlaaring" — "Chama": Fort St Sebastian "Chamas"]

Thus done concluded ~~at Fort~~ on the 12th September 1850 in the Fort ~~Sebastian Chama~~ Sebastian Chama

and after the words "(...) van Chama": inserts :- "with him in order, binden of the Fort St Sebastian" [instead of "wader op Lwiruen"]

Mark of the King × Kwakwe Ebbena ✓

Mark of the Secretary of Chama × Kwakwe Akon ✓

" " Great Vaandrig and the Walkloar × Kudjo Bodoe ✓

" " Quarter Ancobra × Kwouw Frans ✓

" " " Asselar × Koffie Esson ✓

" " " Perambor dead. ✓

" " " Essibofre × Kudjo Akon ✓

Walkloar of the Island Sepoem × Kwouw Apisso ✓

" " Chama Jabio × Kwamina Koatja ✓

The Interpreter of the Fantie language (s) P Welzing — The Gov. of the N: Poss. C. K.v.G. /(s) A Van der Eb.

Above marks made in our presence

(s) R Broumsa (s) A Steve.

NB. Interpreted for custom

To the King one Helder Geneva — To the Gt Walkloar 1 Helder ~~rum~~ Geneva

To the Elders 10 fall rum — " " King of Sepoem . 10 fall rum

4 To the Grs 20 fall rum — " " " Chama Jabio 10 fall rum

" " Walkloar Intjeban 10 fall rum.

IV

As to courses in Peace Contracts
or Day Accra [art 12]

(1850)

(Saccondee)

Agreement or Peace Contract concluded by me Anthony van der Eb
Lt Col Govr de N.P. t K.v.G. and the Secondee chiefs on 13 December 1850.

Identical with Accra Agreement [Arts 1-14] 20 April 1842 (34 23.) except:-
substitute :- "the Seccondee King Chiefs & Gr Vaandrigs" — "Secondee."
art 2/ after "prices" — substitute "which are fixed by the annexed tariff. — after "messengers" substitute :—
"the payment for which is prescribed in the annexed tariff" [which ends the art].
art 5/ - from 8 pm to 6 am. / art 9 omit "courses" art 11/ - fort ~~St~~ Orange" — art 12 / omit "in courses"
Thus done concluded within the fort Orange at Secondee the 13 December 1850 ......
Mark of the King Kudjo ~~Jowan~~ Jowan X ✓
.. .. .. Secretary Kudjo Esson X ✓
.. .. .. Mattelaar Koffie Akresi X ✓
.. .. .. Vaandrig of Quarter No 1/ Kobbena Mctori ✓ X
.. .. No 2 / Kwomu Esson ✓ X
.. .. No 3 / Kudjo Toetoe - X
.. .. No 4 / Eisere Kwakoe - X
.. .. .. Mattelaar of Asocco Kwassie Bomba - X.
Ldp: / Pietering The Lt Col Gov d N.P. t K.v.G. A Van der Eb.
Above marks placed in our presence
R Boomsma P.G. Rünckel

Tariff of Provisions, carriers canoe messengers pay ... Art 2 ....

Provisions.

1 Sheep	... 1½ Eng gold
1 Kabrieh	... 1 Eng "
12 Hoppen	... 1 " "
100 Yams	... 1½ " "
1000 Shrunken Kinks	... 1 Eng gold

I Y

Hammekleeren.

Leen Eecerdeel | to the same as in Recc: Agreement of 3.11.46 ~~Exceed~~ but omit the "N.B."
"~~The Wedstrand~~ 2 Reams 5 cloth"
~~Shedfood~~ ~~the~~ N.B.

House pay

[Same as in Agreement of 3.11.46]

↓

Messenger pay

[Same as in do. but in place of the words "zonder meer" substitute:- "one Swanka gold per day in settlement of the afstand"]

One hoe
One lump } as in do.

Thus settled and agreed Fort Saint Ja 13 Dec 1850.

The Lt Col Com'g the K U G. Afra de Ch.

NB Issued to action

5/8 kegs powder
8 small Holders genera } with 4 Qrs

2 small Holders genera with Voandrijs

1 small Holder genera ... to the priest

1 " " " ~~1~~ ~~1~~ 1 ps chintz with thing

3 " " " to Asacca.

(1850) Ahanta Boutry

Agreement or Peace ... concluded between Mulder Van der Eb etc etc ...
and the "Ahanta Chiefs under the Fort Batenstein at Boutry assembled
A 14th December 1850.

[~~Max Compare with those~~ [In same terms as that and those of 31.10.46.]
But the "additional article" is numbered "Art 15" comes before:-
Thus done & concluded within Fort Batenstein at Boutry the 14 December 1850.

Mark of the Makelaar of	Akatinkje	Ebin Ajeboffor	X
.. ..	Effetekkie	Kwassie Jaw	X
.. ..	Gluminakrom	Kwassie Esson	X
.. ..	Hotopo	—	
.. ..	Essiobin	—	
.. ..	Incrofor		X
.. ..	Kobbena Uiyé		X
..	Koffie Ataampin		X

Lt Col Gov of the Neth poss: C K v.G. / so A Van der Eb

Interpreter / P Welsing

Clerk witness ... in presence

B Boomsma / P Welsing

(Presents the same as in)

Tariff ......

~~Presents the same~~ in ~~former~~ Agreement of ~~31.10.46~~ 13.12.50 ~~Ahanta~~ 1000 for 1500 ~~Ackies~~ — Corresponds the same as in ~~in Agreement~~ former agreement of 31.10.46. Messengers do ... scale was 2/15 would 5/15 would etc.

Sealed etc 14 . 12 . 50 etc

NB

~~N.B.~~ Batenstein at Boutry for ... / for Gluminakrom ... powder. /

Ebin Ajeboff
Kwassie Esson
Essiobin
Kobbena Uiye
} 5 gall rum each

~~Fetish priest~~	2 gall rum	Fetish Priest
~~Elmina caravan~~	2 " "	Elmina caravan
~~Bush people of Incrofor~~	2 " "	Bush people of Incrofor
~~for cleaning the street~~	3 " "	for cleaning the street
~~Lands Slaves & soldiers~~	2 " "	Lands slaves & soldiers

There is also similar addendum to this Agreement of ... as on the copy agreement of 31.10.46.

VII

(1850) (Axim)

Agreement or Pen Contract concluded by Anthony Van der Eb ... and Axim Chiefs 17 December 1850

Identical with Accra Agreement of 20 April 1842. (34).23) but with following amendments.

Art 1/ "the Axim King Chiefs & Quarter Vaandrigs ... Axim people"

Art 2/ "the Axim Pirates, King & Quarter Vaandrigs" : "price of payment which [rid] ~~thuft~~ bytaalt" ... "messengers, payment for which is prescribed in the Contract" [see annexed article at the foot] ~~(see aangevoegd artikel at the foot)~~"

[end of art:]

Art 5. 8 pun to ban

Art 9. Omit "crosses" : and after "Partijen" ~~such~~ strike out rest of clause substitute :- "aan den Commandant is uitgelezerd geworden"

Art 10. "The Commandant shall continually carefully to enquire that no persons (give themselves for) ~~give themselves for~~ dasje noch dat panyarring or bezweringen (of this or that person word gelegd) on the head ~~[of dye or peace words placed]~~ All in penalty to be imposed accord. to cres.

Art 12. Omit "crosses"

Art 14. ~~Substitute~~ following :- "No Wimpel shall be borne above one of the Quarter flags. ~~the Wimpel~~ the Wimpel shall in future be borne by the ~~head~~ Wakeloos alone gebruiken to a stick. ~~the Fetish flags~~ the Fetish flags are opgeheven for all Quarters & in future no other flags shall be carried (but the Fort ~~but de Holl. national~~ national flag) ~~flag~~ Those who act contrary to one of these articles ~~is onbehoorlijk~~ onbehoorlijk ~~incurs a~~ incurs a penalty of ~~penalty~~ of 5 oz gold.

Art 15. The Corporal & soldiers detached here shall deal with no palavers ~~even in case~~ even in case the Commandant may be absent, with eenige der particuliere albeir kwomachtig, ~~dezelve zullen~~ dezelve zullen van geene waarde zijn. All matters ~~that~~ which ~~shall~~ may arise shall be enquired into ~~a settled by the~~ & settled by the Commandant; or by the Quarters in those cases which by their character shall ~~not properly be laid~~ not properly be brought into the Fort, but then always in the presence of two of the Chiefs or 4 of the Vaandrigs ~~belonging~~ belonging to the Quarter. Those acting contrary to this article shall be punished by and & penalty ~~to be fixed~~ to be fixed by the Commandant accordg. to the cres.

Thus done concluded Gue Lt Col Govr a. h. Pos t K v G within the Fort St Anthony at (Axim.) the 19th December 1850 ... ...

Infr / P Welsing

the Lt C G. t K v G. (s) A v d Eb

Above marks made in our presence / D S Van Hein / R Bonnema.

Mark of the King of Axim Koffie Benkoe ✓ X

.. .. .. Makelaar Kwamena Apia ✓ X

.. .. .. Secretary Kwossie Abe ✓ X

.. .. .. Tenapent of upper town Anno Koffie ✓ - X

.. .. lower .. — —

.. .. .. Vaandrig of Qr No 1. Entier Kwakoe ✓ X

.. .. 2 Enketta Koffie ✓ X

.. .. 3 Kwabrekie ✓ X

.. .. 4 Kwossie Essua ✓ X

.. .. 5 Kwamina Edoeroe ✓ - X

.. .. ~~6~~ [sic].

.. .. Makelaar of Atinkjin Kwakoe Bempé ✓ X

.. .. Edjemmera Kwow Quaké ✓ X

Additional to Article 2.

King elders & Quarter Vaandrigs engage hereby that they will supply wee & or persons according to annexed tariff on pain of punishment by the Commandant, or bij verzet hierteyen toblesent up to Elmina where they will undergo their deserved punishment.

The Commandant Fort St Anthony
(s) D V Van Hein

the Lt Col Par t K v G.
(s) A V d Eb.

IX

Tariff. ......

icw Art 2.

Presents

1 full piece of cloth ...	1½ Engels
1 do Coliset ...	1 "
12 Kaffirs ...	1 "
1 large Turtle ...	1 "
1000 striken ...	1 "
2 baskets of gepelde rice	1 "
3 baskets ongepelde rice	1 "

Canoe pay.

from Axim

to de woods	1 Suanca		subsistence
" Hollandia	2 "	1 damba	5 Suanca gold per 15 men
" Accodah	3 "	1 "	10 Sua: gold
" Dixcove & Boutry	4 "	1 "	12 " "
" Pampendee & Adjua	5 "	1 "	16 " "
" Saccondee	6 "	——	18 " "
" Chama	8 "	——	18 " "
" Kommany	9 "	1 "	20 " "
" Elmina	12 "	——	24 " "
" de river Ancober	2 "	. . . . .	5 " "
" Beien (Appolonia)	7 "		18 " "

" Hollandia to fetch each has shells. 4 Suanca gold, besides 5 Suanca gold for subsistance per 15 men

~~when Hands payments are calculated per man, each canoe tocks per ... 1 flask drink; during ... ... per day 1 flask also ... ...~~

whenstande payments are calculated per man. Each canoe tocks per voyage 1 flask drink; during more voyages per day 1 flask also in ...

Hammocks men.

The same as in Agreement Axim of 26.10.46

but add at end of table :- " .. .. .. Beyien 1 ... & ½ dollar.

Also - omit the "NB"

——

Messengers pay.

from Axim

to Elmina	......	1 Engels gold
" Chama		12 ~~white suancas~~ blanke Suancas.
" Saccondee		10 " "
" Boutry		8 " "
" Dixcove		8 " "
" Accodah		6 " "
" Hollandia or Polgunsoe		4 " "

above messengers pay to be paid for bringing a small package. Carriers of loads ... similar to pay of H'men. ~~Carriers of loads~~

Thus settled at ... 17 December 1850 by me L.C.B. &c / ~~A.v.d.Lb.~~ A van den Lb

Distributed for Custom.

	to de Kaeboupers	5 gall rum
	" " 6 Quarters each	5 gall 30 rum
~~Distributed~~	" " 2 Makelaars each	2 " 4 " (& 1 p. cloth)
	" " King	1 Kl: Kelder Genever ~~& 1 p. cloth~~
	" " Makelaar of Atinkyin	5 gall rum
	" " Soldiers of land places	" " "
	" " Edjemmera Makelaar	each 5 gall rum.
	" " " pryce	

——

(1850).

Verbindtenis of the Poequesoe people with N.G. t K.v.G.

[18 December 1850]

The Landvoogd of Poequesoe and his elders ...... [a in Accoda / 29.10.46. substituting Poequesoe Poequessoes a Mean of Anno of Fort Hollandia]

Thus done concluded with the Poequesoes 18 December 1850 at Axim.

Ter/ P Welsing   as lid Govt t K v G / A v d Eb.

Marks of the Landvoogd of Poequesoe Bandae Kwossie ✓ ×
" " " Secretary Assetoums Dade ✓ ×
" " " Vaandrig Kwattoe Abuinajiems ✓ ×
" " " Tamponeer Kwossie Akinja ✓ ×

Above marks made in our presence.

(s) W.S. Van Steen   (s) B. Broomsma

Distributed per custom

To Landvoogd	1 Kl. Kelder genever / 1 ps chits
" Tamponeer	5 fles rum
" Secretary	5 " "
" Common people	10 " "

End of Van der Eb Agreements.

Schomerus' Agreements cont'd on page (i)

XI

(1853)

Schomerus' Agreements [175]

Verbintenis of the Mauree people with N.G. & K.v.G.

[25 October 1853]

~~Schomerus (Last Agreement)~~ (Commandeur) ~~dated 17 May 1855~~

"The King of Mauree with his chiefs" ... [as in Accodah Verbind: of 29.10.46.
"Fort Nassau" ......]

Thus done concluded at Mauree 25 October 1853. ......

~~[... a later ...]~~ Mark of the King of Mauree Kudjo Dadie ✓ × [a later insertion at Journal]
made in our presence on 22 February 1854.

(s) H.S. Pel (s) J. Wyling.

Mark of the Vaandrig of Quarter Bentier Kwamena Quie ✓ ×

" " " " " Adoemadee Kudjo Abio ✓ ×

" " " " " Aretta Kwakoe Yaira ✓ ×

" " Secretary Kudjo Abanta ✓ ×

~~Interpreter~~ Tolk ~~/~~ Translator P Welzing Th. LtC: G.v. K.v.G. / J.J. Schomerus.

Afterwards made in our presence.

(s) R Boomsma (s) P Welzing.

Issued as Present:-

~~Issued as Present:~~ / 30 fall rum } Pepple.
60 pond powder }

2 kelld: [illegible] - Wakkalcar & Vaandrigs
1 " " Fetish Priest
1 ps mor chintz - Groot Vaandrig.

(1855).

Verbind: of Chama people with the Gov. [illegible]

[4th April 1855]

The King of Chama and his elders .... [as in Accra Verbind .. "[illegible]"
but omit "bij Voortduring"
/ - substitute "keeping in order", instead of "opnieuw opbouwen" of the fort —

Done concluded 4th April 1855 within fort St Sebastian ....

Mark of the King	Kwakoe Ebbena	×	
.. .. .. Secretary of Chama (now Makelaar)	Kwakoe Akon	×	
Makelaar of Assamanfoe	Kudjoe Bodoe	×	
Vaandrig of Quarter Ancobia No 1	Kwamo Frans	×	Groot Vaandrig
" " " Assebo	Koffie Esson	×	
" " " Porainko	Kobbena Eddoe	×	
" " Patoefor No 4	Kudjo Akon	×	
King or Makelaar of Sepoem	Kwamo Apinso	×	
Makelaar of Chama Sabio	Kwamina Kodja	×	

Commandant of Chama /(s)/ J Vinvingaboulen — The [illegible] Gov der N.G. Kust /(s)/ ~~J P Schomerus~~

Above marks made in our presence J P Schomerus

Interpreter /(s)/ W Peschemaker — (s) Mijnikhuizen ~~[illegible]~~

... Kwaller (?)

Distributed for custom	5/10 kegs powder
the King of Chama	1 Kelder Genever
the elders	10 galls rum
4 Qrs	20 .. ..
Gr Makelaar	1 Kelder genever
King of Sepoem	10 galls rum
.. .. Chama Sabio	.. .. ..
King of Assamanfoe	.. .. ..
Soldiers & armed slaves	5 .. ..

Leverantie / 1 box shells 5 doz lowcal
1 hoop [illegible] to burn 10 box shells 2½ galls

Provisions. /		
	1 sheep	$ 1.50
	1 Kalkoen	1.00
	12 kippen	1.00
	100 yams	1.50
	1000 [illegible]	1.00

Agreement a Peace Contract concluded by ... Schoemans Lt Col Gov of the N. P. t K v G. with the Sacondee chiefs on 6 April 1855

Art 1.

The King Elders the Vaandrigs of Secondee and Councillors not only for themselves or the Secondee people but also together for the bush krooms Essiepoen / Sofoe Kroon / Eein pinteen / Emmorabo kroon / Ahien Koffie kroon / Boetoe Etjeen / Inkiefor / Dwaboena kroon / Benja kroon / Kassa Woerodoe / Inta Konfoe / Mekkie / Effia & / Teidjei belonging to the territory of Holl: Secondee etc. ... [vide "Accra" (1-14) 20.4.42 (34) 23]

Art 2.

The Secc: King Elders & Qr Vaandrigs ~~als~~ also ... the above named krooms and Councillors ... [as i "Accra" supra — ... fixed by tariff" and "... the payment for which prescribed by tariff."] / art 5 = 8 pm to 6 am / art 9. ... "... " / art 12 ... "... " /

Thus done concluded within the Fort Orange at Secondee on 6 April 1855 ....

Mark of the King	Kudjo Jousan	×
.. .. .. Secretary	Kwamena Esson	×
.. .. .. Makkeloar	Koffie Atresie	× Atresie
.. .. .. Vaandrig of Qr No 1.	~~Kobbena~~ Kobbena Matisi	×
.. .. No 2	Koffie Engoera	×
.. .. No 3	Kudjo Faetoe	×
.. .. No 4	Eisere Kwattoe	×
.. .. .. Makkeloar of Assaccca	Kwassie Bombu	(decd)

The Commandant of Secondee (g) SC Smeitter(?) — Lt C Qr a N Poss t K v G. / ... Schoemans.

... / (s) W Teschmaker — Above marks made in our presence

Immink Anyier (?) / W Teschmaker.

Distributed for custom / to the Qrs 45 lbs powder
4 Qrs 40 gall rum
the Makkeloar 10 .. ..
.. Vaandrig .. .. ..
Fetish priest " .. "
The King 1 pc Morea Chitz & 10 gall rum
The Makkeloar of Assacca 15 gall rum (not ...)
The Soldiers incl: workpeople 5 .. "

Tariff ....

Previous.

Vide Secy Govt of 13.12.50.

Hammerkmen

[do]

→ Canoe pay

[ditto]

Messengers pay.

Ditto. but in place of "zonder meer" substitute

"1 [illegible] gold per day te berekenen ~~naar den afstand~~"
"naar den afstand"

1 hax ...
1 [illegible] ...] as in ditto

Suggested with the Secy: Col: Govt 6 April 1855

[illegible] / (sd) Schravenus

Endorsements on above :-

"By letter of [sic] February 1863 No [sic] the Assistant at Seronde is authorised to aanteekenen op de contracts dat bij de Eerw. ~~geenerlei bedenking~~ (geenerlei bedenking) bestaat tegen the request of the Col: Govt of Secy: in future to supply (instead of) ~~instead of~~ 12 kippen for f 2.50. [i.e. 1 [illegible]].

The Governor /(sd) J H [illegible].

The Lieut Col Govr of the Neth: possessions te K.v.G. Mr Schomerus handelende naar aanleiding van eene Vergunning granted on 9 June 1848 by his predecessor to the people of

Abanoeje

formerly Taccorary has goedgevonden door tegenwoordig Contract ter voorkoming van uitbreiden of de Krom, die te staan, en naar behoorlijke beloften van gehoorzaamheid der Verzaamelde menigte te bepalen dat for the future a posthouder shall be detached at Abanoeje en de bevolking alsmede de onder hun behorende dorp Kroommen

Amanfor
Apowan
Apamandoe
Kwassie Menteem
Hundo
Prietsia
Adieinteem
Batado
Esjirdo Krom
Sarde Krom
Esfie Kou Krom

The Makelaar of Abanoeje Kwamina Esson op Vordracht [illegible] Kwamina Esson van Taccorary [illegible] of this Gouvernment [illegible] wat zijn handtekening bekrachtigd St George d'Elmina 12 April 1855 mark X of Kwamina Esson made in our presence (s) C Mieremsten (s) W Teschmaker

The Makelaar of Abanoeje Kwamina Esson op Voordracht of the Chief and Cabboceers recognised as such, has, after the reading thereof

Seen the Governor at (s) C (?) [illegible]

zich zoo als vroeger weet al hunne geschillen aan de Kommandant of Seccondee zullen wenden & shall erkennen him as their master. it continuing to be allowed to the whole people, should the Commandant's opinion deal unjustly with a dispute to proceed by way of appeal to the Chief Admin. at Elmina.

The Makelaar Atta Kwamin having died is met algemeene goedkeuring of the people, als his erfgenaam (at Chief van het Krom) to the Neth. Govt. gehandhaafd de Vrouw Etroe Esson who with the other understigned swear and promise that they will nakomen all laws en verordeningen of the same.

In witness whereof is this signed at Abanoeje formerly Taccorary the 8 April 1855

mark of " Etroe Esson X who declares cannot write
" " Kwamina Essia X Speaker
" " the King of Apramandoe X Esson Kwamien!
Amba Essien queen of Amanfor X

The representative chief of Apouwan not being in a state to appear, on account of sickness heeft aan de bevolking of the former Taccorary te kennen gegeven dat he goedkeurd all bepalingen of the beh: [illegible] as erfdeis van Waarheid

The Lt Col Govr of sd / (s) Schomerus

to be [illegible]
(s) W Teschemaker

Above marks made in our pres:

(s) [illegible] / (s) [illegible]

Instituted a Custom: –

Adjuma Pompenda Pheninakrom Isotopo Incrofor Attolenkye. Ekkekelkle	30 lb powder	5 gall rum	[each]
The chief priest —	2 ..	..	
Cheni's townsm	2 ..	..	
Bush people of Incrofor	2 ..	..	
Tom Plaas Holdings	6 ..	..	
The assembled crowd	5 ..	..	

Tariff..... –

... Carriers same as in 14.12.50 except "Plain" is 2/s annual & 1/2 dwell"

All Chief of the Schedule is the same as in 14.12.50.

Thus settled at Ruling... 9 April 1855 / H Schomerus.

date

The Makeloar of Ekkitekkee Kwarsie Tam Carrying died, the person of Kwassie Braka is on the Voordragt of Our Doger, charged with the admission of the ~~[illegible]~~ divine Boiling, applied in his place & as the agreement was adjusted to him the has will ~~[illegible]~~ his mark bekrachtigd the petroume the lending of the same

(Kwassie Braka
This is the mark of X of ~~Kwassie Braka~~
applied Makeloar of Ekkitekkee
In our presence

C Meccawsen
[illegible] Plaus.

Similar amount to tariff of day of 1 Sep 50.

Leon Ewer ai Inglflas

(1855)

Verbind: of the Accodah people   11 April 1855

Vide that of 29.10.46.

Done and executed at Accodah 11 April 1855.

Mark of the Makelaar of Accodah Adjuakwakoe X

Mark of the Cabocier Kwakoe Ameakoen, as well
made for him by the mark of the Speaker of Accodah Ameakoen Boddo X

[illegible] / H Schomerus

Inspector / w. Gesch:

Munnikhuizen
Munnikhuyzen (clear mostly made in an [illegible]) / H Reintjes van Rumbgers v Veersgen

[illegible]: [illegible] / Accodah 30 lb powder 5 galls rum.

(1855)

Agreement or Peace contract included Schomerus etc.
with the Axim Elders 14th April 1855

[Vide cont with Axim on 17 Decr 1850]

Thus done concluded .... - - - - - 14 April 1855.
14 April 1855

Mark of the King of Axim	Koffie Benikoe	×
.. .. .. Groot Makelaar	Koffie Jowan	×
.. .. .. Secretary &	Kwessie a.b.c	×
.. .. .. Vaandrig Cr No 1	Koffie Aboean	×
.. .. 2	Kwessie Boea	×
.. .. 3	Kwowu Kobbena	×
.. .. 4	Kudjo Jammetie	×
.. .. 5	Kwamina Eddoero	×
.. .. .. Makelaar of Atiaffyin	Kwakoe Beupe	×
.. .. Edjcumena	Kwowu Quakke	×
.. .. Kwassie Kodaoe ×		
.. .. Amusoe ×		

[N.B. Sura not a party]

H.L.C. Schomerus / H. Schomerus

The Commandant of Axim / H.S. Van Hien

the above named marks made in our presence

Interpreter / W Teschemaker

Minnink Enzin
W Teschemaker

[Note the additional Article 2 is not included in this agreement]

Customs distributed:– Quarters of Atiaffyin 9/10 kegs powder

4 Qrs including 2 for the river	35 rolls	
The King	4	1 ps Morea Chintz
2 Makelaars of Axim	10	
Mak: of Edjcumina	5	
.. .. Atiaffyin	5	
2 Makelaars of the river	10	
Peaceurpers	5	
Soldiers rowers people	5	
on arrival	5	
Elmina Caboceer	2.	

Tariff ....

as in 17.12.50. but:– 1000 Mullers: 1½ Anq: – Canoe tobacco: is 4 ... : vice 6:

Thus sealed .... 14 April 1855 Gov. L.C. Gr. of a.d. / Schomerus
Schomerus

Het contract met de Axim people aangegaan, 3 of den 14 July 1869, ... daar de Makelaar ... of Kobbena Edmatie makelaar of Atiaffyin / het Aug 1869 ... Elmina
Axim

Verbintenis of de Poequesoe people 14 April 1855

[Vide dat. por 18·12·1850.]

Thus done .... 14 April 1855.

Mark of Landlord of Poequesoe. Boanda Kwasie ×
.. Secy Emnefoe Kwakoe ×
.. .. Vaandrig Cuffian Koffie ×
.. .. Makelaar Koffie Kontoenboea }
in absence signed by Kwamie Koffie } ×

Wit / Lesch ...

De LtC ... H Schomerus

Above marks ... Menninkhuijer / W Van Ihee

Customs :- ~~4/10~~ 2/10 kegs powder.
King 4 galls rum, 1 piece Chintz
Fetish priest 4 ..
Secy 5 ..
Vaan 5
Trumpeter 10
Makelaar 5

Agreement a Pen ..... Schomerus. with Accra dated 3 May 1855

Vide Accra Agreement of 10 Sept '50.

Thus done concluded. under the Fort Crevecoeur Accra the 3rd May 1855

Mark of the King × Kobbena Tekkie
.. .. Secy × Kwossie Gjan
Appointed in the office ~~appointed in place~~ on 6 Oct 1858 ~~Edjin Heyielhee~~ } → .. .. 1st Makelaar died & no new one appointed
Edjin Heyie Ihee } .. .. 2 .. × Quao Kobbena
.. .. Linguist × Kudjo Lisité
.. .. Vaandrig Qr Abra × Kwam Kwamie Koffie
.. .. .. Bessé × Koffie Neygaug
Tsiboechoen × Otoe Kudjo
Assin × ~~Ofe Assin~~ Ayekoema.

~~Mark of the~~ × mark of × [Byes... Ohoe Kwamie

te Par ofsd / H Schomerus

Sworn Interpr / W Lesch:
~~The Commandant~~ The Command. of the Fort Crev: at Accra.
C.C.F. Neeffplas

Above marks flo-wed .....
Menninkhuijer
Van der Puije.

[~~No list~~ No list of customs attached]

Verbind: of the Bercoe people...... [12 May 1855]

Vide Stat und Bercoe of 14.9.50. . . .

Thus done at Berkoe. 12 May 1855

Mark of the King — Kwamo Mkwanta ×
" " Mallebar — Kwakoe Inkensan ×
Vaandrig Qr Appostafor — Kwakoe Amoe ×
" " " Etsibafor — Kudjo Sokwa ×
" " " Crainifor — Kwamie Mkwanta ×
Byessonfoes
the Vaandrig Kwakoe Amoe in Caros head of the Byessofoes — Kwakoe Amoe ×

Het Qr de Wuipel / Voerde Gyame Kobbena Afjempon ×.

the Son of the MPEKuG. / Schoemers

Interp / w Pesch —.. — Also wants .. . / Minnikheyes w Pesch ...

Customs / 6/10 Keys powder / 35 gall rum / 1 p. kurse Chintz
2/10 K powder Sefande / 10 gall rum / Behinges soldiers at Berkoe 6 gall rum

---

Verbind of (Apam) people — 15 May 1855

As in Verbind: of 15 Sept 1850

Thus done there . . . . . . 15 May 1855

Mark of the King — Akoffie ×
" " 1st Mallebar — Kudjo Anwor ×
2nd " — Kobbena Essiakon ×
" " Vaandrig of Qr Akonfoer in drums Kwamin Koerantier ×
" " " " Etsibrafor Kwamina Eifa

The W Col & EKuG Schoemers / Schoemers

Intr / W Pesch ...

Also wants ... Minnikheyes
Isaak Wolfheyn.

Customs : ... / Qr Caboes 10 galls rum
2 Qrs 20 " 5/10 K powder
the King 5 .. .. 1 p. kurse Chintz
Or some distributed 7 .. ..

Verbrudt: of the Small Commantyn people ...... [17 May 1855]

As in Verbrudt: of 17.9.50.

plus since on the 17 May 1855.

Worth of the King of Small Comm: Kwassie Atta ×
.. .. Head Varaning Kudjo Atjemie ×
.. .. Secretary of King Kwakoe Osson ×

H Capiteta Ye La C 9 L K V 9 / Schomerus
~~[illegible]~~ W Leschuwaker

Also worth placed .. .
Commantynye.
H Moleenaar.

Customs ....
~~[illegible]~~
20 galls rum
~~3~~ 5 14 ps par
1 ps [illegible] Chintz.

[End of Schomerus Agreements]

(1857.)

[copy with original]

Agreement between the Dutch: Kroom Epinté & the English [445
Kroom Aggiem on overstoan of the Assistant charged with the admin of the Secc: Secc: of dealing & the Commandant of Dixcove acting in the name of their respective Govts, concluded on the 2nd April 1857. Letter app'd voor de Forts of the Eng: Dutch: Possns on the Gold Coast.

Dutch Version, (not copied).

We James Loggenby Lieut Gold Coast Corps Commandant of Dixcove & P H J Kamerling Capt Commdt of Secondee, have this day on behalf of our respective Govts heard a palaver between the Dutch Croom Epinte & the English Kroom Aggüim on a dispute respg a right of territory. Having personally inspected the Plantation in dispute together with the boundary placed by Mr Saukins late Commandant of Dixcove & P J Runckel Fiscal of St George d'Elmina on the 5th May 1856, we have ascertained ~~that~~ the said Plantation to belong entirely to the English Kroom Aggüim

And we hereby enjoin all persons in each of the said Kroms to observe the boundary & respect the territory of the other. And any person or party in either of those Kroms encroaching on the land of the other for the purpose of appropriating the Palm ~~roots~~ huts [sic ? nuts] to his or their own use shall be summoned or punished by his or their Govt resp.

Given at Secondee Fort this 2nd day of April 1857.

(sd) P H J Kamerling Commdt of Secondee

(s) James Loggenby .. .. Dixcove

~~[445]~~ viii xvi x

Today the 4th January 1858 in the presence of us Cornelius Meeuwsen & Thomas Meeuwenhuijzen respy acting B..... & ..... in the .... Poss t K v G. was read out to the persons of Kwamin Esson as Head Mallebaar of Bossua [Incrofor] & Wobbena Athon as Mallebaar of Hotopo the Per ...... and the ...... Elders & interpreted in the Fantee language by the .... Interpreter David Mills Graves, which was afterwards signed by them

Mark of X of Kwamin Esson, Mk. of Bossua

For the true interpretation — Mark X of Wobbena Athon Mall of Hotopo

~~For the true interpretation~~ (sgd) D M Graves (s) C Meeuwsen / Meeuwenhuijzen

~~(s) D M Graves~~

Seen / .... / C / Y Hogtglas.

~~Today the~~ To day the 1st February 1858. ... similar note re Athwoe Kwamin Mallebaar ~~Mallebaar~~ of Adjuah .... per ...... and Plantas

Similar ...... as above.

445].

Between the Lieut Govr ~~Govt~~ Pres of the N P & K v G. acting ten deze for en uit naam of the State of the Netherland ter eenre.

&

the Native Govt of Elmina ter andere zyde;

in naar aanleiding of Art 30 of the Peace & Contract concluded & confirmed on the 30 March 1844 bepaald as volgt.

Art 1

The customary payment of rum to the King, Elders & fetish priests, the Quarters of Elmina & everyone else to all to whom such payment has been made both for Customs & otherwise ~~are from~~ voor altijd abolished from the 1st July 1859 & exchanged by a payment in money.

Art 2.

The sum of money which shall be distributed in place of the abolished ~~payment~~ payment in rum is vastgesteld at f 41 Latijnse gulden per 3 months

Art 3

The payment out for Customs &c takes place 3 monthly in Vierjelijke ter mijnen ~~ter mijnen~~ by the Guide of such Kwartaal. but the maatstaf bij Art ~~of payment~~ 4 genoemd

Art 4

The division of the fixed among st those interested is settled as follows.

			f	cts
For the King ~~over~~	every three months every three months five guilders		5	00
.. .. two other Kings	..	2 guilders fifty cents	2	50
.. .. Perrofantes	.	five guilders	5	00
.. .. Byssanfor	.	..	5	00
.. .. Great Vaandrig	..	two guilders fifty cents	2	50
For the nine Quarters of Elmina each f 1.87 5/	..	sixteen guilders eighty seven & half cents	16	87 1/2
The Fetish priests Mathona, Beyan, Soffo Enimisang	every three months	three guilders twelve & half cents	3	12 1/2
The Fetish ~~man~~ Kum	fifty cents			50
The Whites boys	.. ..			50

~~Of this agreement~~ A Copy of this agreement for each of interested parties —

St Geo: d'Elmina 31 August 1859.

Lt Col Govr & K.O.9.

The Native Council of Elmina

×

mark of the King of Elmina Kudjo Diaboe

made in our presence.

sd. { J.J.C. Huydecoper
W. Peschwaker
[illegible]

The Makeloar of Ekketebbié Kwossie Brakka having died is, op Voordragt of een Kameling aged and do caution in the afdeeling Bantry, the person of Edjebor Tsein appted in his place who appears in the agreement of 9th April 1855 as 2nd Makeloar of Akketinkje under the name of Jelly Kobbena & declares he no longer belongs to Akketinkje & as well is discharged [ontslagen] [ontslagen] by me over the contract unchanged Colonie he conformed to lot returned relevant ~~with his mark~~

with his mark ~~Mark of~~ St George d Elmina 9 November 1860.

this the mark of × of Edjebor Tsein

appted Makeloar of Ekkebebbie

In our presence / (s) J Vitringa Eeden (?)

VMMk ??

Seen / the Ag Ernr / ~~Chas~~

C Meermoesen

Today the 27 November 1861 . by Accra Cudjo, appted Makeloar of Akketinkje declared that he in all respects submits to the contract concluded ~~between~~ between the Glauhe Oldiers and the Neth: Govt in witness whereof the present declaration is signed ~~after~~ after the Contract had been read and Colonie.

St George d Elmina 27 November 1861.

×

mark of Accra Cudjo Makeloar of Akketinkje ~~Akketinkje~~

made in our presence / A Magnin

MMM ?

Seen

the LC 9 / C J Nagtglas.

By letter of 31 January 1863. No 66 the Resident at Boutry is authorised to advise on the Contract that ~~any~~ generlei bedunking bestaat bij [illegible] [illegible] the request of the [illegible] of Boutry ~~to~~ is [illegible] to supply 6 instead of 12 kuppen for f 2.50.

Ledaar

(s) Ht Elias

To day the 14th February 1865 is by Bendie Koffie, appointed [illegible] of Aposam declared .... — Vide the [illegible] (p xx)

St George d'Elmina 14 Februar 1865

mark ~~of~~ X of Bendie Koffie

made in our presence

~~[illegible]~~

C. [illegible] [is? CH Meyer] / A Magnin

seen
the Gov
~~Ht~~ Ht Elias

[illegible] 1775 [illegible] treaty [illegible]

~~End of 1775 except the treaty [illegible] Chiefs dated~~
~~18 December 1868 (not yet signed)~~

---

145. [Original] Agreement of Peace & Contract concluded between Lambertus Jacobus Zwennes Acting Comdt of G. Coast with admission in the division Dixcove with the Kings & Brothers belonging under the fort "Metalen Kruis" at Dixcove on this day 18th Nov 1868.
14 Jan 1869

Art I.

The Kings & Brothers belonging under the fort "Metalen Kruis" at ~~Dixcove~~ Dixcove bind themselves that they will remain faithful & obedient to H.M. the King of the Neth & H.M.'s agent or their Comdt & will always assist & defend the fort named against all hostile attacks from without or from inland lands, zelfs with the sacrifice of blood & treasure. and also the [illegible] not in particular but for the entire population in the division Dixcove under their Control.

Art 2.

The Kings & Brothers above named bind themselves, at the first request of the Comdt their master in the said fort Metalen Kruis, to supply [illegible] labourers & carriers [illegible] on payment of those prices which are fixed in the annexed tariff.

Art 3.

At the first request from the Comdt they, Kings & Brothers, shall likewise take care that the necessary beams are drawn out of the bush, stones carried & firewood for burning lime shells brought: all in return for the payments prescribed for in annexed tariff.

Art 4.

When the Commandant for lawful reasons summons a person of the [illegible], & he does not appear at the first summoning

be shall be liable to a penalty of 2 oz gold. For the profit of the Govt. Likewise when the summons has to be repeated the fine shall be increased by 1 oz while the person summoned will moreover ~~be~~ have to pay the costs which are incurred by such summons.

Art 5.

From 8 pm till 6 am it is uitdrukkelijk [illegible] prohibited to fire guns in the Town without previous permission when something certain might be made at night the ~~[illegible]~~ authority of the Commandant shall always be asked for it: such however may never be done unless the host at night on pain of punishment by the Commandant take place according to this.

Art 6

All palavers which might arise among the Kings and Caboceers shall, for the prevention of unpleasant consequences, be immediately brought to the knowledge of the Commandant who will then always be ready to inquire into the disputes and settle them amicably and so real expenses for the quarters ~~[illegible]~~ be avoided.

Likewise shall all immediately be brought to the knowledge of the Commandant all palavers which might arise with a Chief or Chiefs of another place or places and belonging under his care in order to prevent fights and heavy fines for the quarters be avoided.

Art 7.

[1869] The Kings and Caboceers also bind themselves to keep the ways in the Town open and to keep them clean as much as possible both for the adornment of the Town as for the advancement of the health of the population.

The Kings and Caboceers bind themselves, twice a three ~~[illegible]~~

in the year or as many times as such shall appear to be necessary, to clear and make clean the road which runs from Bossua to bridge from bridge half way to Arcoda: under voor behoud of work done for the Govt.

Art 8.

The Netherlands Govt, on the other side, binds itself that it will steady grant to the population of the division secure protection and assistance with word and deed where and when it [illegible] and will spare no cost to the [illegible] about their rights and safety.

Art 9.

The Commandant is steady [illegible] to settle according to right and billijkheid the claims brought in to him by the king and brothers.

He is authorised to settle small disputes and in the case (established) proved debt claims to be paid and to issue to the parties concerned in that species gold dust and goods as is fixed by the parties, or by agreement subject to his approval.

Art 10.

The Command shall steady carefully see that no panyarring is done by the natives. No person or his [illegible] be seized as security on act of debt nor any [illegible] be laid upon the head of [illegible] of [illegible] all on pain of punishment to be inflicted according to the [illegible] of the case.

Art 11.

Whenever any palaver or dispute shall, according to the opinion of the native govt, have been carelessly or unjustly dealt with by the Commandant of the Fort [illegible] the kings shall always be at liberty to appeal that matter

to the Chief Command at Elmina where the matter shall be then either settled and the accused punished.

Art 12.

The Commandant sagely states that great Denkira Crimes as murder, arson, ... or grave ... is to be to the Knowledge of the Govr at Elmina with the greatest speed, who shall then take care that such Crime is properly inquired into i.e.w. at least that the delinquent undergoes his lawful punishment for the example of others.

Art 13.

The Dutch Govt reserves the right to amplify or amend the present Contract & this shall require but the charge and the Consent of the Kings & Elders of the Dixcove division.

Thus done & concluded under the Dutch flag at Fort Metalen Kruis at Dixcove the 18 Nov 1868.....

Additional Article

The Kings & Elders are strictly gehouden to ask permission from the Commandant when they wish to leave the place for any time and appear whilst they are going. If one of the two Kings & the half of the Chiefs were leave to be steady stand at Dixcove & even to assist the Dutch Govt at the first attack "weak" in any matter whatever.

On neglect of [illegible] notification to the Commandant the person who has independently has left the place shall be liable to a penalty of one 1 oz. for the profit of the Govt.

On the decease of a King or Vandrig a successor shall be chosen ter [illegible] van de <u>heele</u> Poort

Names of the <u>Kings</u> Himeditje & Atjeman :
& of the <u>Vandrigs</u> ... [9 names including one "Moesah Colmah" - the mandur?].
& of the Under Kings Elouns Audol & Amaie Kwamie.

Of [illegible] of [illegible] — [illegible] and [illegible] : [illegible] [illegible] Zwennes.

<u>Tariff</u> for hammockmen, canoemen & workers & also for the carrying of beams, planks, stones & for the delivery of firewood to [illegible] [illegible].

<u>Hammockman</u>	f0.30 (0.25) per hour	} & subsistence f0.20 per day.		[1869 Tariff in pencil]
<u>Canoeman</u>	f0.1~~2~~ (.15) ..			
<u>Messenger</u>	for <u>distance</u> to Axim		f 2.50	Messenger 0.22.5 per hour "zonder eten"
	.. .. ..	Apol	5.00	
	.. .. ..	Butre	0.50	
	. . .	Chama	2.50	
	. . .	Elmina	5.00	

For the carrying from the beach 1 beam 5 Dutch ellen long & over 20 — f 7.50
for each Dutch el longer than 5 El — 1.25
for the carrying a plank at of the beach — f 0.~~50~~ 40
for carrying stone, to each man, per day — f 0.50

For delay of provisions to harm him shall
for 100 p. 1 bed of long a £05 20 bed.
(the 2 roads; drain diameter from prairie to hollow, then because ½ over, reason)
for drawing of roads £1.50 for work drink to the Seven Qrs. £2.50.

Then drawn up at prairie the 18 Mar 1868.
& we ours and
Zwerner.

End of 115

4.

* To page 8 The trade on the coast was some time ago very aanzienlijk, beloopende de omzet flarly several tonnen gouds. In the last years however it is considerably ~~down~~ diminished. The principal cause of it I regard the diminution of the large fortunes by some families bezeten geweest, a very afhankelijk from the profits of the now entirely vervallen slave ~~trade~~ trade in the first place; and secondly the verlegging of the trade with Ashantye to the English posts. All attempts to herstellen the Ashantye trade here have suffered shipwreck, for various causes. The cheaper prices of the English and their large assortments of their warehouses have invariably contributed ~~thereto~~ to the greatest part of the trade going over into their hands.

---

* to p. 6

[Commany now also belonging to the Elmina District, in former times uitmaakte de hoofdplaats of a very populous kingdom under which the now English district Abrenoe belonged. The English have ~~recently~~ might eventually that district, all towns belonging to Commany, & so that the Dutch territory on that point is limited to outside to Commany itself zonder dat daartoe overgeeis ooit waar eenig grond gebied behoort.]

and ~~12~~ 17 Reg Enclosures.

(dated St George d'Elmina

Enclosures to letter ~~No~~ No 129/39 of 4 May 1860
from Lt Col Govr of the Neth Possns to B of S.
C J M Nagtglas to the Min Col. of State, Minister of Colonies
[Extracts translated fr the original in the Min Col]
[The Minister's reply being ~~dated~~ dated 25 June 1860 Litt B No 22/44.

(No 1.) General overzicht van de Neth Possns ... by Lt Col (now) C J M Nagtglas ter gelegenheid a general [illegible] done in the year 1859. by various officials.

... ...

The three wars between the Fantyns & Ashantyns.
The first in 1811. 2nd in 1816, the third at Cost: 1824.

...

Eerst is hoogst misplaatste for these questions, that at the time of the 2nd ~~Ashan~~ Ashantyn war, which was waged between the English & Ashantyns, at the time of the administration of General Daendels, the Neth Govt did not choose the side of the English. Had that been the case, then would these orders at this moment an already much higher [illegible] standpunt innemen. But reflect that under the most hoogst unfavourable circs under which the sd General commanded, then it was quite impossible an anders te geraken, seeing the [illegible] Vaderland could support him with neither soldiers nor money.

. . .   . . .

Divisions. Eluminá: Chama. Secondi, Routry,
Boui. — Apam. Berkol. Accra

* fr page 4 → . .   . .

The broom Apam, to which formerly belonged the districts Edjimaccor & Assin now under English flag, is at present alone confined to the village under Fort Lydzaamheid. The boundary on E is the River Sakklow. On W. by a hill only 12 minutes from the fort, to North in a landwaartsche stretching of about 25 min.
The broom Berkoe consists only of four little villages named Berkoe, Senjaroe, Opotoe & the thereunder belonging Asanko
Lying on ruins of Fort Goede Hoop. Population 2020; 290 houses
Boundaries: — W the gardens of Winnebah (English), East the gebied of Fetta (English). North the district Goma (English)
The broom Accra pop. 14865: 3491 houses.
. . .   . . .   Crevecoeur Fort occupied by Europeans. Boundaries *:
The King of Holland Accra is regarded as the lawful Head chief (Opperhoofd) of all volksstammen residing between the ~~Sacoom~~ Sorcolum & the Volta, a whole kronnen mag al onder an other flag residerer dan dat waarbij Holl. Accra belongs, but [illegible] zou gerusteliyk durven aannemen that in the event of a matter of general

*: On E. the English fort and Dansk forts. W English Accra. N the district Aquapim

interest, no simple notarial record during the westerschap of the King of Holl Area. The English (British Authorities) are convinced of the gegrondheid of this stelling that the portion of Area and gold thereto belongs is nooit stads steeds one of their vurigste wishes.

... ...

formerly we possessed also, below Area, the areas Tessie Temma, Pounie. These settlements were taken (x portion) of of the Danes in 1782. ... remained English when the Danish portions were transferred.

... a strict opgave of the boundaries of our portions that is a juiste vermelding of the points along which or over which they een grens ploots kan hebben ... verpens ... verklenwerk wordt aangetroffen that can give certainty in that respect.

... ...

The Fort St George. ... ...

Above this inscription (in Latin) is the a wapenschild vermoedelijk that of the same Colonel Kühn who captured the Castle from the Portuguese. The wapen consists of a red field, and is bezaaid with five gold stars.

(digging)

6. Situation of the [illegible] Pastures.

...

Formerly our pastures were much more extensive ...
Especially in the last 30-40 years the English law has sets to work to extend their pastures at the cost of the [illegible] — at any point where they say pasture [illegible] they have ground boundaries & declared the persons inhabitants or [illegible] with English flag. ... — e.g.
[illegible]. [illegible], generally all the [illegible] [illegible] of [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

* [illegible] p 4 ... ...

x x x

undated. [illegible] [illegible] C/M [illegible].

(No 2.) [illegible] [illegible] — (account of the [illegible] [illegible] a Harvest festival, marriage [illegible] customs etc).

---

see p 38 →

No 3.

[Report of the Operations of the Elmina Division : 1859. Enclosure of Govr of 13/3 1859 No 183 of the Commissrs. 2nd Lieut JCW Schoffelaar & Asst A Maguire (of whom report reproduced).

Extracts.

On West bounds or [illegible] Possessions of English Crown for most part consisting of the district Abramme [illegible] standing near [illegible] the first English boundary villages which are nearly all in a stretching [illegible] from the East to the West Atoempradoe, Beraké, Augona, Abrim – Koetoebra &c : the territory west south of these towns belongs to Netherland

On East both possessions of the English : at the beach in the mouth of the Sweet river, to the East of the small village Etouwé the division : higher up is the river situate entirely on Netherlands territory the boundaries were [illegible] between the Dutch Crown Atoonfowan & the English Crown : further up between the Dutch : vill Simbo & the English Ebo, in the neighbourhood of which two villages the above mentioned boundary is worked.

The Western boundary is more difficult [illegible] between the Crown Commany (Dutch) & Commany (Eng) & the Sokkon or Commany river the division

The English allege that from Commendah in a northerly direction up Bomanasi the terrain [illegible] of the Sokkon [illegible]

area the left bank of the Bosumpra belongs under
their flag. The Wesleyanns were on the
contrary side with the exception of a small portion
of land around Commenda. The whole terrain
on the left bank of the Bosum Pra belongs to the
Dutch. The Abrelie river forms themselves
the division [scheiding] between the two parts:
divisions Elmina & Chama.

. 41

The Elmina province are 179 villages. also
The Elmina village called Iberie belongs are
3358 houses, with 5-6 inmates so popula = 18-20,000

. . .

Then a 12 minutes from Elmina is a small town (Adjenim)
belonging to the 1st Quarter of Elmina

~~[Names of villages]~~

Kinsbuandes of Adjenim: Inienau
Rumikema
(Rumi Boema)
Santa
Doeffoe kron
Pomofrom
Egugbe.

142 houses Sole King of place

Pari
Told King of plan to make road from Ilemme to
Pra over Eguafor for direct trade route to Atlantic.
- the large copper kettles -
the territory of King of Eguafor, also King of St Commany
continually reduced during last 40 years through intriguing
efforts of English
to bring the portions of the Crown of Netherlands under
their authority the whole of Abrembe, formerly
Netherlands, now English, formerly belonged to the
King of Eguafor. The still lawful more
old the inhabitants of the district are his slaves whom
he has lost by their over going under the English
flag.

near Eguafo is the Eguafor berg, so called
gold hill (p.m. 75 feet high).

The
road of Eguafo is Inpiasan
one of the boundary villages between Holl. Eng: passes
for there we must proceed a little territory
& 1/4 hour from Inpiasan is Bugoma
formerly under Neth: authority.

. . . .

Bupuie a large village with 663 houses &
pm 4,500 inhabitants

— at village of __Ablena__ (30 min to N of Etoria at mouth of Sweet river) is a large Cotton tree, said to harbour a number of very large snakes; sacred to fetish. —

. . .

__Liribo__ – a boundary village __Eboe__ the next (30 min distance) very English

— The rest of the report, which is very long, is only a ~~list of the villages~~ an itinerary of all the villages passed, on the trek —

---

where now still a ruin (an English Fort is situated)

No 4

Report of an Opening of the Division Chama by J. W. Schiffelaar Civil Commandant 31 Augst 1859

Chama division borders on E: by the English territory (grondgebied) of the Crown Commanda: thence across N.N.W. up along the villages to Crown Dommeasie, also an English territory. To North the division extends. On W: with Secondi division the river Prahkwan [?]; for about 14 hours walking to the Kingdom Wassa

... ...

Chama divided into Q[uarter]s. Of No 3 the name of the Slaves Quarter because formerly inhabited by slaves which belonged to the Fort. This Q[uarte]r lies quite apart, on E side of Fort

...

– from Chama N.N.W. to

Jabro (on hill) 1 hour. 225 houses 1000 inhabitants

400–500 years ago Jabro was an afzonderlyke [Kingdom] district & naam [illegible] aanvang just behind Fort St Sebastian. Founded on the Wassa territory: but it is now not to be determined with certainty, also not of the inhabitants, to which tribe the people of Jabro belong. Since they have waged innumerable wars with neighbouring tribes & have often been verjaagd, moreover the natives are accustomed to marry at each new dwelling place.

4. * p21 →

The way from fort to Jabrō very ~~marshy~~ mushy.
From Jabrō left W to
[Asaukū ?]
Auza, or Assohokkoh. Cross 40 mins
~~dirt deeper~~

The deepest inland of the Clama town lines
NNW Assamaufoe 2 minutes
NW Apirin - Enrein 25 mins

(margin: ?? Look this further particulars)

44 houses 140 inhabits

One enquiry ~~found~~ Atwodie belongs to Clama,

After enquiry, with Cutral at Serundé, ~~decided~~ the Commission decided that the ~~Ann~~ Anankwan river should be the boundary between the divisions Clama & Serundé.

The Anankwan has its mouth on the beach, but only in the rainy season empties immediately into the sea. The division is N & W along the towns Untjaban Sufoe, Untjaban - Eeefé, & Johumah: from here, following its windings one comes to into the Wassa territory

~~The~~ The Pra River.

. . .   .

An island .. which, with the village built on it
is called Sepoem, a town of 164 houses and 700 inhabitants

. . .

Opposite Sepoem on left bank. Framburgs plantation

Days of rowing & canoe:- (Cromoletje)

Montwie — Montwie ~~[illegible]~~ 4 hours 20 min 40 min & 45 min to Sepoem.
Afrogom from 11 hours & 15 minutes past
20 minutes for [illegible] is the ~~[illegible]~~ boundary between [illegible] : territory.
a square [illegible] being the boundary pillar.

. . .   .

? boundary with Elmina division

⊕ – p 23 →

16.

No 5

PHJ.

Report on Saccadé Division
by Capt Kamerling. Sacc: 30 May 1859.

Apoassie is on the brook the boundary between the
Koningrijkjes Saccandee & Ebanoeje
½ hr further along brook is the opdroogende beek ~~Hootoi~~ Hootoi
[Kansaliftadu]
which tot Kansarolle in de regen tyd loopt, & voortgaande
half an hour from this the village Ebanoeje
formerly this place was well populated doch
thans, & wel of het tydstip dat hetzelve ten
tyde der Ahantasche war, door de Nederlanders
plat geslooten werd zeer in verval ook door het
verbod dat this place which was then called Sanorary
might never more be opgebouwd
Notwithstanding its change of name into Ebanoeje
which means "good fort" the inhabitants seem afraid
to settle there. The ruins of the former fort Witsen
are still to be found
The rijkje Ebanoeje consists of the following villages
Amanfor also on the sea: Appaando: Quossie Mintini
Mintzuin: Asacca (Asaka): Kunlo: Edjuman Wocanzou:
Pelgia: ~~Adjuntim~~ (ino): Empatarga: Pessaba
Esseriedjo: Soffo. & Esserie Kowu.

Adjintim [Adentim]   Nkwinido ?

Amanfor 1/2 hour from Ebanoje
from Amanfor 1/2 hour to the river Aglin or
Agwlin where the territory of Amanfor ends &
that of Appaendo begins.
This river belonging to the Division Sarwdee
is the boundary of sd Division & Division Dorty

X p 20. →

. . . .

The way ~~to~~ from Sarcudé to Cathan [Ketan?] is
the boundary between the Netherlands & English territory
the land right of the way being English: left Netherlands
Cathan lies a good 3/4 hour distance from Sacurdé
& is towns the boundary of the village Sacurdee &
the following, Ahinne Koffé of which this gehucht [Catan]
an onderdeel is: wherefore there is no boundary between
Cathan & Ahinne Koffie

anything will ... the body

Sunday/. . . . on journey . . .
On 15th May I proceeded, [from Sorwdee] Eastwards
to Clawa – in order to enquire into the boundary between
the Provs Clawa & Secondo, along with Mr Schoffelaar.
We left at 7 am in Eastern direction along the brook.
From Dodelijk outside Netherlands Sarcudé begins the English [4 weeks]

~~[illegible]~~

territory / & strekt zich langs strand 5 minuten ver uit: ter plaatse waar eene weg naar Moroba & Epintze gaat. therefore called Epintze way, & which lies five minutes further, zoude men eerder van meening zijn de grens between de Fr: & Eng: territory te veronderstellen daar van hier het binnenland English begint.

Ten minutes further lie de rocks Tsjakrobentah & ~~[illegible]~~ Abanie along which stepping out points, at high tide one must climb amazingly high which is very dangerous & difficult

five minutes later a 2nd way leads to Epintze over Moroba staring on entering de esteem Mora Mora on te gaan which ~~must be~~ are ~~unclimbable~~ not climbable over at high tide which rocks extend along the beach for ten minutes

15 min: further a road leads to Essepon.

Ten minutes further, following de beach on de hill Ebrocomcome: 5 minutes further behind the rock Abrghui: 15 min further over de Abondam rocks, & 5 min further one reaches the Ansankwan river, de boundary between Chama & Secondee.

— From de river ~~Steffoning~~ Sdaffelaar returned to Chama ob (Komenda). continuing his onderzoekings reis

(margin, left: 22 / p. 9 / 10, 13. / 15) / te / de / cc / [illegible] / [illegible] / landen / [illegible] / Engl / [illegible] / [illegible])

returned to the way leading to Essepou – which way is the boundary between the villages Saramdé & Essepou. & came after an hour over the Aprankwanbergen, berg op een berg af gelopen of geloopen tekebben to Essepou which, along this way lies 1·20 min fr Sare: & 1·15 min fr the Arankwan river kamp.
the village has 35 houses & 91 inhabitants. From here to the village Soffo N.N.W. of Essepou, one finds a half hour further over the Oeri Jot Joeberg the boundary between Essepou & Soffo & Epuitze, by a way leading to Epuitze.
After having followed the way to Soffo, notwithstanding the utterances of the Broders of Saramdé Soffo & Essepou, I came ~~take~~ after five minutes to the Groot Fetich of the Distrikt Saramdé where, according to the uitleggingen of the fetish priests no European may ever come, otherwise will be killed by the fetich. which voorspelling dus voor my wat zeer can nu depend is & after ten minutes ½ later ~~four~~ further to the Soffobergen & a ~~Quarter hour~~ later to the village Soffo where a & small Soffoberg. ... the Aprankwan river
– Being the further way here, returned back way to Epuitze from that point reached Epuitze in ½ hour. which is thus one hour from Soffo & one hour from Essepou. stands a half hour further westwards op & by the Baobab Po trees & the territory of Agjein [Athein?]
being an uphill hour
~~from this point to the way from Epuitze to Akoroba~~ leading

runs (new day) past the foot of this hill to Djoemoe in S wards.

0.

1 quite close over by Spitze. Going straight line [at stride] for 10 minutes minutes, can this line

Drawing a straight line from this point, to the way leading from Spitze to Moroba & well your right by Spitze & at stride 10 minutes, this line with the following way to Morola can be aangemerkt as boundary between Netherlands & English territory; thence Morola again the way leading to the where along the beach, 10 min from Socc. the way to Morola as the first Spitze way was considered as first boundary.

... ...

Morola thus lies 40 min from Socunde.

X to p 17. Hang around at Pretsia (thence Appremado, & Quane Unitini). Kamelings' report continues:—

"Proceeded NNW over a long fremandje. ¼ hour past: the 5 min: past lying Wjennuffree; the 10 min past lying Wora Kasofre: the ¼ h past lying Worababa: the 5 min past lying Abrowaanfor, the 5 min past lying drying. up beek Inawens: the 5 min past lying long Akammekon

the 5 min: further lying Affoebrajoca town 'tolle' further 5 min: lying quadrangled berg Sakka where is the boundary of Pretzia & the territory of the Crown Adenie belonging under Empelele. Lefris

The Vaandrig of Pretzia informing me that Dabo, Empolele, & thus Adenie belongs to him I must visit those places also. — Let told him I could not visit those places which I knew belonged to some decision and those of which I was in doubt [because they have been visited by the Residents at Rowting or belonging to that person).]

[* p 14.

The way from the fort to Sabio is very marshy. At a distance of 5 min: walk to W of Sabio lies a way which in NNW direction leads to the Kingdom Wassa, & according to information is about 14 hours long. Twenty min walk to NE of Sabio is Amtweltown 125 houses 600 inhabts .. ... the Crown belongs to Sabio district but as no way runs from here to said Crown we 's obliged to return to Sabio.

After 40 minutes walk to NW of Sabio we comes to the Anya- or Assohokkok. Town: 84 houses, 320 inhab

...

the Anya or Assohokkok. kran lies the deepest inland of the Crans of the Chama River being the farmest [?] boarste van het strand 2 3/4 hours walk verwijderd

from here 9 min ~~[illegible]~~ SS W situate the Cran Assamanfoe 110 huises 550 inhabits

Apim. Emin is a kron also 25 min walk in a ~~[illegible]~~ S.W. direction from Assamanfoe 44 houses: 140 inhab:

then	(walk)	ZZE			
Apim Emin	25 min	~~[illegible]~~ ZZE	to	Untjalam	44 h. 90 in
then	20 ..	ZE	..	Kwantukkesie	51. h. 200 in
..	40 "	W	to	Untama	35. . 125 ..
..	20 "	NNW	to	Konforkoe [a hill]	224. .. 950. ..
..	35 ..	SW		Sohi Mohi Kron a hill. to which of which runs Anankwan river	90. .. 360 .
..	35 ..	SE	to	Untjabin-Edjefie	123. 350 ..
..	10 ..	ESE		" - ~~Afo~~ Anfoe	65. 200
..	30.	SE		Jennie Kron	35 250
..	65 ..	ENE		Chama	

]

[⊕ Cp 15

From Fort St Sebastian in E N E direction going along the beach we come, after 2 hours walk to the Abrobie river which only in the big rainy season outflows in sea ... Its direction inland is N E ~~along the~~ longs the English from Dommenassie. On the right bank of this river stands the house of the ~~[illegible]~~ (in dispute) built by an English subject of residing at Commenda but is not completed. Over this house dispute arose in 1859 between Holl Kommany & British Commenda (see my report of 4 May 1859) ~~[illegible]~~ for the reason that both Kings considered that this house stood on their territory (of the beams evidence in loco)
— It was found on a survey by me & Mr Bolton in their presence that the chiefs of the King of Commenda was informed that the terrein on which the gemelde house was set, weldegelyk belongs tot Holl Guiné

At about 20 min walk E N E from the Abrobie river a cliff of 50-60 Rijnl feet high named the Sandberg ~~[illegible]~~ ... Through the high rocks or stone klampen it is not possible to pass this berg on the beach side one must go round it inland formerly the natives cutted a gold line, but this was

Longer loppers walk ~~that~~

Abt 30 min fr the brug on comes to Camunde, ~~a walk~~

On trimeen s'lands to fix the boundaries appeared to me to be impossible fr the colony reasons. — It often happens that a native of a from landwards in long got ~~at~~ portion of ~~afscr~~ ettelyke ounces gold (1 oz = f40 a the goout) zich heel wat verbeeldt van his wealth, & gefeblikt worden of the zucht tot de mogelijk eigen wealth. Hier zakt hij, een eind verder op (landwaarts) a terrein uit, begins here to build a hut, which is the aanleg of a new Crom of which he as founder will also be King. of ~~ook~~ a worden enige hutten built as temporary dwelling places for the carrying a of og bearers: they afterwards (allengs) change into permanent dwg places & gradually grow to Crons. Now it is established by experience that the verscheidene aangelegde Crons are firm also volkomen belonging to the Grant of which the founder is a subject. Thus laat het zich verklaren how it is possible that in the division Secundee directly under the fort Nevers & tegen the Holl Crom Secundee an English Crom Secundee can gelegen, while in the rest the whole ontrekt belongs to the Holl Grant

Verklaarbaar
[illegible] so is it ~~Verklaarbaar~~ [illegible] Elmina Suinon
two English Crooms — [illegible] Abrumkutabra & Angona
are found, while an eind [illegible] inland nog twee
~~[illegible]~~ Holl Crooms ~~Aquaree~~ Aquarée & Djoekwa
are situate on [illegible] bodem.

If the house in question [illegible] been [illegible] these
of a Holl subject gewisselyk would the king of ~~[illegible]~~
Commander not have [illegible] of [illegible] ~~[illegible]~~. dor de grond
[illegible] tot zyn gebied behoort.

-

...

Total Population of Elmina Duinon

82 Crooms comprising a total of 2510 houses & 10,985 inhabitants
(over 300)
including Elmina 991. h. 4950 in:

~~15.~~ ~~16.~~ ~~22~~ ~~24~~	Jabió	255 "	1000 "
	Ante. Ikan	125	600 "
	Assamanfoe	110 "	550
	Kofakkoe	224	950
	Sepoem	164	700.
Anya or Ansohokkok kroom ~~Angaor~~		81	320
		90	360
Johnoh kroom			
Luitjohan Edjefré		123	350

26.

Elmina Division (h. = Standard) Population

71 Towns. 4857 houses 39899 inhabitants

Those above ~~500~~ of 300 & above population are :–

	h:	inh:
Elmina	3358	19,000 ✓
Ndyenin	64	590 ✓
Doffelkrom	120	840 ✓
Eguafoe	142	410 ✓
Dolere	274	~~[illegible]~~ 1200 ✓
Commany	309	2250 ✓
Ampenie	665	4500 ✓
Brumelquin	200	1100 ✓
Aufwanda	169	450 ✓
Abregia	165	600 ✓
Essermau	261	1000 ✓
Sauko	6	360
Benyadie	98	300
Edjeakrom	138	400
Atronfluran	90	300
Koffer	92	350
"Entoile of Cabutte"	100	400
Suibo	77	300
Atampodio	110	450
Pelie	93	300

Saccaadee division (No 6.) — Population (over 300/500)

	H.	Inhab:
Appiaendo	150	750
Saccadee	500	2500
Enien	100	350

36 Towns. 2240 h. 7439 inhab.

Bentry division (No 8.)

Vill Bentry	44	250	
District Dossua	649	3180	[66. 350]
" Gemmelhow	164	905	[56 330]
" Akitsikke	212	1195	[64. 400]
" Ekkitekke	293	1750	[56 350]
" Hotepo	343	1910	[68. 400]
" Lempaho	312	1590	[92 500]
" Conjundee	292	1655	[74. 450]
" Adjua	601	3265	[120. 700 & Apoasu 100. 850]
(22. June. 1859)	2913	15700.	

[Apoasu: the largest town in the Division]

Jabiooso (also in Adjua District) - 100. 600 = the 3rd largest]

Bcain Division

Districts	Places	Dwgs Houses	Adults.	
Bcain	31.	638	3190	Leo 10
Adjemmera	21.	242	1210	Leo 10
Tuies	27	364	1820	Leo 11
Bocoda	27	273	1365	Leo 11
Apatim	27	383	1915	Leo 11
Sura	41	566	2830.	Leo 11
Total	172	2466	12,330	

Note: Among these the only towns above 300 pop are:-

Bcain	151.	755	Bz District
Adjemim	67	335	Bz District
Bymangko	65	325	Sura -

No 16 Accra - Berekoe burnings

Accra	3791.	14865
Berke	290	2020

Crows above of 300 roves :-

Accra	1,500	10,000
~~Quarp~~ Quabeyan	400	1000
Papcorge	200	300
Berekoe (Small)	150	1200
Obotoe or Nach Berekoe(!)	80	500.
Yeeu Jaano	40	300.

No 17

Recapitulation

Division	Vills	Houses	Inhabts
Elmina.	71.	7857.	39,899.
Chama.	22.	2510.	10,985
Secondee	35.	2240.	7.439
Boutry	128.	2913.	15,400
Axim	172	2466.	12,330
Mouree	1	615.	3.000
Cormantine	1	196	580 [580]
Apam	1	662	3,300
Berkoe	4	290	2,020
Accra	54	3791	14,865
Total	489	23,540	110,118

(No 12). Report on Moree (Mauree) door G kul Comm J W Scheffeloor. Elmina 31/8/59.

In dis Divisie lies de fort Nassau gesticht G de Hollanders & wel hoofdzakelyk of European gebakken steen; altho now in very ruinous [illegible] zich [illegible] echter wel aanzien dat dies fort sierlijk is gebouwd geweest.
Behind the same are still the ruins of a [illegible] gewelfde gate serving as entrance to a garden in which also some orange & other trees have overgebleven.
... a fort of hill lies the Krom Moree.

...

Enquiring from the King & Chiefs of Moree whether there above also still other villages or hamlets belonging to this Division I got in reply that dat Moree at present slecht [illegible] op zich zelve & the ontrek of the Holl territory here is too small to opleveren die weg veld druchten: while, for the rest, this landstreek is toegeeigend entirely G the English subjects
I further learnt that formerly still to the Division have belonged the following eight krooms such as:- Ammossema. Akoerama. Ekkrufoe. Mainsam, Hebse, Poetoeboe, ~~[illegible]~~ Brebia, & Assebor; having overgegaan to the English Gouvt at the time of the

[Ebu] [Amosima] [Akrofro . Cuerunbu] [Nkrumia] [Mensa] [all Asebu towns except Akrofro]

command of the English General Sir Charles Mc'Carthy.
During de verwarde toestand of de Gold Coast caused by voortdurende afpersingen van de en daarmit samengaande wars with the Ashantis, was reeds in 1821 bepaald by Parliaments-Bill dat de African Cy ontbonden & de forten & posts to the (English) Crown zou overgedragen worden. In gevolge hereof the inhabitants of these forts also placed themselves under protection of the English Government.
General Mc Carthy seeing that the population who had placed themselves under their (them) protection were not voldoende to stand/hold ground against the Ashantis wendde sich tot the respective Kings & Chiefs of the surrounding Holl. Forts & wist hen - hoewel zij eerst weigerden - by good promises & presents to overhalen to take part in the strijd.
He provided them then with arms & ammunition & aldus were they vereenigd with the English campforce of Mc'Carthy against the Ashantis, on condition that they, na afloop of the veldslag, well als vroeger, should be & remain Holl subjects.
Had the battle: Hoofd bestuur then, at the end of the veldslag, not lofty aangesloten the

above named towns themselves, the bootzuchtige Englishman would certainly not have behoorden them: especially as the inhabitants continued to regard themselves as Holl subjects, & a lot promised refused to pay the "Poll tax" later imposed by them. When on dat account, overtures were opgelegd, they wendden zich tot de Dutch Govt for assistance: but were afgewezen with a "We kunnen er niets aandoen" So in this way, the towns were patrons and local communities of the English uitgebreid

After obtaining these reports I went further along the beach in a Easterly direction from the fort & came after 5 minutes walk to the beek Eppa (it is too small to call a river)

Its mouth - a great plas - provides the town source with drinking water.

About ½ hour walk further to E. N. E. is the inland way to Cumprudal. The beginning of this road was pointed out to me as the boundary of the Moree division which extends inland, others to the Coast, not further than ½ hrs walk.: & at the same distance to the West of the town where Strand waarts loopt: so that this division is entirely shut in by the English territory.

. . .

34.

Rw 13.

Report on Cormantyn division China
by Lieut Commant Schoffelaar. 1/31/8/59.

Fort Amsterdam in ruins, partly made in
inhabitable by a mulatto who is trading there.
? lives there

. . .

originally English Captured by de Ruiter. Later went over to English again
finally taken by the conclusion of a peace treaty in 1764 (??)
C.C. was afgestaan by us, we came again into the
possession of Huis Fort Amst:

On West side of Fort lies Klein Cormantyn (also
called Small Cormantyn) - 196 houses or dwgs, 580 inhabs F
The ground belonging to this town is still smaller
than the ongang of ongang than Morée ? also
not toereikende for to opleveren the very veld vruchten
for its inhabitants who have seen themselves obliged
to request the King of the aanpalende town
Great Cormantyn to afstaan them a piece of land
for agriculture

The boundary or East of fort is the riviertje
Etsini about 5 min walk: on West of fort
along the beach about ½ hour: inland about ¼ hour

walk westwards, inland.

The town Gt Cormantyn as also some of neighbouring towns formerly belonged to the Dutch Division, & are, under the administration of Sir Charles McCarthy in the same way by the English Colonial government, as the towns which have belonged to the British Morée.

. . .

— Just before leaving for Apam I heard message that King of Gt Cormantyn, having heard a Holl whiteman ~~was at~~ had come to Cormantyn, wished to speak to him. But having heard that in the neighbourhood as also at Anamaboe the people refused to pay the Poll Tax, that in Gt Cormantyn a spearing existed at that circle — I sent message back that I must depart at once — & on my return also I took care to overlook the opportunity laid —

6.

Lw 14

Report on town Apam. by Civil Comdt. J.W. Scheffeloar.
Elmina 31/8/59.

In this town the Dutch built a fort 1695 ... Hollanders with hostility ... of the natives; ... so thus called.

... occupied by an Assistant ... is ... & ... of batteries have all fallen in.

On ... side ... Apam. 662 houses ... 3300 inhabitants
... formerly gold was sought for ... ... but not now because forbidden by the fetish — the Apam people are more superstitious than those of any other town.

Boundary of division ... E. ... small river Saltpond 4 miles walk along the beach ... the fort. ... river falls into sea & is navigable for an hour up by canoe. To W ... hill 12 miles walk away. To N 2.5 miles walk. inland

. . .   . . .   the fish are dried on roofs of houses.

— The inhabts of Apam lâ. Enters op te gaan their own water 2 or 3 days in order to wash themselves with it. According to them this is an infallible means om de spierkracht te ontwikkelen namely to ~~overbolen~~ ~~belet~~ beletten de overwinning in de strijd. So that the inhabitant of the Fort is often obliged, because of the unbearable smell to close doors windows on the side of the town. This wonder "Lydysoanleid" is described as a very unhealthy station.

Also formerly various other local chiefs towns belonged to the prison which went on to the English at the time of the death of Sir Mc Carthy.

. . .

~~? p31.~~

No 2.

Includes the Opening of the River custom.

— Afetekotte custom which owes its origin to the war between the Elminas & Fantyns in which the latter were defeated by the former [the date is not given, is it the 1826 war] the great black drum of the Fantees remained in the hands of the Elminas. This at a fixed time is played before the house of the King & then beaten round the town. —

P 29.

69.

p 30. the same way back, as I had come as I had convinced myself, from the Holland subjects present in Apinto that there was no further Holland territory further, to arrive at 6 o'clock, after having made an extremely difficult days journey, at Ewiosso [Wiawso]. & to stay the night.

14. March. Monday morning the 14 March, - as on the previous day I had come to Ewiosso [Wiawso] not from Boetoeboi via Popotjeree, but per canoe via Samenta, - I ordered the person of (van) Eijim, the principal inhabitant of Popotjeree, to Toem en Toe (Saman), by my finger ring, in order to have him shewn that he had settled on Holland territory, & so may pay no Poll tax, & that I should immediately have him removed from Holland territory. I took this measure because I knew that it was just the payment of Poll tax by English subjects on Holland territory that has repeatedly given cause to territorial disputes between the English & Holland administration, not only on the Coast but even in Europe.

At 7.10 I left Ewiosso [Wiawso] by river canoe to Arosso [Aurasso] - seeing many turtle in the river - and surveying the river as it is drawn by me on the map

p.31. running in almost a half-circle. at 7.45 I came to Arosso [Aurasо]. from where I departed, overland, at 7.50, to Toem en Toe (Saman) where I arrived at 9.47½. having had an average ~~direction~~ SSWly direction. the way from Arosso to Ewiosso is hilly, and from Arosso to Toem en Toe first hilly. later a long high situated forest, & finally near Toem en Toe a fairly high hill named Nemora, on both sides of which a river runs, named Nemora (Nimiwra) and Seboe Seboe (Subusubu). on the slope of the hill Nemora I again met with gold holes.

Kwamena Ewiesan, an old man, Chief (head) and founder of Toe men Toe – who declares he came from Wassa, to have settled at Jedua, to have been driven from there, then to have gone to Aboradwim, from there he was driven away again, then to have settled here, and therefore to have given this place the name of Toem en Toe, or properly Toem en Toem which means "driven away and driven away", or "go away go away". He says he was born at Banso, but was pawned to (near) Wassa by his grandmother, and ran

p 32. away from there. He says, further, that from Toem en Toe to Pepisa (Wassa) [? Dompim/. Pepisa Daapim in Chiefs list 1924] is a way, being one day's journey; that on this way there is not a single village & that it is very bad: that, further, between Toem en Toe & Pepisa, at a branch of the Boiensa river, is situate the Oeanee range (gebergte), & indeed at about the same distance as from here to Ewiosso [Wiawso]: the hills (bergen) being the boundary (scheiding) between Sura & Wassa

At 1:45 I left Toem en Toe (Saman) to Aboradum [Abrodeim] where I arrived at 3.10. after having gone a nearly average ~~direction~~ Southerly direction, somewhat Westerly. The country between these two places is alternate hills & plains in which are plantain plantations. Kobbena Aso is Chief at Aboradum who declares they search for gold & farm.

at 3.45 I departed from Aboradum to Jakunjakwa [?] ~~[illegible]~~ where I arrived at 4.30, having passed three hills with gold holes & the river Sobree, in a South Westerly direction: all the rest, forest.

at 4.30 I departed from Jakunjekwa to Adamanso [Adamanso] where, after ~~passing~~ having passed some hills in a South Westerly direction, I arrived at 5.5, to depart at 5.30 to Bediboroi [? Awando] where I arrived was at 5.55, and stayed the night.

p 34. Koffy Ebi, chief at Bediboroi says that the hill (berg) Oeanée is the division (scheiding) between Jura & Wassa (sic), and is as far from here as Toem en Toe (Saman), & that there, no villages or plantations are, but all forest.

On the morning of the 15th March, at 7.15, I left Bediboroi, to Syntomée passing a hill about 100 feet high, the path going in a S. Westerly direction, and arrived at Syntomée at 8.30